



Fra Angelico

Krisztus trónja (Regnavit a ligno Deus)

# KRISZTUS KIRÁLYSÁGA

(DE CHRISTO UNIVERSORUM REGE)

ÍRTA

Dr. HORVÁTH SÁNDOR O. P.

*Én vagyok az Alfa és Omega,  
a Kezdet és a Vég.*

Apoc. 1 8.



BUDAPEST

A «CREDO!» KIADÁSA

Budapest, VU., Szent Domonkos-u. 5.

Nihil obstat.

*Fr. Cornelius M. Bale Ū. P.*  
libr. censor.

*Tr. Bernardus Marton O. P.*  
libr. censor.

Imprimatur.

Budapestini, die 27. Nov. 1926.

*Tr. Angelicas M. Töffler*  
Prior. Prov.

Nihil obstat.

Nr. 3722.

Imprimatur.

Strigonii, die 9. Dec. 1926.

*Dr. Theophilus Klina*  
censurum praeses.

*Dr. Julius Machovich*  
vic. gen.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T.

Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. — Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

## ELŐSZÓ



**K**SZTUS királysága elsősorban ama méltóságot jelenti, amelynek alapján az Istenember nemcsak az emberi társadalomnak, hanem a mindenségnek is Ura, törvényhozója, kormányzója és bírója. Ennek megfelelően vonatkozik a fogalom viszonypárjára, Krisztus országára, a regnum Dei-re, a regnum coelorum-ra is. Ezeket a kérdése-tét tárgyaltam a Rend budapesti templomában tartott októ-beri beszédeimben. Mindazt, amit ezekben értékesnek talál- tam, összegyűjtöttem s a jelen munkában bocsátom közre. Nem tulajdonképeni szentbeszédeket, de nem is szigorú érte- lemben vett hittudományi értekezéseket nyújtok tehát, hanem rámutatok, miként lehet e tárgy köré csoportosítani úgy a lelkipásztori, mint a tudományos működés anyagát. Hogy mily hasznot meríthet könyvemből az egyszerű hívő, megmutatta az a rendkívüli figyelem, amellyel beszédeimet hallgatták. Ennek alapján remélem, hogy a kiadott anyag, amelyben hallgatóim az előszóval előadott tárgyakra ismernek rá, a hívőket is érde- kelni fogja. Hogy pedig a lelkipásztorok és -ttfdősok használ- hatják-e művemet, a következmények fogják megmutatni.

Az anyagot következőkép csoportosítottam: Az első- részben rámutatok az új ünnep jelentőségére. A második részben megrajzolom ama Krisztus-király képeket, amelyeket a Szent- írásban találtam. A harmadik részben ama jogcímekről tárgya- lok, amelyek alapján Krisztust megilleti a királyi méltóság és annak szükségszerű kísérői, mint a törvényhozói stb. hata- lom. Ebben a részben adom meg tehát a tulajdonképeni dogmatikai feleletet arra a kérdésre: király-e és miért király Krisztus? Az anyagot itt a négy oksági viszonylat szerint cso-

portosítottam. A negyedik részben végül Krisztus szűkebb értelemben vett országát igyekszem néhány vonás szerint jellemezni, amiből Krisztus királyi méltóságának szellemi mi-volta különösen kitűnik.

A tárgykör kimerítésére természetesen nem is gondoltam, hiszen a dogmatika jó részét lehetne és kellene hitünk e középponti gondolata és titka köré csoportosítani.

A Szentíráson kívül csak szent Tamás műveit használtam fel forrásul. Ezzel némi kép hozzá akartam járulni annak bizonyításához, amit az Egyház<sup>1</sup> évszázadokon keresztül, de különösen az utóbbi időben oly erélyesen hangsúlyozott, hogy sz. Tamás műveiben mérhetetlen életerő van lerakva, amelyből a lelkipásztor és tudós egyaránt meríthet a maga és mások számára.

Budapest, 1926, Krisztus királyságának ünnepén.

*A szerző.*

## A KIADÓ ELŐSZAVA.

A «Credo!» boldog, hogy isteni Vezérének királyságáról szóló eme derék munkának kiadási fáradságait és költségeit viselheti. A Credo-táborban sorakozott férfiak Jézus Szent Neve zászlója alá tömörülve, büszkén vallják magukat Krisztus katonáinak. Országának terjesztését önmagukban s a társadalmi vonatkozásokban szent kötelességüknek tudják. Mindakettőnek kiváló eszközt látják szerző e munkájában, melynek gondolatait oly áhítattal szívták magukba október folyamán. Ha van ünnep, amely a férfiak számára telve van magasztos eszmékkal és gyűjtő elhatározásokkal — akkor az Krisztus királyságának ünnepe. A Credo tudja, hogy aki ezt a könyvet forgatja, lelkében mélyül, hitében szilárdul, Jézus Krisztus iránt való szeretete forró lesz és sok jó cselekedetben fog megnyilvánulni.

*A kiadó.*

# ELSŐ RÉSZ

## KRISZTUS KIRÁLYSÁGA ÜNNEPÉ- NEK JELENTŐSÉGE

A világ ideiglenes ünnepeket ül örömben, lakomákkal és hasonló külső gyönyörűségekben. A szentek azonban lelkileg ünnepelnek s a lelket felüdítő élvezetet keresnek. Szent Tamás: Comment, in Evang. Joannis cap. 7. 1. 1.

# 1. ÚJ ÜNNEPEK

*Nuptiae Agni — Nova et vetera.*

**A**Z UTOLSÓ szentév Krisztus országára irányította a hívók figyelmét. «Krisztus békéje uralkodjék Krisztus országában» — ez volt mottója. A nagystílű misszió-kiállítás pedig Rómába varázsolta az Istenember földi országának ama részeit is, amelyeket mifelénk csak leírásokból ismertek. Azt mondhatnók, miniatűrben Rómában volt Krisztus egész földi országa, úgy élő, mint területi és néprajzi képviselőiben egyaránt. Az ilyen, külsőségeiben is nagykoncepciójú szentévet nem is lehetett volna méltóbban befejezni, mint *ez ország királya dicsőségének* hirdetéséve). Ez történt, mikor XI. Pius 1925 dec. 11-én kelt körlevelében elrendelte Krisztus királysága ünnepének megülnését. Mi, karhólikusok, talán nem is láttuk meg mindjárt, mily nagyjelentőségű tény volt ez, a túloldalón azonban hamar észrevették s mi csak akkor eszméltünk föl teljesen, mikor ellenségeink finom és kevésbé finom gúnyolódását hallottuk. Ott jól tudják, hogy Róma semmit sem tesz ok nélkül, hogy gyakran még igen jelentéktelennek látszó intézkedései is mélyen beleenyúlnak a lelkekbe s alkalmasak arra, hogy valóságos forradalmat idézve ott elő, az istentelen törekvéseket meghiúsítsák vagy gátat vessenek nekik. Most is ösztönszerűen megéreztek, hogy Róma a lelkekbe akar markolni, mikor a tekintélyrontó törekvésekkel szemben s a forradalmak korszakában rámutat a földöntúli, örök királyságra s ennek a lelkek fölötti uralmára. Mi már kétezer esztendő óta megbarátkoztunk ezzel a gondolattal. Talán épen ezért nem is tűnt föl az új ünnep. Csakhamar ráeszméltünk azonban, hogy itt nagy dolog történt, hogy az Egyház élő fája új gyümölcsöt termelt, amely egy-

részt a hívők szívvéréből vette anyagát, másrészt pedig annak táplálására szolgál. Mert ez minden egyházi ünnep pszichológiája: az idők szükségleteinek megfelelően fakad új sarj vagy gyümölcs alakjában ama természetfölötti, isteni erőből és nedvből, amely az Egyház fáját életeti, azután pedig mint új életerő és tényező táplálja a harcoló híveket.

Kicsiny mustármagba rejtette el Krisztus ezt az isteni erőt. Mikor azonban kikelt, csemetévé, majd nagy fává lőn. Ágai kiterjednek az egész földre s az ég madarai minden oldalról könnyen megközelíthetik, nyugalmat és táplálékot találhatnak ágain, tövében pedig üdítő hűvösséget a világ perzselő napsütése ellen. Életerő van e fában, amely épügy kibírja a trópusok hőségét, mint a sarkok zordon hidegét. Életerő, amely egyformán erős táplálékot tud termelni a barbárnak, mint a legmagasabb kultúrájú embernek. Életerő, amely épügy gyümölcsözik, ha a hit napvilága süt körülötte s a leggondosabb kezek öntözik és táplálják gyökerét a legtisztább és csupán a hit alkotórészeit tartalmazó nedvekkel, mint akkor, ha a racionalizmus köde miatt napsugár nem is érheti és gonoszlelkű munkások ássák körül és vagdalják gyökereit.

Hogy az Egyház immár kétezer éven át meg tudott élni a legkülönbözőbb körülmények között, azt mutatja, hogy életerő van benne. Hogy pedig ez az életerő mindig új gyümölcsöket termel, olyanokat, amelyek épen a bontó, a fejlődést akadályozó erők megsemmisítő tevékenységének ellensúlyozására erősítik és táplálják az Egyház harcosait, azt mutatja, hogy a mustármag isteni életereje lakik benne. Ez a fa olyan, amely fel tudja szívni az idők, a mozgalmak tápláló elemeit. Felhasználja ezeket új gyümölcsök létrehozatalához, amelyekben benn van a különféle századok és mozgalmak minden életképes értéke. Ezekkel táplálja híveit, a rajta vagy tövében nyugvást kereső égi madarakat. A századok és mozgalmak pedig eltűnnek, azért, mert életerejüket kiszívta Krisztusnak az egész földre kiterjedő élő fája, ami pedig megmaradt, mint életerőnélküli képződmény előbb-utóbb elszáradt.

Ezért van rányomva az Egyház életére a milieu képe.



Dogmatikai döntései vagy a hit békességében növekedő fának természetes gyümölcsei, amelyek megvoltak már a magban, de csak később tudtak virág vagy épen érett gyümölcs alakjában jelentkezni, vagy pedig az ellenséges elemek dermesztő hidegét eloszlatni törekvő hőkisugárzások. Ilyenek ünnepei is. Vagy a hitélet virágaiként fakadnak, mint pl. Úrnap, Jézus Szíve, a Szeplőtelen Fogantatás ünnepe stb., vagy pedig hőkisugárzások a fa, főképp pedig a rajta fészkelő s gyümölcseiből táplálkozó égi madarak életét veszélyesztető dér és fagy ellen. Így volt ez az Egyház életében mindig s így marad mindvégig, mert élő fa, amelynek minden idők sokféle igényű égi madarait kell táplálnia. Sok ünnep elvesztette már jelentőségét, de keletkezett helyette másik, a hívők szükségleteinek megfelelőbb.

Krisztus királysága ünnepét is az Egyház fájának életereje hozta létre, ez sugárzott ki magából új hőenergiákat a hívek lelkének fölmelegítésére s századunk dermesztő hidegének felolvasztására.

Az új ünnepek továbbá igen gyakran az Egyház győzelmének *diadalemlékei*. Krisztus országában az élet csak befelé csendes: *omnis gloria eius ab intus* — csak belül szép és dicsőséges. Kifelé küzdelemben és harcban nyilvánul meg élete. A Mestert gyűlölték, a tanítvány is csak gyűlöletes lehet előttük. E harcot pedig Krisztusért kell vívnia — kezdetől egész az idők végéig. A győzelem eddig mindig az Egyházé volt. Ha nem sikerült is ellenségeit mindig tökéletesen kiirtania vagy elnémítania, legalább azt az egyet elérte, hogy magának, híveinek megtartotta az egész, szeplőtelen Krisztust — az Istenembert. Győzelmeinek leszögezésére egy-egy ünnep alakjában diadalemléket szokott állítani. Mély dogmatikai tartalom halmozódik föl e küzdelmek folyamán. Ezért ezek az ünnepek fényszóró gyanánt világítják meg az értelmet s emlékeztetik a lelket az elmúlt harcokra és azok tartalmára, másrészt pedig összesűrítve lerakodik bennük mindaz a sok érdem, fáradság és könny, amelybe a győzelem került. Röviden *az új ünnepek dióhéj fogalatai mindamaz értelmi és akarat energiának, amely a hosszú, gyakran évszázados küzdelemben az Egyház tárházában lerakódtak*— Ezért van a mi ünnepeinkben

annyi felvilágosító, fölemelő erő, ezért oly fontos tényezői a hitéletnek: az Egyházban felhalmozódott isteni és emberi életerő ilyenkor az ünnep természetének megfelelő módon, illetve energiákban bőségesebben ömlik át a lelkekbe.

Az Egyháznak Krisztusért folytatott küzdelmében három korszakot különböztetünk meg. Az első Krisztus mennyei, a második földi hatalmáért, a harmadik pedig szent személyéért folytatott harcokat öleli fel.

*Krisztus istenségéért* kellett sikraszállnia az Egyháznak keletkezése első pillanatától fogva. Ezt kellett védenie az apostoloknak a *zsidók* előtt. Ezt *támadták századokon* keresztül az ú. n. christologiai harcokban az eretnekek. Egyik győzelmet a másik után aratja az Egyház a különféle tévedéseken keresztül, míg végül az arianizmussal szemben föllálíthatja diadalemlékét az első általános niceai zsinat (325) dogmatikai döntésében. Ez minden időkre eloszlatja ama dermesztő légáramlatot, amely az Egyház fájának életerejét, Krisztus istenségét, akarta kiölni. Ennek a győzelemnek emelt emlékkövet a lassanként kialakuló karácsony ünnepben. Azelőtt Epiphania (vízkereszt) emlékeztette a hívőket a megtestesülés nagy titkára. Ezentúl karácsony feladata volt, hogy a «tökéletes Istenember» mysteriumát a «Három királyok», a «Keresztelés» és a «Kánai menyegző»-nek Krisztus istenségét hirdető eseményeitől különváltan juttassa eszébe az embereknek. A kereszténység alapdogmájáért küzdött az Egyház s a niceai zsinat semmi újat sem hozott tartalomban. De a Karácsony felöleli a háromezredes titáni küzdelem egész hatóerejét. Még most is, az elhidegülés korszakában, természetfölötti melegséggel tölti el minden keresztény szívét a szent este. Nemcsak a Szentírásban világosan kimondott titok melegsége ömlik el ilyenkor a szíveken, hanem ama sok aggodalom, könny és harc érdeméből származó érdem energiája is felvillanyozza az embereket, amely a Nicaenum és az utána következő harcokból halmozódott föl. Mert a küzdelem nem fejeződött be, hanem folytatódott a legkülönfélébb formában, mikor végül a Szentháromság ünnepében az Egyház oly győzelmi emléket állíthatott föl, amelyhez hasonlót akár költőileg, akár dogmatikailag aligha ismer a liturgia. Mintha

Krisztus tanításának egész természetfölötti súlya s a hosszú századok küzdelmének teljes fönséges ereje reánk nehezednék — úgy érezzük magunkat e nagy ünnepen. A 9-ik században keletkezett, bár teljes tartalma ott volt az Evangéliumban. Az ünneplés szükségessége csak akkor mutatkozott, mikor az Egyház minden ellenséggel szemben meg tudta védelmezni Krisztus istenségét és mennyei dicsőségét: a jól megvívott harcnak győzelmes diadalemléke ez a fönséges ünnep.

Krisztus *földi hatalmáért* kellett főkép küzdenie az Egyháznak a középkor szomorú évszázadaiban. A földi hatalmasságok veszedelmes túlkapásaival szemben kellett megvédenie függetlenségét és önrendelkezését. A győzelem nagyszerű volt, ha nem is olyan, hogy hasonló ellenséges törekvések soha többé föl nem üthették volna fejüket. Eme győzelemnek állított emléket az Egyház szent Péter templomában. Mily más fényben ragyog immár azóta az Apostol-fejedelem ünnepe. Hiszen nemcsak az isteni jogon neki juttatott primátus hirdetője ez az elpusztíthatatlan bazilika, hanem a századok folyamán megvédelmezett és Krisztus lába elé szeplőtelen formában letett főnhatóság szimbóluma is. Ezt csak az tudja megérteni, aki az apostolfejedelmek officiumát az örök városban imádkozta el!

A harmadik korszakban végül magát Krisztus személyét kellett az Egyháznak megvédelmeznie, helyesebben *Krisztusnak a lelkek fölötti uralmát*. A protestantizmussal megkezdődik, illetőleg benne kipattan, az individualizmus, amely Krisztus uralma helyett a saját szellemnek, véleménynek és akaratnak uralmát hirdeti és akarja megvalósítani. Nevezzük ezt a Szentírás önkényes magyarázatának, racionalizmusnak, agnoszticizmusnak vagy bármi más rendszernek és véleménynek, mindnyájának közös vonása a spiritus proprius, az Istentől, Krisztustól függetlenített vélekedés és önrendelkezés követelése és uralma. Krisztus irányításától, kormányzásától és bírói szavától akarják megfosztani a lelkeket. Ezt pedig másként nem tehetik, mint ha a másik két korszak összes gonoszságát és eretnokségét főlhalmozzák. Ezért neveztem ezt Krisztus személyéért való küzdelemnek. Uralmát ugyanis ki nem ölhetik a lelkekből, ha szent személyét be nem mocskolták az áltudomány és álhatalom minden

szennyével. Ezekkel a törekvésekkel kell az Egyháznak szembeállnia. Sok szép győzelmet aratott. Megőrizte Krisztus uralmát az embereken. Amde a végleges győzelem még messze van. Olyan diadalmenetet még nem tarthat, mint mikor a Szentháromság ünnepének és szent Péter bazilikájának kapuja alatt elvonult. De a lelkiismeretesen végzett munka emléke gyanánt mégis proklamálhatta Krisztus mindenre kiterjedő királyságát. Az Egyház valóban mindig éberem őröködött hívei fölött s hangsúlyozta Krisztus jogait a lelkek fölött. Szava legtöbbször a pusztában kiáltó gyanánt visszhang nélkül hangzott el. Eme sokszor hiábavaló törekvéseit, küzdelmeit akarta most leszögezni, mikor Isten és ember előtti büntelenségének bizonyítására rámutat egy kétezeréves igazság szünetnélküli hangsúlyozására: Krisztus Királyságára, a lelkek fölötti hatalmára és uralmára. A nagy világítélet alkalmával ezt az ünnepet viszi majd magával az Egyház tanúságtételül, hogy nem rajta múlt az emberiség romlása, Krisztus uralmától való aposztáziája.

De egyúttal megjelölte *az orvosságot is*, amely az individualizmus oly sokféle betegségét meggyógyítja. Vissza Krisztushoz, meghódolni előtte, kezébe adni megint a lelkek fölötti uralmat — ez szükséges ahhoz, hogy az egyensúlyát veszített emberiség ismét megtalálja nyugalmát. Ezt akarja mondani mindenkinek az Egyház. Ezért ijedtek meg a túloldalon, hogy a Szentatya megint ennyire belenyúlt híveinek belsejébe és talán — a történelem további irányításába is.

Íme egy új ünnep, tele mély, kétezeréves, sőt régibb dogmatikus tartalommal, amelyet az idők szükséglete szült, amely megfelel mindenki kívánságának, s amint az ellenfél felszisszenése mutatja, éppen századunk dermesztő hidegségének eltüntetésére, ellensúlyozására sugározta ki ez új ózondús levegőt tartalmazó légkört és hőforrást az Egyház élő fája.

Ünnepeiben az Egyház jegyesének, az Isten Bárányának terített asztalához hív. Ezért neveztük az új ünnepet is nuptiae Agni-nak, a Bárány lakomájának.<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Apocal. 19. 7.

## 2. KRISZTUS KIRÁLYSÁGA AZ EL- VILÁGÍASODÁS ELLENSZERE

*Sapientia attingens a fine usque ad finem.*



GYHÁZUNK ünnepei nemcsak történelmi emlékoszlopok, hanem erőforrások, amelyek a jövő századok táplálására is hivatvák, világító tornyok, amelyek fénycsóvjukat messze kilövelik az emberi élet tengerére. Határozottan ilyennek szánta az Egyház Krisztus Királyságának ünnepét. Benne az élni akarás kétségtelen megnyilatkozását kell látnunk. A múlt nagy emlékeinél való merengés helyett a legaktuálisabb jelenre és a közeli jövőre hívja fel híveinek figyelmét, mikor a még le nem győzött ellenségek feléje dobott keztyűjét fölemelve harcbaszáll velük s feljűk kiáltja: élni akarok!

Az ilyen felkiáltás lehet a tehetetlen kétségbeesés, de lehet a biztos győzelmi öntudat megnyilvánulása is. Az Egyház nem áll ugyan hatalmának tetőpontján, de még legnagyobb ellenségei sem foghatnak rá oly gyöngeséget, hogy hajótörött gyanánt kétségbeesve kellene életmentők után kiabálnia. Sőt, mivel alig találunk korszakot, amelyben az Egyház szavának nagyobb súlya lett volna, mint ma, bátran állíthatjuk, hogy az új ünnepben kifejezett élni akarás *nem a kétségbeesés segélykiáltása*. De hitbeli értékeit is oly gazdag, határozott és életképes fogalmazásokban birtokolja, hogy azok minden támadást, minden külső devalvációt kiállanak, nem kell neki a világi tudományokhoz és kultúrához koldulni mennie, hogy belőlük merítsen vagy tőlük kérjen kölcsön megújító értékeket. Nem a koldus száználmas könyörgése szólal meg tehát az Egyház élni akarásában, nem segítséget vagy tőkét kér, hanem öntuda-

tosan hirdeti: ha megakartok újulni, ha szeretnétek kiszabadulni az örvényből, amelybe a magatok elvei taszítottak benneteket, ha élni akartok, akkor jöjjetek hozzám. Én a Krisztus-Királyban meg tudom adni az életerőt, a kormányzót, a törvényhozót és irányítót, aki megmenthet benneteket 1 *Élni akarok* tehát bennetek — *Javatokra*. Nem a ti értékeitek, nem a ti életerőtök kell! Én akarok nektek ilyent adni. Ebből a szempontból vizsgáljuk most az új ünnep jelentőségét.

\*\*\*

Isten az embert a föld urának teremtette s rábízta mindamaz anyagi kincsek kibányászását, amelyek a föld gyomrában és a természet erőiben el vannak rejtve. Mindenekelőtt azonban a szellemi értékeket bízta rá, amelyek mint Isten eszméinek képviselői, az anyagi világot széppé, «formássá» teszik. Ezeknek a kihámozása, az eszmei világegyetem kialakítása és léleekben hordozása az ember uralmának koronája. Ámde a természet fölötti hatalom nem abszolút uralmat jelent. Az embernek ezt csak mint Isten alárendelt eszközének és megbízottjának szabad jogosan gyakorolnia. A szellemi kultúrában tehát Isten eszméinek és gondolatainak, az anyagiban pedig a Teremtőtől elgondolt céloknak kell uralkodniuk. Más szóval az emberi kultúrának Istent hordozónak, Istent szolgálónak, szentnek kell lennie. Ha azonban Isten eszméinek helyét az ember gondolatai, az erkölcsi célok helyét pedig a romlott ember istenellenes tervei foglalják el, akkor a kultúra elvilágiasodik, istentelenné válik.

*A kultúra elvilágiasodása tehát Isten kizárása az ember szellemi és anyagi Jólétét célzó törekvésekből.* Ez kétféleképpen történhetik, a) *Negative*, nemlegesén, amennyiben egyszerűen nem veszünk tudomást Isten eszméiről és terveiről, anélkül, hogy egyenesen tagadnók azokat, vagy a hozzájuk vezető utat el akarnók zárni. Eredményeink és törekvéseink beilleszthetők Istenéibe, ennek útját nem állják, ha nem is szolgálják azt kifejezetten. Ez nem föltétlenül rossz, sőt bizonyos fokig szükséges is, hogy a kisebb körökben lefolyó kutatások, vagy a részleges földi érdekeket szolgáló felfedezések a túlságosan nagy

látókörű eszmék és célok miatt kárt ne szenvedjenek. A növénytan pl. teljesen megelégszik az egyes fajok sajátosságainak megállapításával s nem törődik azzal, hogy Isten eszméit tükrözik-e ezek vissza. De ezt nem is tagadja s rábízza a magasabb tudományra, hogy ezt a kérdést eldöntse. A repülőgép berendezése is olyan, hogy az ember a levegőt átszelhesse vele. Ehhez a célhoz idomította föl találója. De ezzel nem is akarta a természeti törvények Alkotójának elismerését kizárni, ha kifejezetten nem tartotta is szem előtt e célt. Ezzel szemben *tagadólag, privative* istentelen és elvilágiasodott a kultúra, ha Isten eszméinek helyét olyanokkal foglaltatja el, amelyek az Istenhez vezető utat elzárják vagy pedig céljaival homlokegyenest ellenkeznek. Ilyen lenne pl. a természettudomány, amely a lélek létezését tagadná azért, mert ez a tapasztalat eszközeivel meg nem található vagy föl nem mérhető. Míg az előbbi világiasság adott körülmények között jó és szükséges is lehet, addig az utóbbi csak rossz és hamis lehet. Az előbbit védik a józan gondolkodás elvei meg a közelebbi célokhoz való alkalmazkodás szükségessége, az utóbbit azonban semmi sem menti, hanem hit és ész egyaránt elítéli, Az Egyház tehát nem az első, hanem az utóbbi jelenség ellen lép föl, mikor a kultúra elvilágiasodása ellen tiltakozik s annak orvosságát Krisztus Királyságában jelöli meg.

Mert elvilágiasodott az *anyagi kultúra*, nem azért, hogy merészen ment előre s azelőtt alig sejtett magosságokat ért el, hanem azzal, hogy az ember végső célját az anyagiakban jelöli meg. Pedig csak tűrhetőbbé és emberiebbé kellene tennie az életet — ez lenne a feladata, de nem az, hogy kiölje az emberekből a magasabb igényeket és az erkölcsi érzéket. Mert elítéljük az egyiptomi fáraókat, akik úgyszólván embervérrel ragasztották össze piramisaik tömbjeit, de nem vesszük észre, hogy ami kultúránk vállalatait is embervér táplálja, hogy a munkások megvont, sőt még a megvonásnál is rosszabbul fizetett bére demoralizál és minden isteni és emberi bizalomtól foszt meg oly sok milliókat. Szép lenne a kultúra, ha az emberiség sursum cordá-ját képviselné, az erkölcsiség talaján épülne föl s nem a mennyország ellenvára gyanánt akarna szerepelni. Ez

ellen akar az Egyház tiltakozni, amikor rámutat Krisztusra, az emberiség végső céljának kitűzőjére és megvalósítójára. Legyen könnyű az emberi élet, de a megkönnyítésre irányuló törekvés ne keltse föl a földi mennyország látszatát, főleg pedig ne nevelje az embereket arra, hogy a kultúra termékein túlmenő élettartalomra nem is kell gondolni. Ennek a hiányát veti szemére az Egyház az anyagiakban elsüllyedt világnak, ennek a kiegészítése végett utalja Krisztushoz. A kultúra boldogságot nem ad, amit pedig keveseknek ideig-óráig adni tud, ezrek és milliók könnyei meg verejtéke árán szerezheti csak meg. Ezt a sok könnyet csak Krisztus keze törülheti le, csak az Ő működése válthatja át e keserűséget meglegedésre, ez egészítheti ki a kultúra nyújtotta kényelmet igazi emberhez méltó boldogsággal.

Elvilágiasodott a *művészet*, amikor elszakadt Isten eszméitől s nem ezek megvalósításában s emberi módon való kifejezésében látja feladatát. Az emberi ízlés pathológiájának és a meghibbant képzelődés eszmevilágának tolmácsa akar lenni. Ezt is Krisztus-Királyhoz küldi inspirációért az Egyház. Krisztus az Isten szépsége, akiben valóban Isten legszebb, legfőbbeségebb eszméi valósultak meg. Így már személye, élete, ennek folytatása a történelemben egyaránt figyelemztetik a művészetet, hogy nem perverz eszmékben, nem is a szennyben vagy a hús és vérben kell a művészi értékeket keresni, hanem az örök eszmékben és ezek dinamikájában. Itt nagy múltra mutathat is vissza az Egyház, mikor elvezet bennünket az emberi szépségek tárházába, az általa pártolt művészetek múzeumaiba. Mire tudott Krisztus és az Ő országa inspirálni, mily megközelíthetetlen remekműveknek létet adni!

A *tudományok* elvilágiasodása végül szinte kétségbeejtő. Nem arra gondolok elsősorban, mikor a részleges tudományok (a medicina, természettudomány stb.) szűkkörű oksági kapcsolataira annyira elzárkózik, hogy azokon túl már nem is tud gondolkodni s így minden végső okot elvileg kizárva a valóságból, a saját eredményeit is elvilágiasítja, elistenteleníti. Sok bajt okoz az ilyen szűklátókörűség, de ennek az orvossága inkább a logikában, mint az ünnepekben keresendő. A végső



okokat kutató, minden részleges eredményt felölelő s végeredményben az egyes tudományokat is irányító általános tudásra, a bölcselőtre kell itt gondolnunk. Ez jár az elvilágiasodás és elistentelenedés útján, mikor maga elvileg kizárja a teremtményektől lényegesen különböző Istent a valóság köréből (materializmus, pantheizmus), vagy pedig felismerhetetlenné teszi ezt, akár az egyes emberre, akár a tudományokra nézve (agnoszticizmus). A világtörténelemnek ez a legnagyobb aposztáziája az utóbbi századokban ismét számtalan áldozatot követelt s csődbe vitte az emberi tudást. Magával ragadta nem egyszer a választottakat is és megmértelyezéssel fenyegette még a hittudományt is. Elszakadás az igazság örök forrásától, a látszat korlátai előtt való meghajolás, az ember vagy az én istenítése, Isten eszméinek a korlátozott emberiekkel való kicserélése az aposztázia és elistentelenedés főbb vonásai. Ezekkel szemben mutat rá az Egyház Krisztusban az élet és igazság forrására, egy az anyagon és a látszaton túl levő és ezt tartalommal ellátó eszmevilágra. Benne áll előttünk a világtól lényegesen különböző személyes Isten megtestesülése, aki azért jött a földre, hogy az istenismeretben könnyen eltévedő embert csalhatatlanul kioktassa Isten felismerhető, de még inkább az emberi értelemre nézve meg nem közelíthető lényegéről. Isten nélkül halálra van ítélve a végső okkal fogalalkozó tudomány, hisz azt nem találja meg, amit keres, amit mint a világ mozgatóját és irányítóját az értelem csalhatatlanul felfedez, de a föltétlenül elvilágiasodni akaró tudomány megtalálni és meghatározni nem tud. Tudományok! Ha élni akartok, ha életet akartok adni, akkor térjete vissza Krisztushoz — ezt mondja nekik az új ünnepnek az Egyház élni akarását kifejező kiáltása. *Az egyéni élei* elvilágiasodásának csalhatatlan jele a naturalizmus, a természetfölötti létezőket, a malasztot kizáró önbizalom és a végső célnak teljesen a természet kereteiben és elvei szerint való keresése. Ez korunk legnagyobb betegsége. Beszélj az embereknek Isten jóságáról — siket füleknek beszélsz. Értesd meg velük, hogy a hála és szeretet kötelei fűzik a mindenség Alkotójához. Meg sem értik szavadat. Mondd nekik, hogy a test és vér elvei szerinti élet

nem elégít ki, hogy az ember nagyobbra született s már földi nagysága és jelleme is csak úgy domborodhatik ki, ha újra születik s életét egy magasabbrendű lény elvei szerint irányítja. Gúnyos nevetésnél egyébre nem számíthatsz. Az Istentől való legteljesebb elszakadás ez. Teljes értelmetlenség minden magasabb értékkel szemben és elzárkózás az ember teljes fejlődését és tökéletesedését egyáltalában nem biztosító, sőt lehetetlenné tevő természet körére és erőire. Ezt ítéli el az Egyház, mikor rámutat Krisztusra, akiben az istenség teljessége jelent meg testileg. Aki az Isten malasztja, akinek bőségéből mindnyájan meríthetünk. Aki az embert átalakító elvekre megtanított, akinek nyomdokain «mennyei» emberekké s a boldogság birtokosaivá válhatunk.

Emberek, ha élni akartok, csoportosuljatok Krisztus jogara alatt — ezt kiáltja felénk az új ünnep — ti pedig, akik már ott vagytok, ne engedjétek magatokat félrevezetni! Ha az egész világ a naturalizmus pocsolyájában fetreng is, ti Krisztus hívei tartsatok ki mellette rendületlenül. Ne a természetet, hanem Krisztus életereje éltesen benneteket.

\* \* \*

Krisztus Istennek mindent rendező, az egész világegyetemet átható, a végeket és végleteket egyesítő Bölcsessége. Sapientia attingens a fine usque ad finem. Az örök Igének eszméi csillannak meg a földi dolgokban, az egész világegyetemben. Nélkülük tartalmatlan, rendezetlen káosz lenne. De a Bölcsesség isteni erővel rendez és egészít mindent. Ezért nem lehet Krisztus nélkül leszűrt világnézethez jutni; ezért kell az emberi tudásnak káosszá válnia, ha Krisztust száműzzük belőle. «Jöjj, taníts meg bennünket a bölcsesség utaira!»<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Antiphona O. dec. 17.

### 3. KRISZTUS KIRÁLYSÁGA A HATALMI VISSZAÉLÉSEK ORVOSSÁGA

*Signum populorum.*



KULTURÁLIS és egyéni élet elvilágiasodásának főokát abban kell keresnünk, hogy az uralomra született ember visszaél megbízatásával s Isten helyébe önmagát akarja ültetni. Még könnyebb a hatalommal való visszaélés. A tudomány fegyverzetét kevés ember bírja el s az emberiség nagyobbik része inkább tudatlansága, mint tudománya révén válik istentelenné. Viszonylagosan elég kicsiny a tudomány kényszerítő ereje is, mivel kevés ember érti meg érveit s inkább a szenvedélyek, mint az érvek súlya alatt marad meg «földi» embernek. A hatalom azonban más természetű. Előtte meg kell hajolni mindenkinek, ha nem akar letiportatni általa. Ezért a hatalommal való visszaélés, ennek elvilágiasítása sokkal könnyebb és általánosabb, mint a tudományé s kihatásaiban is eldurvítóbb, mint emezé. Mert a tudomány Isten eszméivel él vissza, a hatalom pedig Isten erejével. Ezért könnyebb neki az embereket elnyomni, az erkölcstelenséget rajok szabadítani s így a jó, a megengedett színe alatt Istentől eltávolítani azokat. Nézzük ennek néhány formáját közelebbről s figyeljük meg, mennyiben orvosolhatók e bajok Krisztus királyságának gondolatával és erejével.

\*\*\*

«Olyanok lesztek, mint az istenek».<sup>1</sup> Ezt ígérte a csábító az embereknek. A hatalom tetőpontján még inkább hajlandó az ember ezt elhinni, mint értelmi fontolgatásainak csábításai-

<sup>1</sup> Ján. 3. 5.

nál. Itt elveti az Istent. Nem akar tőle eszméket kölcsönözni. Nem ismeri el értelmi élete törvényhozójának. A maga gondolatait teszi meg a valóság középpontjává, Istentől függetlenül akarja magát kiismerni a világ és élet problémái között. A hatalom birtokosa hasonló katasztrófa áldozatává lesz, mikor Istennek képzele magát. Megmosolyogjuk vagy örülteknek bélyegezzük az ókor császárait, akik isteni tiszteletet követeltek maguknak, de megfelejtkezünk a modern államelméletek egyáltalában nem kevésbé örült állításairól. Az állam minden jog forrása, mondja Hobbes óta meglehetősen egyhangúlag a jogbölcselet. Ő, az állam, a megtestesült istenség, állítja Hegellel a megtévedt filozófia. Ahol az erőszak ott a jog, biztatják mások a hatalom birtokosait s ezek aztán teljesen átérzik isteni méltóságukat és pontosan megvalósítják az adott programot — nem a közjó, hanem erőszakos érdekek szolgálatába hajtva, mint birkanyáját, Istennek szabadságra született gyermekeit.

A Krisztus-királyság az államhatalom megtévedt képviselőinek szívhez szóló tanítást ad. «Igen — én mondom — istenek vagytok ti és a Magasságbelinek gyermekei.»<sup>1</sup> De éppen ezért hatalmatok eredetét nála kell keresnetek s megbízatások határait szemmel kell tartanotok. Nézzetek rám, aki igazi isteni hatalommal uralkodom. Nem azért jöttem, hogy kiszolgáltassam magamat, hanem hogy szolgáljak.<sup>2</sup> Nem a magam, hanem az emberiség érdekeit tartottam szem előtt s nem azok értem, hanem én adtam értük életemet váltságul.<sup>3</sup> Mennyivel más fölfogást hirdet az igazi Isten-király a közjóról, mint az Istentől elszakadt hamis, modern istenállam!

De ha ennyire nem téved is el mindig az állam, igen könnyen elvilágiasodik, ha kiüzi Istent a *törvényhozásból*. Mint a hatalom sáfárának az lenne a feladata, hogy a természeti és isteni törvényeket érvényre juttassa és minden intézkedésében ezek magyarázója legyen. Ha aprólékos földi céljai miatt nem gondolhat is mindig kifejezetten ezekre s nem is irányít-

<sup>1</sup> Zsolt. 81. 6.

<sup>2</sup> Máté 20. 28.

<sup>3</sup> U. o.

hatja alattvalói figyelmét e magasabb törvényekre,<sup>1</sup> tartózkodnia kell minden intézkedéstől és engedménytől, amely Istent és a jó erkölcsöket (privative) kizárja s az emberek előtt azt a látszatot kelti föl, hogy az istentelenség és erkölcstelenség is jó és megengedett lehet. Ezt teszi az állam, mikor a destruktív, erkölcstelen irányoknak engedményeket tesz, mindenféle kompromisszummal megnyitja előttük a törvényhozás kapuit, ahelyett, hogy elnyomná azokat. Ezt teszi, amikor belenyúl Isten jogaiba s a maga hatáskörében intézkedik a szentségekről (pl. polgári házasság), rákényszeríti a gyermekekre a maga nevelő intézményeit, megengedi, sőt előmozdítja a hitelhagyást és üldözi Krisztus országát. Az államhatalom ily elvilágiasítása ellen szólal föl az Egyház a Krisztus-király ünnepével. Fennhangon hirdeti ez, hogy Isten épúgy forrása a jónak, mint az igazságnak. Ezért a földi hatalom képviselőinek Istennél kell keresniök az irányító elveket. Hatalmukat azért nyerték Istentől, hogy az Ő országát juttassák érvényre s ha már nem vezethetik hozzá (papi megbízás és hatalom hiányában) a polgárokat, legalább ne zárják el előlük az Istenhez vezető utat, ne tévesszék meg azokat — a jog és igazság színével festve meg a jogfosztást és erkölcstelenséget. Krisztus törvényhozásához utasítja továbbá az Egyház a földi hatalom képviselőit. Ez az isteni és emberi jog synthesisét képviseli, részben pedig oly örök irányító elveket nyújt, amelyekből a világi törvényhozás is csak világosságot és erőt meríthet. Az új ünnep világítótorony lesz, amelynek fénycsóváira figyelnek majd a hatalom képviselői s ezek be-bevilágítják bensejüket.

Az államhatalom elvilágiasodása akkor vált véglegessé, mikor az elmélet felütötte fejét és az uralkodók is elfogadták, hogy *a hatalom a tömegtől* származik. Szegyeitek Istennel összeköttetésben lenni, de az alacsony, igazán piszkos tömegeredet nem bántotta őket.<sup>2</sup> Ezért kellett megosztozniuk a hatalom gyakorlásán a tömegekkel, úgyhogy nekik maguknak

<sup>1</sup> Ez a főntebb emiutt negatív elvilágiasodás a törvényhozásban is époly veszélytelen, mint a kultúrában.

<sup>2</sup> Bővebben a szerző Állameszme és a népek önrendelkezési joga c. értekezésében.

úgyszólván semmi sem maradt. Innen a felforgatás lehetősége és folytonos veszedelme, innen a kompromisszumok eredete és bomlasztó hatása, innen a tekintély csődbejutása, az erőszaknak és csakis ennek leplezett, de néha kifejezett uralma, innen végül a csendes, bomlasztó anarchia. Hogy mindez az államhatalom csődjét jelenti, de legalább is oda visz, kétségtelen. Ezért hallatja az Egyház a Krisztus- király ünnepében vészkiáltását. Ha élni akarsz, térj vissza régi hatalmadhoz, annak eredeti forrásához. Isten nevében közeledj a tömegekhez, akkor számíthatsz tekintélyed elismerésére s engedelmességre. Ha a tömeg nevében akarsz parancsolni, nevetve játszanak ki, ahol csak lehet, de legalább is nem várhatsz a közjó\* elérésére irányuló hathatós engedelmisséget. Ha azt akarod, hogy trónod örök legyen s ne dönthesse meg azt minden áramlat, akkor ne a tömegek ingatag talajára építsd azt, hanem Istenre. Ilyen elpusztíthatatlan, örök királyi trónus Krisztusé. Alkalmasabb időben nem is lehetett volna erre rámutatni, mint abban az évtizedben, amely annyi hatalmas trón rombadőlését és az államhatalom katasztrófális csődjét érte meg.

A hatalom elvilágiasodásának legszomorúbb következménye, de egyúttal legvilágosabb jele is az engedelmisség hiánya. Szent Tamás három okra vezeti vissza az országok romlását.<sup>1</sup> 1. Ha hiányzik az uralkodóban a bölcsesség. Itt vétkezik a fejedelem, aki balgán a hatalom Istentől független birtokosának képzele magát. Aki ennyire téved az elvben, még jobban eltéved a közelebbi célok és eszközök megjelölésében. 1. Ha hiányzik az igazságosság. Az embereknek csak Isten nevében lehet parancsolni, az ő erejében lehet csak szabadságukat megkötni. A többi mind erőszak, igazságtalanság a csak Istennek felelős, szabad emberrel szemben. Ez ellen vét az állam, amely nem Istenben, hanem a tömegben, vagy az erőszak erejében jelöli meg hatalmának forrását. 3. Ha hiányzik az engedelmisség. A modern állam elvei szerint pedig csak az erőszak előtt hajlik meg a polgár. Ezért vonja ki magát

<sup>1</sup>De Male Qu. 7. a. 7. ad. 9.

a törvény megtartása alól, ha nincs mögötte a hatalom képviselője — a rendőr. Ezért áldozza föl oly könnyen a közjót saját érdekéért. A hatalom gyöngeségének és végső vonaglásának jele ez.

Ha életet akarsz vinni az államba, ha engedelmes polgárokat akarsz magad körül látni, akkor vidd vissza Istent intézményeidbe! Ezt kiáltja az államnak Krisztus-királyságának ünnepe. Ő maga megfizettette adóját, engedelmességet hirdetett, de nem az erőszak, hanem a lelkiismeret miatt — Isten iránti szeretetből, akinek nevében szól hozzánk az állam. A hatalom elvilágiasítása ettől fosztotta meg az államot. A hazaszeretet nem erény, nem az istentisztelet (religio) mellett felsorolt lelki kincs, hanem kényszerűség, haszonlesés vagy legföljebb szép szó. A törvények megtartása nem Isten iránti lelküseretbeli kötelesség, hanem egyszerű meghajlás az erőszak előtt. Ezért hiányzik az állami életből minden bensőség, minden szeretet, minden magasabb lendület. Ezt akarja visszaadni Krisztus, ha elismerik királyi hatalmát s a földi trónok meg parancsszavak mögött az Ő trónját és tekintélyét vétetik észre az emberekkel.

\* \* \*

Az Egyház Krisztust a népek jelének, *signum populorum* nak mondja. Neve mint hatalmas világítótorony magaslik ki a történelem tengeréből. Vágyódással tekintenek föl hozzá a jóratörekvő népek, a királyok pedig elnémulnak előtte. Ilyen figyelemzavaró jelnek szánta Isten. De a népek és királyok lassankint elvetették. Innen katasztrófájuk. «Jöjj, mentsd meg őket, ne várakozzál.»<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Antiphona Ő. dec. 19

## 4. KRISZTUS KIRÁLYSÁGA A TERMÉSZETES TERMÉSZETFÖLÖTTI VILÁG EGYSÉGÉNEK JELKÉPE

«*Qui fecit utraque unum.*»



**N**<sup>1</sup>a kultúrától vagy a földi hatalmasságoktól koldulta az Egyház a Krisztus-királyság eszmebőségét, hanem ezeknek akar adni a magáéból. A bölcs családapához hasonlóan kincseiből újakat és régieket hoz elő.<sup>1</sup> Mert ez is lehet az élniakarásnak egyik módja: felhasználni és kihasználni azösi vagyont vagy családi értékeketéshagyományokat. Ezek nem egyszer csak egy, fura alakokat ábrázoló címerre zsugorodnak össze, amelynek jelentését a családtagokon kívül más senki sem érti. Rajok nézve azonban a múlt foglalata és a jelen irányító elveit, a családi becsület szimbólumát képviseli ez. Mennyi becsülést biztosíthat egy családnak a nagy, szeplőtelen múlttól beszélő címer; mennyi nemes gondolatot és termékenyítő eszmét kölcsönözhetnek mások is a dicső múltat feltáró egy-egy ily szimbólumtól.

Az Egyháznak is van egy ilyen drága kincse — összes kincseinek foglalata: az Istenember. Ez az Egyház címere. Érthetetlen a be nem avatottak előtt, de mindene a hívőnek. Benne látja Isten terveinek középpontját, az ember üdvösségét komolyan tervező és megvalósító akaratát. Benne látja a természet igényein túlmenő vágyainak biztos zálogát, természetes világnézetének kiegészítőjét, egyszóval az isteni és emberi, a földi és mennyei, a természetes és természetfölötti világ összeölkezését és kibékülését. Ez adott minden idők hívőjé-

<sup>1</sup>Máté 13, 52.



nek előbb csak előrevetett árnyékában, később teljes valóság-tartalmában megnyugvást, biztos irányt, teljesen kielégítő világnézetet: a jelen, múlt és jövő foglalatja a hívőre nézve. Ezt az élő címet, amelyet igazán szeplőtelenül őrizett meg az Egyház, állítja most is a meghasonlott világ elé, amely elvilágiasodott kultúrájával sehogy sem találja meg a természet-főlöttivel való érintkezést, sőt még a feléje vezető utat sem. Pedig ez szükséges a világ nyugalomához, mivel természet-főlöttinek, illetőleg ennek és a természet kibékülésének hiánya billentette ki egyensúlyából. Amíg ezt meg nem találta, addig önmagával meghasonlott emberként bolyong úttalan utakon — az emberi értelem és érzelmvilág kínzására és nem kis szégyenére.

Nem a természetfőlötti világ létezését akarom most bizonyítani. Egyszerűen rámutatok arra, hogy az embert a természet körében található oksági megoldások nem nyugtatják meg, a természet kincsei vágyait nem elégítik ki. Ezzel szemben tehát állást kell foglalni úgy az elméleti, mint a gyakorlati világnézetnek. Ettől függ, tud-e az ember részére megnyugvást biztosítani. A kultúra állásfogalása pedig határozottan katasztrofális: az egyes ember és a társadalom megosztását idézi elő. Mert *az egyik irányzat az embereket két részre osztja*. Az egyik a buta tömeg, a másik a felvilágosodott osztály. Az előbbit nem lehet földöntúli mesék nélkül megfékezni és kormányozni. Ennek való Krisztus tanítása is. A másik enélkül is megél. Egyik oldalon tehát a természetfőlöttitől megfosztott, arra nem is reagáló értelmiség, a másikon pedig az attól át nem hatott, hanem csak külsőleg megfélemlített tömeg. A kölcsönös gyűlölet magva el van vetve s a történelem folyamán nem egyszer láttuk, hogy mily gyümölcsöket hoz ez, mily bosszút tud állani a tömeg, amelynek csak pusztán csalétkül szánták a természetfőlöttit. Ezzel szemben a Krisztus-király-ünnep figyelmeztet arra, hogy a természetfőlötti elvekre és élettenyezőkre minden embernek egyformán szüksége van s hogy csakis az egy pásztor és egy király jogara alatt biztosítható a békés, egycélú fejlődés. Olyan király ez, akinek országában nincs szittyá és barbár, görög vagy zsidó,<sup>1</sup> aki a

<sup>1</sup> Kol. 3, 11.

hölcsnek és oktalannak egyformán mindene; aki nem a földi értelem szűk látóköre, hanem a kegyelem mértéke szerint ítél meg mindenkit; aki egyazon célt jelölte ki az egyszerű embernek épúgy, mint a legképzettebb elmének.

*A másik irányzat mindenki számára* szépnek és elfogadhatónak tartja a természetfölötti világot. A maga életét éneikül époly sivárnak érzi, mint az előbbi irányzat a tömegemberét, de nem találja meg a pontot, ahol érintkezésbe léphet vele. Jobb hiányában elfogadja, de ugyanazzal az érzülettel, amellyel bármely más érthetetlen dolgot is elhinne - belső meggyőződés nélkül, mint pusztá vélekedést. A credo, quia absurdum est kísértése csendül meg annyi ember fülében, amikor nem tud eljutni észszerű hithez, ahhoz, amely mélyen gyökerezne szívében és épúgy ösztönözné cselekvésre, mint természetes szükségletei, époly élettényező lenne benne egész életfelfogását illetőleg, mint aminők pl. gazdasági ismeretei háztartására vonatkozólag. Ennek hiányában látunk annyi meggyőződés nélküli embert, akiben a hit csak csenevész, halálraítélt életet él. A legkisebb támadást sem állja ki s minden fagy elfonnyasztja. Ezeknek mondja a Krisztus-király: azért jöttem, hogy éljete s életetek bőségebb legyen.<sup>1</sup> Az élet egyedüli forrása pedig rám nézve is az Istennel való egyesülés volt. Így tudtam életet adni és megnyugtanni mindenkit, aki a földön nyugalmat talált. Mert csak a bölcsesség, mindennek Istenre való visszavezetése által gyógyultak meg, akik meggyógyultak<sup>2</sup> s az én Atyám akaratának megcselekvése tölthet el csak a teljes ember tudatával.<sup>3</sup> Ezt pedig egyedül a természetfölötti elvektől hordozott és áthatott élet biztosítja. Az érintkező pontot a két világ között pedig a kegyelem képviseli. «Hálát adok neked Atyám, hogy elrejtetted ezt abölcsek előtt és kinyilatkoztattad a kicsinyeknek.» «Mert nélkülem semmit sem tehetek!»<sup>4</sup> Ha tehát érintkezni akartok a természetfölötti világgal, akkor hozzám kell jönnötök és kicsinyekké válnotok, mert ez a mag csak a kicsiny lelkekben kel ki, ahol nem nyomja el az önteltség vagy a nagyhangú tudás tövise.

<sup>1</sup> Ján. io, 10.

<sup>2</sup> Máté 7, 21,; 12, 50.

<sup>3</sup> Bölcs 9, 19.

<sup>4</sup> IJán. 15, 5,

Ezért a Krisztus-király címere a legélesebb elítélése minden félhitnek, a természetfölötti elvek oly lealázó használatának és csenevész életének, aminőnek oly gyakran vagyunk tanúi. Ez mutat rá leghathatósabban a malasztra, mint a természetfölötti életet a lélekbe ültető eszközre. Krisztust is ez tette Istenemberré, a nagy királlyá, ez tehet bennünket is tökéletes emberekké, Isten országának polgáiraivá.<sup>1</sup>

*A harmadik irányzat* végül úgy a természetes, mint a természetfölötti világot egyformán komolyan veszi, de *meg-egyeztethetőségüket lehetetlennek* tartja. Mindegyik külön életet kénytelen folytatni bensőnkben, oly áthidalhatatlan úr választja el őket. A természet nem emelkedhetik föl a természetfölötti világhoz, ez viszont nem képes lehajolni az előbbihez. Kiegyenlíthetetlen ellentét választja el azokat. Amit igaznak és jónak tüntet fel a természetes ismeret és vágy, azt tagadja és rosszálja a kinyilatkoztatás. Ezért nem marad más hátra, mint mit sem törődve a hit irányításával, a természetes életben ennek elvei szerint élni, viszont a természetfölöttit *tisztán benső életünk területére szorítva* úgy folytatni, mintha a természet igazságai nem is léteznének. A kettő között csak egy kapocs van: érzelmi világunk vágyódása, amely ki nem elégülve a természettől, görcsösen kapaszkodik a túlvilágból nyújtott szalmaszálba, értelmünk minden tiltakozása ellenére is.

A kettősvágányú igazság emez útja a jellemtelenség felé viszi az embert, megfosztja minden tulajdonképeni meggyőződéstől, de minden biztos reménytől is. Ennek számlájára irandó nem egy tudományos szabadosság, amely a hit részéről semmimű irányítást vagy jóakarató figyelmeztetést sem akar elfogadni.<sup>2</sup> Ebből származik a gyakorlati élet liberalizmusa, amely pl. a politikában lelkiismeretbeli korlátozást vagy irányítást ismerni nem akar s kizárólag a hasznosság elvétől vezetteteti magát. A meggyőződés egész, osztatlan embert követel. Nem tűrheti meg az élet felosztását külső és belső fórumra úgy,

<sup>1</sup> V. ö. a szerző Krisztus Istenemberségének malasztjellege c. cikkét. Religio 1910. 13-16. sz.

<sup>2</sup> Hogy mily eretnekséggé nőtte ki ez magát a modernizmusban, ismeretes.

hogy azokat homlokegyenest ellenkező elvek irányítsák. A kereszténység gyakorlati tagadása ez, mert a belső végül is csak a külső cselekedetekben nyilvánul meg. Ha tehát ezek elvileg kizárnak minden természetfölötti irányítást, akkor a kereszténység gyakorlatilag sehol sem juthat jogaihoz. Azután meg a vallási közömbösség szülőanyja is ez az álláspont. Ha tisztán érzelmeim vágyódása köt össze a magasabb világgal, akkor mi akadályoz abban, hogy azt tetszésem szerint alkossam meg és színezzem ki. Nemcsak a különböző szektáknak, de minden egyes embernek is egyformán igaza van, mikor a saját ízlése szerint állítja össze benső életének elveit és végső célját. Hogy miként' osztja meg és szedi darabokra az emberiséget ez az individualizmus, jól látjuk századunk képén. Annyi reményvesztett, önmagával meghasonlott ember jár közöttünk, ahány egyént látunk.

Ezzel a bajjal szemben mutathat rá az Egyház királyára, Krisztusra. Személye, a tökéletes Isten és tökéletes ember, *a két világ érintkezését és kibékülését képviseli*. Tanításában nemcsak lelkibetegeknek való vigasztalást, hanem igazi megváltó erőt látott: az igazság meg fog benneteket szabadítani.' De ezt nem a belső láthatatlan fórum irányítására szánta, hanem az egész embert át akarta hatni az evangélium kovászával:<sup>2</sup> aki megvall engem az emberek előtt, azt én is megvallom Atyám előtt — mondotta világosan.<sup>3</sup> Az evangéliumi elvek hordozóit a világ világosságának mondja, amelyet nem azért gyűjtanak meg, hogy véka alá rejtsek, hanem hogy messze lövelljék fényüket.<sup>4</sup> Az individualizmus útvesztőjében tévelygő lelkeknek pedig megmutatja a kőszálat, amelyen a világítótoronyt elhelyezte: «Te Péter vagy és én ezen a kőszálon építem Egyházamat». «Aki titeket hallgat, engem hallgat.» Itt nincs helye a kétségnek, a keresésnek és önfejűségnek. A szabadító igazságot itt helyezte el Krisztus. Az Egyház ebben az irányban is büszkén mutathat kétezeréves múltjára. Krisztus jogára alatt harcoló tudósai meg-

<sup>1</sup> Ján. 8, 32.

<sup>2</sup> Máté 10, 32.

<sup>3</sup> Máté 13, 33.

<sup>4</sup> Máté 5, 15.

találták az összeegyeztetés útját<sup>1</sup> s egy személyben megoszlás nélkül képviselték a meggyőződéses keresztényt és embert.

Ez Krisztus uralkodásának eredménye, aki csakugyan «a mi békességünk, ki mindkettőt egyé tette és lebontotta a válaszfalat, az ellenségeskedést az ő teste által».<sup>2</sup> Ezért mutathat az Egyház oly nagy öntudattal legdrágább ősi hagyományára, a krisztus-királyi címerre. Ez volt éltetője, ehhez utasít mindenkit, aki önmagában meghasonolva összhangzó életet akar élni.

\*\*\*

Az új ünnep ezt mondja az elvilágiasodott kultúrának és az önmagával meghasonlott emberiségnek. A hívőre nézve pedig kétezer év, sőt az egész világtörténet örömét, bánatát és reményét képviseli. Örül Krisztus győzelmeinek, szomorodik a félreismerésen, amelyben része van s bizva várja az egy akol és egy pásztor korszakát s a maga megdicsőülését. Ez az ünnep a kardkötés napja. Minden hívőnek teljes díszben és fegyverzetben kell megjelenni e királya előtt. Meg kell újítania esküjét, amelyet vitézzé avatásakor követelt tőle a király: ellene mondok az ördögnek és világnak. A királyok is így szoktak seregszemlét tartani nevezetesebb alkalmakkor. Krisztus királyságának ünnepe is ez legyen. Mindenki teljes díszben, kitisztított fegyverzettel és Krisztus jelével homlokán jelentkezzék királya előtt további szolgálattételre.

Krisztus királysága ünnepét a *tfQuas primas*» kezdetű pápai körlevél *peculiare festum*-nak, különös ünnepnek mondja. Mert az Egyház minden ünnepe tulajdonképpen Krisztusnak, a királynak ünneplése. Ha szentéit tiszteljük, akkor Krisztusnak hódolunk, mert az Ő ereje győzött bennük és általuk a világon. Krisztus volt vezérük, útmutatójuk nemcsak külsőleg, mint a földi vezérek, hanem belsőleg irányítva, mintegy kézen vezetve

<sup>1</sup> V. ö. a szerző Aquinói szent Tamás világnézete c. művét.

<sup>2</sup> Efez. 2, 14.

őket. Nélküle ezek sem tehetek semmit sem. Ezért tulajdonképpen nem az övék, hanem Krisztusé, királyuké a győzelem. Innen van, hogy a zsolozsmaimában elsősorban nem a szentek tiszteletére hív meg bennünket az Egyház, hanem a szentek királyának, Krisztusnak, az imádására. Minden ünnep tehát Krisztus-király ünnep, az október utolsó vasárnapjára rendektől nem lényegében, hanem csak külsőségeiben különböző. Ezen a napon azonban még közvetve sem vonja el figyelmünket Krisztustól, a királytól, senki és semmi s mi egyetlen hódolattal mondunk neki köszönetet mindama kegyelmekért és győzelmekért, amelyekért nap-nap után egy-egy szent emlékének keretében imádjuk.

Nemcsak az Egyház ellenségei, hanem a barátai is kérdezték már: hol van Krisztus, hol volt a különböző korszakokban? Egyházának életében él, feleljük, de az egész Krisztus csak a teljesen lezárt egyháztörténet fogja megközelíteni és visszatükrözni. Ott volt a katakombákban az elrejtett életű Krisztus. *Ott* volt a byzanci fényben az Apokalypsis *főlséges* uralkodójaként. Ott volt Clunyben az istentisztelet fényét reprezentáló főpap. Ott volt szent Ferenc eszmekörében a szegénység hirdetője, de ott volt szent Domonkos igehirdetésében és a tudósok életében is a népek tanítójaként.

Minden ember, eszme és korszak csak töredékét képviseli Krisztusnak. Az egészet csak a történelem fogja némileg elénk állítani. Így az egyes ünnepek is csak töredékek Krisztusból. Az új ünnep egész gazdagságában állítja elénk az Istenembert.

# MÁSODIK RÉSZ

## KIRÁLY-KÉPEK A SZENTÍRÁSBÓL

«Mert ha megismerték volna,  
soha a dicsőség Urát meg nem  
feszítették volna.» I. Kor. 2. 8.

# 1. A HADVEZÉR

*Flexre gum et Dominus dominantium.*



LEGFŐNSÉGESEBB Krisztus-királyképet az Apokalypsis rajzolja meg. Nemcsak igazán túlvilági fényben és elnyomó királyi fenségben állítja elénk Krisztust, hanem egyúttal királysága teológiáját is nyújtja alapjaiban és főbb elveiben. — «És látám az eget nyitva és ime egy fehér ló és ki azon ül vala, hivaték hűnek és igaznak, ki igazságban itél és harcol. Az ő szemei pedig, mint a tűz lángja és fején sok korona vala, oly névírása lévén, melyet senki sem értett, hanem csak önmaga. És vérrel hintett ruhába vala öltözve és az ő neve: Isten Igéje. És a mennyei seregek követék őt fehér lovakon, fehér és tiszta bíborba öltözöttek. És szájából kétélű kard jő ki, hogy azzal verje a nemzeteket. És ő fogja azokat kormányozni vasvesszővel és ő tapodja a sajtót, melyből a mindenható Isten elborult haragjának bora ömlik. És az ő ruháján és ágyékán írva vagon: királyok Királya és uralkodók Ura.»<sup>1</sup>

A királyok dicsősége hatalmi fölszerelésük. Szent Tamás szerint a királyi tekintély megőrzéséhez föltétlenül szükséges a hatalom méltóságteljes viselése, erkölcsi tisztesség és érett arkifejezés.<sup>2</sup> Szükséges továbbá, hogy a királyt szeressék és mindenki bízalmat keltsen.<sup>3</sup> Ez elég befelé. A külső országokkal szemben pedig az erős, jól fegyelmezett hadsereg a király dicsősége és tekintélyének őrzője.

Mint ilyen, az összes földi dicsőséget és tekintélyt messze fölülmúló királyi fölszerelés birtokosát állítja elénk Krisztust az Apokalypsis. Ami emberileg tiszteletet gerjeszthet s a hata-

<sup>1</sup> Apocal. 19., 11—16.

<sup>2</sup> Comment in Isa. c. 3.

<sup>3</sup> De regimine Principum c. 10.



lom legfőbb birtokosára mutat, mind megvan e képen. *Teher lovon* jár. A győzelmes hadvezéreket és királyokat megillető tisztesség. Szent Tamás ennek okát abban látja, hogy a ló az ember leghűségesebb fegyvertársa. Bátorságával felvillanyozza a lovast, előérzetével figyelmezteti a veszélyekre, a felharsanó kürtjelre lelkesedik, a harcban a veszély nem félemlíti meg s végül a sebesülés fájdalmai nem teszik harcképtelenné.<sup>1</sup> A bátor hadvezért is ezek jellemzik. Ezért ábrázolják lovon, hadvezéri sajátságainak jelképén és kiegészítőjén. Az Apokalypsis Krisztus-királya is fehér lovon jár, hogy semmi se hiányozzék az emberi képzetnek egy oly kép megalkotásához, ami a földi fogalmak szerint a nagy hadvezér-királyok ábrázolásához szükséges. Hogy mindeme sajátságok lelkileg vannak meg Krisztusban, mondanunk sem kell. Jelentőségük a későbbi olvasmányokból tűnik ki.

Hű és igaz, aki a paripán ül. Már életében ilyennek találtatott. Öntudattal mondhatta magáról, hogy a rábizott művet tökéletesen elvégezte s mind, hiány nélkül megőrizte azokat, akik gondjaira voltak bízva.<sup>2</sup> Bizalmat gerjeszt, mert ígéretét betartotta s nem hagyta árván övéit. Feltámadott, ott van közöttük s az ígért Szentlélekkel tartja őket össze.<sup>3</sup> Hű és igaz, mert nem a szemek látszata szerint ítél s nem a halálomás szerint igazodik, hanem igazságban dönt alattvalói sorsa fölött.<sup>4</sup> Ilyennek látta már az Ószövetség prófétája. Íme a Krisztus-bíró királyi fölszerelése Í

Az emberek az *érett arckifejezés* tekintélye előtt hajlanak meg. A bölcs pedig szemében hordja erejét, azzal hat, azzal kormányoz. A Krisztus-király is. Szeme, mint a tűz lángja. Áthatol a lelkeken, felkavarja, megnyugtatja, átalakítja és kormányozza azokat. Ennek a sugarai hatoltak át Magdolna lelkén. Ezek olvasztották föl melegségükkel a jéghideg kérget. A bennük rejtőző természetfölötti erő alakított a szennyek edényéből drágaművű csészét.<sup>5</sup> Ez a szem nézett Péterre.

<sup>1</sup> Comment, in Job 39.

<sup>2</sup> Ján. 17. 12.

<sup>3</sup> Ján. 14. 28: 16, 7 s köv.

<sup>4</sup> Iza. 42, 2.

<sup>5</sup> Off. S. Mariae Magdalenaein

Brev. O. P.

Ennek a megtört tekintete hatott lelkébe, ez árasztotta el könnyekkel a Krisztustagadó lelket. Ennek a szemnek sugarai áradnak szét most is a világra. Mint lángoló tüzesóvák melegítik és világítják a lelkeket. Ha lelkiismeretfurdalást érzél, Krisztus szemének sugarai égetik lelkedet. Ha a jó után vágyodol, a belőle kiáradó szeretet tüze hevít. Ha veszélyben vagy, ha kísértés gyötör, ez néz rád bátorítólag, ez tüzei lelki erőidet az ellenállásra. Ha sötétben vagy, ez világít feléd, ha Péter, vagy Magdolna sorsára jutottál volna, ez a szem hívogat. Ha előtt a világosság, innen árad ki, ha az örökkévalóság színében látod a földet, szemed Krisztus szemével találkozott. — A tűz lángjához hasonló szem Krisztus királyi fölszerelésének legbecesebb kormányzó eszköze. Félelmes a gonoszokra, bátorító a jóra törekvő gyenge emberekre nézve.

Sokágú *koronájának* minden drágaköve egy-egy győzelem jelképe. Nemcsak földi megaláztatásainak emlékei ezek, hanem mennyei dicsőségében aratott győzelmeié is. Az elrejtett betűkkel írt név pedig, amelyet rajta kívül senki sem ért, királyságának természetfölötti mivoltát jelképezi. Mert Krisztus királyi méltósága époly felfoghatatlan, természetfölötti igazság, mint a Szentháromság titka. Csak a hit fényében lehet hozzá közelíteni, csak így lehet királyi működését észrevenni és méltatni. Ezért ismerik oly kevesen a Krisztus-királyt s tartoznak még kevesebben jogara alá. E felfoghatatlan név erejét és elrejtettségét fogjuk látni későbbi elmélkedéseinkben.

Végrehajtó hatalmának gyakorlásában hatalmas, *jól fölfegyverzett sereg* segíti. Fölszerelése teljesen hasonló a hadvezéréhez. Ugyanott szerezték ezt katonái is, ahol a vezér. Hasonló küzdelmeken kellett nekik is keresztyülmenniök, mint királyuknak. A föld «erőszakosai» ezek, akik véres küzdelmekkel mosták fehérre ruháikat a Barány vérében. Vele együtt taposták a sajtót. Ott lett véres a vezér ruhája, ott kaptak biborköntöst, hogy a harcban szerzett vér nyomok meg ne lássanak fehér ruhájokon. Nem közlegények ezek, hanem mind kipróbált hadvezérek, akik földi életükben győzelmet arattak a testen, világon és sátánon. Ezek élén megy Krisztus a nemzetek legyőzésére. Hadserege mindenütt működik. Haditetteik

és győzelmük az egész világon ismeretesekek. Mert amit a börtön mélyén beszéltek, a szorongatás közt cselekedtek, az mind ismeretessé vált s a történelem folyamán meghozta gyümölcsét. Példájával vonzó, vérével termékenyítő hadsereg ez. Láthatatlanul itt jár közöttünk. Minden katonája a fővezér egy-egy tulajdonságának kimagasló képviselője: ennek zászlaja alatt toboroz katonákat, szégyeníti meg a gyávákat, győzi le az ellenségeket.

De ennek a hatalmas, rendezett seregnek ereje is a *vezér kétélű kardja*. Szájából jön ez ki, az Isten Igéjéhez illően. Mert földi életében sem acélkarddal harcolt, hanem az igazság átható erejével. Tüzlángú szeme keresztül látott az emberek tervein, átégette belsejüket. Onnan olvasta ki a házasságtörő asszony fölmentő ítéletét.<sup>1</sup> Kétélű, a lelkeket átható szavainak erejében olvasta rá ellenségeire álnokságukat.<sup>2</sup> Ellenfeleinek megcáfолása, kíméletet nem ismerő ostromozása álnok, képmutató tetteiknek, Heródes és Júdás elítélése mind mutatják, hogyan forgatta Krisztus szájának kétélű kardját. Ez a kétélű kard is Krisztus bírói felszerelésének dicsősége. Szavai előtt senki sem zárkózhat el s ezek elkerülhetetlenül megsebezik a lelket. A «hátha mégis úgy van», első kételyétől föl a legodaadóbb hitig mindent Krisztus e kétélű kardja, az igazság hoz létre a lelkekben. «Mert az Isten beszéde eleven és hathatós, áthatóbb minden kétélű kardnál és beható az elme és lélek, az ezek és velők eloszlásáig s megítélője a gondolatoknak és a szív szándékainak.»<sup>8</sup> Ezzel a kétélű karddal dönti el Krisztus a népek nagy küzdelmeit az igazságért s ezzel vagdalja le testéről a szélütött vagy rothadó tagokat. Ennek az ereje nyilvánul meg, ha akár Egyháza, akár pedig hivei az igazság erejében szétszórják az ellenség álérveit. Valóban a legjobb hadvezéri felszerelés ez a szájából jövő kétélű kard. Igen alkalmas amaz istenítéletek megvalósítására, amelyről úgy a fönnebbi szövegben, mint pedig máskor is beszél az Apokalypsis.

Eme főséges királyi méltóság és fölszerelés birtokosa

<sup>1</sup> Ján. 8, io.

<sup>2</sup> Máté 15. 3 s köv,

<sup>3</sup> Zsid, 4, 15.

az Isten Igéje. Nem az örök Ige önmagában, hanem amenyiben «vérrel hintett ruhába van öltözve».<sup>1</sup> Itt csak a szövegmagyarázat teljessége miatt utalunk arra, amit később bőven fogunk kifejteni, hogy Krisztus királyságának érdemi szerzője megváltó halála, viselője, alanya pedig nem az Ige, hanem az Istenember.

A királyok királya és az uralkodók Ura — így olvasható ágyékán, de ezt mutatja ruhája és királyi felszerelése is. A világtörténelem középpontja és nagy kormányzója jelenik meg itt előttünk az Apokalypsis király-képében. A Jesse gyökere, a népek jele, aki előtt a királyok hallgatva állanak, akihez a nemzetek könyörögnek.<sup>2</sup> Ő az, akinek az Atya minden királyi hatalmat átadott. Ezért mindenki csak az ő erejében, a tőle kapott megbízás és elvek szerint lehet jogos ura és parancsolója Isten szabad fiainak. Valóban a királyok királya úgy rátermettségét, mint pedig születési jogait és elsőbbségét tekintve!

Krisztus *egyetlen véres harcot* küzdött végig, amikor életét adta az emberekért a keresztfán. Másnak a vérért nem kívánja, bár szüntelen apokalyptikus lován és teljes hadvezéri felszerelésével száguld keresztül a világon seregei élén. Az igazságért, az igazság fegyvereivel küzd és győz. Egy ilyen harcot és annak kimenetelét írja le az Újszövetség evangélista-prófétája Krisztus király-képének kiegészítése gyanánt. «És látám, hogy a vadállat (a sátán jelképe) és a föld királyai és azok seregei egybegyültek harcolni a lovon ülő ellen és annak serege ellen. Es megfogták a vadállat és vele együtt a hamis próféta, ki a jeleket cselekedte őelőtte, melyekkel elcsábította azokat, kik fölverték a vadállat bélyegét és akik imádták annak képét. Elevenen vettek e kettő a kénkövel égő tüzes tóba. A többiek pedig megölettek a lovon ülőnek kardjával, amely az ő szájából jő ki; és minden madarak jóllaktak azok húásával.»<sup>8</sup> A hazugság hatalmasai folyton harcban állanak Krisztussal. Csatlósaik jelekkel csábítják az embereket. Majd a tudomány «biztos» eredményeivel félemlítik meg s maradiának csúfolják Krisztus követőit, majd szemfényvesztéssel s a

<sup>1</sup> Apocal 19. 13.

<sup>2</sup> Antiphone Ő dec. 19. vesp.

<sup>3</sup> Apocal. 19. 9-21

természet kevéssé ismert erőinek kihasználásával toboroznak híveket (spiritizmus), majd a jótékonyság álarca alatt férköznek az emberekhez (szekták), majd végül a hatalmi parancsszó erejével ijesztik meg a gyöngéket (szocializmus). De a hadvezér-Krisztus résen van s ha egyideig eltűri is a garázdálkodást, annál nagyobb istenítéletet készít elő. Mily nagy győzelmet jelent egy-egy ily Krisztus-ellenes mozgalom összedőlése! Á közelből gyakran észre sem vesszük, de annál szebben domborodik ki ez a távlatból. Az egyháztörténelem tele van ilyenekkel. Ezek az ég madarainak tápláléka. Azoké a madaraké, amelyek az Egyház élőfáján tartózkodnak, ott keresnek menedéket. Ezek hitünk észszerűségének támogatói és legcsattanósabb bizonyítékai (motiva credibilitatis). Ilyen táplálékot nyújt híveinek a Krisztus- király-ellenégeinek testéből. Ezért kiált nagy szóval az Apokalypsis angyala, látva a hadvezér győzelmét: «Jertek és gyűljetek egybe — mondja az égi madaraknak — az Isten nagy vacsorájára, hogy egyétek a királyok húsát és a vezérek húsát, az erősek húsát és a lovak húsát és a rajtok ülökét és minden szabadok húsát és a szolgákét és a kicsinyekét és nagyokét».<sup>1</sup>

Valóban nagy hadvezér a mi Krisztus- királyunk, aki nem szűnik meg továbbra is — az idők végéig — támogatni szava-hihetőségét s haditetteinek gazdag zsákmányával támogatni a hitben el-elgyöngülő harcosait.

<sup>1</sup>Apocal. 19. 17-18.

## 2. REX ES TU?

### 1.

*Koronázási kérdés. — Krisztus királyságának szkeptikusai.*



**I**GAZÁN gyönyörű és elnyomóan *főnséges* az Apokalypsisnek túlvilági színezetű Krisztus-képe. Ezzel szemben valóban lesújtó és külsőségeiben minden királyi vonástól megfosztott képeket nyújt az Evangélium a földön élő és működő Krisztus-királyról. Lesújthatnának és csúf szökevényesre csábíthatnának bennünket e képek, ha nem állana mögöttük az erős Krisztus királyi alakja. A gyöngesség, elhagyottság és megvetés csak földi színezettel adják azt, ami apokalyptikus, vagy mennyei színezetben erő, hatalom és dicsőség. Az örökkévalóságból szemlélt történésnek más a logikája, mint a földié. Az, ami itt, a bolygók meg a napok világításában vereségnek tűnik föl, győzelem az örökkévalóság színezésében. Így kell ezeket a Krisztus-képeket is szemlélnünk. Akkor épügy fölemelnek bennünket, mint az apokalyptikus színezetűek s ugyanoly bizalommal töltik el lelkünket, mint ezek.

\*\*\*

Mikor az emberek királyt koronáznak, országgyűlést hívnak össze. Itt megállapítják s örökérvényű törvénybe foglalják, hogy miért teszik valakinek fejére a koronát. Felsorolják érdemeit, megállapítják a koronához való különböző jogcímeit s ezzel mindenkit biztosítanak, hogy méltó ember viseli majd a királyi koronát. Ahol ezenfelül a koronázás vallási szertartás, a nemzet képviselőjének a főpap kérdésére Isten színe előtt is bizonyítani kell, hogy méltó embert akarnak királlyá tenni.

Krisztus királyi koronázása előtt is így volt. A főpapok, a nemzet nagyjai gyűlést tartottak. Elhatározták, hogy Krisztust

megölik. Az áruló tanítvánnyal szövetkeztek s díszörség helyett durva katonákkal hurcoltatták színük elé a királyjelöltet. Megállapították róla, hogy istenkáromló, méltó a halálra. Erre mint közveszéyles izgatót a római hatalom képviselőjének adták át. Mikor itt megkérdezték: csakugyan király akarsz te lenni, nem volt senki népéből, aki tanúságot tett volna mellette. Neki magának kellett bizonyítania királyi méltóságát. Meg is tette és bevallotta, hogy király, aki nem szorul az emberek koronájára, hisz' minden hatalom Atyjától származik.<sup>1</sup> Íme a királyok khálya mindenkitől elhagyatva! Nemcsak tanúságot nem tesznek mellette, hanem még királyi jogait is egyenesen tagadják.<sup>2</sup> Vájjon ki érti meg honfitársainak cselekvésmódját, kérdezzük a prófétával.<sup>3</sup> Tudatlanságból cselekedtek így, menti őket az apostolok fejedelme,<sup>4</sup> abból a tudatlanságból, amely annyi sok gyávaságnak és gonoszságnak szokott kiinduló pontja lenni.

A tömeg nem ismerte föl Krisztusban az Istentől küldött királyt. Láta a jeleket, egyik-másik hitt is bennök, a nagyobbik részt azonban félrevezette a papság gyűlölködése és irigysége. Mert a vezető zsidók szemét ezek a szenvedélyek vakították el, ezek rejtették el előttük Krisztus istenségének s így királyi méltóságának titkát.<sup>5</sup> Ezért kellett mindenkitől elhagyatva, szégyenszemre állania a pogányság képviselője előtt, aki több hajlandóságot mutatott az álmodozó s magát királynak képező ember megmentésére, mint saját vérei. Ez a megtagadás és a királyi méltóság gyakorlásából való kiszorítás, legtöbbször híveinek segítségével, Krisztus földi országlásának sorsa. Így szorul ki Krisztus elsősorban *a nyilvános életből*. Nehéz megmondani a gyávaságnak vagy a tudatlanságnak van-e abban nagyobb része, hogy Krisztus még ott sem érvényesül eléggé, ahol egyébként érvényesülhetne. Hívei túlságosan békeszeretők, kímélik mások érzelmeit és lelkiismeretét s gyáván visszahúzódnak ott is, ahol föl kellene lépniök. Krisztus nem így cselekedett.<sup>6</sup> Nem törődve a zsidók megsértődésével, tanította

<sup>1</sup> Ján. 18. 37; /9. 11.

<sup>2</sup> Ján. 19. 15.

<sup>3</sup> Iza. 53. 8.

<sup>4</sup> Apóst. csel. 3. 17.

<sup>5</sup> 111. Qu. 47. a. 5.

<sup>6</sup> III. Qu. 42, a. 2,

az igazságot, feddette a hibázókat s szemükre vetette a megátalkodottaknak, hogy az ördög az apjuk.<sup>1</sup> Elismerte, hogy országának fő dicsősége a bensőben van,<sup>2</sup> de a gyertyaláng külső ragyogását is megkívánta s nem tűrte meg, hogy az igazság a hamissággal, a sötétség a világossággal szövetkezzék.<sup>3</sup> Ezzel szemben Krisztus hívei szokták megmutatni és feltalálni a finom distinctiók, de igen súlyos engedmények felé vezető utat, amelyen a maguk lelkiismeretének megnyugvását és az ú. n. békének megerősödését lehet megtalálni. A valóságban pedig messze elvezet ez az út Krisztustól. Minden engedmény, minden gyáva alkudozás kétség Krisztus királyi hatalmának teljességén. Nekünk tudnunk kell, hogy ilyen esetekben ellenfeleink Pilátus megalázó kérdését ismétlik: Te Krisztus, király vagy te? S ha mi nem sietünk a felelettel s nem követeljük királyi jogainak legteljesebb érvényesülését, akkor époly gyáván és galádul hagyjuk el, mint azt a zsidók tették. Csak a hit vértével felövezett keresztények tudnak erre a kérdésre feleletet adni: igen, király és pedig teljes jogú király Krisztus, akinek érvényesülését akarjuk és követeljük. Csak ezek vannak vele, a többiek, az alkudozók ellene vannak. Ezeknek a száma pedig mindig nagyobb szokott lenni. Ezért újul meg oly gyakran Pilátus koronázási kérdése, ezért nincs erőteljes tömeg, amely Krisztust éltetné és elveinek érvényt szerezne. Hány Pilátus-leiket lehetne megnyerni erélyes fellépéssel, ha látnák, hogy Krisztus táborában van öntudat, hogy ott tökéletesen ismerik és elismerik királyságának erejét. Ámde ha a féllangyos föllépést épen ezeknél látják, akkor nem csodálkozhatunk, hogy Krisztust Pilátusként védelem nélkül kiszolgáltatják a csöcséléknek. Mert Krisztus királyságának szkeptikusai nem az ellenfél, hanem a hívők táborában vannak. Ezek teszik az ellenfélt is szkeptikussá, azután pedig bátorrá. Mert Krisztus ellenségei minden értelmetlenségük mellett is igen előkelők szoktak lenni. Az ellen nincs semmi kifogásuk, ha bezárják a sekrestyébe. A templom falain belül igen szépen lehet róla beszélni, lehet érte lelkesülni és sok szép földöntúli dolgot remélni tőle, ámde

<sup>1</sup> Ján. 8. 44, Ján. 3. 23.

<sup>2</sup> 2. kor., 6. 14,



a templomajtónál legyen vége uralmának. Mindez szépen hangzik az ellenség ajkairól. De érthetetlen, hogy miként található visszhangra, elnézésre, csendes és hangos terjesztésre a hívők körében, *Krisztus királysága azonban nem sekrestyekirályság*, hanem az egész társadalom átalakítására célzó földöntúli hatalom, amely előtt meg kell hódolnia mindennek, ami az égben, földön és föld alatt van.<sup>1</sup>

A hívők kétségkedése nemcsak a nyilvános, hanem a magánéletet is megmértelyezi és ellaposítja. Ennek az egyik oka, hogy Krisztusban olyanforma királyt várnak, mint a zsidók: kényelmes palotát, sok-sok földi áldást és nyugalmat ígérő királyt. Olyanféle kéréssel mennek hozzá, mint a Zebedeusok anyja:<sup>2</sup> nyugalmas miniszteri széket várnak tőle. De csalódnak benne. Krisztus nem nyugdíjat ígér, hanem küzdelmet vár alattvalóitól — küzdelmet, amelynek utolsó fázisa a halál pillanatában záródik le. Krisztus nem palotákkal és földi javakkal biztat, hanem szegénységben a föld fölé való emelkedésben látja országának boldogító tényezőit. A kényelmet, a puhaságot, a földi királyok palotáiba utasítja,<sup>3</sup> nála a szenvedések töviskoronája az alattvalók dísze. Ennyi csalódás sok a gyarló embernek, aki az Istenkirálytól, a királyok királyától mégis többet várna. Innen a kétkedés megbotránkozó hangja: Rex es tu? Ilyen király vagy te Krisztus? Innen a gyáva meghátrálás: Kemény ez a beszéd, ki érti meg ezt?<sup>4</sup> A szkepszis nem engedi Krisztust érvényesülni a magánéletben.

A kétségkedés második oka, hogy ha már anyagiakban nem ad Krisztus földi mennyországot, legalább lelkiekben pótolná azt ki, emberi fogalmak szerint. Egy *érezgős királyt várnak*, aki a vigasztalások alabástrom edényét mindig tele tartja s bőségesen önti ki tartalmát híveire. Ámde ehelyett egy erős királyt találnak, akire nézve az Atya akaratán való megnyugvás a vigasztalás, aki az Olajfákhegyén lefolyt keserves vérizzadás árán akar másokat is az imádság és vigasztalás kegyelmeiben részesíteni. Kinek kellene ilyen király? Csak az erősek

<sup>1</sup> Philipp. 2. 10.

<sup>2</sup> Máté 20.-20.

<sup>3</sup> Máté 11.8.

<sup>4</sup> Ján. 6. 61.

és a nagylelkek tudnak ilyen fejedelemmel megbarátkozni. A kicsinyek gyáván hátrálnak meg s szárnyszegetten és szemrehányóan kérdezik: Rex es tu? Te akarsz bennünket vezetni, aki semmit sem adhatsz?

A Krisztus királyságán való kételkedés harmadik forrása a *szenvedélyek*. Bármily gyöngye legyen is akaratunk, bármily önzők is törekvései, azért mégis lehet vele beszélni s meg lehet győzni a tisztességes, becsületes jóról (*bonum honestum*). Az érzéki érzelmi világ, főképp ha vágyódásai szenvedélyekké fajultak el, a tisztesség érveivel és indítóokaival meg nem közelíthető. Erre nézve csak a hasznos és kellemes a mérvadó. Ami ezen túl van, utálatának és gyűlöletének tárgya. Az akaratot megnyugtathatom s az idegen vagyon megkívánásától visszatarthatom, akár a túlvilág, akár pedig a társadalmi tisztesség gondolatával. Ámde semmi sincs, ami a rendetlen szeretetet vágyódásában, vagy a gyűlöletet utálatában vissza tudná tartani, hajlandóságuk helytelenségéről meg tudná győzni. Hogy mily féktelenül rohannak az érzéki érzelmek tárgyuk után, ott látjuk, ahol magukra vannak hagyatva, az állatoknál. Hogy pedig hazugságaikkal mennyire félre tudják vezetni az embert, mennyire el tudják homályosítani az értelem fényét s elgyöngíteni az akarat erejét, azt úgy saját tapasztalatunkból, mint pedig embertársaink szomorú sorsából jól ismerjük. Mindazt, amit ezek a szenvedélyek kívánnak, tiltja Krisztus s az értelmi és főképp a kegyelmi élet korlátai közé utasítja azokat. Ezért született ellenségei ezek Krisztusnak s mindent elkövetnek, hogy kegyetlen uralmától megszabadítsák a lelket s így az értelem és akarat gyepelőjétől menten rohanhassanak vágyaik után. Innen a «non serviam», a «nem akarok szolgálni» gyakori hangoztatása, innen a «nolumus hunc regnare super nos»<sup>1</sup> — nem kell nekünk ilyen király — fülsiketítő lármája. A szenvedélyeire hallgató hívő minden egyes alkalommal fölteszi Pilátus megalázó kérdését: Rex es tu? S valahányszor kiadja kezéből a gyepelőt s felszabadítja szenvedélyeit, gyöngíti Krisztus uralmát, megtagadja királyságát s eleinte talán csak tudatlan-

<sup>1</sup> Luk. 19. 14.

ságból és gyöngeségből, végül azonban irigységből és gyűlöletből üldözi Krisztust, akárcsak a zsidók Pilátus udvarában.

Mert ezt a próbát is ki kell állania Krisztus minden katonájának. Mikor már semmi sem tud bennünket Krisztustól elszakítani, mikor a szkepszis összes érveit megoldottuk, akkor jön a legfinomabb, de a legnehezebb kísértés is. A lélek legmagasabb erőit, az értelmet és akaratot támadja meg, velük akarja meggyűlöltetni azt a gyöngé királyt, aki oly sok vere-séget tűrt el lelkünkben s oly kevés jóban részesített. Valóban szószerint beteljesedik rajtunk a jámbor középkori antifona szava: *Media vita in morte sumus*. Épen életünk virágában kerülünk a halál torkába. Ez a legveszedelmesebb szkepszis, mert bukás esetén ez teszi leginkább tönkre Krisztus uralmát magánéletünkben. *Quern quaerimus adiutorem, nisi te Domine!* Kinél keressünk menedéket, ha nem nálad, Uram, aki az örök élet igéit hordozod!\*

Mindeme kisebb-nagyobb, veszedelmes és kevésbé veszedelmes szkepszis mögött nagy titok rejlik: *a kegyelem titka*. Ennek hiányában nem ismerték föl Krisztust a zsidók s ugyanebből az okból kell neki most is visszahúzódnia a magán és nyilvános életből egyaránt. A Rex es tu kérdésének ezt az oldalát vizsgáljuk a következőkben.

\* \* \*

Krisztus uralma nem kell a tömegeknek, mert ilyen királlyal semmit sem lehet kezdeni. Még a császár barátja sem lehet az ember.<sup>2</sup> Ez a fenyegetés megfélemlíti a gyávákat s megbénítja a kapaszkodók munkaerejét. Ezért kénytelenek megszabadulni e név hatalmi köréből, ezért kételkednek, hogy egész kiterjedésében kell-e megvalósulni és érvényesülni Krisztus királyi méltóságának és hatalmának. Ezt a szkepszist csak a kegyelem ereje gyógyíthatja meg, az teszi törhetetlen harcosokká azokat, akik nem a császár, hanem Isten barátságát keresik s örülnek rajta, ha Jézus nevéért gyalázat az osztályrészüik.

<sup>1</sup> Ján. 6. 69.

<sup>2</sup> Ján. 19. 12.

### 3. REX ES TU?

#### II.

*Szolgaformájú király.*



**V**LTAK a nemzeteknek haszontalan királyaik, akik sok szegényt hoztak rajok. Voltak gyöngé és mindenre kapható fejedelmek mérhetetlenül ártottak az ország tekintélyének kifelé, befelé egyaránt. A jó és rossz váltakozása itt is époly szabály, mint a többi emberi dolgoknál. Csak egy szokott változatlanul maradni, legalább is a becsületére valamit tartó nemzetnél: a jó és rossz, a nagy és kis királyt egyformán ismerte el urának s nemzeti becsületének megsértését látta volna benne, ha kevésbé értékes fejedelméhez valaki ezt a kérdést intézte volna: király vagy te? Még századok múlva is rosszul esik, ha kicsinyléssel beszélnek királyainkról. Azért olyan fájó ez a kérdés, mert csak az eszelősöktől szoktak ilyent kérdezni az utcai gyerekek, mikor gúnyolják és dobálják szegényeket. Amit egyetlen földi királlyal sem lehetne megtenni fölségsértés nélkül, amit egyetlen épeszű ember sem köteles büntetés nélkül hagyni, azt el kellett tűrnie a királyok királyának. A rajta elkövetett felségsértést saját népe nemcsak nem tekintette a magáénak, hanem maga vitte Pilátus elé, eltúrte, sőt akarta, hogy úgy bánjanak vele, mint eszelős emberrel s a bolondoknak szánt kérdést tegyék hozzá: Rex es tu? Megrendülve állunk ez eseménynél s félve kérdezzük, honnan van ez. Nagy titok, a kegyelem titka lappang e mögött, amely félelemmel tölti el lelkünket. Ha azok, akik kezükkel tapintották az élet Igéjét,<sup>1</sup> akik hallották keresztelő szent János

<sup>1</sup> I. Ján, I. 1.

tanúságát, megérték a jövendölések beteljesedését, nem ismerték föl Krisztusban az Isten Fiát, a megígért királyt, akkor mit kell várnunk azoktól, akik messzebb vannak tőle!

Milyen csodálatos, de Istentől elhagyott világ lehetett akkor! Az emberek hallották az angyalok énekét, látták Krisztus életét, csodáit és halálát s mindez csak jobban megkeményítette szívüket. Az angyalok énekét fülük nem fogta föl, a betlehemi fényességet szemük nem vette észre. Életszentségét tagadták, iszákos, bűnös-barátnak meg csalónak nevezték. Csodáit és gyógyításait az ördögnek tulajdonították, türelmes szenvedése és halála végül boszússzomjukat nemcsak nem elégitte ki, hanem a halála utáni üldözésre is tüzelte őket. Ugyanez játszódik le ma is, mikor az emberek a felsorolt s minden más történelmi ténynél jobban bizonyított események mellett hidegen elmennek s épúgy bánnak el Krisztussal, mint egykor a zsidók. Talán másként lenne ez, ha az Isten Fia nem szolgálai formában jelent volna meg, vagy ha földi királyként nagyobb fénnel és hatalmas hadsereggel kormányozna ma. Talán. Ámde ez az út megfelelőbb volt s jobban szolgálta a megváltás céljait.<sup>1</sup> Nagyobb az a király, aki alattvalóinak sorsát megosztja s mindenben előttük jár mint az, aki királyi fényből szól hozzájuk. Nagyobb az a vezér, aki mindig seregeinek élén áll, mint az aki többet törődik a maga biztonságával, mint embereiével. Végül nagyobbnak mutatkozik Isten, ha szolgálai formában közeledik az emberhez s így végzi el legnagyobb művét, a megváltást, mint ha Istenségének teljes fényével és erejével vakította volna meg az emberi értelem szemét. Az ember helyzete mindkét esetben ugyanaz lett volna. Itt a túláradó fény, ott a homály. A fény letompításához épúgy, mint a homály elosztatásához szükséges lett volna a kegyelem — Istennek ingyen ajándéka. A tiszta emberi értelem akkor azért nem vette volna észre az Istent, mivel elvakult volna, mint a napba tekintő szem, most pedig azért, mivel a szolgálai külső tűnik fel előtte túlalacsonynak s nem látja a mögötte rejtőző isteni dicsőséget. Ez az isteni kegyelem

<sup>1</sup> 111. Qu. 1. a. a.

hiányzott a zsidóknál, ez hiányzik ma is az emberek jórésénél, mikor nem ismerik föl Krisztusban az emberiség, a mindenség királyát.

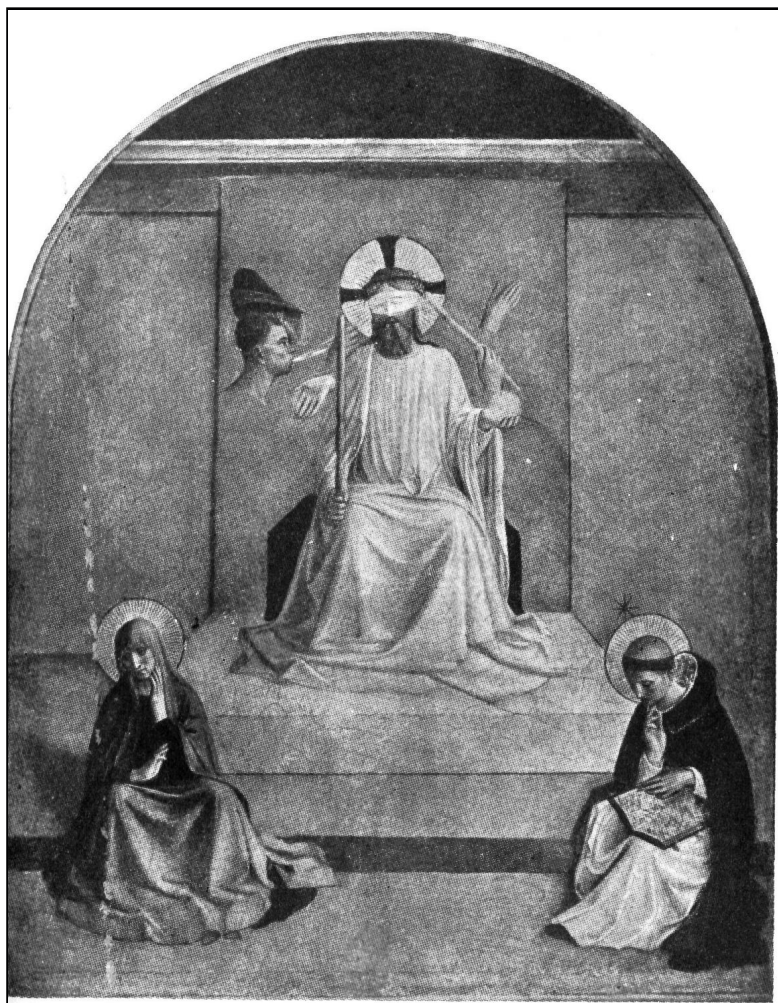
Mert ahhoz, hogy egy festményt értékelni és élvezni tudjak, nem elég a jó szem, amely megtudja különböztetni a színeket. Szükségem van műérzékre, amely egységesíteni tudja a különböző benyomásokat és észreveszi a képnek a szemekre nézve megközelíthetetlen lelkét. Hogy egy zeneművet megértek és élvezzek, nem elégséges a fül. A zenei érzék hozza ezt hozzám közelebb, ez véteti velem észre a szellem fuvását, amiről fülemnek nincs tudomása. Így vagyunk a természetfölötti életben is. Hallhatom az angyalok énekét, ítélek róla természetes zenei érzékemmel, de hogy Istennek üdvömré irányuló művét lássam benne, egy újabb érzékre, a természetfölötti hitre van szükségem. Csak ez véteti észre a hangok zúrzavara mögött működő isteni karmestert. Ez az érzék hiányzott a zsidókban, ez hiányzik az Evangelium olvasójában, ha hidegen, érzéketlenül hagyja e történet s nem akarja abban Krisztus születésének hirdetését látni. Hogy Krisztus életét méltatni tudjuk, hogy csodáit megkülönböztethessük a közönséges szemfényvesztéstől, ahhoz nem elég a természetes lélektani és történelmi tudás. Szükségünk van egy újabb szervre, amely érzékeli, fölfedezi a külső kéreg mögött rejtőző tartalmat és lelkét. Akinél ez hiányzik, úgy bánik Krisztussal, mint a zsidók vagy a ma hideg emberei.

Ez Krisztus országának egyik legnagyobb titka. Mindenki ugyanazt hallja Krisztusról s mégis az egyik katonájává szegődik, a másik pedig ellensége. Az egyik alattvalói hódolattal borul le előtte, a másik pedig az eszelőst is megalázó kérdéssel fordul hozzá gúnyolódva: Rex es tu? Az egyik Isten Fiát látja benne, a másik épúgy bánik el vele, mint Buddhával vagy más vallásalapítóval.

Megértjük, hogy az övéi miért nem fogadták be akkor s hogy miért nem kell ma sem a világnak. De megértjük a fönnebb tárgyalt szkepszisnek az alapját is. Ahol a kegyelemnek csak türt, alárendelt szerepe van, ott Krisztus királyi hatalma is csak ilyen jelentőségű. Ahol a nyilvános élet vezetői

és katonái nem a malasztból élnek, ott Krisztusnak sem lehet érvényesülnie a közélet intézményeiben. Ahol a természetes szempontok a természetfölöttieket elnyomják, ott Krisztusnak is vissza kell vonulnia. Adjatok tehát az országoknak vezetőket, akik époly szentek, mint amily államférfiak, akkor nem kell sokat kérdezősködni: Rex es tu? Krisztus bennük és általuk fog uralkodni. Adjatok a hazának szentéletű polgárokat, akkor azok mint egy ember szállanak síkra Krisztus jogaiért s nem szorítják ki királyukat a közéletből sem kompromisszumok, sem rossz választások. Tanítsátok meg az embereket a természetfölötti élet fönségére, akkor nem fognak Krisztusnak búcsút mondani. Ne zárjátok el végül az iskolával, a neveléssel, a sajtóval és az ú. n. művelődés többi eszközével az emberek szívetől a malasztot, hanem úgy alakítsátok ki lelki világukat, hogy a kegyelem királya erre építhesse föl országának falait, akkor nem ismétlődik meg Pilátus koronázási kérdése s nem merik Krisztustól, mint eszelőstől kérdezni: Rex es tu? Ha pedig e kérdés mégis fölvetődne, ha Krisztus kiszorításával mégis kísérleteznének akkor egy öntudatos harcias tömeg adja meg a feleletet: te monád — Krisztus valóban király s királyi jogait úgy a magunk életében, mint a közéletben saját vérünkkel is megvédelmezzük. De ha ilyen alapot nem adtok, ha a malaszt csak amolyan erőszakos ohási művelet eredményeként jelentkezik a lelkekben, akkor ilyen lesz a köz- és magánélet is egyaránt. Kettős vágányon jár, kitérve minden nehézség elől, megegyezve minden külső; és belső ellenféllel egyaránt, míg egyszer csak be nem teljesedíté. Krisztus fenyegetése: elvételik tőletek az Isten országa.<sup>1</sup> Etfre marad vissza az elvilágiasodott, Isten nélküli állam és közélet.

<sup>1</sup> Máté 11. 43,



Üdvözlégy király! (Ave rex!)

Fra Angelico



## 4. AVE REX!

*Koronozás — A nagylelkű és engedelmes király.*



ÖLDI királyaink koronázása az ország nagyjai és a nép képviselőinek jelenlétében a legnagyobb ünnepek keretében szokott lefolyni. Csak a királyok királyát fosztották meg ettől a tisztességtől. A koronázási kérdés után «tehát Pilátus fogván Jézust, megostoroztatá. Es a vitézek koronát fonván tövisből, az ő fejére tevék és bíborruhát adának rája és hozzája ménének és mondák: üdvözlég, zsidók királya. És arcul csapdosák őt».<sup>1</sup> Csúf meggyalázásnak szánták ezt, valósággal azonban ekkor érdemelte ki Krisztus a királyok királya elnevezést, ekkor lett minden uralkodó példaképévé. Mert Krisztus mindenkiért meghalt, mindenkinek, még a szegény királyoknak és parancsolóknak is, példát akart adni s valami vigaszt juttatni a saját életéből. Töviskorona, arculcsapás és kigúnyolás. Ez a parancsolok sorsa — alulról föl a koronás királyokig. *A tekintély és hordozó/a az alattvalók közprédája.* A «fenséges» tömeg, amelyben a tekintély és hatalom forrását szokás látni, igazán nem tisztelhetné meg jobban magát, mint hogy a saját szennyével árasztja el a trónt. Nincs és talán soha nem is volt uralkodó, aki a csöcselék ítélete szerint értett volna mesteriségéhez. Mind született ostoba, csenevész ember volt az, aki kénytelen volt kormányozni, akinél a legutolsó alattvaló is sokkal jobban tudott kormányozni, akinél a legutolsó alattvaló is sokkal jobban tudott intézkedni. Íme az okosság erényének töviskoronája! Ez övezi minden előljáró homlokát, mikor magasabbrendű elvek a közjó szempontjai szerint kénytelen ítékezni olyanról, amit alattvalói a maguk szűk és tisztán

<sup>1</sup>Ján, 19. 1-3.

kinek-kinek a magánjavát célzó látószögből néznek. *Ezért* nem találkozhatnak ítéleteik, ezért kell az ostobaság bélyegét homlokukon viselniök.<sup>1</sup>

De azzal nem elégszik meg a tömeg, hogy a saját tudatlanságát és ostobaságát vetíti rá vezetőjére, *erkölcsi szennyét is hozzávagdosssa*. Az előljárók is emberek s lehetnek nagy hibáik. Ezek náluk époly kevéssé érdemelnek dicséretet vagy elnézést, mint az alattvalóknál, főképp akkor, ha állásuk előnyeit a szabadosabb életre használják ki. Nagyobb csapás aligha érhet valamely országot, mintha erkölcstelen vezetői vannak. *Ámde még* nagyobb baj, ha az alattvalók mindent *tudnak* s valósággal kéjeleghetnek a rossz példán. Mindezekről nincs mentegető szavunk. Ha azonban feddhetetlen jellemű férfiakat mocskolnak be, ezek becsületét és hitelét rongják, csak azért, mert ez így tetszik a csöcseléknek vagy így hasznos valamelyik pártnak, akkor a legnagyobb vétket követik el a közjó ellen. Itt van a nagy és jó királyok töviskoronája. Ez jutalmuk fáradozásaikért, ez a gyümölcse alattvalóikra pazarolt szeretetüknek. Bűn ez, amelyet a félrenevelt társadalom, sajnos, észre sem vesz. A király a nép kegyéből van, tetszése szerint bánhat vele. így gondolják. Valósággal pedig rút bűn ez annak az Istennek megcsúfolása, akinek megbízásából uralkodnak a királyok. Ezért kellett Krisztusnak a koronázás csúfságával egészen különös elégtételt nyújtania az Atyának ez undok bűnökért. De éppen ezért kell majd a társadalomnak és az egyeseknek e vétkek elkövetéséért és elnézéséért szigorú számot adnia és bűnhődnie.

Az *a nagylelkűség* pedig, amellyel Krisztus a csöcselék garázdálkodását elviselte, a szónélküi türelem, amellyel a töviskoronát hordta és a gúnyolódó hódolatot fogadta, örök vigasztalásul szolgálhat mindenkinek, aki előljárósorban hasonlót tapasztalt. A csúfondáros Ave rex! mögött ott van a királyok királyának biztató, elismerő szava, a töviskorona szűrő fájdalmait pedig enyhíti Krisztus kezének hűsítő érintése. Királyok és hatalmasok, miért számúzitek Krisztust?

<sup>1</sup> II-II. *Qu.* 47. a. 11.

Sorsában részesülőtök kell, még akkor is, ha gyáva alattvalóitok hízelgése mögül nem törne is elő az Ave rex gúnyolódása. Mert ez a csendes megvetés gyakran még fájdalmasabb, mint az arcátlan gúnyolódás. Hová mentek vigaszt, kiben van reményiek, ha Krisztus nem barátotok? Kitől tanultok nagylelkűséget, ki ad türelmet akkor is, mikor ti már nem tudtok elnézni a tömeg feje fölött, hanem az elhagyottság minden átkát át meg át kell éreznetek! — A király-szó itt csak jelkép volt. A gyermekeiktől elhagyott családapákra, hatalmukat vesztett kisebb-nagyobb méltóságokra gondoljatok, ha meg akarjátok érteni az Ave rex! fájdalmas titkát s tudni akarjátok, mily sok keserves könnyet kell ontania a hatalom birtokosainak. — Ti pedig, akik a hatalom csúcspontján vagytok, ne felejtkeztek meg arról, mi történt a királyok királyával! Ha a csöcselék így csúfolta ki az Istenembert, könnyen megértjük. De ha ti, akiknek Krisztus elveit kellene képviselnetek, akiknek Krisztust kellene érvényre juttatnotok, gyáván meghátráltak s kiszolgáltattjátok a csöcselék gúnyos üdvkiáltásainak s így a ti hallgatag vagy kifejezett jóváhagyástok mellett ismétlődik meg a csúfos koronázási szertartás, akkor ne csodálkozzatok, ha rajtatok a száraz fán még rosszabbak történhetnek — vagy ami még gyakoribb: a ti szegény, ártatlan utódaitokon.

Mert ezeknek a sorsát még inkább jelképezve látom Krisztus koronázásánál, mint a többi ú. n. nagy uralkodóé. A történelem ugyanis gyakran igen lassan dolgozik s bosszúszülő kezét sokszor nem azok érzik, akik megérdemlik, hanem az ártatlanok. A Romulusok dicső sorát nem pusztán a tehetség hiánya miatt szokta lezárni a Romulus, hanem egy vasszükségességű fejlődés eredménye gyanánt tehetetlenné vált — nem egyszer igen nagy lélek. Amit elődeik igazán kiélveztek a királyi fényből és hatalomból, azt ezeknek a töviskoronázáshoz hasonló gúnyos csúfolódás alakjában kell elviselniük. Ave rex! hangzik feléjük, amikor a hibájokon kívül végveszedelembé jutott ország keres náluk reménytelen segítséget. Ave rex! kiáltja a tömeg, mikor számkivetésbe küldi egykori urát. Ave rex! így üdvözli, mikor a kezetmosó Pilátusok ki-

szolgáltatják Isten fölkenjt a csöcselék ítéletének és tet-szésének.

Krisztus királyi koronázása mintha egész különösen jel-képezné a világtörténelem e nagy tragédiáit. Az embereknek eredmények, de legalább is nagyhangú ígéretek kellenek ahhoz, hogy valakiért lelkesedjenek. Hozzászoktunk ehhez, mert a pártok ilyenekkel szokták áltatni híveiket s a filozófiában is el akarja velünk hitetni a pragmatizmus, hogy az az igaz, ami használható, amivel kézzelfogható eredményeket lehet elérni és felmutatni. Krisztus pedig ilyeneket nem vihetett sem a papi fejedelmek, sem Pilátus elé. Tetteire és csoda-tételeire hivatkozott.<sup>1</sup> Ámde mit jelentenek ezek egy nemzet életében, mikor az nagy akar lenni; mikor még vallásos éle-tének irányításához sem fogadják el azokat — ördögi művek gyanánt utasítva vissza valamennyit. Az igazság erejére hivat-kozik Pilátus előtt. De hiszen ez álmodozó eszelősöknek való fantóm! Mutass nagy haditetteket, hatalmas seregeket, diplo-máciai sikereket, ha király akarsz lenni! Krisztus a nagy Dávid, az egész világtól megcsodált Salamon utolsó sarja-déka volt. Egy tökéletesen lerongyolódott, elkorhadtt ország királya gyanánt akart fellépni, jelképezve a világtörténelmi igazságszolgáltatás egyik nagy törvényét, viselve emez igaz-ságtalanságok terhét — azok vizasztalására, akik egy nagy történelem utolsó fejezetét kénytelenek megírni, akár királyok, akár más szerencsétlen emberek legyenek azok.

A sikertelenség a társadalmi élet bármily formájában nem egy ember bűne. Hosszú oklancolat készítette elő — de egy embernek kell a következményeket viselnie, ennek kell az Ave rex! minden bántó csúfságát átéreznie. O, mily vizasztaló ilyenkor a töviskoronázott Krisztus-király tekintete! Siker és eredmény nélkül állt — a külszín szerint — a tömegek előtt, de annál nagyobb volt az igazi, a lelki eredmény az igazság-nak — a gyakorlati sikerekre nem számító, de éppen ezért annál meggyőzőbb igazságnak az eredménye. Ti, a társada-lom Romulusai, nézettek Krisztusra! Tanuljatok tőle nagy-

<sup>1</sup>Ján. 5-36; 15-24.

lelküséget a bensőt nem látó tömegekkel szemben. Üdvözöljétek — szavatok hangos lesz, hisz' oly számosan vagytok — Ave rex! üdvözlégy királyunk, aki mindezt előttünk, érettünk és okulásunkra elszenvetted.

Ennél a koronázásnál játszódott le végül Krisztus egyik legszebb példaadása úgy az előljárók, mint az alattvalókra nézve: *az engedelmesség példaadása.*

Az engedelmisség az emberi életnek nem a legszebb, nem is a legnagyobb,<sup>1</sup> de mindenesetre egyik legszüksége-sebb erénye. Nélküle társadalmi együttélés el sem képzelhető. Ha ez hiányzik az előljáróban, önkényét követő igazságtalan úr válik belőle. Neki csak Isten nevében lehet parancsolnia, tehát ama törvények erejében, amelyek a legfőbb Úrtól származnak. Ha pedig az alattvalóból hiányzik, akkor vége a közjó megvalósulásának, vége a társadalmi rendnek. De amily szükséges, époly nehéz is az engedelmisség. Akaratunk a jót és csak a jót akarja, ámde azt a jót, amely az *egyén* szükségleteinek megfelel, ennek a szempontjából jó. A régi filozófiában úgy fejezték ki ezt az igazságot: voluntas est facultas suppositi — az akarat a cselekvő személy élet- és éltetőereje. Az értelem megelégszik az igazsággal, amely egyformán igaz mindenkire nézve, de az akarat a jót nem általános szempontokból mérlegeli, hanem a cselekvő személy javának látászögéből. Emaz önző hajlandósága miatt az akarat a legnagyobb ellensége a más akarata, tehát a más java, főleg a közjó előtti meghajlásnak. Az engedelmisség pedig az idegen, főképp a közjó előtti meghajlás. Ezért született ellensége az akarat az engedelmisségnek. Csak az erőszak készítheti az akaratot e meghajlásra, vagy pedig egy oly eszményi szempont, amely az élet összes javai fölé emelkedik s minden, még a cselekvő személy összes önző javait is felölelő jóval kecsgetet. Az első nem emberi, hanem állati, sőt ennél is alacsonyabb indítóok. Az akarat elhatározásainak belülről kell kiindulniok. Ezért nem tartós, sőt teljesen értéktelen a kierőszakolt engedelmisség. A másodikhoz pedig az összes részleges, az összes földi,

<sup>1</sup> II-II. Qu. 104.

sőt az összes teremtett szempontok sem tartalmaznak eléggé súlyos és a cselekvő személy javát felülmúló súlyt és energia-tartalmat. Egyes esetekben talán megbékülünk a magunk javának háttérbe szorításával. Hisz' maga a közjó hangsúlyozása és elérése is önmagunk javának művelését és elérését is ígéri. Ámde engedelmeskedni olyankor is, amikor a közjó megke-rülésével jobban biztosíthatjuk a magunkét vagy olyankor, amikor tetteinket senki sem ellenőrzi, vagy végül, mikor egye-nesen fel kell áldoznunk a magunk javát (pl. a háborúban), ehhez egy általános, minden jót felölelő, sőt egyenesen egy a földi életnél nagyobb jót ígérő és megszerző szempont szükséges.

Ilyen volt Krisztus engedelmsége s egy ilyen enge-delmeskedés lehetőségét szerezte meg híveinek koronázásakor.

Hogy engedelmsége nem embernek, nem teremtett tekintélynek szól, világosan kifejezte csúfos megkoronázása előtt: nem volna semmi hatalmad ellenem — monda Pilátus-nak — ha teneked onnan felülről nem adatott volna.<sup>1</sup> Hogy pedig ez az engedelmség nemcsak Istennek szól, hanem tőle is ered, előre megmondotta róla az Ószövetség evangé-listája: «Az Úristen megnyitotta fületem; én pedig hátra nem térek. Az én testemet a verőknek adtam és orcáimat a szagगतóknak; nem fordítottam el orcámat a szidalmazóktól és a rám köpdösőktől.»<sup>2</sup> Nem a természet teszi tehát haj-landóvá az akaratot az engedelmségre, hanem Isten nyitja meg fülünket a parancs és abban Isten szavának meghallá-sára — épúgy, mint Krisztusét. Ez volt Krisztus egész élete: emberi természete szerinti meghajlás Isten akarata előtt. «Füleimet elkészítetted. Akkor mondám: ime jövök! A könyv-ben főleg felőlem van írva, hogy a Te akaratodat cseleked-jem: Istenem, én akartam és a Te törvényed szívem közepett van.»<sup>1</sup> Mert mindenben az Atya akarata nyilvánult meg, mindenben ezt látta. Ezért viselte el az arculütéseket, ezért tűrte el a Herodesek meg Pilátusok hatalmát. Az egész életre kiterjedő engedelmség csak ilyen lehet, meri ennek

<sup>1</sup> Ján. 19, 11.    <sup>2</sup> Izaiás 50. 5-0.    3 39. zsolt. 7. 9.

a követelője látja csak a szíveket, csak ez nem követ el erőszakot akaratonkon, mikor «megnyitja fülét», csak neki van hatalma az önző hajlandóság megnevesítésére és oly jó felé fordítására, amely minden vágyainak teljességét, magának Istennek birtoklását ígéri meg.

Királynak csúfoltak téged, Krisztus, mikor az Ave rex-szel hódoltak előtted. De csakugyan az voltál, aki ily győzelmes engedelmességgel hódoltál az Atyának. Ilyennek üdvözlünk téged, aki így megnevesítetted földi életünket s istentiszteletté avattad akaratumk minden legyőzését az Isten iránti szeretetből való engedelmséget. Üdvözlünk téged, akik gyakran vagyunk kénytelenek Herodesek meg Pilátusok előtt meghajolni s a méltatlan előljáró rendelkezésében is Isten elnéző akaratát tisztelni! Benned bízunk, hogy nem szégyenülünk meg, tőled várjuk, hogy keménnyé teszed orcánkat<sup>1</sup> s nem érezzük megaláztatás gyanánt az emberi parancs korbácsütéseit, észrevéve benne a te édes igád könnyű terhét! Ave rex! üdvözlég, nagylelkű és engedelmes király — üdvözlég, az engedelmséget megszentelő és a földi tehertől meg az emberi szempontoktól megszabadító király! Királynak csúfoltak, mi annak ismerünk el. Ave rex!

\* \* -k

Az elvilágiasodott állam szempontjából az engedelmség az emberi akarat csúf lenyűgözése. A keresztény bölcsélet a minden cselekedetét a közjó szolgálatába állító polgár erényét — az iustitia legalist<sup>2</sup> — látja benne. A Krisztustól megszentelt emberi társadalomban végül vallási gyakorlat, istentisztelet ez, melynek középpontja Krisztus, fénye pedig az Ave rex-ből árad ki a különben oly szürke, oly terhes polgári életre.

<sup>1</sup> Iza. 5-7.

<sup>2</sup> 11-11. Qu. 58. a. 5 et 6.

## 5. REX JUDAEORUM

*Koronázási menet és királyi trón.*



Z APOKALYPSIS hadvezér-királyának ruhája vérrel van meghintve. Egész személye oly nagy titok, hogy emberi ajkak még nevét sem tudják kimondani. De ha talán a véres ruha nyomait keressük a Szentírásban, bővebb felvilágosítást is nyerünk róla s megtudjuk, mi az a titok, amely személyét körülveszi s mi az a név, amelyet emberi nyelv nem tud kimondani. Izaiás jövendöléséhez és a kereszt titkához utasít bennünket a véres ruha, itt találjuk meg, hogy miért oly nagy titok a Krisztus-Király, miért nem tud neki megfelelő nevet adni az emberi nyelv.

«Kicsoda ez, ki Édomból jő, megfestett ruhákban Bozrából? ez az ékes az ő köntösében, járván erejének teljességében? Én vagyok, ki igazságot szólok és oltalmul kelek a megszabadításra. Miért vörös tehát a te öltözeted és ruháid, mint a sajtóban nyomóké? A sajtót egyedül tapostam és a nemzetek közül senki sincs velem. Összetapodtam őket haragomban és az ő vérök ruházatomra feccsent és minden öltözetemet megrútítottam.»<sup>1</sup> Íme akkor szerezte véres ruháját, mikor a nemzetek bűneiért felelős ellenséget letiporta, mikor vérrel öntözött trónját elfoglalta, azon az úton, amely e királyi székhez vezetett. Neve és királyi méltósága pedig azért kifejezhetetlenek, mert nem földi uralmat és jogokat szerzett, hanem a lelkeket váltotta meg. Ezt sem hadsereggel vagy emberi fogalommal kifejezhető dicső tettel, hanem a legcsúfosabb kereszthalállal, *a gyöngeség erejével*.. Még tisztán a szavakban is annyi paradoxon van, hogy emberi tudás hiába akar

<sup>1</sup>Iza. 63 1-3.



itt kiegyenlítést keresni, hiába akarja ezt a királyt vagy királyi méltóságot névvel megjelölni. A földi királyokat hadi vagy kormányzási tetteik után szokták «hódítónak» «bölcshöz» stb. elnevezni. De hol van az a név, amely Krisztus uralkodásának mivoltát némileg is kifejezné! Csak Ő »maga ismeri ezt a nevet. Mi csak gügyögve mondunk valamit, mikor Megváltónak nevezünk, de hisz' ekkor is rejtve marad előttünk a név teljes értelme éppen a természetfölötti tartalom bősége és fönsége miatt.

De az emberek még ezt a nevet is megtagadták tőle. A földi királyok koronázásuk alkalmával nevet választhatnak s katonáik és népük üdvkiáltások között emlegetik, éltetik ezt, mikor elfoglalják királyi fönségüket jelképező trónjukat, a minden más polgár vagy polgári használatra szánt ülőhelytől megkülönböztetett királyi széket. Krisztustól ezt a tisztességet is megvonták. Hűségese katonáitól megfosztva, ellenségei között kell a koronázási menetet megkezdenie. Nem fehér lovon ül, nem is viszik díszhintóban, mint a földi hatalmasokat, hanem gyalog, pellengérré állítva, a szégyen fájával vállán kell végigjárnia Jeruzsálem utcáit. A koronázási ünnepségek szokásos zaja hallatszik ugyan. De nem üdvkiáltások ezek, hanem vérszomjas tömegek lármája, résztvevő asszonyok sirdogálása, a király Anyjának elcsukló zokogása. Hol van a tüzlángú királyi szem, amely annyi gonoszt tudott egyetlen tekintetével büntetni, annyi zúzott lelket helyreállítani? Fénye megtört, szempillái összeragadtak a vértől. Királyi nevét nem emlegetik lelkesezéssel. Egy szégyenteljes táblácskára van valami írva, ami a menet jelentőségét fejezi ki: Rex Judaeorum, a zsidók királya. De még ezt az igazán jelentéktelen címet is megakarták tőle vonni: nem volt a zsidók királya, csak azt állította magáról,<sup>1</sup> így szerették volna ellenségei trónjára az eszelősség bélyegét örök időre rásütni. Ezt a nevet szerették volna neki adni, pedig nekik kellett volna legjobban tudniok, hogy sem a Rex Judaeorum, sem az istenkáromló gúnynév nem illeti meg Krisztust. Az Ő «ügyének»<sup>2</sup> egyetlen kifejezője ez az írás lett volna: A világ Megváltója. —

<sup>1</sup> Ján. 19. 11.

<sup>2</sup> Máté 27. 37.

A kétélű kard sem látható szájában. Aki még az imént is oly jól tudta ezt forgatni, hogy ellenségei csak hamis tanuk árán jutottak némi álbizonyítékhoz, bírása pedig valósággal megfélemledett, az most elnémul s alig ejt ki mást, mint néhány, a szenvedés legmagasabb fokát kifejező szót.

A királyi szék pedig szintén nélkülöz minden kényelmet s teljesen megfelel a koronázás és koronázási menet jellegének. Durva fából összetákolt kereszt. Ülni sem lehet rajta. Csak szöggel vagy kötéllel erősítik rá az áldozatokat. Itt végződött a koronázási menet s mikor a királlyal elfoglaltatták trónját, akkor megindulhatott a gúnyolódás: nos Jézus-király, most uralkodjál, most mutasd meg, ki vagy! Ha az vagy, akinek mondottad magadat, az Isten Fia, akkor mentsd meg magad s szállj le a keresztről <sup>1</sup> De Krisztus nem szállt le. Az emberi gyöngeség legalacsonyabb fokára akart leszállani — a halálnak az élet fölötti győzelméig, hogy ebben a legnagyobb erőtlenségben vívja ki a legnagyobb győzelmet.

Voltak már királyok, akik hódításaikkal, mérhetetlen hadi-erejükkel örökítették meg nevüket, de olyan, akinek ereje a gyöngeségben rejtett, aki akkor, amikor látszólag minden ellenség győzedelmeskedett rajta, lett naggyá, győzővé és győzhetetlenné, csak egyetlenegy volt: Krisztus. Ebből kellene nevének betűit és jelzőjét is összeállítani — ámde emberi találékonyság erre képtelen. De aki be akar hatolni Krisztus királyságának titkába, annak itt kell az ajtót keresnie. Annak meg kell barátkoznia a földi szemlélet csalékonyságával és az emberi magyarázatok elégtelenségével. Enélkül Krisztusnak a keresztről való uralkodása érthetetlen ostobaság. Ha azonban ebbe beleéljük magunkat, akkor közeledhetünk a kereszt titkához s megláthatjuk, hogy ott játszódott le az emberiség történetének legnagyobb eseménye, hogy onnan indult ki Krisztus uralma s hogy ma is onnan kormányozza a világot: regnavit a ligno Deus.

Krisztus ezt a napot különös módon nevezte a csaját» napjának, amelyet már Ábrahám is örömmel várt. Örült meg-

<sup>1</sup> Máté 27, 40

aláztatása e napjának, mivel ebben látta fölmagasztaltatását s új, mágnesenél vonzóbb erők végső kialakulásának napját, amelyek minden emberi szívet feléje irányítanak.<sup>1</sup> Mert bár Krisztus ingyen kapta királyi hatalmát, azt tökéletesen ki kellett érdemelnie, illetve a benne és általa működő természetfölötti energiák hatóerejét épúgy kellett összegyűjtenie, mintha azok istenemberi és királyi méltóságával nem lettek volna elválaszthatatlanul összekötve. Ilyen az Isten üdvözítő ökonómiájának törvényszabása. «Mert illő volt ahhoz, kiért mindenek és ki által mindenek lettek, ki sok fiakat akart vinni a dicsőségbe, hogy üdvösségük szerzőjét a szenvedések által dicsőítse meg.»<sup>2</sup> Először neki magának kellett végigjárnia a szenvedések útját, csak azután kívánhatta meg, hogy mások is azon járjanak s így igyekezzenek eljutni a dicsőségbe. Ezzel lett Krisztus mindenek példaképe, ezzel lett ama földöntúli vonzóerővé, amelynek senki sem állhat ellen. Mily nagy vigasztalás ez a szenvedő lélekre, ha nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is megoldódik előtte a szenvedés problémája. Beszélhetünk a szenvedés nevelő erejéről, meg másirányú hasznáról, de jogosultságát soha semmi sem érteti meg velünk, ha nem látjuk Krisztus koronázási menetét, trónját és azt a dicsőséget, amelyet ez neki szerzett. Így már, ha nem értjük is meg teljesen, legalább megközelítjük a szenvedés titkát: van, ami fölemeljen bennünket — Krisztus példája, de van, amiből erőt is meríthetünk — Krisztus keresztje. Mert ez volt Krisztus trónfoglalásának tulajdonképeni jelentősége.

Itt szerezte meg Krisztus az Apokalypsis hadvezérének felszerelését. Amit földi színezéssel és emberi magyarázattal szégyenteljes kereszt-útnak látunk, az a valóságban az Apokalypsis diadalmenete és győzelmes trónfoglalása. Itt a keresztúton változott át szennyes ruhája a hadvezér fényes öltözetévé, töviskoronája ama sokágú drágaköves koronává, amelyet oly büszkén visel győzelme jeléül. Itt változott el szemének megtört ereje ama túzlángú szemmé, amely megszámlálhatatlan lelket hat át és melegít föl az örökkévalóság tűzével. Itt

<sup>1</sup> Ján. 12. 32.

<sup>2</sup> Zsid. 2, 10.

élesedett ki a szájából kijövő kétélű kard a lelkeket átható fegyverré, mert a kereszten teljesedett be az Isten Igéjéről minden, amit a próféták előre mondtak róla. Röviden Krisztus teljes királyi felszerelése, amelyről még szólni fogunk, itt nyerte erejét s így lett a kereszt kormányzói trónussá. Ennek tövében ered a malasztok forrása, ez Isten erejének képviselője, amely nélkül ember hozzá nem közeledhetik, lelkileg föl nem üdülhet s az üdvösség útján nem járhat. «Mert a kereszt ígéje az elveszendőknek ugyan bolondság, azoknak pedig, akik üdvözülnek, azaz nekünk, Isten ereje».<sup>1</sup> Íme a kereszt titka Krisztus erejének nyitja!

\* \* \*

A firenzei San Marco káptalan-termében van Fra Angelico egyik legszebb freskója. A fölfeszített Krisztus körülvéve a szentektől. Mindegyiknek az arcán jellegzetes kifejezés látható: leiküknek tükre, legbensőbb érzelmeik tolmácsa. A háttérben ott van aquinói szent Tamás. Szűrő tekintettel, a megindulás olyan jelei nélkül, mint szent Ferenc és szent Domonkos arcán látható, nézi a megváltás titkát, mintha csak bölcsességének érvei most ülepdedek volna le lelkében. Mintha mondaná: respondeo dicendum necessarium fuit Christum páti pro liberatione generis humani. Így kell ezt nekünk is szemlélnünk. Kevesebb érzélgősség, több erő! Krisztusnak nem a könnyek, hanem a lelkek kellene: a bekapcsolódás szenvedésének erejébe, a vele való együtt-szenvedés, az apokalyptikus és örök győzelemnek a földi vereségekből és elnyomásokból való kialakítása. A kereszt titkának megértését, a benne való dicsekvés fönséget,<sup>2</sup> a földi szempontok uralmának megszűnését fejezi ki szent Tamás tekintete. Ezzel kell nekünk is hódolnunk királyunknak, azzal kell megvallanunk uralmának elismerését, hogy nem szégyelünk ugyanazon az úton járnunk, amelyen Ő, nem szégyeljük, hogy a világ szemében annyira megvetett kereszt trónjáról kormányoznak bennünket. «Mert erre hivat-

<sup>1</sup> 1. Kor. 1. 18.

<sup>2</sup> Gal. 6. 14,

tatok, mivel Krisztus is szenvedett értünk, példát hagyván nektek, hogy az ő nyomdokait kövessétek.»<sup>1</sup>

\* \* \*

Krisztus koronázási útját a történelem diadalúttá avatta. Akik azt hitték, hogy e csúfsággal örökre lehetetlenné teszik Krisztust, nagyon csalódtak. Járt úttá lett az: az emberiség legjobbjai jártak rajta — mind olyanok, akik a legyőzött Krisztust vették komolyan, nem pedig az emberi szempontok szerint győztes ellenségeket. Mikor ki akarták szorítani királyságából, akkor erősítették meg abban.

Trónfelirata, akár gúny, akár a halálraítélés okának komoly megnevezése legyen az, mily kevésbé felel meg a valóságnak! Egy kis népre szorítani Krisztus királyi hatalmát. Mily balga gondolat ez! Nem akart a zsidók királya lenni, még kevésbé csak a zsidók királya. A történelem itt is megadta neki a megillető címet: semmi sem, még az első zsidó-hívők makacssága sem tudta Krisztus királyságát korlátozni, egy országra, vagy népre befolyásolni. Rex universorum — mindenek királya. Ez lett volna az igazi trónfelírás.

<sup>1</sup> 1. Péter. I. 21.

## 6. IBI EST REX?

*Az istenkeresők irányítója.*



PILÁTUS szkeptikus kérdésén kívül egy jóakarátú is elhangzott az istenfélő bölcsék szájából. Alig tették fel a kérdést, máris nagy zavar keletkezett. «Heródes király megháborodék és vele egész Jezuzsálem.»<sup>1</sup> Az igazi Krisztus hírének vagy megjelenésének mindig ez volt a hatása. Az álkrisztusoktól nem szoktak félni. Ezekkel emberi eszközökkel is könnyen el lehetett bánni, ha egyáltalában szükség volt ellenkezésre. Hisz' ezek szoktak az emberi gyöngeségek legjobb pártfogói lenni! De Krisztus az ellenmondás jele volt. Ezért féltek tőle. Pedig nem azért jött, hogy valakitől trónját elvegye, hanem, hogy az emberek átalakításával a düledező trónokat is megtámassza.

Hol van a király? Az istenkeresők vágyódása adta e kérdést a bölcsék szájába. De az emberek nem tudták útbaigazítani őket. Bethlehemig megmutatták az utat, ott azonban csak a király igazíthatta el őket, csak általa nyerhették meg azt, amit kerestek. Mert lehet Istent különféle utakon keresni, de valóban csak Krisztus által lehet megtalálni.

Az individualizmusból táplálkozó modern vallási életnek egyik legcsúnyább kinövése az istenkeresés. A természetből indul ki, abból táplálkozik, annak igényei szerint alakítja vallási meggyőződését, abban végződik, orvosságot keresve nem is annyira a léleknek, mint inkább az idegeknek. A természetfölötti élet tényezőit, főképen a Szentírást, Krisztus személyét s ha kell szentségeit is, igénybe veszik, de nem azért, hogy a bennük rejlő isteni erő hasson rajok, hanem, hogy ezeket for-

<sup>1</sup> Máté 7., 3.

málják át a maguk képére, illetve szükségleteik szerint. Istenkeresőknek mondják magukat, tényleg azonban önmagukat keresik, magukból kiindulva akarnak szükségleteiknek megfelelő Istent és vallást alkotni: Eleinte folyóiratokkal ápolták a modern paráznaság e csúnya, patológikus jelenségét, később már szanatóriumokat is kellett építeni, hogy a növekedő szükséglet kilehessen elégiteni. A laikus lekipásztor lön az irányító, aki megszabadította az embereket az «emberalatti» szükségletekből származó tárgyi világnézet babonájától s felszabadította a teremtő erőket, amelyek aztán «átélték» és «kiélték» az egyes emberek szükségletének megfelelő vallási tartalmakat.

Íme az elfajulás, talán még nem is a legmagasabb fokon! Ez és az igazi út között azonban még számtalan árnyalat lehetséges. Mindegyiknek az a jellemző sajátága, hogy nem Krisztus az istenkeresés egyedüli irányítója és mértéke, hanem az én játssza kifejezetten vagy titokban a főszerepet. Innen a vallásos élet eltermészetesedése, helyesebben elegyénesítése, elkrisztustalanítása.

Azon ugyanis nem szabad csodálkoznunk, hogy azüdvösség-szomj minden embernél jelentkezik s így istenkeresővé teszi. Nincs emberi elme, amely ettől meg tudna szabadulni,<sup>1</sup> egyszerűen azért, mert sem önmagában, sem a látható dolgokban nem tudja megtalálni a valóság kielégítő magyarázatát, vagy a vágyait megnyugtató tárgyat. Ezért született istenkereső minden ember s ennek a szükségele nyilatkozik meg már a legelső «miért»-ben is, amelyet embertársához intéz. A baj ott kezdődik, mikor a feleletnek kizárólag a saját belátás után kell igazodnia, tényleg vagy elvileg elvetve minden megoldást, amely ezzel ellenkezik s így az egyén szükségleteibe be nem illeszthető. Ezt nevezem a vallási élet elegyénesítésének. így állítottam fölnebb, hogy a modern istenkeresés a természetből táplálkozik. Mert egyéni színezetűnek kell lennie a vallásos életnek, épúgy, mint minden más életjelenségnek. De ez az egyénnek és az egyéni értékeknek a tárgyi igazságokhoz való alkalmazkodásában nyilvánuljon meg, nem pedig ezeknek egyéni, alanyi

<sup>1</sup> V. ö. a szerző Aquinói sient Tamás világnézete c. művét. 17. s köv.

értékekké való lealacsonyításában.<sup>1</sup> Hogy mindez nem marad meg tudományos elméletnek, hanem átmegy a gyakorlatba, jól tudjuk. A vége az, hogy tudatosan vagy tudatalatti módon a vallási élet irányítását kizárólag a természet, az egyéni szükségletek s végeredményben az idegek veszik át s Isten nem célpontja, Krisztus pedig nem irányítója az istenkeresésnek, hanem mindkettő egyszerű idegcsillapító eszköz.

*Krisztus tud megnyugtatni.* Hisz' ezért jött. Barátságosan hívja magához a fáradt és megterhelt embereket, hogy üdülést találjanak nála.<sup>2</sup> Nevének említése is ily megnyugtató hatású. «A szájban *méz*, a fülnek kellemes dallam, a szívben repeső öröm.»<sup>3</sup> Orvosság a beteg léleknek, erősítő olaj az egészséges tagoknak. De ez nem egy változó Krisztus, akit az emberek maguk termelnek ki saját hasonlatosságukra alakítva át mindent, amit a hit és történelem tanít róla. Krisztus az igazság változatlan napja, az állandó, ragyogó és életadó nap. Körülötte kell mindennek forognia, a belőle kiinduló sugarak életnek mindent. Életadó sugarak ezek, amelyek nem szorulnak más életerők energiájára, hogy belőlük alakuljon ki egy-egy Krisztus, hanem életre keltik azokat s ellátják tartalommal és táplálékkal. Ennek a napnak sugarai tisztító sugarak, amelyek elsősorban a tévedés meg a *bűn szennyét* távolítják el a lélekből s csak *azután* termékenyítik meg azt, azután láttatják meg vele Istent. E napsugarak az egyéni ferde nézetek, tévedések és bűnök kódén nem hatolnak keresztül. Ha pedig mégis minden áron be akarnánk bocsátani Jelkünkbe azokat, akkor nem Krisztus spektruma, hanem a mi zilált lelkünk visszfénye lesz láthatóvá. Nem istenkeresés tehát, hanem Istennek és Krisztusnak egyenes tagadása az, ha magunkhoz akarjuk idomítani a vallásos élet tartalmát. Nekünk kell ehhez idomulnunk, az életerőt ettől kölcsönöznünk s nem a magunkéból kell amazt táplálni akarnunk.

*Az igazi istenkeresés Krisztusból indul ki* és Bethlehemben végződik. Neki kell a természetes üdvösségszomjat a tiszta

<sup>1</sup> V. ö, a szerző Intuáció és átélés c. értekezését (Budapest, 1926) és Egyéniség és igazság c. cikkeit a Credo! 1926. évfolyamában.

<sup>2</sup> Máté 11, 28.

<sup>3</sup> Szt. Bernát: Sermo (5. super Cuit.



természet kereteiből kiemelnie s így attól az önző, egocentrikus központtól megszabadítania, amely arra késztet, hogy Istent, a valóság középpontját is, csak a magunk szükségleteinek és érdekeinek arányában ismerjük el. A Krisztusból kiinduló, illetve általa megnevesített és természetfölöttivé alakított üdvösségszomj középpontja Isten: nemcsak Őt akarjuk, hanem úgy is akarjuk, amint megnyilvánul — feláldozva érte, ha kell a magunk világát, tévedéseinket, kedvenc eszméinket stb. *Az eltévedt istenkereső azt kívánja, hogy minden egyéni vágyainak és szükségleteinek áldozzon, a Krisztustól táplált üdvösségszomj ellenben mindent föláldoz Isten igényeinek és szükségleteinek.* Mert nem pillanatnyi megnyugvásról, idegcsillapításról van itt szó, hanem világnézetéről, egész értelmi életünknek Istenhez, mint középponthoz való idomulásáról s így gyakorlati életünknek is más, nem önközpontú kialakításáról. Ez pedig áldozatot követel tőlünk, olyanformát, mint a bölcsektől. El kell vinnünk Krisztushoz fejünk aranykoronáját, összes értelmi kincsünket, hogy vizsgálja meg igazi vagy hamis aranyból van-e az. Lábához kell raknunk a mirhát, az önmegtadadásra kész lelkületet. Meg kell gyűjtanunk az elismerés tömjénét, benne imádvá lelki életünk irányítóját s kiadva kezünkéből a vezetés pálcáját.

*Krisztus üdvösségszomja* gyötri a meghasonlás országában tévelygő lelkeket, mikor a napkeleti bölcsek csillagának fénye áttör a ködön s szájukba adja az első dadogó kérdést: ubi est rex? A nap még nem kelt föl, sugarai még nem törték át a tévedések és bűnök felhőjét, de az út már látható. Ennek fényében már olvasható az írás s veszélytelennek tűnik föl a Jeruzsálembé vezető út. A természet, ennek irányítói, a tudományok és tudósok, csak határozatlan útmutatással felelhetnek az istenkereső kérdésekre, az Írás meg a csillag elvezethetnek Bethlehemig, de a bebocsátás a király dolga. Ez soha nem is hiányzik, hiszen a csillagnak, ma Krisztus Egyházának, az útmutatása már tőle volt. Ezzel akarta a lelket kicsalni a meghasonlás országából, hogy elvezesse a sol iustitiae napsütéses hazájába.

A Krisztustól származó *üdvösségszomj kielégül*, mert a végtelen bőségű forrás, az örök igazság vize táplálja. Élővizet

hordanak az így meghívott emberek belsejünkben,<sup>1</sup> amely soha sem apad ki, folytonos összeköttetésben lévén az élővizek forrásával a Szentlélekkel! A természettől táplált üdvösségszomj azonban csak rövid időre csillapul le. Énünk meg a természet eltető és tápláló ereje ugyanis nagyon korlátolt. Önképünkre alkotott isteneink és krisztusaink hamar elvesztik vonzó és kielégítő erejüket. Így mindig újak után kell futkosnunk, míg végre alkotó erőnk teljesen kimerül, anélkül, hogy szomjuságunk csillapodott volna. Nem az alanyi kiélés, hanem a változatlan Krisztus egyéni átélése tesz tehát bennünket boldogokká, egyéni értékeinknek az örökkévalókba történő bekapcsolása, mintegy ezekkel való színezése ad nekünk súlyt és erőt. Bármily képtelenül hangozzék is, de így van: az egyes embernek a végtelenben való felolvadása, értékeihez való simulása képez igazi, értékes egyéneket, az ettől való függetlenedés értéktelen, tucatembereket nevel. Mert a végtelen oly gazdag, hogy energiájának legkisebb csökkenése nélkül alakíthat ki végtelen sok, egymástól teljesen különböző egyént, míg az egyes ember épen ürességénél és értékeinek mástól való függésénél fogva teljesen alkalmatlan arra, hogy tartós és tartalmas, főképp pedig az egész valósággal kiegyenlítődőtt egyéniséget alkosson vagy képviseljen.

Mikor aztán Krisztus magához bocsát s üdvösségszomjunkat nem engedi addig csillapodni, amíg vallásos életünket annyira el nem mélyítettük, hogy a sacramentum regis-t, királyi titkai?, is föltárhatja előttünk. Itt kezdődik a megnyugvás s ugyanannak a kenyérnek élvezete, amely Krisztust is táplálta földi életében: az Atya akaratának megcselekvése s minden — kis és nagy — eseménynek Isten szempontjából való nézése és megítélése. A jósorsban Istent áldjuk, a balsorsban őt magasztaluk. Jelentékeny és jelentéktelen dolgaink egyaránt rá emlékeztetnek, jósága megnyilvánulásai és hírnökei gyanánt köszöntjük azokat. Ez Krisztus királyi titka, a földi életet boldoggá, keserves katonai szolgálatunkat pedig királyi uralommá tevő nagy adománya és nemesi levele. Krisztus megnyugtatósa

<sup>1</sup> Jan. 7. 38.

nem idegcsillapítás, hanem egy az egész embert, értelmet, akaratot, érzéket és szellemet hatalmába ejtő és semminemű vihartól meg nem zavarható szélcsendje az emberi lélek mély tengerének.

Ehhez a királyhoz és irányítóhoz menjete ti istenkeresők! Mert egész életünk tulajdonképpen nem egyéb mint vágyódás, kutatás Isten után. Nem a határozott elvek hiányoznak, nem is ott van a baj, hogy az utat nem ismerjük, hanem gyöngeségünk miatt eltikkadunk, a hosszú úton felverődő por pedig nem egyszer elhomályosítja szemünket. Így aztán földi életünk sohasem lehet a tökéletesség, Isten zavartalan bírásának állapota, hanem csak a feléje való törekvés. Ezért van szükségünk biztos irányítóra, olyanra, aki nemcsak elméletekkel vezet bennünket, hanem kézenfogva visz célunk felé. Ilyen vezérünk van Krisztusban, aki személyesen áll mellettünk, mint Pásztorunk és kormányzónk, aki nemcsak csillagot küld vezetésünkre, hanem a belőle kiáradó életerő révén valósággal is indít, visz és eljuttat célunkhoz. «Keressétek az Urat és erősödjete meg, keressétek az ő színét mindenkor.»<sup>1</sup> Ha a világ szélvihara telehinti szemetekeket porral, ne zavarodjatok meg. Nézzete királytok ragyogó szemére. Ez visszaadja előbbi éleslátástokat s a pillanatnyi zavar után megint bátran mehete előre az istenkeresés útján. Ha gyöngül erőtök, fogjátok meg Krisztus kezét. Hisz mindig mellettete van s szeretettel bátorít benneteke. S mikor azt hiszite, hogy távol van tőletek, mikor sem vigasztalását, de még csak jelenlétét sem érzite, ne veszitéte el istenkereső kedveteke. Ilyenkor van hozzátok legközelebb s ti ilyenkor kezdite igazán meglátni Isten színét. Ez a szünetnélküli keresés, törtetés lelkünk élete. Amíg ez megvan bennünk, addig természetfölötti életet élünk s ennek utolsó lángja akkor alszik ki, mikor ezt a vágyat és törekvést föladtuk. «Keresséte az Istent és élni fog lelkete.»<sup>2</sup>

<sup>1</sup> 104. zsolt. 4.

<sup>2</sup> 68. zsolt. 33.

## 7. A JÓ PÁSZTOR



INDAZ, amit a huszadik század embere a király fogalmához fűz, tulajdonképpen csak mellékes, esedékes vonás. A külső fény, hatalmas hadsereg, az egész világra kiterjedő diplomáciai képviselő s hasonló dolgok annyira megzavartak bennünket, hogy nélkülük igazi királyt vagy bármiképp nevezünk is az emberi társadalom vezetőit, elképzelni sem tudunk. Pedig ezek mind csak az idők sallangjai, amelyek a lényegtől akarják elvonni az emberek figyelmét s ezekkel akarják kipótolni azt, amit a szegény királyoktól elvettek. Mert a királyi hatalom csak egyik megnyilvánulási formája az emberek fölötti uralomnak. Az emberek akkor kezdték uraikat így nevezni, mikor már érezték, hogy a törzsfőnökön meg hasonló méltóságon felüli megtiszteltetés is szükséges nemzeti nimbuszuk emeléséhez. Pedig akárminek nevezzék is uralkodóikat, akármily fénnel vegyék is azokat körül, a valóságban a családátya erősen kibővített fogalma és hatalma jelenik meg bennük: a saját, édes-gyermekeinek, ezek családjának és a távolabbi értelemben vett családtagoknak, a szolgáknak ura, parancsolója és atyja. Ezek a patriarkális királyok valaha pásztorok voltak, akik igazi nyájukat legeltették, átvitt értelemben vett juhaikat pedig szeretettel kormányozták az emberi ész és a családi törvények útmutatása szerint. Ez a családi királyság domborodik ki Krisztus királyi hatalmában a jó pásztor fogalma alatt. Ha nem csalódom, itt kell keresni Krisztus királyságának minden földi hatalomtól megkülönböztető jellegét, ennek a pásztori hatalomnak gyakorlásában kell látnunk Krisztus igazi királyi nagyságát.

Előszóval nevezte magát jó pásztorok.<sup>1</sup> Minden

<sup>1</sup>Ján. 10. 11

országban túlsúlyban szoktak lenni a béresek, akik csak a saját hasznukat keresik, ha másként nem, a bárányok kárára is. Ezeknek az üzelmeivel van tele a világtörténelem, ezek voltak túlsúlyban akkor Izraelben is. Velük állott szemben, tőlük akarta óvni híveit. Ilyennek látták Krisztust a próféták. «És támasztok nekim egy pásztort — mondja Ezekiel<sup>1</sup> — ki őket legeltesse, az én szolgámat, Dávidot; ő legelteti majd őket és ő leszen nekim pásztoruk. Én az Úr pedig nekim Istenük leszek s az én szolgám, Dávid, közöttük fejedelem.» Ilyen királyt akart Isten a embereknek adni. Az ember eddig rossz kezekben volt — így gondolkozott Isten. A maga, majd pedig ellenségének kezében volt a sorsa. Ezért adta Krisztust, aki átvette az egész emberi nyáj örizetét, tulajdonivá tette, vezette és uralkodott rajta. Ez a jópásztori tevékenység Krisztus királyságának megkülönböztető sajátsága, ez teszi uralmát igazán szellemivé. De nézzük ezt közelebbről.

*A földi király viszonya rideg alattvalóival szemben.* Félnek tőle, legtöbbször gyűlölik, mert nem tud mindenkinek kedvére tenni s idegenek vele szemben. Sokszor csak kénytelenségből, családi érdekekből ül trónon. Hiányzik nála a lelkesedés és érdeklődés azok sorsával szemben, akikhez igazán csak a kénytelenség kapcsa fűzi. Innen van, hogy a lelkiismeretes királynak teher a méltósága, mivel nem tud teljesen megfelelni minden kötelemének, a lelkiismeretlen fejedelem pedig teher alattvalóira nézve, mivel nem oda viszi őket, ahova kellene. De képzeljete el egy királyt, aki országát megmentette, alattvalóinak tisztességes életét lehetővé tette. A viszony azonnal bensőbbé válik, egész *más* szemmel nézi embereit, másként gondoskodik javukról. De aztán mit kell gondolnunk arról a királyról, aki csupa vérrokona fölött uralkodik! Az ilyen igen benső kapocs fűzi azokhoz, ügyes-bajos dolgaikat a magáénak tekinti s úgy intézi sorsukat, mintha a magáéről lenne szó.

Ilyen király Krisztus. *A legbensőbb kapocs fűzi híveihez.* «Ti pedig Krisztus teste vagytok — mondja az Apostol a

<sup>1</sup> 34. 13.

híveknek<sup>1</sup> — és tagból való tagok.» Onnan van ez, hogy nem haderő, nem külső erőszak hajtotta az embereket Krisztus uralma alá, hanem az életmentés hálájának felejthetetlen köteléke fűzi ezeket Megváltójukhoz, az Istenembert pedig az életadás joga teszi az emberek királyává. Mert az emberek nemcsak a természet fölötti életet, hanem az arra való alkalmasság visszaszerzését is Krisztusnak köszönhetik. Ezért teljesen az övéi az emberek s nem nézheti azokat oly idegeneknek, mint a földi király alattvalóit. — De még több is. Híveinek ereiben ugyanaz a vér csörgedez, mint az övéiben. Csak az újjászületettek tartoznak Krisztus nyájához. Az újjászületés pedig úgy történik, hogy Krisztus vérét, a halála árán szerzett természetfölötti érdemek energiáját, vezetik be a lélek ereibe és erőibe. Ezért nemcsak tulajdona vagyunk Krisztusnak, hanem testvérei is. Ezért oly benső a kapocs közte és hívei között.

A juh és pásztor közötti viszony gyöngye e benső kapocs szemléltetésére, de elég *a szerelő gondosság* megértésére, amellyel híveinek javán munkálkodik. Megértjük fájalmát az eltévelyedett juhon. Hisz' olyasmit kell éreznie, mint az embernek, akinek egyik tagját metszik le. Megértjük miért nem kímél fáradságot, hogy egy-egy elveszett báránykát megtalálhasson. Saját véréről van szó, érdemeinek, megváltásának hatékonyságát kell bizonyítania. Ezért hagy el inkább 99 igazat, hogy egy tévelygő bűnöst megtaláljon.

Ilyen kezekre bízta Isten az ember üdvét! A gondosság és vigyázat hiánya miatt valóban senkinek sem kell tönkre mennie. S hogy ez még intenzívebb és emberi természetünknek megfelelőbb legyen, látható pásztort is állított mellénk. Nem maga miatt, hanem a mi megnyugtatásunkra háromszor is kért tőle biztosítékot, hogy ugyanaz az érzület tölti el, mint őt magát. Péter szeretsz-e engem? gondot tudsz-e viselni mindarra, ami az enyém? S csak mikor megnyerte a föltétlen biztosítékot, bízta rá nyájának legeltetését. Pasce öves meas!<sup>2</sup> Ily szeretettel gondoskodik Krisztus alattvalóiról!

Krisztus királyságának családias jellege kiténik *az egyes*

<sup>1</sup> I. Kor. 12. 27.

<sup>2</sup> Ján, 21. 15-17.

*hívők javának kieséséből* is. A földi király elsősorban a közjóról köteles gondoskodni s csak azután és ennek keretében gondolhat egyes alattvalóinak javára. Innen a sok félreértés a fejedelem és alattvalói között. A közjó oly általános érdekű, hogy miatta az egyes ember érdekeinek bizony gyakran háttérbe kell szorulniuk. A földi országban a kíméletet nem ismerő igazságosságnak kell uralkodnia, ha a rendet fönnt akarja tartani. Ez aztán némi kegyetlenség vagy szívtelenség bélyegét nyomja a földi király működésére s távol tartja tőle azoknak a szívét, akik a közjó érdekében szenvedni kénytelenek. Ez az egyenetlenség elválaszthatatlan a földi királyságtól s sok keserűséget okoz a lelkiismeretes uralkodónak.

Krisztus ezzel szemben mindenkinek *a személyes javát akarja* elsősorban. Az örök boldogság az emberiség közös java ugyan, de nem olyan mint a földi közjó. Ezt csak az összes polgárok vállvetett munkája és fáradozása létesítheti és biztosíthatja. Az örök boldogságot egyedül Isten irgalma és Krisztus érdemei létesítették. Az egyes embernek, bár a többiek társaságában, de tőlük függetlenül kell ennek elnyerésén fáradoznia. Sem embertársainak érdekeivel nem ütközik össze e végső célja utáni törekvésében, sem pedig meg nem rövidíti azokat; mindenki egyformán és mások megkárosítása nélkül részesülhet Isten kimeríthetetlen boldogságában. Ezért nem lehet Krisztusnak szemrehányást tenni, ezért nem panaszkodhat senki, hogy mások javára háttérbe kell szorulnia érdekeinek. Krisztus ugyanazt a jót akarja mindenkinek, személyesen szeret mindenkit, így törődik mindenkivel. Az egyes emberektől függ, megértik-e szavát, közelében tartózkodnak-e, vagy pedig elbolyonganak tőle. Eme nagy jó érdekében hozza Krisztus a személyes fáradság és őrzés szeretetteljes áldozatát. Simogatja a hozzá közeledő báránykát, bátorítja a fáradtat és csüggedőt, italt szerez az eltikkadtnak, bekötözi a megsebesültét, dús legelőre vezeti az éhezőt, az eltévedtet pedig fáradságot nem kímélve keresi. Földi király ily szeretetre nem képes, de ily kormányzásra nem is alkalmas. Csak az Istenember végtelen malasztbősége nem merül ki ily sok és sokoldalú szeretet gyakorlásában s csak a neki jutott tudás elég ahhoz, hogy

mindenkit nevén szólíthasson, ismerje egész bensejét és összes szükségleteit. Ilyen atyai gondosságú király Krisztus!

A jó Pásztor legszebb sajátsága az *önzetlenség*. A földi király mindig hasznot vár alattvalóitól, mert csakis ennek árnyában tud velük jót tenni. Emiatt az alattvalók is elsősorban adóalanyoknak érzik magukat s nem tudnak igazán fölmelegedni az állammal szemben. Krisztus azonban semmit sem vár az emberektől. Dicsőségét tőlük függetlenül, kizárólag a maga érdemeiből szerezte. A sajtót egyedül taposta s a nemzetek közül senki sem volt vele.<sup>1</sup> Az örök boldogságot nem az emberek adója vagy érdemei létesítik. Nem vár tőlük tehát semmit sem, hanem csak ad és pedig kizárólag a magáéból, nem a közadakozásból összejött javakból. Szeretetében igazán semmi sincs a haszonlesésből. A legtisztább barátsági érzület, az amor amicitiae, vezeti, amely csak ad, csak jót akar ellenszolgáltatás nélkül. Istennek a szeretete ilyen. Ennek kell megnyilvánulnia az Istenember királyi működésében is. A Ját-hatatlan Isten látható képmása Krisztus.<sup>2</sup> Ezért kell szeretetének is önzetlen, baráti szeretetnek lennie s királyi méltóságának ebben kell különböznie a földi királyok önző és a nagy lelkekre nézve épen ezért oly súlyos terhétől.

Krisztust semmiféle érdek sem fűzi hozzánk, minket azonban annál több fűz öhozzá. A földi király jogara alatt könnyen meg lehet élni anélkül, hogy rászorulnánk vagy vár-nánk tőle valamit. Ha nem részesülünk is az állami élet jó-téteményeiben, nem sokat veszítünk vele. De ha a Krisztustól gondozott és följánlott jót elvetjük magunktól, akkor mindent örökre és visszavonhatatlanul elveszítettünk. Ezért nem közöm-bös dolog ránk nézve, hogy az ő jogara alatt élünk-e, törődünk-e utasításaival, halljuk és követjük-e szavát Megkérdezésünk nélkül teremtett bennünket Isten, nélkülünk szerezte meg Krisztus a mennyországot, de mi oda nem mehetünk el nélküle. Ő pedig nem kényszerít oda bennünket akaratunk ellenére. Krisztus megadta az országához való tartozás s így a mennyei hivatás kritériumát: az enyéim ismernek engem, ismerik szavamam és követnek engem.”

\* \* \*

<sup>1</sup> Iza, 63. 3.

<sup>2</sup> Koloss. 1, 15.

<sup>3</sup> Ján. 10. 7, 14.



Milyen legyen a Krisztus- király képe? Ha emberi elme vászonra tudná vetni s földi ecset ki tudná színezzni, akkor az Apokalypsis hadvezére lenne az igazi király-portré. De ez fölösleges fáradság lenne. Emberek ebből csak földi hadvezért tudnának alkotni. Krisztus szellemi királysága, annak oly sok szép földöntúli, természetfölötti sajátsága nem domborodnék ki. En csak az őskereszténységben is ismert királyképekért tudok lelkesedni, mert ezek visszaadják Krisztus királyságának igazi megkülönböztető sajátságát. Az egyik a jó Pásztor, a másik a kereszten függő Krisztus. Sohasem felejttem el azt a hatást, amit a római Sta. Costanza fuori le mura jó Pásztor-képe tett rám. Ilyen a lelkeken uralkodó, azok mélyére ható tekintetet csak a jó Pásztornak vagy a keresztrefeszített Krisztusnak lehet adni. A külső fénnel körülvelt vagy az emberek fölött eltekintő merev, megközelíthetetlen Krisztusok nem emlékeztetnek királyi hatalmának mibenlétére és gyöngéd gyakorlására. Az oly ábrázolás pedig, amely elvonja a figyelmet Krisztus arcáról, főkép szeméről, szintén nem vezet királyságának megértéséhez és szemléltetéséhez. A tüzlángú szem meg a szájból kijövő kétélű kard Krisztus királyságának legfőbb fegyvere és legszebb fölszerelése — az Apokalypsis szerint is. Ezért nem kell új király-képeket keresnünk. Sohasem szegyeitük, hogy királyunk trónusa a kereszt s nagyobb vigasztalást, mint a jó Pásztor alakja és lelkülete semmiféle királyi arc vagy ábrázolás nem nyújthat a hívőknek. Tanulják ezekben tisztelni és imádni királyukat s η · dicsekedjenek másban, mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében.

## 8. MELCHIZEDEK

### *Pap és áldozat*



VILÁGI királyságban sokszor kegyetlen igazságosság uralkodik, Krisztuséban a szeretet, a szelídség. Az a kardot hordozza, ezzel tartja fenn a rendet, ez a lelkekkel beszél a lélekből és ennek eszközeivel. Az a hatalom kényszerítő erejét érezteti, Krisztus az atyai jóságot. Ilyent csak az Istenembertől lehet várni, akinek a lelkek fölött van hatalma, aki a lelkekben működhet. Ez vezet át bennünket Krisztus papi királyságának taglalásába.

A lelkeken ugyanis a neveléssel is lehet uralkodni, amint azt a családnál látjuk, amelynek igazán kizárólagos, természetadta joga a test mellett a léleknek a képzése is. De mivel az igazság alsóbbrendű megjelenési formáiban is nevelő hatású, azért meg kell különböztetnünk a lelkeken való uralom e kezdetleges formáját ama tökéletestől, amelynek célja az Isten és ember közötti közvetítés, a léleknek Istenhez vezetése és megszentelése. Ez az utóbbi a papi hatalom.

Rége a papi hatalom képviselője azonos volt a családfői vagy később a különböző fejedelmi hatalmak alanyával. A vallást a népek romlatlan lelkiismerete nem tekintette magánügynek, hanem a család, a törzs s később a nemzet minden tagjának be kellett kapcsolódnia annak gyakorlatába. Ezeket a nyilvános vallási gyakorlatokat, amelyekkel az egyes népek Istenhez való viszonyukat rendezhetni vélték, amelyekkel hozzá közeledtek és véleményük szerint megszentelődtek, vezették a polgári hatalom képviselői. Fejedelmek és papok, népük hadvezérei, lelki vezetői és Isten előtti képviselői voltak egy személyben. Ez volt a laikus (emberi megbízásból működő) papság, amelynek legalább is külsőleg (az emberi közösség szempontjából),

de adott körülmények között (Isten különös intézkedéséből vagy jóindulatából) belsőleg is megszentelő (hieratikus) jellege volt.

Hogy a két hatalom szétválását mi okozta, nehéz megmondani. Az ember bizonyára mind jobban elmerült a földi dolgokban, önállósította azokat s elválasztotta Istentől. Így alakult ki a kettős cél. Az egyik az államé a földi közjó megalapozására, a másik a lelkek birodalmáé, az üdvösség elérésére és Isten jogainak biztosítására és megvédésére. Az első a királyi, a második a papi hatalom tárgyává lett.<sup>1</sup>

Mint egyenesen Istentől származó megbízás a papi hatalom gyakorlására (hierarchikus papság) a szent történelemben Melchizedeknél található először. Nemcsak a maga és alattvalói nevében közeledett Istenhez, hanem idegenek is ilyennek ismerték el. Így Ábrahám is. Visszatérve ugyanis győzelmes hadjárataból, elébe jött «Melchizedek, Sálem királya, kenyeret és bort hozván elé, mert a fölséges Isten papja vala, megáldá őt és monda: áldott legyen Ábrahám a fölséges Istentől, ki az eget és a földet teremtette!»<sup>2</sup> Ábrahám el is ismerte e papi hatalmat, mert mindenből tizedet adott Melchizedeknek.

Ez a *Melchizedek Krisztus előképe*, úgy hogy főpapi méltóságának jelölésére egyszerűen e nagy őszövetségi férfiú nevét használja a szentírás: Pap vagy mindörökre Melchizedek rendje szerint.<sup>3</sup> Szent Pál a zsidókhöz írt levelében minden oldalról megvilágítja e gondolatot s tökéletesen kihasználja annak tartalmát. A kevésbé fontos mozzanatoktól eltekintve, csak arra akarunk rámutatni, hogy már Melchizedek neve jelképezi Krisztus királyságát, cselekedetei pedig egyenesen az Istenember pap-királyi méltóságának előrevetített visszfénye. Neve az igazság, a békesség királya,<sup>4</sup> ami Krisztusnak igazán megkülönböztetett neve s királyi kormányzásának legfőbb törekvése. Ténykedése pedig az áldozat bemutatása, főképp a kenyér és bor alakjában. Ez volt Krisztusnak is a legfőbb tevékenysége, s épen ez az áldozópapi tény ültette Isten jobbjára, ebből veze-

<sup>1</sup> V. ö. Scheeben: Handbuch der Kath. Dogmatik <sup>3</sup>. Bd. 387. ff. Wundt: Völkerpsychologie. 7 — 8. Bd.

<sup>2</sup> Gen. 14. 17. s köv

<sup>3</sup> J09. zsolt.

<sup>4</sup> Zsid. 7. 2.

tendő le királyi méltósága. Isten jobbján ülni, királyi hatalmat jelent. Ezt pedig a zsoltár a Melchizedek rendje szerinti papsággal köti össze.<sup>1</sup> Ilyennek látta Krisztust a próféta. «Íme egy férfi, csemete a neve, önmagából sarjadzik föl és templomot épít az Urnak. Ő épít templomot az Urnak és rajta lesz a dicsőség, ülni fog és uralkodni királyi székében és ő pap lesz királyi székében és a béke tanácsa lesz a kettő között.»<sup>2</sup> Önmagából sarjadzik föl akárcsak Melchizedek, akinek sem atyja, sem anyja nem ismeretesek, sem életének kezdetéről, sem haláláról nem tudunk semmit sem.<sup>3</sup> Mindenben hasonlóná lőn az Isten Fiához, akiben titokzatos módon beteljesedett minden, amit a Szentírás Melchizedekről elhallgatott. Krisztus a Melchizedekben előképezett papságot a tökéletesség legmagasabb fokára emelte, mert egy személyben képviseli a papot és áldozatot, a királyt és a nép megszentelőjét. Ezért papkirály Krisztus. Ezért kell királyi ténykedésének koronáját az általa bemutatott áldozatban látni. Ezért királyi hatalma is a legtökéletesebb mint olyané, aki a maga személyében gondoskodott híveinek legfőbb szükségletéről, lévén az áldozat a legjobb eszköz a végső cél eléréséhez.

*Áldozaton távolabbi értelemben* minden cselekedetnek, dolognak vagy személynek nemes célra való felajánlását értjük, főképp ha ez önmegtagadással van összekötve. Így áldozat a pénz, amelyet a missziókra ajánlunk fel, áldozat a gyermek, akit a szülő a haza védelmére küld. Áldozatnak mondjuk továbbá, már közelebbi értelemben, az Isten dicsőségére és szolgálatára szentelt dolgok felvitelét és letételét a templomban. Így áldozat a gyertya, amelyet a templomi szolgálatra szentelsz, áldozat a gyermek, akit Isten szolgájának nevelsz. *A tulajdonképeni áldozat célja* azonban Isten fölöttünk való uralmának és fölségének elismerése. Az emberek között is így szokás ez. A gyermekek szüleikkel, a szolgák uraikkal, a jótéteményesek jótévőikkel szemben ápolják szívükben a hála és elismerés érzelmét. A belső érzület föltétlenül szükséges ugyan, de emberek között nem

<sup>1</sup> 109. zsolt.

<sup>2</sup> Zak. 6. 12-13.

<sup>3</sup> Zsid. 7. 3: III. Qu, 22. a. 6.;id. 3.

elég. Mivel a bensőt nem látjuk, hacsak valami külső jel tudunkra nem adja, az elrejtett érzületnek külsőleg is meg kell nyilvánulnia. Minél szorosabb kapcsok fűznek tehát bennünket valakihez, annál nagyobb elismerésre és ennek külső nyilvánítására ösztönöz bennünket lelkünk; annál inkább törekszünk, hogy elismerésünk külső nyilvánítója megfelelően benső érzületünknek; annál inkább a magunkéból, mintegy saját énünkéből, lelkünkéből akarjuk venni és kidolgozni elismerésünk tolmácsát és hordozóját. A hűbéres vagy szolga eleget tesz ebbeli kötelességének úrával szemben, ha a föld termékeiből ajánl föl neki valamit elismerése jeléül. De a gyermek már természetszerűleg arra törekszik, hogy saját munkájával (ha még oly gyatra is az) kedveskedjék szüleinek, mert csak ez jelképezi megfelelő módon, hogy tőlük nyerte életét és képességeit. *A benső érzület és az azt jelképező külső tény* (ajándék, szavak stb.) egyaránt lényegesek az emberi élet eme természetszerű megnyilvánulásainál.

A legtöbb és legbensőbb kapocs azonban Istenhez fűz bennünket. Mindazt, amit embertársaink, de a többi teremtmények is nekünk juttatnak, Istennek köszönhetjük. Nélküle, teremtő jósága nélkül semmi sem léteznék s mindenható kezének segítségével nélkül a teremtett dolgok nem működhetnének. Mindenünk, amink csak van, Istentől van és sokkal inkább az Ő tulajdona, mint minmagunké. Ha a természet ösztönöz bennünket, hogy embertársaink jótéteményeit elismerjük, akkor valóban egész lényünk súlya működik és késztet arra, hogy Isten e fölségét és egész lényünket átható uralmát bensőnkben átérezzük és emberi természetünknek megfelelő külső jelekben nyilvánítsuk. A benső elismerésünket jelképező, érzelmeinket tolmácsoló s így Isten fölségét és fölöttünk való teljes uralmát hirdető külső cselekedeteket nevezzük áldozatnak.<sup>1</sup> S ha már szüleinekkel szemben arra törekszünk, hogy olyan dologgal kedveskedjünk nekik, ami egészen tőlünk származik, aminek elkészítésére a legjobb tehetségünket használtuk fel, amit kivonunk a magunk használatából s kizárólag nekik adjuk, úgy Istennél is így kell tennünk: az áldozati tárgyat minden profán használatból ki kell zárunk

<sup>1</sup> II. 11. Qu. 85. 11. 1.

s tisztán Istennek szentelnünk. Eszerint *az áldozat a profán, világi használattól elkülönített s tisztán Istennek szentelt oly érzéki dolog felajánlása, Isten színe elé vitele, amely az Úr legfőbb uralmának és frissességének elismerését jelképezi.* Isten fölöttünk való uralmát pedig nemcsak akkor ismerjük el, ha hódolatunkat és imádásunkat mutatjuk be előtte, hanem akkor is, ha kérünk tőle valamit, hálát adunk jótéteményeiért vagy megengeszteljük bűneinkért. Innen az áldozat négy fajtája: *az imádó, kérő, háladó és engesztelő áldozat.* Azért fontos ez, mivel addig amíg az emberek találékonyságára voít bízva az áldozat módozata (természettörvényi áldozat), vagy pedig Isten maga határozta ezt meg (mint az Ószövetségben), az egyes áldozati formák aszerint változtak, amint a kifejezendő érzület (hála stb.) megkívánta, így az égőáldozatok fölfelé szálló lángja az ember imádását vagy háláját jelképezte, az állati élet kioltása pedig az engesztelést, mintegy elismerve azt, hogy az ember érdemelné meg vétkeiért a halált, az élettől, Isten egyik legnagyobb jótéteményétől való megfosztást.

Az emberek sokáig keresték a formát, amely Istentől való függésüket a legjobban kifejezné. Istentől való függésük a legbensőbb és legtökéletesebb lévén, mintegy természetszerűleg jutottak arra a gondolatra, hogy az élet kioltásával jelképezhető ez leginkább. Az már az értelem elfajulása volt, mikor emberi élet kioltására gondoltak. Efölött csak Istennek van joga s az Ő kifejezett parancsa vagy engedélye nélkül az ilyen áldozat csak bűnös és Isten előtt utálatos lehetett. Ezért a józanul gondolkozó ész a pogányságban, de még Isten is az Ószövetségben úgy intézkedett, hogy az emberi életet az állattal helyettesítsék s ennek kioltásával jelképezzék Istennek az ember fölötti uralmát s teljes átadását biztosító érzületét.<sup>2</sup> Ez azonban, amint már megjegyeztük, az áldozatnak csak egyik for-

<sup>1</sup> Ezzel a szóval az áldozati adományon történő bármily változást akarok jelölni, ami elég ahhoz, hogy az embernek a «földtoló, az «elvilágiasodástól» való mentességét vagy megtisztulását és «istenes» (mennyei) érzületét jelképezze.

<sup>2</sup> A józan ész kereteiben mozgó áldozat a sacrificium acceptum, az Istentől is jóváhagyott formája a sacrificium ratum et acceptum.

máját képviseli és érintetlenül hagyja a változás, a «szentelés» egyéb módozatainak kifejező és jelképező erejét.

Hogy az áldozat lényegébe beláthassunk, tudnunk kell azt, amit egyéb olvasmányainkban is többször fogunk hangsúlyozni, hogy az ember *érzületét* tagadta meg Istentől, t. i. bensejének, világfelfogásának és életének Istentől való áthatottságát és hogy ez az érzület Isten legbecsesebb adománya s az ember Istenhez való összes más viszonyának összefoglalója és hordozója. Az élettelen meg a tisztán ösztönöktől hajtott lény pusztá létével és az Istentől megszabott rend betartásával szükségszerűen és szünet nélkül hódol Istennek, tudattalanul ismeri el legfőbb teremtő és fönntartó hatalmát. Íme az áldozat lényege! Ezért mondhatjuk, hogy *a mindenség léte és működése szünetnélküli dicsőítő áldozat Isten színe előtt*. Ebben az ember is, akarva-nemakarva, részt vesz. Hisz testi léte és ösztönei szerint egyrangú az élettelen teremtménnyel, ezeknek törvényeit nem változtathatja meg. Így az ember hangjának is meg kell szólalnia a mindenség diszharmóniátlan koncertjében. Így együtt áldoz Isten színe előtt a világegyetemmel.<sup>1</sup> Mint eszes lénynek azonban ezt az Istentől való függést el kell ismernie, át kell éreznie, tehát *érzületében #e// az Istent hordoznia*. Emellett a teremtés koronája lévén, nemcsak a maga érzületét kell élőtudatossá tennie, hanem az egész mindenséget is, úgy hogy ez tulajdonképen *az emberben és az ember által hódol meg Isten előtt tudatossá vált elismerés és érzület alakjában*. Ezt az érzületet nevezi szt. Tamás lényeges áldozatnak, amitől egyetlen embert sem lehet fölmenteni.<sup>2</sup> Ez az érzület Istennek egy újabb adománya, amelyhez tökéletesen csak a kegyelem révén juthatunk el. Ennek a kifejezése és jelképezése az áldozat föladata. Nem testét, nem ösztöneit vonta meg az ember Istentől, mikor vétkezett az «istenességet» eldobta magától, hanem érzületét. Innen távolította el Istent, ezzel szerette volna kitörülni a valóságból is, ezzel vonta ki magát a mindenség egyhangú áldozatából. Ha tehát újra el

<sup>1</sup> Ebben az értelemben mondja szt. Tamás I. Qu. 60. 5, hogy a teremtmény jobban szereti Istent, mint önmagát.

<sup>2</sup> II-II. Qu. 85. a. 4.

akarja ezt ismerni, akkor azt kell külsőleg is jelképeznie, hogy ferde, «világi» érzületével jogsértést követett el s így kész valamit a magából Istennek szentelni, a profán használatból és állapotból bármely módon kivenni és kizárólag Isten tulajdonává tenni. Ezt tette földje termékeinek elégetésével, állatainak leölésével stb. Ha pedig kérni akar valamit Istentől, akkor megint azt kell jelképeznie, hogy a megfosztás állapotából a birtoklásába Isten segítségével remél eljutni. Tehát ismét Istennek szentel valamit, a profán állapottal segítségre szorulását és tehetetlenségét, a megváltozott, megszentelttel pedig a birtoklást fejezve ki. Mikor végül az ember az istenes érzületet már birtokolja s pusztán hódolni vagy hálát akar adni Istennek, akkor áldozati adományának azt kell kifejeznie, hogy ez az érzület nem tőle van, hanem Istentől, aki «földi» állapotból emelte fel e «mennyei» érzülethez. Kifejezőül és jelképpül tehát ismét a megszentelést választhatja csak, a profán használatból való elkülönítést Isten kizárólagos szolgálatára.<sup>1</sup> A világi érzületet minden esetben a dolog profán állapota (terminus a quo), az istenest pedig a megszentelt (terminus ad quem) jelképezi. Hogy e két határpont között az utat nem a pusztá megsemmisítés vagy destrukció által lehet megtenni, hanem a változás minden fajtája alkalmas erre, szt. Tamás világosan tanítja.<sup>2</sup> Rendszerébe ez az elmélet nem is illik bele, Nála az áldozat Istenekszentelés, nem pedig megsemmisítés. Mivel az Istenhez való közeledés az áldozatban éri el tetőpontját s a léleknek az előkészítését, az istenes érzület kialakítását föltételezi, azért a papi hivatal legmagasabb ténykedésének mindig az áldozatot tekintették, t. i. az Isten és ember közötti benső közvetítést, az ember legbensőbb érzelmeinek (imáadásának, hálájának, kéréseinek és engesztelő imáinak) Isten trónja elé való vitelét s viszont az Isten részéről kilátásba helyezett adományoknak (meghallgatás, megszentelés stb.) az emberekhez való eljuttatását. Innen a papi hivatal számos feladata: 1) a neve-

<sup>1</sup> Szt. Tamás a szentség lényegét a földtől mentes állapotban és az Istenhez való csatlakozásban látja. Etimológiája hibás lehet, de dologi megállapítása kifogástalan. Értelmét eléggé megmagyaráztuk. II-II. Qu. 81. a. 8.

<sup>2</sup> II-II. Qu. 85. a. 3. ad. 3.



lés (az istenes érzület kialakítása), 2) kormányzás (az embernek Isten útjaira való terelése) és 3) az áldozat bemutatása.

Hogy Krisztus a legtökéletesebb pap volt, az első és második pontra vonatkozólag későbbi elmélkedéseinkből fog kitérni, mikor kimutatjuk, hogy tanításával megváltotta, egész új istenes érzületre nevelte az emberiséget, kormányzásával pedig föltétlenül biztosan vezeti azt végső célja felé. Itt csak áldozópapi ténykedésére térünk ki, mikor hangsúlyozzuk, hogy papsága azért volt a legtökéletesebb, mivel egy személyben képviselte az áldozatot és áldozó papot, de meg azt a benső érzületet is, amelytől az áldozat tulajdonképeni értéke függ, amely nélkül merő külsőséggé és értéktelen játékká sülyedne le a még legfönségesebb áldozati cselekmény is.

Úgy a természettörvény, mint pedig az őszövetség áldozatai ugyanis azért voltak oly tökéletlenek, mivel más volt az érzület hordozója, más az áldozati adomány (az érzületet jelképező érzéki dolog) és más az áldozópap. Hogy az áldozat kedves (acceptum) legyen Isten előtt, mind a három mozzanatnak találkoznia és egyesülnie kellett az áldozat tényében. Ha egyik vagy másik hiányzott, akkor az áldozat érték- és érvénytelen ténykedés volt. Ezért panaszkodik Isten a zsidók üres, érzületnélküli áldozatai ellen. Talán azt hiszitek — mondja — hogy nekem szükségem van tulkaitokra meg a bakok vérére! Ez mind az enyém, s ezzel semmit sem adtok a magatokéból. De hozzátok nekem a lelketek őszinte dicséretét és legbensőbb érzületét, ez a tiétek, akkor áldozatok teljes és értékes lesz előttem.<sup>1</sup> Máskor meg azért róttá meg őket, mivel nem a megfelelő helyen, vagy nem a kiválasztott személyek, papok által mutattak be neki áldozatot. Még nagyobb volt a bizonytalanság a természettörvény áldozatai körül, úgyhogy a Krisztus által teremtett új állapot a kínzó bizonytalanságoktól való megváltást jelentette.

Krisztus elsősorban is saját személyében örök, változatlan papságot képvisel. «Fiam vagy te, én ma szültelek téged.»<sup>2</sup> «Te pap vagy mindörökké Melchizedek rendje szerint».<sup>3</sup> Íme

<sup>1</sup> 49. zsolt. 7-15.    <sup>2</sup> 2. zsolt. 7.    <sup>3</sup> 109. zsolt. 4; III. Qu. 22. a. 5.

az isteni megbízás csalhatatlan tanúságai! Ezt a hivatalát az emberek nevében gyakorolta. Mert azért jött, hogy megmentse, ami veszendőbe ment<sup>1</sup> és hogy életet adjon s azt bőségesen adja<sup>2</sup> és senki se vesszen el, aki benne hisz.<sup>3</sup> Az emberiség bűnbánó érzületét vitte Isten színe elé, «testének napjaiban könyörgéseit és esedezéseit nagy kiáltással és könnyhullatásokkal bemutatván ... meghallgattatott az ő hódolataért... és föláldoztatván, örök üdvösség oka lett mindazoknak, kik neki engedelmeskednek».<sup>4</sup> Így nemcsak az emberiség áldozatos érzületét vitte Isten elé, hanem Isten adományait is közvetítette az emberekkel. Mert általa «fölötte nagy és drágalátos ígéreteket ajándékozott nekünk, hogy ezáltal az isteni természet részeseivé legyünk».<sup>5</sup> Olyan közvetítő volt, akiben Istennek egész teljes volta lakik testi valóságban, általa bocsátván minden vétünköt, eltörülván az ellenünk szóló végzés kéziratát.<sup>6</sup> Krisztusban tehát nemcsak a megszentelő (hieratikus), hanem az isteni megbízású (hierarchikus) papságnak a jellemző sajátosságai is megtalálhatók. Mivel pedig ebbeli hivatalát nem egy nemzet, hanem az egész emberiség nevében végzi s ezzel nyer rajtuk legfőbb királyi hatalmat, azért *királysága az emberek megszentelésére irányuló (hieratikus), isteni megbízású (hierarchikus) királyság.*

Az, ami Krisztust királyi pappá teszi, adja meg *emberi természetének*, ez érzékelhető dolognak, *az áldozatjellegét is.* Emberi természete az örök Igével való egyesülés révén nemcsak megszenteltetett, hanem annyira lefoglaltatott az Isten Fiának személyes tulajdonává, hogy másé már nem is lehet. Az áldozat jellege az «Istennekszenteltség» sehol sem domborodik ki annyira, mint az Istenembernél. Ezenkívül a kereszten, mikor az egész emberiség átka ránehezedett,<sup>7</sup> újból Istennek szenteltetett az emberi élet, kioltásával elismerve, hogy mindnyájan megérdemlik a halált, nemcsak a testi, hanem az örök halált.<sup>8</sup> Krisztus embersége, emberi élete volt valóban a leg-

<sup>1</sup> Luk. 19. 10.

<sup>5</sup> Péter 1, 4.

<sup>2</sup> Ján. 10. 10.

<sup>6</sup> Koloss. 1. 9, 13-14; 111. Qu. 22. a. 1 et 2.

<sup>3</sup> Ján. 6. 40.

<sup>7</sup> Gal. 3. 13.

<sup>4</sup> Zsid. 5.7-9.

<sup>8</sup> III. Qu. 22. a. 2. ad 3.

tökéletesebb áldozati adomány, aminőt Isten csak készíthetett önmagának, nemcsak megsértett fölségének megengesztelésére, hanem e sértés nagyságának szemléltetésére is.<sup>1</sup>

*Ugyanaz a személy képviselte végül az áldozati érzületet.* Az Atyával egylényegű és nagyságú örök Ige emberi természete szerint megalázhatta magát Isten előtt. Az engedelmesség hatotta át papi hivatalának gyakorlását, ez tette áldozati adománnyá, ez az érzület szentelte meg áldozópapi tevékenységét, a kereszthalált. Nem hiányzott tehát Krisztusnál az áldozat tökéletességéből, Isten előtti kedvességéből és elfogadottságából semmi sem. Ami után az emberek vágyódtak, Istent fönségének és uralmának tökéletes uralmát méltó módon akarván elismerni és ünnepelni, megvalósult Krisztusban, a papban és áldozatban. Mert nemcsak bizonytalan s a természetfölötti szentséget nem is sejtető jelképekben (mint a természeti törvény áldozatainál), nem is a valóságot csak jelző árnyképekben (mint az ószövetségben) érintkezhetünk már ezután Istennel, hanem az általa kétséget kizáró módon jóváhagyott és elfogadott keresztdozat és annak Melchizedek rendje szerinti megújításának erejében, a kenyér és bor színe alatt, a szentmisében.

\* \* \*

Az újszövetség áldozat nélkül nem maradhatott. Az emberi természet alaptörvénye kívánja meg ennek bemutatását<sup>2</sup> s az ószövetség isteni törvénye ezt az akkori idők igényei szerint, főképp pedig a szövetség árnyék és jelképes voltának megfelelően rendezte. Krisztus azért jött, hogy általa beteljesedjék, tökéletesedjék minden, ami az embernek Istenhez való viszonyát rendezi. Ezért alkotott főpapi személye alatt és erejében működő papságot, amely az egyesek és népek nevében ugyanazzal a könnyekkel és ugyanazzal az áldozati adománnyal lép Isten elé, amellyel Krisztus egykor kiérdemelte meghallgattatásár. Ily gyöngéden gondoskodott híveinek legfőbb szükségletéről, az Istenhez való közeledhetésről, minden emberi közvetítés kizárásával, tisztán az Istenember erejében. Mert ez az áldozat

<sup>1</sup> III. Qu. 1 a 2.

<sup>2</sup> II-II. Qu. 85. a. 4.

és papság nem emberi találmány, nem is természeti erők működnek bennük, hanem kizárólag Krisztus ereje és dicsősége.

A szentmise minden tekintetben a legtökéletesebb áldozat. Az áldozati adományok, a kenyér és bor, a legtökéletesebb Istennekszenteltség állapotába kerülnek az átváltozás révén, mert állagi lényegük helyét maga Krisztus foglalja el s csak külső színeik és sajátságaik maradnak meg. Az áldozat lényegéhez tartozó változás tehát a lehető legnagyobb (anélkül, hogy megsemmisülés vagy destructio lenne), a szentelés pedig a minden szentség urának és forrásának valódi és lényegszerű megjelenülése folytán a legfelségesebb. Mivel végül Krisztus ugyanazzal az érülettel, mint az emberiség helyettese jelen meg a kenyér és bor föláldozásakor (consecratio), mint aminő földi életében, főkép pedig a kereszten áthatotta, azért a szentmisében csakugyan a legeszményibb tökéletességű áldozatot birtokoljuk. Ugyanaz, aki királyunk, egyúttal papunk, közvetítőnk is Isten előtt, helyesebben azért mert ilyen, Királyunk és Urunk.

Ezzel az egyetlen áldozattal gyűjtötte össze Krisztus a föld népeit s alkotott oly egységes országot, aminőt földi hatalom nem teremthet. «Mert egy kenyér és egy test vagyunk sokan, mindnyájan, akik az egy kenyérben részesülünk.»<sup>1</sup> Próbálkozhatnak Krisztus tanításának szétszaggatásával, darabokra szabdalhatják köntösét, az áldozópap és áldozat egységéhez nem nyúlhat hozzá senki sem. Akik ekörül csoportosulnak s a *Krisztustól hirdelett istenes lélekkel állják körül a kereszt oltárát és részesülnek az áldozat gyümölcseiben, azok JÇrisztus hívei, országának tagjai*. Itt találkoznak aztán Melchizedek és Zakariás templómépítő csemetéje Krisztusban. A kenyér és bor áldozata építik meg az egységes Egyházat, Isten templomát a földön.<sup>12</sup> Ezért az emberiség papkirálya Krisztus.

<sup>1</sup> 111. Qu. 22. a. 6. ad 2.

<sup>2</sup> 1. Kor. 10. 17.

# HARMADIK RÉSZ

## KRISZTUS KIRÁLYI MÉLTÓSÁGÁNAK JOGCÍME ÉS GYAKORLÁSA

«Isten pedig, a mi örök királyunk,  
a földön művelte üdvösségünket.»  
73. zsolt. 11.

«És fölemelte nekünk az üdvös-  
ség szarvát, Dávidnak, az ő szolgájá-  
nak házában.» Luk. 1. 69.

# 1. MEGVÁLTÓ

*Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.*



ZENTÍRÁSI képeink Krisztust királyi tevékenységének különböző formájában állították eléink. Láttuk mint hadvezért, szenvedő lelkeket irányító pástort és papot. Most azt akarjuk kutatni, hogy mindezek életmegnyilvánulások miként jellemzik királyi méltóságát, hogyan folytak be annak kialakulására s minő jogcímet adtak ennek gyakorlására. Félreértés elkerülése végett előrebozsátjuk, hogy Krisztusnak királyi méltóságához nem kellett jogcímeket szereznie, hanem csak teljesítenie kellett mindama földadatokat, melyek elvégzésére küldetett s amelyek gyakorlására a megtestesülésben királyi hatalmát nyerte. Ha tehát azt állítjuk pl., hogy Krisztus azért király, mivel megváltotta az emberket, ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy azelőtt nem volt királyi joga az emberiség fölött, hanem hogy a megváltás tényével újból és végleg megpecsételte királyságának elismerő oklevelét, teljesítvén az Atya akaratát.<sup>1</sup>

Ebben az értelemben állítjuk, hogy *JCrisztus királyi méltóságát a megváltással érdemelte ki, amellyel az emberiséget jogos tulajdonává tette, ő maga pedig teljesjogú ura, parancsolója és vezetője az embernek-*

Ennek megértésére az emberiséget mint massa perditionis-t, a romlottság és gyámoltalanság tömkelegét kell elképzelnünk. Alig hogy megkezdődik történelme, islentagadás, testvérgyilkosság, majd meg válogatott paráznaság jelzik utait. Azután pedig mind mélyebbre süllyed s bár nem egyszer a

<sup>1</sup> Krisztus királyságának hasonló mozzanatait a 111. Qu. 22. a. 2. ad. 3. vagy még inkább III. Qu. 59. a. 3. világitásában kell néznünk.

kultúra szédületes magaslataira emelkedik, belső értéke mindjobban csökken, mindinkább eltávolodik a nagy világnézeti összegezésektől, sőt azok lehetőségétől is. Kiolthatatlan szomj gyötri a végtelen után, de az üdítő forráshoz vezető utat nem találja, sőt ebbeli keresésében elsősorban belső lelki erői gátolják. Bizonyos határon túl értelme már természeténél fogva nem lát. Pedig éppen itt kezdődnének azok a kérdések, amelyek legjobban érdeklik: végső cél, túlvilág, a jutalmazó vagy büntető Isten. Ehhez járul az érzelmi világ rakoncátlankodása, amely egyrészt gyöngeségével (az akaratban), puhaságával (az érzéki vágyban) a rossz felé hajtja s a jótól távolítja. Gyámoltalan tömeg gyanánt áll előttünk az emberiség, mert sem megnyugtató célt nem tud maga elé tűzni, sem pedig lelki élete nyomorúságától nem tud szabadulni.

Ezenkívül szemlélnünk kell a testi nyomorúságot is, amelynek az ember valóságos rabja. Hogy a különböző elemekből álló test romlandó s így a betegségnek és halálnak született adófizetője, könnyen belátjuk. De nehéz megkülönböztetni a gondolattal, hogy ennek megváltozhatatlanul így kell lennie, hogy egy életnek ne legyen más és magasabb célja, mint reménytelenül szenvedni. Magasabb lelki életünknek az alsóbbtól való függése is természetszerűnek tűnik föl, hisz a kettő egy személyben egyesül s így nem csoda, ha egymást befolyásolják. De természetellenesnek tűnik föl az alsóbb élet uralkodása a felsőbbön s ennek olyan befolyásolása az előbbi által, hogy nemcsak vezetőszerpe veszik el, mint az emberiség nagy részénél, hanem tisztánlátása és eredményeinek biztossága is szüntelen veszélyben forog.

Ez a néhány vonás s kinek-kinek a saját keserves tapasztalata mutatja, hogy *a testi és lelki élet egyaránt átok gyanánt nehezedik az emberre*, hogy ennek igazi rabszolgáság-jellege van, hogy céltalan és kilátástalan küszködés önmagával és a természettel. A természetes értelem ezt a problémát megoldani nem képes és sem azt nem tudja megmondani, miért kell ily nyomorult életet folytatnia, sem pedig azt, hogy miként lehetne ennek tartalmat adni. Egyet azonban homályosan sejt, hogy az *ilyen* emberi élet nyomasztó terhe és szükségese-

sége mögött valami nagy katasztrófának kell rejtőzködnie. Az emberi élet átok és rabszolgaság. Ezzel pedig ártatlanokat nem lehet sújtani. Ezért valami bűn és tévedés következménye gyanánt nehezedik ez ránk, ez vitte az emberiséget abba a nagy katasztrófába, hogy önmagával tehetetlen bűnben és rosszban fetregő, nyugalmat nem találó massa perditionis gyanánt kell tengődnie.<sup>1</sup>

Az emberi értelem eme halvány sejtelve (eredetét itt nem kutathatjuk) a nemzetek közmegegyezésében meg is nyilvánul, mert nincs az a vad nép, amelynek mondái egy régi, az emberiség bölcsőjében elkövetett nagy bűnről ne tudnának. A Szentírás pedig az isteni tekintély egész erejével biztosít bennünket, hogy az emberiséget Isten nem nyomorult, céltalan és rabszolgáéltre teremtette, hanem Istent élvező, Istenéhez hasonló boldogságban a földön uralkodó koronás királynak. Az embernek azonban ez nem volt elég. Nemcsak részesedni akart Istenben, hanem tőle függetlenül akarta meghatározni, a maga erejéből elérni boldogságának tárgyát és Isten megkerülésével és kizárásával tisztán a maga feje szerint szeretett volna eljutni a jó és rossz ismeretére.<sup>2</sup>

Íme a nagy katasztrófa, amely a fönnebb vázolt Istentől elhagyott nyomorúság és rabszolgaság állapotát idézte elő! Azzal, hogy az ember az Istentől nyújtott és teljesen végső okra támaszkodó tudást eldobta magától s egy az emberi fontolgatásokra támaszkodóhoz szegődött, eladta magát a tudatlanságnak, rabszolgájává lett s ennek bilincseiben sínylődik, nem találván meg az élet és a világ biztos és végső megítéléséhez szükséges elveket és feleleteket. Azzal, hogy visszautasította az Istenben való boldogságot, eladta magát a teremtett világnak. Ez pedig ugyancsak megkínozza, mikor egyrészt folyton csalogatja vágyait, de kielégítetlenül hagyja azokat, másrészt pedig rázúdítva minden ellenséges erejét, betegséggel és szenvedéssel kínozza meg. Így tartja a zsarnok természet folytonos szolgaságban, rabbilincsekben a nyugalma nem találó embert. Amikor végül eldobta magától Isten segítő

<sup>1</sup>C. Gent. 4. 52.

<sup>2</sup>II-II. Qu. 163. a. 2.



kezét s a maga erejéből akart a boldogsághoz és végső célhoz eljutni, amikor nem kellett neki az a természetfölötti orvosság (a malaszt), amely az alsóbb, érzéki élet rakoncátlan kodását eltüntette, az ész és akarat uralmát az egész, úgy a magán, mint a társadalmi emberi életben biztosította, akkor rabszolgája lett önmagának, labdája szenvedélyeinek. Mivel pedig az ördög tanácsára és sugallatára ment bele az ember e szálnalmas cserébe, azért azt szoktuk mondani, hogy a «világ» urának,<sup>1</sup> a sátánnak adta el magát az ember, ennek a rabszolgabilincseit viseli, ennek az uralmát nyögi. Ezért massa perditionis az emberiség. A maga fejéből és erejéből a romlás felé tör, szálnalmas elvakultsága és cseréje folytán a romlottság fejedelmének uralma alá jutván, tehetetlenségében és gyámoltalanságában onnét a maga erejéből meg nem szabadulhat.

A nyomorúságokkal és a földi élet vigasztalan rabszolgaságával mindazáltal valamikép csak megbékülne az ember. De az, *hogy ebből az állapotból ne legyen szabadulás*, hogy problémái meg ne oldódjanak, hogy életének ne legyen határozott, a földi élet sivárságait eltüntető s elviselhetővé alakító célja, még gondolatnak is túrhetetlen és boldogtalanító. Az tehát, aki az embert kiszabadítja a romlottság tömkelegéből, kiváltja az ördög bilincseiből és rabszolgaságából, szóval ismét úrrá teszi önmagán és a világ fölött s így visszaadja neki Istenben való boldogságát, az az emberiség legnagyobb jótévője, megváltója, ura és királya. Ezt tette Krisztus i. a világnézeti felvilágosítással, 2. a váltságdíj lefizetésével, 3. az emberek megszentelésével. Ezért királya az emberiségnek, aki királyi méltóságát a legnagyobb jótétemény adásával érdemelte ki.<sup>2</sup> Vegyük ezeket sorban.

*Világnézelünk hiányainak* elosztatására és tudásunk tökéletesebb összegezésére sokat gondoltak már emberek. De vagy

<sup>1</sup> Ezért jelenti a «világ» az újszövetségben az istentől elpártolt, a/ Isten elveit, a benne való boldogságot kizáró és mással, vagy hamis, vagy pedig tisztára természetes elvekkal és boldogsággal kipótolni akaró törekvéseket. V. ö. az első rész olvasmányait.

<sup>2</sup> Ezért mondhatjuk theologiailag: causa elticiens (meritoria) regiac potestatis in Christo est redemptio.

nem tudtak a feladattal megbirkózni, vagy nem érdemeltek hitelt. Übermenscheknek gondolták és mondták magukat, de hiába volt. Az emberiséget megváltó szót kimondani, sejtelmeken túlmenni s a bizonytalanságot eloszlatni nem tudták. Mindezek a megoldások u. i. természetüknél fogva bizonyos mese-szövéseket képviselnek. A túlvilágról beszélnek, Istenben való boldogságot ígérnek, az ember természetes erőit kiegészítő, hiányait pótoló tényezőkre hivatkoznak. Ezekről tekintéllyel csak az beszélhet, aki kimutatja, hogy mindezt természetes ismereteink és életünk folytatása gyanánt kell elfogadnunk, vagy pedig ha ez nem bizonyítható, akkor legalább is azt tudja kétségtelenné tenni, hogy ezek állítására, hirdetésére és az emberekkel való elfogadtatására megbízatása van, tehát hogy abból a világból jött, amelyben ezek kézzelfoghatóig szemlélhetők. Az elsőt Krisztus sem tudta, de nem is igyekezett bizonyítani. A természetnek nincsenek ilyen magas igényei. Nem ellenkezik velük, ámde a maga erejéből nem is kívánczik, de még utat sem mutat feléjük. A másodikat azonban Krisztus föltámadásával csalhatatlanul bebizonyította, igazolva autopsiáját. Az emberiséget fogva tartó tudatlanság rabszolgabilincseit törte széjjel, mikor határozottan megmondta, mi az ember célja, rendeltetése, milyennek kell lennie a megnyugtató világnézetnek. Azelőtt Buddha, Confucius, de meg az egyes emberektől elgondolható összes megoldásoknak lehetett a valószínűség látszatát adni, de mióta Krisztus föltámadásával isteni küldetése bebizonyosodott, azóta ez az isteni tekintély leköt minden elmét, elveszi minden más — még oly szépnek tetsző megoldás — valószínűségét és lehetőségét is. *A bizonytalanság eloszlatásával vált J̄Krisztus az emberiség legnagyobb jótevőjévé, megváltójává, tekintélyének parancsoló elfogadtatásával pedig annak fejévé, királyává.*

Ámde ez végül is a megváltó működés könnyebbik oldala. A fölvilágosítással csak a fájdalom és a jobb sors utáni vágy növekedik. De ennél több kell az embernek. Nem elméleti, nem képzeleti, hanem valóságos, tökéletesen *átélt*, testté és vérré alakult megváltás kell neki. Ehhez pedig főképp az a biztosíték szükséges, hogy Istennél minden rendben nem, hogy nem

ellenségünk többé, hogy mindent megbocsátott s hogy végül megnyerhetjük tőle mindamaz eszközöket, amelyek az isteni élet és boldogság elsajátításához és átéléséhez szükségesek. *Ezt biztosította Krisztus a váltságdíj lefizetése által.*

A váltságdíjat Krisztus nem annak fizette meg, aki az embert fogva tartotta, hanem Istennek. Mert az ember csak érzelmei szerint vont ki magát Isten szolgálatából, amennyiben lelki életéből teljesen ki akarta törülni Isten legfőbb és mindent átható uralmát. Isten ez elpártolás büntetéséül megsemmisíthette volna az embert, visszavonva tőle mindenható, főntartó kezét. De nem ezt tette, hanem rábízta az embert ön-maga választotta sorsára, lelki életének bolyongásaiban kiszolgáltatta a «világ» urának, de nem vont meg tőle létét főntartó kezének jótéteményét. A világ ura tehát csak az isteni ítéletnek végrehajtója, az ember tömlőctartója és kínzója volt. Ezért nem járt neki váltságdíj, hanem annak, aki ebből a fogásból és szolgaságból az embert ismét elbocsáthatta — a megsértett Istennek,<sup>1</sup> aki az embert ide zárta, illetve türelmében elnézte, hogy az ember ide zárassa magát. *A váltságdíj lefizetése tehát tulajdonképpen nem más, mint Isten megengesztelése és annak az elérése, hogy ismét kegyelmébe fogadja az emberi s így lelki életének Isten legfőbb uralma szerinti berendezését lehetővé tegye neki.* Amíg tehát a megváltás előtt vagy attól függetlenül az ember lelki élete szükségszerűen a világ urának irányítása szerint, tehát Istennek, mint végső oknak, segítőnek és boldogítóknak kizárásával tisztán «világi» (Istentől mentes) elvek körében folyt le, addig a megváltás után az emberre nézve az eredeti «istenes» (theocentrikus) élet *lehetővé vált.* Isten megszüntette a rabszolgaság szükségének átkát, az embernek módjában állott, ha akart, ismét szabad, az igazság és valóság törvényeinek megfelelő életet élnie.

Innen van a megváltásnak kettős mozzanata. Az egyik az elégtétel (satisfactio), amely a megsértett Isten kiengesztelésére, hogy úgy mondjam, az ember iránti szeretetének és hajlandóságának megnyerésére irányul. A másik a váltságdíj lefi-

<sup>1</sup> III. Qu. 48. a. 4. ad 2, et 3.

zetése (redemptio), ami a szolgaságból való tényleges elbocsátást és a szabad élethez szükséges berendezés engedélyezését és megadását jelenti. Az elsőt azzal lehetett volna elérni, hogy az ember eredeti «istenes» érzületével lép Isten elé s így kijelenti, hogy vissza akar térni abba az erkölcsi rendbe, amelyet könnyelműen elhagyott. Ezzel az érzülettel kedveskedett volna Istennek s így olyasmit nyújtott volna neki, ami előtte époly kellemes, mint amily gyűlöletes volt elpártolása. Ámde az önmagával tehetetlen ember erre az istenes érzületre nem emelkedhetett volna föl, mert ez eredeti állapotában is Isten teljesen ingyenes, a természet igényeit messze felülmúló ajándéka volt. Tehát csak Istentől várhatta volna most is ennek újabb ajándékozását, ami Isten megengesztelését már föltételezi. Meg aztán mit is jelentett volna a sértés nagyságával szemben bármily tiszta, teremtett emberi érzület!<sup>1</sup> Az elégtétel csak az isteni irgalmasság műve lehetett, a megengesztelődés pedig Isten legingyenesebb kegyelme. Ezért gondolta ki Isten a megtestesülést, ezért adta az embereknek, minden érdemük nélkül, megszülött Fiát, aki helyettük és nevükben léphetett Isten elé, megengesztelésére alkalmas és teljesen elegendő ajándékot vi vén magával.

Ez az ajándék pedig az Istenember személye, érzülete és élete volt. Személye, mint az Isten Fiáé, végtelen értékű volt. Ezért az általa megszentelt emberi természet és annak minden ténye époly kedves volt Isten színe előtt, mint amily gyűlöletes volt az ember vétke. Amikor tehát Krisztus az emberiség nevében és helyett lépett Isten színe elé, akkor a kiengesztelés lehetősége a legteljesebb igazságosság és kiegyenlítés szabályai szerint meg volt adva s mivel ezt a módot maga Isten akarta, Krisztussal és Krisztusban meg is történt. «Mert tetszett neki (Istennek), hogy minden teljesség öbenne (Krisztusban) lakjék, és őáltala megbékéltessen mindeneket magával.»<sup>2</sup>

A megbékéltetés eszköze pedig Krisztus érzülete és szenvedése volt.<sup>3</sup> Érzülete a világiastól nemcsak távol volt, hanem

<sup>2</sup> III. Qu. 1. a. 2. ad. 2.

<sup>2</sup> III. Qu. 48. a. 2.

<sup>3</sup> Koloss. I. 19-20.

ez még meg sem közelítette. Erről neki is bizonyosságot kellett tennie Isten és az emberek előtt, mikor a «világ» ura kísértő-képen közeledett hozzá.<sup>1</sup> Ennek az érzületnek pedig az a lényege, hogy az Atya akarata volt mindennapi kenyere, tehát hogy gondolatainak, vágyainak és boldogságának középpontja Isten volt. Ennek gyöngé visszfénye volt az ember «eredeti» érzülete is. Ezért kellett Istennek megengesztelődnie. Mert amint az emberiség az első emberben kijelentette elpártolását, a világi érzülethez való csatlakozását, úgy most Krisztusban, az emberiség második és igazi képviselőjében ellenkező akaratáról, a múlt elítéléséről és megbánásáról biztosította az Istent. Amily hitványság volt az első, époló, sőt végtelenül nagyobb emelkedettség és nemes elhatározás volt a második. Ezért tekintette Isten Krisztusban az erkölcsi rendhez visszatérő és az eredeti állapotba beleállított emberiséget. Egy gyöngé ember meggondolatlansága rontotta meg az emberiséget, most pedig egy erős, szavát isteni következetességgel megtartó ember biztosította róla, hogy az elsőhöz hasonló csúnya elpártolás többé elő nem fog fordulni. *Ezért királya az emberiségnek Krisztus helyettese, bánatának, erősfogadásának és szavahihetőségének keze Isten szemében.*

A megengesztel és másik eszköze s egyúttal a váltságdíj Krisztus élete volt.<sup>2</sup> Ezt kívánta Isten a mi okulásunkra, hogy megkönnyítse az élet szenvedés-terhének hordozását, amit figyelemzetésül a nagy katasztrófára és az emberi nem részéről is kívánatos némi engesztelés gyanánt meghagyott. Ezt kívánta a bűn nagyságának dokumentálása s végül amaz átok és rabszolgaság természete, amelyet levett rólunk Krisztus. Az átok valamely dolognak megfosztása Isten áldásától vagy uralmától. Ez alatt nyögött az ember bűneinek következtében. Átokká vált Krisztus is a keresztfán, mikor isteni boldogságának áldása, uralma és gyönyörűsége nem áradhatott át emberi természetére s így ennek gyümölcsseitől megfosztva, az Istentől való elhagyatottság minden gyötrelmén keresztül kellett mennie.<sup>3</sup> Ezzel valóban tökéletesen megfizette Krisztus a váltságdíjat,

<sup>1</sup> Máté 4. I-II.

<sup>2</sup> III. Qu. 48. u. 4.

<sup>3</sup> III. Qu. 46. a. 7-8.

amellyel az átok alatt nyögő emberiség felszabadulását elérhette Istennél. Testének napjaiban meghallgattatott nagy kiáltással és könnyhullatással bemutatott hódolatáért,<sup>1</sup> «békeséget szerezvén az ő keresztjének vére által mindazoknak, akik a földön és amik mennyekben vannak».<sup>2</sup> A megváltásnak ily tökéletes elvégzése által lett Krisztus az emberiség királyává. A megváltás utolsó ténye ama *természetfölötti fegyverzet megszerzése*, amely nélkül «istenes» élet nem lehetséges. Ez a megszentelő malaszt, amely természetünket alacsony-ságából kiemeli<sup>3</sup> s meggyógyítja ama betegségét és sebeit, amelyek az ember eredeti igazsága és jósága tényezőjének, a legelső és az emberi természetnek, mint ilyennek szánt isteni malasztnak erőszakos eltávolítása miatt keletkeztek és maradtak vissza. Ez lehetővé teszi az «istenes» életet, a cselekvéshez szükséges isteni segítség pedig megvalósítja azt. Krisztus szenvedésével mindezt kiérdemelte s belőle árad át ez minden emberre.<sup>4</sup> Ezért az emberiség legnagyobb jötevője, feje és királya.

\*\*\*

A világtörténelemben két irányzat áll szemben. Az egyik Istent akarja kiszorítani vagy a valóságból, de legalább is az emberek gondolat- és érzésvilágából. Minden magyarázatának, de egész életének és életcéljainak tényezőit is Istenen kívül, a «világban» keresi. Ez a világi irányzat, a világi élet, az ember börtönőrének, a világ urának vezetése alatt. A másik Istent akarja érvényesíteni, őt, mint végső okot, akarja látni a valóságban, a magán- és nyilvános emberi életben. Ez az «istenes» élet. Ezt állította vissza Krisztus, helyesebben ez állott helyre Krisztusban — önmagában képviselve a látható és láthatatlan dolgok kiegyenlítődését és Isten gondolatainak és erejének legteljesebb érvényesülését. Az elsőnek az igájától megszabadított

<sup>1</sup> Zsid. 5, 7.

<sup>2</sup> Koloss. 1. 20.

<sup>3</sup>V. ö. a Királyok és papok c. olvasmányt.

<sup>4</sup>III. Qu. 48. a. 1. V. ö. a Kormányzó c. olvasmányt.

<sup>4</sup>Efesz. 1. 10. V. ö. a következő olvasmányt.

bennünket Krisztus. Nem kell föltétlenül a világ sötéttségében járnunk: úgy az innen kivezető elveket, mint pedig az ehhez szükséges erőt megszerezte. Ámde ennek a megváltásnak történelmi és lélektani megvalósítása még hiányzik Krisztus művéből. Nem a lehetőség és hatóerő szerint, hanem mint tényleges mozgató erő, élet és valóság. Ezt az emberekre bízta Krisztus, nekik kell ezt küzdelemmel átvinniök az életbe s kialakítaniuk az «istenes» és megbuktatniuk a «világias» történelmet. Nekik kell a Krisztus szenvedésében és megváltásában lerakott végtelen energiát az átéléssel lélektani értékévé változtatniuk s így a földet világias emberek helyett a mennyei és istenes emberekkel elfoglaltatniök.<sup>1</sup> Az első megváltás befejeződött, ez a második folytatódik és tart a világ végéig. Amannak szerzője a megváltó Krisztus, emezé pedig a kormányzó és irányító Krisztus, egy hatalmas, harcrakész, a vezér minden mozdulatát leső és parancsait készségesen teljesítő hadsereg segítségével.

<sup>1</sup> V. ö. a szerző Intuáció és átélés c. értekezését 34 s köv.

## 2. SZÜLETETT KIRÁLY<sup>1</sup>

*Primogenitus ex mortuis.*



GYIK jogcím a földi királysághoz az érdem. Rendesen nagy haditettekért, az ország megvédéséért vagy a nehézségekből kiszabadító eszmékért szoktak így kiáltani királyokat. Hogy Krisztus érdem tekintetében minden földi királyt messze fölülmúl, az imént láttuk. Részünkről csak a legnagyobb hódolat illeti meg azt, aki így érdemelte ki királyi méltóságát s az embereknek egy országban való tömörülését. A másik, gyakoribb jogcím a *születés* szokott lenni. Ennek elismerésével a polgárok vagy hálájukat akarják bizonyítani a honalapító vagy védő királlyal szemben, vagy pedig az ország javát és nyugalját tartják szemmel. A királyválasztásokkal járó belső küzdelmekben felkorbácsolódnak a szenvedélyek, a meghurcolt tekintély veszít erejéből s végül az így választott király nem a közjó embere szokott lenni, kénytelen lévén kedvezni választóinak. Ezért törekszik a bölcs törvényhozás a királyi intézmény és öröklési módjának állandósítására, elismerve a születési jogcímet a koronára és uralomra. Ez a jogcím is nemcsak megvan Krisztusban, hanem az ő országában más nem is lehetséges.

*Királyi méltóságának forrását* Pilátussal való beszélgetése jelöli meg. «Tehát király vagy te? Felelé Jézus: te mondd, hogy én király vagyok. Én arra születtem és azért jöttem a világra, hogy bizonyágot tegyek az igazságról.»<sup>2</sup> Királyságának titkát tehát születésénél kell keresni. «Kisded született nekünk —

<sup>1</sup> Causa formális primaria regiae potestatis in Christo est unió hypostatica, secundaria vero dona naturae.

<sup>2</sup> Ján. 18. 37.



mondja a próféta<sup>1</sup> — és fiú adatott nekünk, kinek vállán legyen a fejedelemség; és hívatik az ő neve csodálatosnak, tanácsadónak, Istennek, erősnek, a jövődőség atyjának, a békesség fejedelmének.» Születési jognál fogva király volt már, oly melléknevekkel, aminőkkel a föld legnagyobb királyai áldásos uralkodásuk végén is alig merték magukat jelezni. De nem csoda. Hisz örök uralmat ígér Isten e nagy templomépítőnek, azért mert az «ember fia»,<sup>3</sup> azért mert az Isten fia. Ebből vezeti le az angyal is Krisztus királyi jogait, mikor a Szent-szüzet Isten csodálatos elhatározásáról értesíti. «A Magasságbeli Fiának fog hivatni és neki adja az Úr Isten Dávidnak, az ő atyjának székét és országolni fog Jákob házában mind-örökké.»<sup>4</sup>

Krisztus tehát a Szentírás szerint azért született király, mert az Isten Fia és az ember fia, vagyis személyének csodálatos alkotása miatt<sup>5</sup> az emberek között kitüntetett, első helyet foglal el, ami az emberiség vezetésére, a fölötte való uralkodásra képesíti.

Az örök Igének, az Isten Fiának az emberi természettel való egyesülése s így Istennek az emberhez való leszállása ama csodálatos tény, amely Krisztust született királlyá teszi. Ha a kutató teljesen elsajátítja egy vad nép külső szokásait, csak azért, hogy közelébe férközhessen, eltanulja titkait s kiaknázza erejét, akkor kalandor a neve. De ha mindezt azért teszi, hogy a népet megszabadítsa a sötétségből, megszeli a erkölcsét, elvigye hozzá a kultúra áldásait s megtanítsa olyan dolgokra, aminőket a maga erejéből nem tudott kitalálni, akkor megérdemli, hogy ama nép vezérévé tegye és legnagyobb jötevőjét tisztelje benne. Az Isten Fia nem kalandvágyból jött az emberek közé, hanem kizárólag azért öltött emberi természetet, hogy ezt megneemesítse, hogy ebből az egyesülésből az emberekre mindaz átáradjon, amit egyrészt a maguk erejéből sohasem tanulhattak vagy érthettek volna el, másrészt

<sup>1</sup> Izai. 9. 6.

<sup>2</sup> II. Kir. 7. 17.

<sup>3</sup> Dán. 7. 14.

<sup>4</sup> Luk. 1. 32.

<sup>5</sup> III. Qu. 2. 4. 4.

pedig szükséges ahhoz, hogy az ember elfoglalhassa úgy a természettel, mint Istennel szemben megillető helyét.

Hogy ezt megérthessük, párhuzamot kell vonnunk az emberiség két feje, Ádám és Krisztus között. *Ádám* azért volt az *emberiség feje*, mert az első ember volt. Mint ilyenek az volt a feladata, hogy az emberi természetet továbbterjessze és pedig mindama hiányokkal és előnyökkel szemben, amelyek azzal bármiképp összefüggnek. Mivel tehát az emberi nemet terjesztő nemzési tevékenység által ugyanaz az emberi természet száll át másokra, amely Ádámé is volt s abban ezért Ádám ereje nyilvánul meg, illetőleg jut el az egyes emberhez, azért Ádámot joggal mondjuk az emberiség született fejének, sőt képviselőjének is, mert magvából nőtt ki az egész emberiség s magyszerűen (virtualiter) ágyékában is hordozta azt. Az emberi természetet és annak (akár szükségszerű, akár kegyelmi) adományait megőrző, gyarapító, de leromboló vagy lerongyoló tevékenysége tehát nemcsak Ádámra nézve volt hasznos vagy káros, hanem összes utódaira is, akik benne és vele együtt győztek vagy buktak, szereztek érdemet vagy vétkeztek. Az Istentől való elpártolás folytán Ádám nem a tiszta, a győzelmes, hanem a bukott és büntől beszenyezett emberi természet terjesztője. Ezért személyében az Istentől eltávolodott, a természetfölötti életre alkalmatlan s önmagával tehetetlen rabszolga embertípust képviseli. Ádám a *massa perditionis* feje és született királya, mert nemcsak a megromlott, beteg és lerongyolódott emberi természetet továbbította és továbbítja most is a nemzessél, hanem az önmagával való tehetetlenséget és a rossz, istentelen út követésének szükségességét is.

*De ez nem az Istentől elgondolt embertípus* volt. A föld urának és az isteni ismeret, boldogság és élet részesének gondolta el. Terveinek ily meghiúsításába nem nyugodhatott bele. Kedve tellett az emberiség barátságában s jósága kívánczolt a szegény, boldogságot kereső ember boldogítása után. Vagy meg kellett tehát semmisítenie a *massa perditionist*, vagy pedig meg kellett alkotnia az új embertípust: a romlottság tömkelegéből Istenben és Isten erejében újjászületett, a természet-

fölötti életre ismét alkalmas embertípust. Ezek a holtakból, a bűn halálából új életre kelt emberek, a nati, geniti ex mortuis. Az első nem felelt meg Isten irgalmának. Azért választotta a másodikat.<sup>1</sup> Aki ezek közül az első volt, aki ki volt véve a massa perditionis-ból, aki nem Ádám erejéből született, nem a test és vér, nem is a férfi akaratából nyerte életét, az volt a primogenitus ex mortuis, a halálraszántakból először az életre született. Ez épúgy feje, királya és képviselője az új ember-típusnak, mint Ádám a réginek. Belőle épúgy átáradt ez a halottakból föltámasztó életerő az új típus minden tagjára, mint Ádamból a természetes élet. Mindenkinek, aki részesülni akar a természetfölötti életben ezzel hasonlóképen kell kapcsolatban lennie, újjászüelő erejében részesednie, mint a régi típusnak Ádámmal.

*Ennek a típusnak nemcsak első tagja, hanem feje és képviselője is Krisztus.* Nem Ádám magvából született, de a tőle származó Szűz testéből és véréből alkottatott teste, hogy a massa perditionis megszentelése, megtisztítása és Istennel való kibékülése így is kifejezésre jusson.<sup>2</sup> Azáltal, hogy az örök Igenem egy újra teremtett, hanem az Ádáméból, a massa perditionisból származó emberi természetet tett a magáévá, ezt foglalta le Isten igényeire, terveinek megvalósítására, nemcsak Krisztus embersége szenteltetett meg és kezdett új, természetfölötti életet, hanem az egész Ádámban tönkrement és elveszett emberi természet is. Az így kialakult csodálatos személyben, az Isten-emberben, nem az emberiségből sarjadzó, de abba beoltott Istenfiában és egyúttal a belőle vett igazi emberfiában és ennek megváltó erejében ugyanis az újrászületendő emberiség épúgy bennfoglaltatott magyszerűen, mint a halálra szánt emberiség Ádám ágyékában. Amint tehát ebben megromlott halálra ítéltetett az egész emberiség, úgy Krisztusban megújult és az újjászületés lehetőségében részesült, a természetfölötti életre ismét alkalmassá vált. Ezért primogenitus ex mortuis Krisztus, ezért született király. Az Isten Fiával történt személyes egyesülést (gratia unionis) nem pusztá személyi kiváltság gyanánt

<sup>1</sup> HI. Qu. 4. a. 6.

<sup>2</sup> HI. Qu. 31. a. 3.

nyerte, hanem az emberiség javára. Azért ez koronázta Krisztust királlyá, ez kente föl az öröm olajával,<sup>1</sup> ez alkotta meg az új, Istenben született embertípust, ez tette az emberiség képviselőjévé, az új élet kiindulópontjává és forrásává. Ezért az «emberfia» Krisztus, a próféta önmagából sarjadzó csemetéje,<sup>2</sup> az emberi anyagból vett legszebb, legfőnségesebb alkotás — az igazi Übermensch. Belőle kell mindenkinek a holtak közül újraszületnie. Nem a testi nemzés, hanem a lavacrum regenerationis, a keresztség vize által. Ebben hasonló módon jut el hozzánk Krisztus megváltó, újraszülő ereje, mint a testi életre való ébredésnél Ádámé a nemzésben. Csak a működés módja főnségesebb, titokzatosabb és bensőbb ott, mint itt. Ha Krisztus nem Ádám törzséből vette volna az emberi természetet, hanem vagy a teremtés, vagy pedig más anyag átformálása révén alkotta volna azt, akkor az új embertípus nem az újraszületettek, hanem az újratereztettek típusát képviselte volna. Ez esetben Krisztus megváltó ereje is másként működött volna. Így azonban először Ádámól kell az embernek a természet törvényei szerint születnie, csak azután születhet újra Krisztusban, aki minden embert megváltott ugyan általában és magyszerűen és a hatóerő elégsége szerint, de személyesen csak akkor váltja meg, amikor ez szabadakaratóból csatlakozik hozzá s merít az üdvösség forrásából,<sup>3</sup> Ezeket a gondolatokat foglalja össze a zsoltaáros, Krisztusról beszélve: I^y szólít meg engem: Atyám vagy te, Istenem és üdvöm oltalma. Én pedig elsőszülötté teszem őt, főnségesebbé a földi királyoknál. És ivadékát örökkévalóvá teszem és királyi székét fényessé, mint az ég napjait.<sup>4</sup>

*Krisztus királyi méltóságában és annak gyakorlásában tehát független minden emberi elismeréstől. Saját személyében, mint az*

<sup>1</sup> 44. zsolta.

<sup>2</sup> Zak. 6. 12. Ez a születés természetfölöttiségére vonatkozik: önmagából — isteni erejéből, de mégis a massa perditionis anyagából.

<sup>3</sup> Krisztus emez általános megváltását és ennek az egyes emberre való alkalmazását (a malaszt és az erények lélekbeöntése által) neveztem Intuáció és átélés c. értekezésemben (40 old.) ontológiai megváltásnak. A személyi pszichológiai megváltás ezután következik a beélés és átélés által.

<sup>4</sup> 88. zsolta. 27—28. 30.

*első, Istentől megszentelt, a massa perditionis romlásaitól és romlásaitól függetlenül és mindenek újjászületését közvetítő ember hordozza királyi jogait.*

Ebből világosan kitűnik, hogy *a királyi méltóság alanya nem az örök Ige, hanem az emberfia*, Krisztus, az Istenember. Mert Istent is királynak mondjuk, ezzel fejezve ki emberi módon ama legfőbb, mindent átható hatalmat, amelyet a teremtés és fönntartás révén minden látható és láthatatlan dolgon gyakorol. Ezt a királyságot állítjuk az örök Igéről épűgy, mint az Atyáról és a Szentlélekről. A királyi hatalom azonban, amelyről most van szó, ennek csak visszfénye. Nem a teremtésen, hanem a megváltáson alapul, s így elsősorban ennek a céljaira irányul. A megváltás művét pedig nem az Ige, hanem a megtestesült Ige, az Istenember, Krisztus végezte el. Ezért Ő a letéteményese is ennek az új hatalomnak. Az emberek és a többi teremtmények (angyalok, világegyetem) tehát csak mint megváltottak, vagy a megváltás művét szolgáló, vagy annak áldásaiban részesedő alanyok vannak alávetve Krisztusnak, mint királynak, aki ebbeli méltóságát, mint az isteni legfőbb hatalom eszköze, az Igével egyesült szerve gyakorolja.

Ez vezet át bennünket tételünk második részére, amely azt állítja, hogy *Krisztus rátermettségénél fogva született király*. Így beszélünk született költőről, született szónokokról stb., akik nem annyira másoktól sajátították el mesterségüket, hanem mintegy természeti adomány gyanánt birtokolják. Az Isten Fiával való egyesülés (*gratia unionis*) révén Krisztus abból a szempontból is született király, mivel ezzel a természetes és természetfölötti adományok hosszú sora jár, amelyek egyrészt arra képe-sítik Krisztust emberi természete szerint, hogy saját nevében uralkodjék és kormányozza az embereket, másrészt pedig az istenség alkalmas szervévé és eszközévé avatják, hogy olyan uralkodási tényeket is gyakorolhasson, melyekre az emberi természet még ily királyi felszerelés mellett sem alkalmas, aminő Krisztusé.

Krisztusban elsősorban is megvan a királysághoz szükséges *szakértelem*. Emberi természete szerint is részese Isten színről-színre való látásának (*visio beata*), tehát ugyanannak a

tudásnak, amellyel Isten önmagát és a világot ismeri. Nem kerül el tehát figyelmét semmisen, mindent tud és lát, ami országában történik.<sup>1</sup> Ezenkívül Isten különös ajándéka gyanánt (scientia infusa) részese volt mindama tudásnak, amelyet emberi értelem valamikor csak elérhet, úgyhogy a kultúra haladása, az emberi kutatások eredményei sohasem meglepők ránézve s nem nehezíthetik meg kormányzói tevékenységét.<sup>2</sup> Szeme belát az emberek lelkébe, olvassa gondolataikat, látja szándékaikat. Ezt ugyan csak Isten teheti meg, de az Igével való egyesülés révén és annak isteni erejében Krisztus tekintete is behatol a lelkek mélyére. Ezért nem csálhatja meg senki s nem lehet félrevezetni uralkodói tevékenységében.<sup>3</sup>

Krisztus rendelkezik továbbá az uralkodáshoz szükséges *hatalommal*. Ez nem egyenlő ugyan Isten mindenhatóságával, mert ennek hordozására emberi teremtmény alkalmatlan. Azonban mindenkor rendelkezésére áll az isteni hatalom s Ő, mint ennek eszköze, csodákat művelhet, ha szükséges országának védelmére, megszegényítheti ellenségeit s kiszabadíthatja híveit a legkétségbeesettebb helyzetekből is. Megváltó érdemei fölött a legteljesebb rendelkezési joga van s az Atya akarata szerint osztogatja azokat, amint a hívők szüksége kívánja ezt.

Született királlyá teszi Krisztust szent és *királyhoz méltó élete* is. Akarata jó. Nemcsak a jót, hanem az Isten előtt tetsző jót akarja, az Atya akaratát valósítja meg mindenben. Országának alaptörvényét, a szeretetet a legnagyobb mértékben gyakorolta: életét adta az övéért. Példát adott, hogy miként kell viselkedniök jó- és balsorsban, a Tábor dicsőségében és a kereszt szenvedésében. Semmit sem kívánt másoktól, amit maga nem gyakorolt, önmagán ki nem próbált volna. Ismerte az emberi természet teherbíró képességét a maga tapasztalatából. Ezért volt *résztevő szíve*; enyhülést és könnyebbülést ígért a keblén pihenő földi vándornak, vigasztalást a sírónak. *«Azért mindenben hasonlónak kellett lennie atyjafiaihoz, hogy irgalmas legyen és hűséges főpap Isten előtt.»*<sup>4</sup> Krisztusnál méltóbb

<sup>1</sup> III. Qu. 9. a. 2.

<sup>2</sup> II. a. 3.

<sup>3</sup> 111. Qu. 59. κ. 2. ad 7.

<sup>4</sup> I Zsid. 2. 17.

királyt valóban nem nyerhetett volna az emberiség! Ilyen fejedelmet csak Isten elméje tud elgondolni, csak az Ő jósága tud alkotni és az embereknek adni.

\* \* \*

Az emberek szeretete és találékonytsága örökké ápolt tűzhöz, örök mécshez fordult, hogy Isten iránti elismerését kifejezze, mintegy arra bízta a szeretet ama lángolását, amelynek szívéből kellene szüntelenül fölfelé törnie. Mindezek gyöngéjévé válnak. Az igazságról Isten maga gondoskodott, Krisztus vállára tévén az emberiség eme terhét. Az örök Igétől megszentelt emberi természet amaz örök tűz vagy mécs, amelynek lángja nemcsak jelképezi, hanem tényleg meg is valósítja az emberiség szüntelen szeretet áldozatát. A Krisztusban Isten szolgálatára lefoglalt emberi természet, mint az emberiség képviselője, primogenitus ex mortuis, áll Isten és a világ között, ez mutatja be mindenkinek, főleg az, embernek hódolatát, hálaát és engesztelését. Ilyen királyi főpap kellett nekünk, szent, ártatlan, szeplőtelen, a bűnösöktől elkülönített és az egeknél fönségesebb.<sup>1</sup>

Ez vezet át bennünket Izaiás fönséges gondolatának megértéséhez, aki Krisztust *foedus populi*-nak, a *nép szövetségjelvényének mondja*.<sup>2</sup> Mikor a népek szövetséget kötnek, esküvel erősítik meg azt s pecséttel hitelesítik megegyezésük szövegét. A szövetség biztosítására és megvédésére aztán kitalálnak valamit, aminek megóvása közös érdeke mindkét félnek. így gyakran házassággal pecsételik meg szövetségüket vagy pedig közös királyi jogar alatt egyesülnek. így törekszik mindkét fél a békét biztosítani s érzelmeik eggyéolvadását külsőleg is tanúsítani. Ez a szövetség. Ilyennek szánta Isten is Krisztust. A békekötés pecsétje maga az örök Ige volt, aki azáltal, hogy személyesen és megváltozhatatlanul egyesült Krisztusban az emberi természettel, bizonyosságot tett Isten örök akaratáról, hogy nem töröli el az emberi nemet, hogy nem engedi vesztébe rohanni s nem hagyja többé idegen szolgátságban. Azzal

<sup>1</sup> U. o. 7 26.

<sup>2</sup> Iza 42. 6.

pedig, hogy az Isten Fia emberré lett, tehát, hogy az emberi életbe oly teljesen bekapcsolódott, mint Krisztus, örök, megmásíthatatlan szövetséggé lőn. Ezentúl már érdeke Istennek, hogy az ember üdvét, megváltottságát és a természetfölötti életben való megmaradását a maga ügyének tekintse s az embert megóvja egy oly katasztrófától, aminőn már egyszer keresztül ment. Hasonlóképen az emberre nézve is örök emlékeztető jel Krisztus, hogy megváltótként viselkedjék, Isten érdekeit a magáénak tekintse s mindenkivel, de főképp önmagával, önérdekeivel szemben védje azokat. Így találkoznak Isten és az ember érdekei Krisztusban, illetve így jut közösségük Krisztusban, mint Isten és az ember egyaránt elismert képviselőjében tökéletes kifejezésre. Ezért a nép szövetségjelvénye, szövetsége és egyúttal keze is Krisztus, a király,

\* \* \*

Krisztus földi királyi koronázását fönnebb már láttuk. Tele volt szégyennel, gúnnyal és megvetéssel. Az emberek csak ilyent tudtak rendezni legnagyobb jótevőjüknek, a királyok királyának. Az igazi királykoronázás azonban nem itt volt, hanem a megtestesülésnél, mikor a Szentszúzból alkotott emberi természetet az Atya nemcsak fiának fogadta, hanem az embereken, földieken és az egész mindenségen oly hatalmat adott neki, aminő az övé. Krisztus királyi koronája és uralkodási jogcíme tehát az örök Ige, koronázási napja és szertartása a vele való személyi egyesülés, így tisztelte meg Isten az emberek csúf elbánásával szemben!

*Ave Rex, primogenite ex mortuis, hostia immaculata el foedus populi!*



### 3. MINDEN NEMZET ÉS TEREMTMÉNY KIRÁLYA

*Rex universorum*<sup>1</sup>



IKOR az új ünnep elrendeléséről az első hírek jöttek Rómából, az újságok úgy közölték, hogy az Egyház Krisztus *szociális királyságának* ünnepét szándékozik megülni. A hozzáértők látatlanban is kitalálták, hogy ez nem lehet az új ünnep neve. Ezzel az elnevezéssel a keresztény újságírás talán csodálatot akart kelteni az ellentáborban. Ötlete esetleg imponált, de bizonyára gúnyos mosolyt is váltott ki náluk, az igazságot azonban sehogysem találta el. Krisztus királyi hatalmát, de annak tényleges gyakorlását sem lehet a szociális kérdés terére szorítani. Ez is tárgya, amint látni fogjuk,<sup>2</sup> de csak közvetett és nagyon is részleges tárgya. De *társadalmi* királynak sem lehet Krisztust mondani, mert ez sem fejezi ki királyi hatalmának egész kiterjedését. Mert minden király társadalmi király, efölött uralkodik. Hatalmuk megszorítása a magyar, olasz vagy angol társadalom keretére, kifejezi ugyan királyságuk jellegét, de ezek elhagyása nem szemlélteti Krisztus királyi méltóságának mibenlétét és kiterjedését. Mert Krisztus nemcsak a társadalom, hanem az egész teremtés, az angyalok és a többi dolgoknak is a királya. Ezért ne nevezzük őt sem szociális, sem társadalmi királynak, hanem *a mindenség királyának*, rex universorumnak, királyságát pedig

<sup>1</sup> Causa materiális (materia circa quam) potestatis regiae in Christo: omnes gentes et omnis creatura.

<sup>2</sup> V. ö. Az elégedettek országa c. olvasmányt.

*mindent felölelő királyságnak*, universale regnumnak. Így hívja az Egyház is,<sup>1</sup> így kell nekünk is mondanunk.

Már a zsidók is meg akarták szorítani a Messiás királyi hatalmát. Elvakultságukban azt hitlék, hogy csak az ő uruk lesz, akinek nem lesz más dolga, mint hazáját megszabadítani minden idegen nép igájától s annak dicsőségét ragyogtatni a többi népek előtt. De már Izaiás megcáfolja e hamis fölfogást. «Kevés nekem — mondja a Messiásról — hogy szolgám légy Jákob nemzetségeinek fölállítására és Izrael maradványának megtérítésére. Íme, világosságul adtalak téged a pogányoknak, hogy üdvhirdetöm légy a föld határáig».<sup>2</sup> A zsoldáros szájából szintén messzebbmenő Ígéreteket hallunk. «A nemzeteket adom neked örökségül és birtokul a föld határait».<sup>3</sup> De még a nemzeteken is túlmegegy, mikor csodálkozva szemléli, hogy Isten kezének alkotásai fölé helyezte és mindent alárendelt neki.<sup>4</sup> Krisztus pedig minderről tanúságot tesz, amikor megszorítás nélkül állítja, hogy *minden hatalom neki adatott az égen és a földön* Ennek erejében adott parancsot tanítványainak, hogy menjenek, oktassanak minden népet, vigyék el hozzájuk a keresztség lelkettisztító vizét s tegyék azokat országának tagjaivá.

Nem is lehetett ez másként. Krisztus a fölséges Isten Fia,<sup>11</sup> aki egyforma szeretettel teremtett és tart fenn minden népet, aki a jókra és gonoszakra egyformán fölkelti napját. Ha tehát ez Megváltót és királyt adott az embereknek, akkor mindenkinek adta azt, mindenkire nézve elérhetővé akarta tenni annak jótéteményeit. Egy-egy nép lehetett letéteményese Isten kinyilatkoztatásának, lehetett őrzője, de nem lehetett annak kizárólagos birtokosa. Istennek az ember üdvösségére vonatkozó tervei természetüknél fogva általános, katolikus kiterjedésűek. Ezért *Krisztus királysága* is csak ilyen lehet: *felölel minden népet és kiterjed mindenre, ami az üdvösséggel közvetlenül vagy közvetve összefügg.*

<sup>1</sup> V. ö. az ünnep könyörgő imáját és szentmiséjének praefatióját.

<sup>2</sup> 49. 6.

<sup>3</sup> 2. Zsolt. 8.

<sup>5</sup> Máté 28, 18.

4 8, Zsolt. 7--8.

<sup>6</sup> Luk. 1. 32.

Azután Krisztus személyi alkotása is mutatja, hogy királyi hatalma korlátlan. Dávid törzséből vette ugyan szent emberiségének anyagát s így vére szerint a zsidó néphez tartozott. Ámde nem volt erre korlátozva mert emberi természetének nem volt személyi határozottsága. Pedig ez tesz bennünket egyénileg határolt lényekké, ennek alapján követelhet bennünket egy család, egy törzs vagy nemzet kizárólagos tulajdonának vagy hozzátartozójának. A filozófia is a személyi határoeltságban látja a lezártág, a mással való közölhetlenség tényezőjét.<sup>1</sup> Mivel pedig ez az ember-személyi határoeltság hiányzott Krisztusban, azért sem egy család, sem egy törzs, de egy nemzet sem tekinthette kizárólagos tulajdonának, tagjának vagy képviselőjének. Az emberiséget mint ilyent képviselte Krisztus emberi természete, ennek tulajdonává, tagjává, fejévé avatta az isteni személy így juttatván kifejezésre megváltásának általánosságát, személytelenségét vagyis minden emberi egyén és nép érdemeitől való függetlenségét. *Csak ilyen — úgy céljaiban, mint személyi alkotásában — általános, mindenre kiterjedő király elégíthette ki #z emberiséget, csak ez biztosíthatta pártatlanságát, csak ez jelképezhette már önmagában, személyi alkotásában az egész emberiség egyformaságát Isten előtt, testvériségét és egy testté olvadását Krisztusban. Ave Rex universorum!*

Krisztus tanítása végül semmiben sem hordja magán a részlegesség vonásait. Az egyes nemzeteknek lehet sajátos színezetű kultúrájuk, értelmi és erkölcsi életükre rányomhatják a nemzeti lélek bélyegét, de épen ezért ezek nem is alkalmasak arra, hogy más népek irányítására is szolgáljanak. Először meg kell tisztítani azokat a részleges, a tisztán nemzeti vonásoktól, csak akkor válhatnak másoknak is hasznára. Krisztus pedig nem részleges, nemzeti színezetű világnézetet adott, hanem az emberiségnek, mint ilyennek, Istenhez való viszonyát, vezető elveit állította szemünk elé. Anélkül, hogy egyetlen vesszőt is törül-nünk kellene, vagy bármit is hozzá kellene adnunk tanításához, megértheti, használhatja és gyakorolhatja azt a kultúremler

<sup>1</sup> Persona est substantia perfecte subsistens, sui iuris et alteri incommunicabilis.

épúgy, mint a vad nép, a képzetlen elme épúgy, mint a legnagyobb tudós. Hogy mily gondot fordított erre Krisztus, talán az mutatja leginkább, hogy egyik főfeladatának tartotta a ki-nyilatkoztatást mindattól megtisztítani, amit a tisztán zsidó szellem, főképp pedig a farizeusi gonoszság és képmutatás hozzá-adtak ill. amivel azt elrútították.<sup>1</sup> Ezt mutatja továbbá, hogy «beteljesíteni» jött, vagyis mindazt megszüntetni, ami az Ószö-  
vetség vallási gyakorlataiban és felfogásában tisztán a zsidó nép eszmeköréből sarjadt ki vagy ahhoz alkalmazkodott.<sup>3</sup>

Mindez azt mutatja, hogy Krisztus királyi méltósága általános, minden népre kiterjedő hatalom. Érdemszerző okában, a megváltásban, de születésénél fogva is jogos királya minden népnek. De *fogait nem tűzzel-vassal gyakorolja, hanem a fejlődés rendes folyamatára bízva királyságának kialakulását.*^ Így látjuk, hogy Ő maga csak az evangéliumi magot veti el. Ebből kell kikelni és felnövekednie az egész földet beárnnyékoló és az összes égi madarak menedékhelyéül szolgáló fának, a fejlődés rendes föltételei mellett. Művének folytatását és befejezését tehát híveire bízva, akiknek szent kötelességük a *bitterjesztés* ügyében való részvétel. Az egyik személyesen jelen meg a távoli országokban, a másik vagyónával, a harmadik pedig imád-ságával segíti elő Krisztus királyságának győzelmes előrenyomu-lását. Ennél mindenkinek ott kell lennie a maga módja szerint. Erre figyelmeztet bennünket Krisztus királyságának ünnepe s jelenlegi helytartójának határozott felszólítása. «Jöjjön el a te országod!» az általános, minden népre kiterjedő ország és uralom.

Mint jó pásztor sem kényszerít be mindenkit aklába. Itt meg a szabadakarat törvényei uralkodnak. Krisztus nem erőszakolja megváltását senkire sem. Felvilágosít, kopogtat az ajtón, apostolait, a tanítókat, majd meg a szenvedés gyötrelmeit küldi az emberekhez, de ha nem hallgatnak rá, türelemmel vár, míg a szív megpuhul. Itt is nagy feladatok várnak segítő társaira, a lelkipásztorokra, de minden alattvalójára is, akiknek elenged-

<sup>1</sup> Máté 5. 20. s köv.

<sup>2</sup> Ilyen az Ószövetségi törvény legmesszebbmenő megszüntetése.

<sup>3</sup> III. Qu. 59. a. 4. ad. 2.

hetetlen kötelességük, hogy jó példával és imával vonzzák az embereket Krisztus jogara alá.

Ellenségeit sem akarta egyetlen hatalmi szóval tönkretenni. Az igazak kipróbálására és országának dicsőségére megtűri az ellenmondást s elnézi ellenségeinek garázdálkodását. Majd eretnenség, majd üldözés, majd pedig barátkozás (Josefinizmus) alakjában törnek ellene s neki minden ellenséget külön kell tönkretennie, hogy folyton bizonyítsa országának életrevalóságát és királyi hatalmának erejét. Mindaddig tart ez, amíg valamennyit le nem győzte, amíg az utolsót, a halált is fölül nem múlta s királyi méltóságát az Atya lábához nem tette, hogy Isten legyen minden mindenkben örökké.<sup>1</sup>

Krisztus királyi hatalma kiterjed minden emberre a világ kezdetétől végéig, azokra, akik előtte és utána éltek egyaránt. Valamennyire kivétel nélkül, mivel tőle, megváltó működésétől nyerték a természetfölötti életre való alkalmasságot, az újraszíjlesztés lehetőségét. Akik előtte éltek, az eljövendő Krisztusban való hit és bizalom által voltak vele összekötve, az egyik kifejezetten, a másik burkoltan vagy éppen csak az Isten után törekvő szív homályos vágyában.<sup>2</sup> Akik utána éltek a megigazolásnak, Krisztustól rendelt eszközeivel (igehirdetés, áldozat, szentségek) kapcsolódtak be Krisztus országába, ha ez módjukban állt. Így mindenütt, ahol Krisztus napja fölkelt. Akihöz pedig ez a világosság még nem jutott el, azok a jó pásztor különös gondja alatt vannak, aki előttünk ismeretlen törvények szerint érintkezik velök, senkit sem akarván elveszíteni, hanem mindenkit megmenteni.

Ezek után könnyű lesz megmondani, kik és mily méltékben Krisztus alattvalói. Mindazok, akik megváltásának gyümölcsseiben részesülnek.<sup>3</sup> <sup>1.</sup> *Magszerűen és a lehetőség szerint* minden ember, mert legalább is a természetfölötti életre való alkalmasságot nyerte Krisztustól. <sup>2.</sup> *Ténylegesen és tökéletesen* mindenki, aki a kegyelem állapotában van, mert ezt csak

<sup>1</sup> I. kor. 15. 25. s köv.

<sup>2</sup> II-11. *Qu.* 2. a. 7. V. ö. a szerző Ismereteink egyeteműsége és ;t hittételek című értekezését.

<sup>3</sup> III. *Qu.* 8. a. 3.

Krisztus megváltó tevékenysége oltja a lélekbe. Így a szentek a mennyországban, az igazak a földön. 3. *Ténylegesen, de tökéletlenül*, akik a súlyos bűn állapotában vannak, de a hitet és a reményt még nem veszítették el. Ezeket még benső szálak fűzik Krisztushoz, mert még hallják a Pásztor szavát s a teljes gyógyulás és vele való egyesülés még lehetséges. 4. *Csak a lehetőség szerinti* alattvalói Krisztusnak, akik minden természetfölötti életelvet, tehát a hitet és a reményt is, ezt a két utolsó szálát, amely még némiképp Krisztushoz fűz, kiűzték lelkükből, vagy nem is engedtek be oda. Így azok, akik csak külsőleg tartoznak Krisztus országához (a rossz katolikusok), vagy elszakadtak tőle (eretnekek) vagy végül a saját hibájukból nem akarnak hozzá csatlakozni. Ezeket Krisztus még megvilágosíthatja s magához vonzhatja. Ezért tagjai országának a lehetőség szerint. 5. *Semmiképpen* sem tartoznak Krisztus jogára alá az elkárhozottak.

Bár a Krisztushoz való tartozásnak különféle fokai vannak, teljesen egy ember sem vonhatja ki magát fönnhatósága alól. Amint az előbbi olvasmányból tudjuk, az egész emberiség éledt újra Krisztusban és foglaltatik benn megváltó erejében. Krisztus mindenkiért meghalt s életében mindenki személyesen, még a legvadabb és legelhagyottabb pogány is megkapja rendes vagy rendkívüli úton a természetfölötti élet megkezdéséhez és folytatásához szükséges és elégséges kegyelmet. Ennek az elfogadásáról vagy visszautasításáról kell egykoron mindenkinek számot adnia Krisztus ítélőszéke előtt. Ezért nem kerülheti ki élő ember Krisztus királyi hatalmának erejét, bármiképp akar is attól szabadulni. Ereznie kell azt itt a földön lelkiismeretfurdalás, ott túlnan pedig örökre kárhozható ítélet alakjában.

A többi teremtmény annyiban van alávetve Krisztus királyi hatalmának, amennyiben szolgája vagy részese a megváltásnak. Ezt bővebben fogjuk kifejteni a Világtörténelem középpontja című olvasmányunkban, főképp a világegyetemre vonatkozólag.

Az angyalok, mint adminisztratorii spiritus, Krisztus szolgálói és segítő társaiként vettek és vesznek részt a megváltásban.

Bár rajok nem terjed ki Krisztus keresztiének megváltó ereje, mindazáltal az isteni gondviselés Krisztus és a választottak szolgálatára és segítségére rendelte őket. Ezért ebben a tekintetben Krisztus nekik is királyuk s így lelki életükben, sőt örök boldogságuk élvezetében is meglátszik a Krisztustól származó megváltás színezése.<sup>1</sup> Lelki életükben, mert foglalkozniuk kell a megváltottak ügyével, vagy mint azok őrzőangyalának vagy pedig a megváltás hirdetésével (Gábiel) és Krisztus szolgálatával (a kísértés után, az Olajfák hegyén). Boldogságukban, mert a megváltás titkának, Isten legnagyobb művének hatása örömmel és csodálattal tölti el őket. Mivel pedig nevük, szolgálatuk szerint igazodik, világos, hogy Krisztus királyságának nyoma rajta van e fonséges, szolgálattevő udvaron.

*Krisztus királyi hatalma* nemcsak kiterjedésében *általános* és az egész mindenséget felölelő, hanem *tartalmában is*. Ez azt jelenti, hogy mindamaz erő, a mi a lelkek üdvösségének, a megváltás céljainak eléréséhez bármikép szükséges, korlátlanul rendelkezésére áll; hogy úgy a lelkek, mint pedig az időleges dolgokon teljes, föltétlen hatalommal uralkodik s úgy kezelheti azokat, amint céljainak megfelel, anélkül, hogy bárki tulajdonjogát megsértené, intézkedéseiért felelősséggel vagy elszámolással tartozna. A világegyetem erőforrásai tehát épúgy szolgálatára állanak, mint az angyali karok, az emberek lelki ügyeit époly joggal és tekintéllyel intézi, mint testi, vagyoni dolgaikat s így mindkettőben egyformán kötelesek neki engedelmeskedni.

Nem tisztán emberi természete szerint, hanem mint az istenség szerve és eszköze, uralkodott tehát a természet törvényein, mikor betegeket gyógyított, halottakat föltámasztott vagy a tenger színén járt.<sup>2</sup> Ezért ismerte el urának a természet, mikor halála pillanatában fájdalmának csodálatos módon adott kifejezést. Parancsolt a gonosz lelkeknek, akik egyetlen szavára megrémülve hagyták el az embereket. Rendelkezésére állott az angyalok ereje, mert amint mondta, csak Atyjának kell szólnia s egy hadseregnyi angyalt küld védelmére.<sup>3</sup> Mindez

<sup>1</sup> III. Qu. 8. a. 4.

<sup>2</sup> III. Qu. 13.

<sup>3</sup> Máté 26. 53.

most is rendelkezésére áll, ha országa védelméről és céljainak eléréséről van szó. Csodáit ma is folytatja s szolgálai által ugyanazokat, sőt még nagyobbakat művel,<sup>1</sup> amennyiben országának érdekei ezt kívánják.

Bár minden hatalom az égen és a földön Krisztusnak adatott, nem gyakorolta s ma sem gyakorolja azt korlátlanul. Hogy minél jobban kidomborodjék királyi méltóságának szellemi volta, nem gyakorolja hívei fölött a világi hatalmat és nem kezeli ideiglenes dolgaikat. Ezt rábizza a földi királyokra, akiktől csak azt kívánja meg, hogy az ő nevében és szellemében kormányozzanak. Ezt is hívei okulására tette, hogy egyrészt lelki ügyeik gondozásának szükségességét és a földiek elé való helyezését fejezze ki,<sup>2</sup> másrészt pedig figyelmeztesse őket, hogy a földi dolgoknak nincs önálló jelentőségük s a kereszténynek csak annyiban szabad azokat kívánnia, velük foglalkoznia, amennyiben a lélek üdvösségét szolgálják, ezzel összeegyeztethetők.

\* \* \*

Minden nép büszke nagy királyaira. Ezek bölcsesége, kormányzati okossága, haditettei stb. magának a nemzetnek legfőbb ékességei. Hol van nép, amelynek legnagyobb királya is közelébe juthatna a mi vezérünknek, Krisztusnak? Ez a minden nemzeten és az egész mindenségen uralkodó Krisztus a mi királyunk, a mi dicsőségünk. Ezzel az uralommal kárpótolta Isten Krisztust földi szenvedéseiért és megaláztatásáért. Hasonlóval fogja kárpótolni híveit is.

<sup>1</sup> Ján, 14. J2.

<sup>2</sup> 111. Qu. 59. a. 4 ad. 1.

<sup>3</sup> Máté 6. 33.



## 4. AZ ÜDVÖSSÉG KIRÁLYA

*Mediator Dei et hominum*



RISZTUS királyi hatalmának tulajdonképeni célja és tárgya az üdvösség közvetítése a bukott, de megváltott embernek.<sup>1</sup> Mivel ennek megértésétől függ Krisztus királysága igazi lényegének megismerése, de a következő olvasmányok megértése is, kissé bővebben és mélyebb bölcséleti alapon kell ezzel foglalkoznunk.

Fönnebbi tételünknek két része van. Az első azt állítja, hogy a Krisztus jogara alatt való egyesülésnek kizárólagos célja az örök üdvösség, a második pedig, hogy ez csakis Krisztus közvetítésével érhető el. Mindezt csak akkor fogjuk tökéletesen belátni, ha megfontoljuk, miért kívánja Isten az embertől örök üdvének egy társadalom keretén belül való művelését s ha kimutatjuk, hogy ily alakításra csak Krisztus kapott megbízást Istentől. E két szempont köré csoportosítjuk gondolatainkat, kimutatván i) hogy az üdvösség elérésére alakított természetfölötti társaságban is *kell egy legfőbb tekintélynek lennie, amely ezt a célt szemmel tartsa, megvédje és megvalósítását eszközölje;* 2) *hogy ezt a tekintélyt JÇrisztus képviseli, aki ezért az emberek legfőbb ura, királya.* Itt természetesen első sorban a Krisztusban székelő hatalomra és tekintélyre nézünk s csak mellékesen gondolunk annak átruházására és gyakorlására az Egyház által.

Általános természeti törvény, hogy az egyes dolgok célja csak az egyesülés, a másoktól való függés keretében valósulhat meg tökéletesen.<sup>2</sup> Így a világegyetem egyes tagjai, a napok, holdak, csillagok stb. csak úgy és annyiban maradhatnak fön-

<sup>1</sup> Causa finalis seu obiectum regiae potestatis Christi est salus homini con ferenda.

<sup>2</sup> V. ö. a szerző *Metaphysik der Relationen* c. művét 57. ff.

amennyiben beleilleszkednek a mindnyájukon uralkodó természeti törvényekbe s megtartják a maguk és a többi égitest természetével adott illetve vonzóerejük kölcsönös kiegyenlítődséből származó törvényt. Ha ezt megszegnék, annak hatalma alól kivonnák magukat, nemcsak céltalanul bolyonganának a világűrben, hanem fékező erők hiányában a gyors mozgás fölemésztené, elégetné őket. Hogy az ilyen kilendülés s a természet törvényeinek meg nem tartása nemcsak az illető égitestre, hanem a többire is veszedelmet jelentene, mutatja a körülmény, hogy az erők így megzavart egyensúlyát a megmaradt égitesteknek helyre kellene állítaniok, különben az egész világegyetem fennmaradása és sorsa kerülne veszélybe. Pedig ez a természet keretén belül a legfőbb jó, amitől az egyes részek java, fennmaradása és sorsa is függ. Ezért hívjuk ezt a sokaság *közös javának, közjónak*, ami a mondottak szerint az egyes részek szabályos, törvényszerinti egyesüléséből, kölcsönös egymásrahatásukból és működésükből alakul ki.

Ugyanezt látjuk az állatvilágban is. Eltekintve attól, hogy életfönntartásuk egyenesen a többi dolgoktól függ, a természet közös javának, a fajok fennmaradásának érdekében időről-időre ellenállhatatlan erő vonzza még az egyedül élő vadállatot is a családi élethez hasonló egyesülés megvalósítására, másokat pedig ugyanez ösztönöz a kialakult társasélet folytatására. Amit az égitesteknél a vonzóerő valósít meg, azt az állatoknál az ösztön végzi el. Ez az uruk, ez irányítja őket a közös cél felé, ez kényszeríti annak megvalósítására. Nincs tehát lény, amely teljesen izolált életet folytathatna, amely másra nem szorulna s így kénytelen ne lenne beilleszkedni társainak közös javába, ennek törvényeibe, ennek keretében valósítván meg saját céljait is. Vagy erről kell tehát lemondania, vagy pedig be kell illeszkednie a sokaság körébe és céljába.

Így van ez az embernél is. Az embert nemcsak ösztöne, de emberi élete és célja könnyebb megvalósításának szüksége is a társadalom felé viszi.<sup>1</sup> De hogy a társadalmi egyesülés

<sup>1</sup> V. ö. a szerző Állameszme és a népek önrendelkezési joga c. értekezését.

létrejöhessen s ennek keretén belül az ember célját könnyebben megvalósíthassa, szükséges a közjó meghatározása és szemmel-tartása. Mert ha két ember egyesül, akkor mindegyiknek le kell tenni öncélúságát abban a pontban és irányban, ahol új céljuk találkozik. A közös cél azonos irányelveket termel. Míg azelőtt ki-ki saját elvei szerint igazodhatott, az egyesülés után a közös elvek szerint kell cselekednie, ezek uralmát kell elismernie, amiért is ezeknek bizonyos erkölcsi kényszerítő erejük van. Mikor azután nemcsak egy-két ember egyesül így, hanem egy nagy sokaság, akkor már az is szükségessé válik, hogy egyrészt a különböző vélemények és törekvések elnyomására, másrészt a közös érdek előmozdítására, kiválják a sokaságból akár egy ember, akár pedig bizottság, amelynek feladata a cél, a közös érdek szemmel-tartása. Olyanforma feladata van ennek, mint az állatvilágban az ösztönnek: mindig a cél felé irányítani a sokaságot, elnyomni a külön törekvéseket s ha kell kényszerrel, meg a társaságból való kilökés fenytésével ráerőszakolni az egyesekre a célhoz való alkalmazkodást, vagy annak megvalósítását. Így van ez a családban, melynek rendjét csak az éber és a családi érdekeket meg törvényeket szemmel-tartó atya tudja fönntartani, így van ez a városban s minden más egyesülésben is.

De ezek részleges célok! Ha mindez egy általános, az egész emberi életre kiterjedő célra vonatkozik, akkor az emberek nagy közösségét eredményezi. Az emberi élet célja pedig két-féle: földi és földöntúli. Van-e illetve, jogosult-e az utóbbi, itt nem bizonyíthatom. Ténynek veszem az ember ilyen földöntúli igényeit. Ha az egyesülés kizárólag az előbbit tartja szem előtt, akkor államnak nevezzük, amelynek összetartója és irányítója az államhatalom, illetve annak képviselője és hordozója az államfő. Azt a közös célt, amit a polgárok összessége el akar érni, mondjuk közjónak s ennek a szemmel-tartása és érvényre juttatása az államfő joga és kötelessége. Amit a világegyetemben a vonzóerő, az állatvilágban az ösztön képvisel és valósít meg, azt teszi a nagy társadalmi alakulatban az államhatalom. Amint ott a világegyetem és állatvilág közös javát csak úgy lehet biztosítani, hogy a természet Alkotója az egyes részek energiáját messze fölülmúló nyers erővel kényszeríti azokat a közös cél

szolgálatába, úgy itt is mintegy automatikusan ki kell válnia a társadalomból egy oly erőnek és hatalomnak, amely az egyes tagok erejét és ellenállóképességét fölülmúlja. Ez az erkölcsi hatalom és erő tartja szemmel a közös célt s hajtja ennek szolgálatába a polgárokat. Ennek a feladata tehát, hogy eldöntsön minden vitás kérdést a végső célra és hozzá vezető eszközökre vonatkozólag. Ennek kell elnyomnia a céllal ellenkező törekvéseket, neki kell előmozdítania a jót, a cél megvalósítására irányuló terveket.

*Az egyesülés célja és ennek fontossága határozza meg tehát a részeket összetartó erő és hatalom természetét és kiterjedését.* Brutális, nyers erőnek kell ennek lennie az élettelen világban, érzékinek az állatok között és erkölcsinek az emberi társadalomban. S amíg a kisebb alakulatok összetartására elég a közös elvek ereje, addig a nagy társadalmi formákat csak olyan hatalommal lehet fönntartani, amelynek minden eszköz rendelkezésére áll, hogy az államot a külső és belső erők bomlasztó hatásaitól megóvhassa. Innen az állam törvényhozó, büntető, kormányzó és honvédő hatalma.

Az állami egyesülés célját a természet Alkotója csak általánosságban határozta meg, mikor úgy intézkedett, hogy az ember földi életcélját tökéletesen csak a társadalom keretében érhesse el. A módozatok meghatározását rábízta a társadalomalkotó elemekre s így ezeknek a dolga, hogy a hatalmat viselő személyt, annak hatalmi körét és a cél elérésére szükséges eszközöket (az erkölcsiség keretein belül) meghatározzák.

Mindezt azért bocsátottuk előre, hogy *a földöntúli cél* meghatározásának és elérésének módozatait tisztán elválasszuk a földi törekvésektől s így a természetfölötti társadalom mi-voltát könnyebben szemléltethessük. A földi cél kialakulását ugyanis a természet Alkotója az emberek találékonyságára és akaratára, a földrajzi viszonyokra és a történelmi fejlődésre bízta. Így az egyik a földművelésben, a másik az iparban, a harmadik a szellemi kultúra művelésében látja boldogulásának alapját. A végső, földöntúli cél meghatározását és kialakulását azonban Isten mindeme tényezőktől függetlenül tette s úgy az emberre, mint a népekre nézve egyformán határozta meg. Onnan

van ez, mivel az embert a természet körére szorított végső cél ki nem elégítheti, sem tudás- sem pedig boldogságszomját nem csillapíthatja. Ha tehát Isten meg akart rajta könyörölni, akkor a természet keretén kívül eső életcél és boldogságot kellett kijelölnie, tehát olyant, aminőt az emberi kutatás vagy találékonyság föl nem fedezhetett, emberi ész ki nem tűzhetett és természetes erő el nem érhetett volna.<sup>1</sup> Hiába hagyta volna tehát ennek a teljes, földöntúli életcélnek a meghatározását az emberekre. Csak boldogtalanabbakká tette volna őket a bizonytalansággal és az élet céltalanságának belátásával s a sok próbálgatás után alig várt volna más sors az emberre, mint Madách Ádámjára. Ezért Isten maga tűzte ki a célt. «Én vagyok a te oltalmad és igen nagy jutalmad»,<sup>2</sup> mondja minden kétséget kizáróan s ezzel ugyanannak az életnek és boldogságnak birtoklásában jelöli meg az ember célját, amelyet Ő maga élvez. *A földöntúli, természet fölötti cél meghatározásába tehát senkinek nincs beleszólása.* Ennek kijelölése nincs az emberek autonómiájára bízva.

Amint Isten irtalmassága az ember természetes igényein felül, de értelmes mivoltának megfelelően határozta meg földöntúli, tökéletesen boldogító célját, úgy az utána való törekvés eszközeit és módozatait is az ember társadalmi természetéhez szabta. Elképzelhető ugyan az is, hogy Isten minden embert maga akart volna céljáról kioktatni, tisztán benső inspirációval és irányítással ahhoz elvezetni. Ehhez épűgy meg lett volna a hatalma és ereje, mint akármely más módhoz. Tényleg azonban nem ezt választotta. A kinyilatkoztatás forrásai, amelyek az ember természetfölötti céljáról értesítenek bennünket, azt is bizonyítják, hogy Isten *rendes út gyanánt* a természetfölötti cél elérésére is a társadalmi formát választotta.<sup>3</sup> Tehát nem

<sup>1</sup> II- II. Qu. 2. a. 3.

<sup>2</sup> Gen. 15. j.

<sup>3</sup> Az Isten részéről való közvetlen oktatás és vezetés a benső inspiráció révén emellett megmaradhat *rendkívüli útnak*, amelyen Isten azokat vezeti, akikhez a közvetítő szava és tanítása még nem jutott el. így az újszövetségben azok, akik nem ismerhetik meg az Evangéliumot, de egyébként természetes szempontból tisztességes életet folytatnak, ily vezetés mellett jutnak el végső céljukhoz. De Ver. 14. a 11. ad. 1.

közvetlenül tanít és vezet bennünket, hanem *emberek közvetítésével irányít a végső földöntúli cél felé* is épügy, mint a földi ideiglenes felé.

Ennek okát abban kell látnunk, hogy az ember társadalmi természetének jobban megfelel, ha legmagasabb igényei is annak keretében elégűlnek ki s így ezzel is kifejezésre jut, hogy a földöntúli cél nem a földiek tagadását, lerombolását, hanem befejezését, tökéletesítését jelenti. Amint tehát ezeket csak a társadalom keretén belül érheti el biztosan és tökéletesen, úgy nagyon megfelelő, hogy a természetfölöttit is ennek keretében művelje. Embertársainak jópéldája fölbátorítja a csüggedőt, segítsége megóvja a gonoszok támadásai és csábításai ellen, a vállvetett, közös munka pedig megkönnyíti a göröngyök eltávolítását a földi vándor útjából. De a legfőbb okot abban kell látnunk, hogy a közvetett vezetés sokkal jobban megóvja az embert a tévedéstől, mint a közvetlen. Nagyon nehéz megkülönböztetni egymástól a szellemeket. Még a legéberebb embernél is megtörténik, hogy érzelmi világa becsapja s igaznak állítja és sugallja azt, ami nem az. Még nehezebb megkülönböztetni Isten sugallatát saját lelkünk vagy P<sup>d</sup>ig a gonosz lélek sugalmaitól. Így az ember vagy folytonos bizonytalanságban lenne végső célját illetőleg, vagy pedig ki lenne szolgáltatva önleke és az ellenség hazudozásainak. Ha azonban van egy, az ember benső sugallataitól független mérték, amely minden emberre nézve egyforma, amelyhez mindenkinek, az érzelmi, a sugalmi világnak is igazodnia kell, akkor ez a veszély eltűnik s biztos úton kereshetjük és találhatjuk meg végső célunkat.<sup>1</sup> Ezért választotta Isten a közvetett vezetést, ezért szólott az emberekhez megbízottai által, ezért gyűjtötte össze a végső cél után törtető embereket társadalmi formában.

Az Isten és ember között ily módon közvetítő szervet mondjuk papságnak (sacerdotium) s az erre való megbízatást és hatalmat papi hivatalnak és hatalomnak. Mivel pedig az Istentől kijelölt földöntúli cél végső befejezettségében és el-

<sup>1</sup> Más okot a Királyok és papok c. olvasmányunkban hozunk föl.

érésében új életet ad az embernek, a minden földi, anyagi és teremtett salaktól és tökéletlenségtől ment Isten életét, azért a papság feladata az embert ehhez a földöntúli, földtőlment élethez elvezetni, *megszentelni*. Ezt készíti elő a tanítás, amely kioktatja az embert földöntúli céljáról, az odavezető útról, a felhasználandó eszközökről stb. A szentséget adja mindamaz új élettényezők közlése, amelyek az embert alkalmassá teszik a cél után való törekvésre és oly cselekedetek végzésére, amelyek a természet erőit túlhaladják és az Istenéhez hasonló életet már itt a földön megkezdik és visszatükrözik lelkünkben. Ezért úgy a papságnak, mint pedig annak a társadalmi alakulatnak, amelynek keretében földöntúli célunk felé törekszünk, feladata és célja az *emberek megszentelése* s így természeténél fogva hieratikus (megszentelő) jellegű megbízás és hatalom. *A papság feladata tehát, hogy az Istentől meghatározott végső célt szemmel tartsa, azt minden elhomályosító vagy meghamisító törekvéstől megóvja, szeplőtelen tisztaságban közölje az emberekkel efelé irányítsa azokat s az ehhez szükséges isteni erőt közvetítse nekik*- A földöntúli cél országában tehát épúgy kell törvényhozói, bírói és kormányzói hatalomnak lennie, mint a földi céléban sőt ennek annál mélyrehatóbbnak, világosabbnak és hatásosabbnak kell lennie, minél fontosabb a földöntúli cél a földinél.

Ha az ember földöntúli célját nem ő maga határozza meg, akkor az ennek a szemmeltartására és megvalósítására irányuló legfőbb hatalom sem származhat az embertől. Az államhatalom kifejléséhez, viselőjének kijelöléséhez szükséges magvat, illetve megbízást megnyerte az ember a természet Alkotójától, mikor egész ösztönével a társadalom felé hajló lénynek teremtette. A földöntúli célra való alkalmasság (potentia subiectiva activa) magvat azonban nem vetette el az ember természetébe, hanem ezt ő maga akarta külön elvetni, kicsíráztatni és felnöveszteni (potentia obediencialis). Ezért sem az egyes ember, sem a társadalom nem adhat megbízást az Isten és ember közötti közvetítésre. Ez kizárólagosan Isten joga, amiért is minden emberi beavatkozás az ember földöntúli céljának és Istenhez való viszonyának rendezésébe, még ha a legfőbb földi hatalom

részéről jön is az, egyszerű jogtiprás és hatalmi túlkapás. Annak nincs akadálya, hogy a földi és földöntúli célra egyaránt ugyanaz a személy vezessen bennünket s így a papi és királyi hatalom egy kézben összpontosuljon,<sup>1</sup> vagy legalább is mindkét hatalom képviselőjét direkt Isten válassza ki és bízza meg harmonikus együttműködésre. Ezt a társadalmi formát nevezzük theokrátiának, Isten tökéletes uralmának az emberi egyesülés minden megnyilvánulásában. Ilyen volt az ószövetségi zsidó állam, amelyben bár külön személy viselte a királyi és főpapi méltóságot, de mindkettő egyazon, közvetlen isteni megbízatásból, úgyhogy az állami és a vallási életnek törvénykönyvei azonosak voltak.

Az emberek megszentelésére Isten megbízásából nyert hatalmat és uralmat hierarchikusnak nevezzük. *Az emberek megszentelését közvetítő legfőbb hatalom tehát hieratikus és hierarchikus királyi hatalom s az ország, amelyben a megszentülés után törekvő emberek tömörülnek, hieratikus és hierarchikus királyság.* Ilyen Krisztus hatalma és megbízatása. *Ezért Krisztus az embereket megszentelő, üdvösségüket művelő (hieratikus) és isteni megbízásból uralkodó (hierarchikus) király — mediator Dei et hominum, közvetítő Isten és az emberek között.*

Hogy *Krisztus tisztán az emberek megszentelése végett jött*, arról a Szentírás minden oldala kezeskedik, *ő tanítja meg a népeket az élet tulajdonképeni végső, földöntúli céljára.* «Én, az Úr, hívtalak téged, mondja a próféta<sup>2</sup> igazságban és megfogtam kezedet és megtartottalak. És szövetségül adlak téged a népnek és a pogányoknak világosságul, hogy megnyissad a vakok szemeit és a foglyokat kihozzad a fogságból, a tömlőcből a sötétségben ülőket.» Ezt megváltó munkájával éri el. Mert mikor a szentek Szenté fölkenetik, beteljesedik a jövendölés, megszűnik a törvényszegés, véget ér a bűn és a gonoszság, az örök igazság pedig fényleni fog.<sup>4</sup> Ennek a világosságában járnak a népek és a királyok ehhez zárandokolnak.<sup>5</sup> Országának kapui nyitva lesznek éjjel-nappal, hogy mindenkinek szabad be-

<sup>1</sup> V. ö. Melchizedek c. olvasmányunkat.

<sup>2</sup> 1. Tím. 2. §.

<sup>4</sup> Dániel 9. 24.

<sup>3</sup> Iza. 42. 6. 7.

<sup>5</sup> Iza. 60. 3.



menete legyen. Mert a nemzet és ország, mely nem neki szolgál, elvesz, az üdvösségben nem részesülhet.<sup>1</sup>

Krisztus maga is minden kétséget kizáróan az üdvösség közvetítésében jelölte meg jövetelének célját. «Azért jöttem, hogy életük legyen s azt minnél bőségesebben birtokolják.»<sup>2</sup> Ennek az új, természetfölötti és minden más életnél gazdagabb életnek kezdete, folytatása és befejezése tőle származik, rá vezeendő vissza. A törvényt Mózes adta — mondja az evangélista — de a malaszt és igazság Jézus Krisztus által lett. Ő pedig tele volt, kiapadhatatlanul és végtelen mértékben birtokolta ezt, úgy-hogy ebből a teljességből merítünk mi mindnyájan.<sup>3</sup> Búcsú beszédében is azt kéri az Atyától, hogy szentelje meg az embereket az igazsággal, akik valaha hinni fognak benne.<sup>4</sup> Azt kívánja, hogy mindenki úgy merítsen belőle életerőt, mint a vessző a szőlőtőből. Mert amint ez elszárad, ha letörik a töről, épúgy az ember is, aki nincs vele élő közösségben. «Nélkülem semmit sem tehetek», mondja, hogy az ember tehetetlenségét és közvetítő erejének nagyságát kifejezze.<sup>5</sup> *Így csak az beszélhet, aki tudja, hogy az ember üdvösségének sorsa kezébe van letéve, aki tehát az üdvösség ura, királya.*

Krisztus királyi hatalmának tulajdonképeni célja tehát az ember üdvösségének művelése. Ezért játszanak a földi célok és dolgok országában csak másodrangú szerepet, amelyeket az istenkereső emberek föltétlenül megnyernek az isteni gondviseléstől,<sup>6</sup> sőt százszorosan kapnak vissza, ha az Isten országa kedvéért lemondanak róluk.<sup>7</sup> Ezért becsüli többre közvetítői hivatását a családi köteléknél s azokat hívja anyjának és testvéreinek, akik az Atya akaratát cselekszik.<sup>8</sup> Ezért inti azokat, akik követik, hogy hátra ne nézzenek, a földi dolgok felé ne kacsingassanak, hanem hagyják azt a világ fiainak.<sup>9</sup> *Krisztus királyi hatalma tehát elsősorban a lelkek fölötti szellemi hatalom,*

<sup>1</sup> U. o. ii. 12. Izaiás e 60-ik fejezete valóságos apothéozisa Krisztus megváltó, üdvadó királyságának.

<sup>2</sup> Ján. 10. 10.

<sup>6</sup> Máté 6. 33.

<sup>3</sup> Ján. 1. 14—17.

<sup>7</sup> Máté 19. 29.

<sup>4</sup> Ján. 17. 17—21.

<sup>8</sup> Máté 12. 48; Luk. 8. 19.

<sup>5</sup> Ján. 15. 40. köv.

<sup>9</sup> Máté 8. 22.

*amely nem tűzzel-vassal, nem is erőszakkal vagy az emberi rendtartás eszközeivel, hanem az értelemre és akaratra ható rábeszéléssel, buzdítással, főképp pedig a lélek bensejében való átalakítással működik a kegyelem révén.* Csak másodsorban és csak amennyiben a lélek üdvösségének előmozdítására alkalmasak és szükségesek, terjed ki a földi dolgokra, nem mintha ezekhez nem lenne joga, hanem mivel hívei okulására másokra bízta azok kezelését.

Krisztus királysága továbbá *isteni megbízatású*, hierarchikus királyság. Ezt mindenkinek bizonyítania kell, ha hitelt akar érdemelni s azt kívánja az emberektől, hogy tanítását elfogadják, az általa ajánlott eszközöket használják, röviden, hogy engedelmeskedjenek neki s közvetítő szerepét elismerjék. Sokan állították Krisztus előtt és után is ezt a megbízatást, de bizonyítaniuk nem sikerült. Ezért jutottak ők maguk és híveik előbb-utóbb csödbe, az emberi intézmények közös sorsára. Krisztus azonban csalhatatlanul bebizonyította isteni megbízatását, mikor a természet erőit fölülmuló csodákkal, főleg pedig föltámadásával mindenkit meggyőzött arról, hogy nem a maga, hanem a természet Urának nevében beszél.<sup>1</sup>

Mert határozottan állítja, hogy küldetése az Atyától van. Nem azért jött — mondja — hogy a maga hanem hogy az Atya akaratát cselekedje meg<sup>2</sup> és úgy járjon el, amint parancsa szól. Az általa hirdetett igazság nem tőle, hanem az Atyától származik.<sup>3</sup> A megváltás módját, ennek eszközeit nem ő maga választotta ki, hanem az Atya. Ő csak azért jött, hogy teljesítse az Írást s megtegye az Atya akaratát.<sup>4</sup> Szenvedését nem a maga, hanem az Atya nevében kezdi meg, ennek segítségül hívása és dicsőítése után indul a nagy útra.<sup>5</sup> Az újjászületés vizét nem saját nevében önteti ki az emberekre, hanem Isten nevében, akitől megbízatását kapta, akinek erejét közvetíti az emberekkél. Ezt a közvetítő megbízatást akkor kapta, mikor az Atya fölszentelte,<sup>6</sup> mikor az Isten Fia az emberi természettel egyesült. Mivel pedig az ember üdvösségéért történt ez az

<sup>1</sup> Ennek bővebb bizonyítása itt nem feladatunk.

<sup>2</sup> Ján. 4. 34.

<sup>3</sup> Ján. 8. 26.

<sup>4</sup> Máté 36. 24.

<sup>5</sup> Máté 26. 30.

<sup>6</sup> Ján. 10. 36.

egyesülés, küldetésének is ez a célja.<sup>1</sup> Emellett tesz bizonyosságot az Atya szava, mikor keresztelese után kijelenti, hogy Krisztii; az ő szerelmes Fia, akire mindenkinek hallgatnia kell.<sup>2</sup>

Mindazt, amit Krisztus itt magáról állít, megismétli szent Pál, aki Krisztus főpapi küldetésének teológiai apotheozisát írta meg a zsidókhoz intézett levelében. Krisztus nem önmagát dicsőítette meg azzal, hogy főpap legyen - mondja — hanem az, aki mondotta neki: Fiam vagy te, én ma szültelek téged.<sup>3</sup> Benne van minden reményünk, mert Krisztus vére, ki a Szentlélek által önmagát szeplőtelenül föláldozta Istennek, megtisztítja lelkiismeretünket az élő Isten szolgálatára<sup>4</sup> s így szent vére által bemehetünk a szentélybe, ahová új és élő utat nyitott a kárpilon, azaz testén át.<sup>5</sup> Járuljunk hát buzdít tovább az apostol — igaz szívvel, tökéletes hitben Isten elé, a Krisztus-főpap által mutatva be neki a dicséret áldozatát, vagyis az ő nevéből vallást tevő ajkak gyümölcsét.<sup>6</sup>

A Szentírás Krisztusnak isteni küldetést tulajdonít az emberek megszentelésére, üdvösségük művelésére, Isten tervei-  
nek megvalósítására a földön. Minden emberi közvetítéstől vagy elismeréstől független teljes jogú uralom ez a lelkeken, amelynek úgy az egyes embernek, mint a népeknek meg kell hódol-  
niok s amelynek intézkedéseit kötelezőknek kell elismerniük, ha a földöntúli cél áldásaiban részesülni akarnak. *Ezért dönti meg JČrisztus királysága az individualizmust.* Ennek az a felfo-  
gása, hogy Istenhez való viszonyát mindenki a maga módja szerint rendezze. Senkinek a közvetítését nem akarja elismerni s azt vallja, hogy minden ember maga határozza meg, akar-e földöntúli célt vagy sem, s ha igen, akkor színezza azt ki tet-  
szése szerint s maga határozza meg az eszközöket, amelyek oda vezetnek. Istenen és a saját lelkiismereten kívül tehát nem kell és nem szabad senki más irányítását elismerni: mindenki a maga fazonja szerint üdvözüljön. Ha én nem jöttem volna s másként nem tanítottam volna őket, nem lenne vétük mondja Krisz-

<sup>1</sup> V. ö. a Született király c. olvasmányt.

<sup>2</sup> Máté 3. 17.

<sup>3</sup> Zsid. 5. 5.

<sup>5</sup> Zsid. 10. 19.

<sup>4</sup> Zsid. 9. 14.

<sup>6</sup> Zsid. 13. 15

tus. — így azonban nincs mentségük. Akik előttem a természet törvénye alatt éltek, vagy akikhez tanításom nem jutott el, beszélhetnek így. De azok, akik csodáimat és föltámadásomat látták s ezek átalakító erejét immár kétezer éven keresztül szemlélik, csak a legnagyobb jogtalanság árán vonhatják kétségbe közvetítői méltóságomat. Isteni küldetésemet igazoltam s bebizonyítottam, hogy az Atya fia és követe vagyok. Ezért nem üdvözülhet mindenki a maga fazonja szerint, hanem hozzám kell csatlakoznia s előírásaimhoz kell igazodnia. Én pedig azt mondtam, hogy amint engem megbízott az Atya, úgy bízok meg én is másokat az emberek vezetésével.<sup>2</sup> Ezért azt követelem, hogy mindenki tagja legyen Péterre, a kőszálra épített Egyháznak. Kívánom, hogy ennek a szavát úgy hallgassa, mint az én szavamat, úgyhogy aki ezt megveti, engem vet meg.<sup>3</sup> Nem az én akaratom, hanem az Atyáé, hogy mindenki csak általam juthasson el hozzá, így lehessen országának és isteni életének örökösévé.<sup>4</sup> Én pedig külső jelekhez, a szentségekhez, kötöttem az isteni életben való részesedés föltételeit. Egyházam tagjaivá kell tehát lennetek, annak tanítását kell hallgatnotok, szentségeivel kell élnetek, ha Atyám országába be akartok jutni s isteni életének áldásait élvezni akarjátok. Krisztus eljövetele óta tehát csak egy fazon szerint lehet üdvözülni s lelkiismeretünket, illetve annak irányítását is alá kell vetnünk ama tekintélynek, amelyet Krisztus a kősziklára épített s amelyen sem a pokol, de még az emberek erőinek sincs hatalma. *Ilyen az individualizmus érzélgései és tetszelgései, hanem Krisztus tanítása és keresztyének ereje vezethet el tehát bennünket végső, földöntúli célunkhoz.* Ezt az erőt pedig Krisztus Egyházában helyezte el. Erre bízta a nemzetek tanítását, általa önti ki az újjászületés vizét az emberek fejére.<sup>6</sup> Neki adta a bűnbocsánat hatalmát,<sup>1</sup> az áldozat bemutatására való fölhatalmazást,<sup>7</sup> szóval mindazt, ami az emberek megszenteléséhez szükséges. Ezt a látható társadalmi alakulatot fölkeresni s hozzá csatlakozni minden em-

<sup>1</sup> Ján. 15. 22.

<sup>5</sup> Máté 28. 19-20.

<sup>2</sup> Ján. 20. 11,

<sup>6</sup> Ján. 20. 23.

<sup>3</sup> Luk. 10. 16.

<sup>7</sup> I Kor. 11. 24.

<sup>4</sup>Ján. 1. 17.

bérnek kötelessége, mert nem adatott más név, amelyben üdvözülhetne, mint Jézusé, Isten küldöttéé. Aki benne hisz,<sup>1</sup> hozzá csatlakozik, üdvözül, aki pedig nem hisz, tőle elpártol, elkárhozik.- *Minden ilyen egyéni vélekedés tehát lázadás Krisztus ellen, isteni küldetésének, közvetítő hatalmának és megbízásának tagadása s az emberekért ontott vérének lábbal tiprása.*

Ha csodáljuk Isten bölcsességét, hogy Krisztusban az örök üdvösség megbízható mesterét, eszközlőjét adta, csodálunk kell a földről eltávozó, megdicsőült Krisztus jóságát és szeretetét is, hogy királyi hatalmát egy látható ország keretein belül gyakorolja. De még csodálatosabb, hogy királyi hatalmát megosztja az emberekkel, illetőleg, hogy ezt látható szervekkel, az Egyház vezetőivel, a papsággal gyakorolja. Ez vezet bennünket Krisztushoz, ennek közvetítésével juttatja el hozzánk az Istenember megváltásának erejét és gyümölcsét. *Valóban mindenről gondoskodott az üdvösség királya, hogy biztos úton törtethessünk végső célunk felé és hogy sem a magunk<sup>sem</sup> pedig az ellenmondás szelleme földre ne vezethessen bennünket s el ne téríthessen az igaz útról.*

-K\*\*

Ha a cél határozza meg a társadalmi alakulat és az összetartó hatalom természetét és kiterjedését, könnyű belátni, hogy Krisztus országa minden más egyesülés fölött áll úgy kiterjedésében, mint méltóságában és hogy királyi hatalma igazán szellemi s minden földi hatalomtól teljesen független királyság.

A földi ország és királyság célja ideiglenes, Krisztusé örök. Az előbbi a mulandó testet és ennek javait tartja szemmel, Krisztus a halhatatlan lélekről gondoskodik. A test és a világ javai mulandók. Ha gondozásukban hiba történt, ez helyrehozható. Amit egyik évtized vagy évszázad elhibázott, a másik jóváteheti s az egyedek vagy nemzetek halála és pusztulása nem jelenti az emberiség vesztét vagy földi létének és javának kipótolhatatlan tönkrejutását. Lélek azonban csak egy van minden emberben és ennek a céljai oly személyes érdekűek

<sup>1</sup> Apost. csel. 4. 12.

<sup>2</sup> Márk. 16. 16.

mindenkire nézve, hogy a gondozásukban elkövetett hibát sohasem lehet helyrehozni. Az előbbit rá lehetett bízni emberekre, de az utóbbiért csak az Istenember vállalhatott felelősséget, csak nála van a lélek biztos kezekben. A földi hatalom tehát nem nyúlhat a lélekhez. Ez egészen Krisztusé. Övé ennek a nevelése, az iskola, övé ennek az irányítása a törvényhozásban, övé ennek a megszentelése a szentségek által. A földi hatalomnak érdeke és kötelessége, hogy Krisztust ebbeli munkájában támogassa, hiszen csak azok lehetnek *egész* és megbízható honpolgárok, akik meghajolnak a legfőbb király előtt, akiket lelkiismeretük szava irányít úgy magán, mint társadalmi életükben, akik nem kettős életet folytatnak, hanem osztatlan, egész lényükkel tudják szolgálni úgy földi, mint égi urukat. Ámde az államnak ahhoz nincs joga, hogy Krisztust ebbeli munkájában bármiképp irányítsa, akadályozza, működésének korlátokat szabjon vagy a lélek ügyeiből bármit is kivegyen joghatósága alól (pl. a házasságot, iskolát). Túlkapások ezek, amelyekkel az állam saját halálát siettetni s egy olyan nemzedék nevelésén dolgozik, amely maga fordítja kezét mestere ellen. Így volt ez eddig, így lesz ezután is: Krisztus jogara alól még nem kerültek ki forradalmárok és rendbontók. Ezeket az állam nevelte, mikor a lelkeket elvonta Krisztustól, vagy fölöttük való joghatóságát csökkentette.

A test és a lélek érdekei azonban gyakran találkoznak. A földi ügyek rendezésében az állam autonómiával rendelkezik, amelyet Krisztus a fönnebb említett okokból nem vett el tőle. Ez az autonómia azonban nem azt jelenti, hogy ebben az erkölcsi és isteni törvényektől függetlenül járhat el. Kezelésüknél épúgy szemmel kell tartania a felsőbb törvényeket, mint az egyes embernek magánéletében az állami és isteni törvényeket. Ha ezt megvalósítja, akkor az ú. n. vegyes ügyeknél sem ütközhet össze Krisztus érdekeivel. Mert ezeket a felsőbb hatalom, Krisztus királyságának elvei szerint kell intézni, vagyis alsóbbrendű hatalomnak és érdeknek vagy párhuzamosan kell haladni a fölsővel vagy pedig le kell mondania a maga előnyeiről, hogy a fontosabb, a lélek üdvössége, kárt ne valljon. Ahol ez hiányzik, ott az állam elpártolt Krisztustól és Istentől,

nem áll a természetjog alapján, (amely mások, különösen pedig a fölsőbbrendű alakulatok jogainak elismerését megköveteli) s így az ingatag talajon nemsokára elsüllyed. Krisztust azonban nem lehet száműzni. Az ilyen elpártolt, elvilágiasodott államban is uralkodik, nem hagyja a lelkeket s az emberi okosság megszegésére gyakran még nagyobb és főségesebb dolgokat művel bennük és általuk, mintha az állam teljes erejével segítené munkájában.

\* \* \*

Ezek után már könnyű lesz meghatározni Krisztus királyságának formáját.

1. Nem *teljes theokrtia*, mivel első és legfőbb célja a lélek üdvössége, a földi célokat pedig az államra bízza, bár ezek rendezéséhez is lenne joga. Végső céljaiban és rendezettségében azonban theokratikus királyság, mert arra törekszik, hogy Isten legyen minden mindenkben. Ezért már földi formájában is megvan benne a theokratia ereje, amennyiben megkívánja, hogy a földi célok érvényesítésénél is tekintetbe jöjjenek Isten törvényei és szempontjai.

2. *Theothropokratikus* királyságnak nevezhetnők azért, mivel hordozója, alanya Krisztus embersége.

3. *Nem választott királyság*, mert Krisztus személyi alkotásánál fogva, minden emberi elismeréstől függetlenül király.

4. *Öröklési jogú*, mert az Ige hozománya gyanánt nyerte Krisztus a népek és az egész mindenség fölötti hatalmat és uralmat.

5. *Monarchikus*, mivel az egész hatalom osztatlanul egy ember kezében van.

6. *Absolut királyság*, mert *a)* minden megszorítás nélküli teljhatalma van a teremtmények fölött,<sup>1</sup> *b)* mert céljait és eszközeit nem az emberek határozzák meg, hanem a legfőbb törvényhozó Isten és Krisztus. De mivel ezek az ember természetének megfelelően és sokkal bölcsebben vannak meghatározva, mint azt az emberek tehetnék, azért az *alkotmányos uralom* (monarchia temperára) minden előnyét felöleli, anélkül, hogy a constitutionális

<sup>1</sup>V. ö. Encyclica «Quas primas».

kormányforma gyöngéinek, a hatalom megosztásának helyet engedne.

7. *Nem nemzeti*, mert kiterjedésében korlátokat nem ismer.

8. *Nem nemzetközi*, mert tiszteli az emberek hovatar-  
tározási kötelmeit.

9. *Nemzetfölölti*, mivel oly közösségben egyesíti az embe-  
reket, melyben az igazi testvériség fűzi össze őket,<sup>1</sup> tisztítja  
meg túlzott igényeik uralmától.

\* \* \*

Krisztus emberi természete szerint teremtmény, akárcsak  
mi. Az örök Igével való egyesülés révén azonban különös, isteni  
méltóságra emelkedett. Megmaradt ugyan embernek, de illő  
volt, hogy az Isten Igéjéhez való tartozás minden módon ki-  
fejeződjék. Ezért nyert a megszentelő malaszt révén oly föl-  
szerelést, amely a tudás és jóság mérhetetlen kincseivel árasztotta  
el, ezért nyert a teremtmények között és fölött kiváltságos  
helyet és hatalmat. Illő volt, hogy Krisztus embersége szerint  
is ugyanoly természetű, bár méreteiben kisebb és így csak  
hasonló hatalmat gyakoroljon a teremtményeken, mint istensége  
szerint. Mindazt, amit Isten gyakorol a teremtményeken, Krisz-  
tus embersége is gyakorolja a véges lény természetének meg-  
felelő módon. Az isteni teljhatalomnak e visszfénye teszi Krisztust  
királlyá. *T* *Krisztus királysága tehát az Istenembernek a megváltás*  
*révén nyeri legfőbb hatalma az emberen és a mindenségen, amelynél*  
*fogva az embert örök üdvösségéhez, a mindenséget pedig az új ég*  
*és új föld állapotához mint törvényhozó, kormányzó és legfőbb bíró*  
*eljuttatja s így embersége szerint is résztvesz a világkormányzás-*  
*ban, amennyiben ez a megváltás érdemeivel és céljaival összefügg.*

<sup>1</sup> A két utolsót l. bővebben Isten országa c. olvasmányunkban,



## 5. ÚTMUTATÓ

*Rex et legifer—Rex iustitiae.*

**B**<sup>ZONYOS</sup> közös cél megvalósítása érdekében alakul minden társadalom. Ettől függ léte, ez adja meg létjogát, ez nyomja rá az életrevalóság bélyegét. Ezért kell a célt minden kétséget kizáró módon megállapítani és a társadalom fejével úgy szemeltartatni, hogy az egyes részek és tagok működését föltétlen biztossággal terelje ennek szolgálatába. Így jár el a természet, mikor az embert a legelemibb társadalmi alakulatba, a családba, belekényszeríti. A családi élet célját félreismerhetetlenül és teljesen egyoldalúan határozza meg, úgyhogy értelmet használó ember és nép ebben nem tévedhet és másban mint az emberi nem terjesztésében és fönntartásában nem láthatja azt. Az ösztönökben oly hatalmas fegyverről és erőről gondoskodott ebben az irányban a természet, amely föltétlenül biztosítja, hogy az ember nem vonja meg erőit e nagy cél és jó megvalósításától. Ámde ez a biztosság csak a dolog fizikai részére terjed ki. Mert az embert nem lehet összes életmegnyilvánulásaiban a nyers, fizikai vagy tisztán egyoldalúan működő erők hatása alá helyezni. Ez nem felel meg eszes természetének, amelyet csak erkölcsi, az értelemre és akaratra ható és szabad választását meg nem szüntető erők irányíthatnak. Innen van, hogy az ember a természet céljait meghamisíthatja, irányítása alól kivonhatja magát s messze-messze eltávozhat akaratától ott, ahol nem áll brutális, föltétlenül lekötő erők hatása alatt. Hogy mennyire kijátsza és meghíúsítja a természet útmutatásait a «modern» család, jól ismeretes. Az emberi gonoszság még a legvilágosabb rendelkezést is el tudja homályosítani, tisztán önjavának, jólétének és gyönyörűségének szolgálatába állítva a természetnek a közös, a nagy jó elérésére irányító erőit.

Ha ez a természettől kitűzött célok és társadalmi alakulatok körében megtörténhet, akkor még nagyobb veszedelem fenyegeti a többi szabad, a természet felügyeletétől távolabb eső célokat és társaságokat. Ezért kell a cél szemmeltartásával megbízott szervnek folyton éber szemmel őrködni, hogy megvédje minden elhomályosító vagy megghiúsító törekvéssel szemben. A társadalomnak ez a védekezése a bomlasztó törekvések és mozgalmak ellen s a cél pozitív elérésére és a közjó előmozdítására irányuló tevékenysége a *törvényhozás* keretében játszódik le. Ez tehát mindama rendelkezések, szabályok megállapítását öleli fel, amelyeket a társadalom tagjainak szem előtt kell tartania, ha a célt el akarják érni és együtt akarnak működni, hogy a közjó keretében egyedi javukat és boldogságukat is biztosíthassák. Mivel pedig a céllal, a közjával ellentétes törekvések és cselekedetek vagy többé-kevésbé veszélyeztetik, vagy egyszerűen lehetetlenné teszik annak megvalósítását s így ártalmára vannak úgy a társadalomnak, mint az egyeseknek, azért a törvényhozónak fenyegetőleg is fel kell lépnie és meg kell határoznia a büntetést, amit az érdemel, aki a célt hátráltatja. Így a természet bünteti pl. a modern családot, nemcsak előbb-utóbb bekövetkező fizikai fájdalommal s azelőtt alig, vagy kevéssé ismert betegségekkel, hanem főképp lelkiismereti furdalással és azzal a sok keserűséggel és félelemmel, amelyet az «egy»-ért vagy az «egy»-től el kell viselni. Társadalmat tehát törvény nélkül el sem lehet képzelni s ott, ahol nincs törvénytisztelet, a társadalom beteg. Ahol pedig ezt elnézik, vagy rossz példával járnak elől, ott kimondták a halálos ítéletet a társadalom fölött.

A törvényhozásnak egyébként sohasem volt jó híre. Nem szeretik, mert határozataival leköti a szabadságot, ami még a jóknak sem kellemes, a rosszak előtt pedig egyenesen gyűlöletes. Hozzájárul a törvényhozók alkalmatlansága, szenvedélyessége, ami gyakran vagy egy párt javát tartatja velük szem előtt, vagy eltávolít a törvényhozás céljától, olyant engedve meg, ami nem teszi jókká az alattvalókat. Mert a törvényhozásnak nevelő célja van s arra való, hogy megmondja mi a jó, mi az erényes, mi a célravezető. Ezt az alattvalók sokszor nem tudják maguk meghatározni; nem egyszer hiányzik az értelmi képzettség, leg-

többször pedig a közjónak és az elérésére szolgáló eszközöknek oly tökéletes ismerete, amelynek alapján eldönthetnék, jók és célravezetők-e cselekedeteik.<sup>1</sup> Épen ezért *a törvényhozás, az államfő kizárólagos joga*, ennek a feladata lévén a közjó szemeltartása s így annak a meghatározása is, hogy mely cselekedetek alkalmasak ennek előmozdítására, melyek veszélyeztetik ezt, vagy távolítanak el tőle teljesen. Ezért a társadalom nevelő eszköze, a polgárok iskolája a törvény, amelynek ezért a jót és csak a jót szabad előírnia, azt, ami az embereket erényesekké, jó honpolgárokká teszi. Ezért csak az a törvény felel meg céljának, amely jót ír elő és a polgárok cselekedeteit a közjóra irányítja s csak az köti meg lelkiismeretüket, amely a közjó szervétől, az államfőtől ered.<sup>2</sup>

Aki tehát a természetfölötti élet útmutatójának vallotta magát, aki annak céljait, szabályait, irányító elveit kihirdette és szentesítette, az valóban törvényhozó, az az emberiség feje, királya. Krisztus pedig nemcsak elméletileg hozott törvényeket és velük iskolázta az embereket, hanem cselekedeteiben mintegy a megtestesült, megvalósult törvény és természetfölötti élet volt. Ezért *Krisztus valóban király és minden törvényhozó példaképe*.

Krisztus országában elsősorban is föltétlen *szükség van törvényekre*. Itt ugyanis az ember legnagyobb, örök javáról és boldogságáról van szó. Elkerülhetetlenül szükséges tehát, hogy kétséget kizáró célkitűzéssel és az eszközök legpontosabb megjelölésével oktassa ki alattvalóit, hogy a vezér hibájából egy sem tévelyedjen el, egy sem vesszék el. Ehhez járul, hogy a cél és eszközök természetfölöttisége miatt az emberek tisztán Krisztusra vannak utalva, mivel az ilyen dolgok az emberi értelemre nézve megközelíthetetlenek s csak Isten vagy az ő megbízottja oktathatja ki őket. Ha tehát a földi országban sem lehet törvényhozó útmutatása nélkül a végső célt, a közjót biztosítani, még kevésbé lehet ezt elérni a kegyelem országában, ahol

<sup>1</sup> Erre is lehetne alkalmazni, amit szt. Tamástól más összefüggésben hallunk, hogy csak hosszú idő múlva, kevesen és ezek is sok tévedéssel keverve ismernék meg azt, ami a közjót előmozdítja. I. Qu. 1. a. 1.

<sup>2</sup> Minderről v. ő, I-11. Qu. 90 et sequ.

az emberi elme fénye gyöngé és találékonyága magasabb megtermékenyítés nélkül egyenlő a semmivel.

*A cél elhomályosításának* és meghiúsításának veszedelme itt továbbá sokkal nagyobb, mint a földi ország céljainál. Az örök üdvösség nagy terheket rak az ember vállaira, sok önmegtagadást követel tőle: a természet vadhajtásainak letörését és «mennyei» életet. Mindezekkel természetszerűleg ellenséggként áll szemben alsóbbrangú életünk, különösen az érzéki vágyódás. Ha tehát nem állanánk bölcs törvényhozó felügyelete alatt, aki világosan tárja elénk, mi a jó, mi a rossz, hamar meghamisítanánk és a természet ízléséhez igazítanánk üdvösségünk ügyét.

Krisztus országában továbbá épűgy vannak *jó és rossz emberek*, mint a földi birodalmakban. A jók tehát föltétlenül rászorulnak a biztos útmutatás védelmére a gonoszok rossz példája és gúnyolódásával szemben, az utóbbiakat pedig sújtania kell a legfőbb tekintély elítélő szavának, ha elhatalmasodásuknak, a jók igazságtalan elnyomásának és megtevesztésének utat nem akarunk nyitni. Ha a természetfölötti életnek a túlvilági jutalmazást és büntetést megállapító legfőbb törvénye nem lenne minden kétséget kizáró módon kihirdetve, vájjon ki állana meg helyét az élet viszontagságai között? Mikor látjuk, hogy az igaznak szenvednie és nyomorognia kell, a gonosz sorsa pedig, legalább látszólag, tele van földi jóval és kényelemmel, ki ne zavarodnék meg, ki viselné türelemmel az életet, ki hordozná a keresztet, ki ne pártolna át a rosszak könnyebb életmódjához, ha nem hallaná a legfőbb tekintély döntő szavát. Elnyerték jutalmukat, mondja határozottan a gonoszokról,<sup>1</sup> a jók kisded csapatát pedig vigasztalja: Ne féljeteK, mert Atyátok az örök jutalmat szánta nektek.<sup>2</sup>

Szükséges végűl, hogy az üdvösséghez vezető út *minden veszélyére figyelmeztesse* híveit, aprólékosan leírja azt, minden elágazáshoz figyelmeztető táblát állítson. Mert még az isteni ki nyilatkoztatástól megtermékenyített emberi elme találékonyága sem elég ahhoz, hogy mindenűtt kiismerje magát. Meg aztán nem is lenne mindenkinek a gondolkozáshoz elég ideje. Ezért

<sup>1</sup> Máté 6. 2; Luk. 16. 25.

<sup>2</sup> Luk. 12. 32.

szükséges a törvényhozó biztos útmutatása és kétséget kizáró döntése.

Krisztus, az irgalmasszívű jó Pásztor, nem is hagyta híveit törvényhozásának jótéteménye nélkül, hanem egy az egész életre kiterjedő, annak minden mozzanatát felölelő törvénykönyvvel gondoskodott az isteni élet előírásáról, annak biztosításáról az elhomályosító és akadályozó törekvésekkel szemben.

Egyetlen államnak a célja sincs oly határozottan megállapítva, mint Krisztus országáé. *Az örök élet* pedig ez, mondja,<sup>1</sup> hogy megismerjenek az emberek téged, az Atyát, és akit küldöttéi, Jézus *Krisztust*. S hogy valaki meg ne *tévedjen* és tisztán elméleti ismeretben ne lássa az üdvösséget, törvénykönyve világosan megmondja, hogy túlhan látni fogjuk Istent, úgy amint van<sup>2</sup>, amiből oly boldogság árad át egész lényünkre, aminőt szem nem látott, fül nem haHott s az ember szívébe föl nem hatolt.<sup>3</sup> De csak azok érik ezt el, akik itt a földön ismerik az Atyát, akiknek élete olyan, mint az Atyáé: legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes.<sup>1</sup> Az ismeret tehát, amit országa céljául tűz ki, élet és cselekvés. Az értelem felruházása olyan éhekkkel, amelyek nem a mi javunk szempontjából mutatják az élet és világ eseményeit jóknak vagy rosszaknak, kedvezőknek vagy kellemetleneknek, hanem Isten szempontjából ítélik meg ezt velünk, tehát Isten akaratát teszik mindennapi kenyerünké, értelmünk eledelévé, *ez az Atya megismerése*. Az akaratnak meg a többi képességnek megtisztítása az önzéstől, tisztán az egyed szempontjából vett jó utáni törekvéstől s beleillesztésük a nagy világegyetem rendjébe, ahol az első ok, a Teremtő akaratának, az ő szempontjából való jónak törvényei uralkodnak, *ez az Atya megcselekvése, a tökéletesség*. De arról is felvilágosít bennünket, hogy mi Jézus Krisztus megismerése Aki pedig utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztyét és kövessen engem.<sup>5</sup> Aki a Fiút ismeri, az Atyát is ismeri.<sup>6</sup> Ezért, aki azt cselekszi a földön, amit a Fiú cselekedett emberi

<sup>1</sup> Ján. 17. 3.

<sup>2</sup> I. Ján. 3. 2.

<sup>3</sup> I. Kor. 2. 9.

<sup>4</sup> Máté 5, 48.

<sup>5</sup> Máté 16. 14.

<sup>6</sup> Ján. 14. 7. s köv.

testében, az megvalósította az istenes élet földi célját, az megcselekszi az Atyát, emberi testben Istent hordoz,<sup>1</sup> az tökéletes, mint az Atya. Ezért nem is kellett volna más törvénykönyv Krisztus országának, mint az ő királyi élete. *Én vagyok az út, igazság és az élet,*<sup>2</sup> mondja öntudattal. Aki utánam jön, nem szégyenül meg, mert én föltámasztom az utolsó napon.<sup>3</sup> *JCrisztusban tehát nemcsak törvényhozó királyt, hanem az új-szövetség élő törvényét, a földi formában és testben megjelent mennyei életet nyertük-*

Mivel a Krisztustól előírt élet végcéljában az ember minden igényét fölülmúló kegyelem (Isten életében való részese-dés), eszközeiben pedig a természet erőit fölülmúló energiára, a malasztra és természetfölötti igazságokra és törvényekre támaszkodik, *Krisztus törvényét, az Evangéliumot, a kegyelem törvényének, országát pedig a malaszt országának mondjuk.*

De nemcsak a célt tűzte ki világosan, hanem körülbástyázta törvényekkel, általános és részletesebb elvekkel és útmutatásokkal, hogy senki sem kételkedhesek, minek van az ő országában középponti vagy mellékes jelentősége s így még vitatkozni se lehessen arról, hogy miként cselekednék vagy gondolkoznának a mester, ha most élne közöttünk. Így mondja ki *országának alaptörvényét* és az istenes élet középpontját a szeretet parancsában. Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szívedből — felebarátodat pedig mint tenmagadat.<sup>4</sup> Hol van a földi törvényhozás, amely ily világosan beszélne s ily határozott mértéket tudna megállapítani cselekedeteink értékeléséhez a közjó, a végső cél szempontjából!

Mivel pedig Krisztus nem rontani, hanem befejezni jött, törvényhozói útmutatásával megtisztította Isten törvényét mindentől, amivel az emberi gonoszság, kényelemszeretet vagy «nemzeti» törekvés azt beszennyezte és elhomályosította.<sup>5</sup> Így hamisították meg az emberek a szeretet törvényét, mikor hatóköréből kizárták az ellenséget. Krisztus ezt megrója. Hiszen így még a pogány is szereti felebarátját. Az ő országában csak az lehet az Atya Fia, csak az cselekszi meg az Atyát, aki ellen-

<sup>1</sup> Ján. 14. 23

<sup>2</sup> Ján. 14. 6.

<sup>3</sup> Ján. 6. 40,

<sup>4</sup> Mát. 22. 37.

<sup>5</sup> I-II. Ou. 107.

ségeivel is meg tud békülni, jót tud velük tenni s imádkozik üldözőiért.<sup>1</sup> Meghamisították az emberek a parancsokat, mikor csak a leggorombább cselekedeti bűnöket vonták alájuk. Krisztus azonban kioktatja híveit, hogy az is ő, aki haragszik atyafiára vagy lelki kárt és fájdalmat okoz neki és hogy már az is paráználkodik, aki tisztátalan szemmel néz asszonyra.<sup>2</sup> Mert az Atya szellem. Aki tehát imádni akarja, magában akarja hordozni, annak lélekben és igazságban kell ezt tenni s nem szabad megelégednie a szem szerinti jósággal és tisztességgel. Ez talán elég a polgári becsülethez, elég az emberek előtti igazsághoz, de *Isten* többet vár tőlünk: a láthatatlan lélek igazságát és szentségét, láthatatlan és tisztán a lelkiismerettől jóváhagyott vagy elvetett cselekedetek által. Így óvta meg Krisztus híveit a maguk vagy embertársaik részéről származó csalódások és elhomályosító törekvések ellen *s így juttatta kifejezésre országának szellemi voltát* olyan törvényekkel, amelyek a belső, láthatatlan lelket kormányozzák és irányítják.

Hogy a cél megvalósításának útjából minden akadályt eltávolítson, azt simává tegye, kiegészíti a tízparancsolatot az evangéliumi tanácsokkal. Ezekben nem új tökéletességi eszményképet jelölt meg, hanem csak azt az egyet, a mindenkire nézve kötelezőt akarta könnyebben elérhetővé tenni.<sup>3</sup> Ily gyöngéd törvényhozó volt Krisztus! Ennyire szívéen hordozta híveinek az üdvét!

Pontosan meghatározza továbbá az Ur, hogy hol szerezhetjük meg ama fölszerelést, amely a mennyei élethez és az Atya tökéletességének megvalósításához szükségesek. Hogy a keresésben el ne tévedjenek, Péteren, a kőszálon világitótornyot állít. Erre kell néznie mindenkinek, hogy az élet tengerén el ne tévedjen, Péter szavát kell hallgatnia, hogy kiismerje magát az értelem és az emberek által támasztott nehézségek között.<sup>4</sup> Itt találja meg a szentségeket, amelyek a malasztot, az istenes élet tényezőjét közvetítik. Neki, az ő felügyelete alatt

<sup>1</sup> Máté 5. 43. s köv.

<sup>2</sup> Máté 5. ai. s köv.

<sup>3</sup> I-II. Qu. 108. a. 4; II-II. Qu. 184. a. 3.

<sup>4</sup> Máté 16. 18; 28. 10.

működő papságnak adott megbízást a keresztelésre.<sup>1</sup> Itt nyerhetik meg bűneik bocsánatát<sup>2</sup> s itt találják meg a lelket tápláló kenyeret.<sup>3</sup> Más utat Krisztus nem jelölt meg a kegyelem eszközeinek feltalálásához és használatához. Aki ezeket megveti, Krisztust veti meg s nem lehet benne része. Önámítás tehát és Krisztus törvényhozói hatalmának tagadása az individualizmus amaz állítása, hogy bensőnkért csak Istennek tartozunk elszámolással s ezt úgy és akkor intézzük el vele, amint és amikor ez nekünk tetszik. Úgy van. Csakis Istennek vagyunk felelősek, de úgy és oly módon, amint Ő előírja. Erről pedig Krisztus világosan és határozottan intézkedett. Ezért kell az általa kijelölt forráshoz és közvetítőhöz fordulnunk.

Krisztus végül pontosan rendezi külső és belső cselekedeteinket. Az újszövetség célja a malaszt közvetítése s így az istenes élet megvalósítása lévén, cselekedeteink szabályozásánál is ezt a mértéket használja: azt és annyiban tiltja meg vagy parancsolja, ami és amennyiben ezt rendezi, előmozdítja vagy gátolja. Ezért írja elő ama külső cselekedeteket, a szentségek fölvetelét, amelyekkel a malasztot megszerezünk, valamint azokat a cselekedeteket is, amelyek szükségszerűen összefüggnek a kegyelemérettel. Így pl. hitünk megvallása!<sup>4</sup> és általában Isten parancsainak a megtartását. A többi dologban pedig, amitől nem függ a kegyelemérettel megtartása vagy elvesztése, mindenkinek szabadságot enged, hogy belátása szerinti módon és időben gyakorolja azt. Ezzel akarja kifejezni, hogy *az evangéliumi törvény a szabadság törvénye*. Innen van, hogy nem határozta meg pl. az alamizsna, az egyházi adó, a szentségek fölvetelének, a bőjtnek stb. mértékét és módját, rábízta ezek rendezését az egyesek benső szükségletére, főképp pedig Egyháza belátására.<sup>5</sup> De belső cselekedeteinkre is nagy gondot fordít, előírva, hogy ne csak a külső cselekedetekre, hanem főképp ezekre fordítsunk gondot. Tiszta szándékból induljanak ki ezek s így ne földi kincseket, emberi elismerést gyűjtsünk általuk, hanem az Atya kedvét igyekezzünk velük megszerezni.<sup>6</sup> Figyel-

<sup>1</sup> Máté 28, 19—20.

<sup>4</sup> Máté 10. 32.

<sup>2</sup> Ján. 20. 23.

<sup>5</sup> I-II. 108. a. 1-2.

<sup>3</sup> Máté 26. 26 .s köv.

<sup>6</sup> Máté 6. 16-20. I-II. Qu. 108. a. 3.



meztet bennünket, hogy ne legyünk bírái felebarátainknak,<sup>1</sup> hanem először magunkra nézzünk s csak úgy másokra. Megkívánja végül, hogy tökéletes bizalommal vessük magunkat az isteni gondviselés karjaiba<sup>2</sup> s imádkozva keressük a cél eléréséhez szükséges kegyelmeket<sup>3</sup> a szoros kapun átlépve az Isten útjára!

*Krisztus mindezekben irgalmas törvényhozónak mutatkozik.* Semmit sem írt elő, amit önmagán ki nem próbált volna úgy az édességet, mint a terhet illetőleg. Így a szeretet parancsát egészen életének kioltásáig gyakorolta, az Atya iránti szeretet édességéből kiindulva ontván vérét az övéiért.<sup>5</sup> Tapasztalatból ismerte az ember teherbírását. Ezért vette le válláról az őszö-vetségi törvény terhét s csak annyit hagyott meg a külső cselekedetektől, ami föltétlenül szükséges a belső érzület valódiságának bizonyításához, ennek fölkeltéséhez vagy az országhoz való tartozás nyilvánításához." Ezért meg, mivel parancsainak megtartásához annyi belső vigasztalást és kegyelmet fűzött, mondhatta: az én igám gyönyörűsége és terhem könnyű.<sup>7</sup> A szeretet, amely az istenes élet kiindulópontja és célja, teszi könnyűvé. De könnyűvé teszi a tudat is, hogy *Krisztus igazságos törvényhozó*, akit a szenvedély nem vakíthat el, aki semmi hasznot sem vár alattvalóitól, hanem tisztán ezek javát tartja szem előtt. Nem kell tehát félnünk, mint az emberi törvényhozónál, hogy félrevezet bennünket, vagy hogy valamely párt érdeke irányítja tevékenységét. *Ilyen tökéletes útmutatónk van a J<sup>h</sup>risztus királyban! Igazi lex önmagában híván életre, testesítvén meg a törvényt, igazi legifer, biztosan mutatva az üdvösség felé vezető utat.*

\* \* \*

Az Evangélium a szabadság törvénye. Ez nem azt jelenti, hogy a Krisztus jogara alatt élők tetszésük szerint cselekedhetnek. Ez, amint láttuk, nem igaz, mert Krisztus nagyon is pontosan határozta meg az üdvösséget és a hozzá vezető utat.

<sup>1</sup> Máté y. i.

<sup>5</sup> Ján. 15, 13.

<sup>2</sup> Máté 6, 36. s köv.

<sup>6</sup> 1-11. Qu. 108. ad.

<sup>3</sup> Máté 6. 9. s köv.

<sup>7</sup> Máté 1 >, 30.

<sup>4</sup> Máté 7. 14.

A szabadság törvénye az Evangélium, mert a kegyelemélethez nem föltétlenül szükséges dolgokban helyet ad az emberi vélekedésnek, főkép pedig azért, mert megszabadítja az embert a pillanat és a szenvedélyek uralmától. Akinek nincsenek általános, az egész valóságot és életet átfogó elvei, nincs világnézete és életbölcseége, azt a pillanat nádszálként ingatja majd jobbra, majd balra: szolgálja a különféle benyomásoknak és vélekedéseknek. Ettől szabadít meg bennünket Krisztus az Evangélium bölcsességével és elveivel, úgyhogy segítségükkel mi uralkodunk e pillanaton, az emberi vélekedéseken és ellenvetéseken százados tölgyfaként megingathatatlanul állva az ezek tülekedéséből származó viharok erején. A szenvedélyek rabja, aki legyőzetik általuk s hanyatt-homlok rohan vágyódásai után. Ebből a szolgálásból szabadít meg bennünket Krisztus törvénye, mikor egyrészt a malasztban természetfölötti energiát ad ezek legyőzésére, másrészt pedig az élő törvénnyel, Krisztus példájával és az Evangélium előírásaival folyton ösztönöz bennünket, hogy ne ily, a szenvedélyek kedvtelése szerinti változó, szolgálai, hanem fölöttük uralkodó, változatlan elvek szerint lefolyó életet folytassunk. *Így tesz bennünket Krisztus törvénye szabadokká, Isten változatlanóságát és tökéletességét visszatükröző jellemekké.* S minél jobban hatalmába kerít bennünket az Evangélium, minél teljesebben hajtottuk nyakunkat Krisztus igája alá, annál nagyobb lesz szabadságunk, annál kevesebb törvényre és előírásra van szükségünk. Mi magunk leszünk önmagunk törvényei, Krisztushoz hasonlóan az út, igazság és élet, akik minden külső kényszer vagy irányítás nélkül is azt teszik, ami jó, Isten és emberek előtt jó: iustus sibi ipsi lex. Az igaz önmagának törvénye. Ide azonban nem a féknélküli szabadosság és a törvénynélküli állapot visz el bennünket, hanem Krisztus törvényének átélése, átvitele az életbe, életté való átalakítása. Így tett az ószövetség zsolnárosa, aki kimeríthetetlen Isten törvényeinek dicsőítésében, így kell nekünk is tennünk, ha az igazság felszabadító erejében részesülni akarunk.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> V. ö. a szerző Intuáció és átélés c. értekezését főleg 34. s köv. old.

## 6. BÍRÓ

*Rex tremendae maiestatis.*



ÖBBSZÖR szóltunk az individualizmus túihajtásairól. Ezek között az a legcsúnyábbik, hogy e cselekedetek mértékévé az egyén érdekeit teszi meg. Sem fölöttük álló törvényhozást és útmutatást, sem pedig cselekedeteiért való elszámolást nem ismer. Még Istennel is a maga fazonja szerint akar leszámolni, csak úgy és annyiban, amint ezt a lelkiismeretnek nevezett hamis és teljesen félrevezetett hang megköveteli vagy előírja. Hogy ezt sem az állam, sem pedig Krisztus el nem tűrheti s az egyes embert vezetése és irányítása alól ki nem veheti, fönnebb bizonyítottuk. Most *még azt* kell megmutatnunk, hogy az egyén cselekedeteinek megítélésében sem független, hanem ugyanaz a hatalom, amelynek feladata, hogy az egyéni erőket közjó szolgálatába állítsa, van hivatva arra is, hogy az erők felhasználásáról s így az egyéni cselekedetek értékéről ítéletet mondjon.

Minden rendezett társadalmi alakulatban szükség van a bíraskodásra, vagyis annak az eldöntésére, megfelel-e valamely cselekedet a közjó követelményeinek vagy nem. Onnan van ez, hogy a törvény csak az általános szabályokat és előírásokat adja, a polgárok cselekedetei pedig konkrét körülmények között történnek. Az általános irányító elvből kell levonni a következtetést úgy, hogy ez önmagában (a törvény szempontjából) és az összes körülmények számbavételével egyaránt helyes, jó és a társadalom végső céljának is megfelelő legyen. Ámde épen itt térnek el a polgárok véleményei. A törvény pl. előírja: ne lopj, ne nyúlj a máséhoz. Ámde az egyik polgár azt mondja: nem a máséhoz nyúltam, mikor embertársamtól elvettem száz pengőt. Végső szükségben voltam; csak így menthettem meg a



Bíró (Rex tremendae majestatis)

Fra Angelico

magam és családom életét, mondja az egyik. A másik pedig hasonló körülmények közt azt állítja, hogy így kellett tennie, mivel jogos tulajdonát másként nem tudta embertársától visszaszerezni. Mindezt a károsított fél természetesen tagadja. Ha nem lenne hatalom, amely ily vitás esetekben igazságot szolgáltat s a leghatározottabban meg nem mondja, melyik fél cselekedett helyesen a közjó szempontjából, akkor a társadalmi rendet a legbölcsebb törvényhozás mellett sem lehetne fönntartani. Amint az egyes polgár nem tudja eldönteni, hogy általánosságban mi felel meg a közjó előmozdításának vagy mi hátráltatja azt, úgy annak sem hivatott bírója, vájjon ez vagy amaz életmegnyilvánulása és cselekedete a közjót szolgálja-e vagy nem. Mert igen jónak és helyesnek tűnhetik fel valamely tett a magunk szempontjából és még szebben színeztetik azt meg érzelmi világunk kívánságainak alanyi prizmánkon keresztülhatoló sugarai, de ebből nem következik, hogy ez mások, tehát a jog, az igazságosság szempontjából is így van. Erről csak az a szerv dönthet, amelynek a közjó szemmel tartása a feladata, amely tehát nem az egyes ember színezetében látja a cselekedetet, hanem az általános emberi, társadalmi szempontból. *Az államfő ama tevékenységét, amely a polgárok cselekedeteit megtisztítja az alanyi, egyedi szempontok színezésétől s tisztán a közjó világlátásába állítja be, mondjuk, bíraskodásnak.*

Ezenkívül meg kell fontolnunk, hogy a társadalmi életben nincs cselekedet, amelynek jó vagy rossz hatása ne lenne a közjóra. Ha pl. a kereskedő emeli az árat, vele együtt kénytelen a földműves, az iparos stb. mind megfelelő módon drágábban dolgozni, hogy helyreállítsa az egyensúlyt s kárt ne valljon a saját szakmájában. Ha már most mindez az emberek kénye-kedvére van hagyva, úgy hogy kiki tisztán a maga érdekei szerint dönt munkájának és árújának értékéről, akkor rendezett társadalmi életről szó sem lehet. Itt a közjótól mérsékelt, tehát az összes társadalmi erők kiegyenlítődéséből származó egyedi érdekeknek lehet csak szava. Az ily ügyek elbírálója tehát nem lehet a tisztán magánérdekeket szem előtt tartó egyén, hanem a közjó szervének feladata az, hogy a társadalmat ilyen kilengésektől és esetleges megrázkódtatásoktól

megvédje, minden esetben elbírálván, jól vagy rosszul cselekedett-e valaki.

Vagy vegyünk egy másik példát. Megölnék valakit. Ha nincs hatalom, amely ezt megbírálja, a bűnösről ítéletet mondjon s kiszabja rá a büntetést, vége van a társadalmi rendnek, a közbiztonságnak. A gonoszok fölszabadulnak s a náluknál gyöngébb polgár teljesen ki van szolgáltatva önkényüknek. *A jó és rossz cselekedetek elbírálására, jutalmazására, illetve büntetésére szolgál a bírói hatalom, amely nélkül társadalmi alakulat el sem képzelhető.*

Végül meg kell fontolnunk, hogy a közjavakat is bizonyos szervek kezelik. Nemcsak a nemzet szellemi, kulturális javait, hanem az anyagiakat is, mint pl. az adókat, állami javakat stb. A polgárok megnyugtatása, de meg a dolog természete is úgy kívánja, hogy ezeknek az ügyvitele nyilvános ellenőrzés alatt legyen. Kell tehát egy ezek fölött levő hatalomnak is lennie, amelynek számadással tartoznak tevékenységükről s amely ítéletet mond, megfelel-e működésük az ország közjavanak vagy nem. Az államhatalom ily megnyilvánulását mondjuk bíraskodásnak. Ezen tehát a legfőbb társadalmi szerv ama tevékenységét értjük, amellyel a polgárok egyes cselekedeteiről ítéletet alkot s megállapítja, vajjon megfelelnek-e a közjónak s az azt védő törvények betűjének és szellemének vagy nem. Ítékezés ez, amely eldönti, melyik oldalon van az igazság. Kiosztja a polgárok között az állam legnagyobb kincsét, az igazságot s így megadja mindenkinek jogos tulajdonát, a jónak jutalmat, a gonosznak a büntetést.

Ha fönnebb azt hangsúlyoztuk, hogy a törvényhozásnak mindig rossz híre volt az emberek előtt, akkor a bíraskodásról fokozottabb mértékben kell ezt állítanunk. Alig találunk embert, aki elismerné, hogy az igazságszolgáltatás kardja jogosan sújtja. Annyira magánérdekeinek szempontjából nézi mindenki cselekedeteit, hogy azoknak a közjó szerinti elbírálását megérteni nem képes. Innen a bírói hivatal gyűlölete az elítéltek részéről, innen a tőle való félelem. Mert itt kell látnia a polgárnak, hogy az állam nem hiába hordozza a kardot. De eme gyűlöletesség mellett sem mondhat le az államfő ebbeli jogáról és köteles-

ségéről. Az egyik embernek a joga föltétlenül megsérti a másik magánérdekeit,<sup>1</sup> de a közjó parancsolólag megkívánja, hogy mindenkinek igazság szolgáltság, még akkor is, ha ez az elítélt felek haragját és gyűlöletét vonja maga után. Tégy igazságot még akkor is, ha tönkremegy a világ!

*Krisztus királyi hatalmával is szükségszerűen össze van kötve a bírót.* Az embereket megvette,<sup>2</sup> úgy hogy ezek szolgálói s így a legteljesebb elszámolással tartoznak neki. Nem testük, nem vagyonuk révén tartoznak hozzá, hanem lelkükkel és annak összes cselekedeteivel. Ezeket mind egy magasabb cél, az üdvösség szolgálatába állította Krisztus s az ember nem rendelkezhet róluk tetszése szerint. Ebbeli működéséről tehát számot kell adnia Urának, aki oly drága áron, élete árán szerezte meg fölöttük a tulajdonjogot. Minden pillanatban elébe léphet tehát a Bíró s a hamis biztonságban szendergő lelket felszólíthatja: adj számot sáfarkodásodról!<sup>3</sup>

Ezenkívül Krisztus törvényhozója az emberiségnek. Ebbeli hatalmát époly drága áron szerezte meg, mint az uralkodóit és igazán bölcsességének legjavát s szeretetének egész teljességét pazarolta az emberekre, hogy biztos utat mutasson nekik végső céljuk felé. Hogyne lenne tehát joga, hogy törvényeinek tisztelétét követelje, betartásukról számot kérjen az emberektől, büntesse bölcsességének megvetőit s jutalmazza annak tisztelőit.

Amint továbbá az ember nem maga szerezte életét, úgy nem maga határozta meg végső célját sem. Mindegyiket rábízott jóként nyerte Istentől. S amint az ember kénytelen alkalmazkodni a testi élet törvényeihez, ha élni akar s az életet nem dobhatja el magától Isten jogainak megsértése nélkül, úgy alkalmazkodnia kell a lelki élet Krisztus-szabta törvényeihez is s örök üdvösségének ápolását nem hanyagolhatja el anélkül, hogy Krisztus jogait meg ne sértené. *Ezért számot felel adnia a JÇrisztus-bíró előtt, hogy mit csinált a rábízott talentummal,<sup>4</sup> gondozta-e lelkét vagy nem.*

Krisztus továbbá minden embert a legnagyobb kincsnek,

<sup>1</sup> Summum ius, summa iniuria.

<sup>2</sup> V. ö. a Megváltó c. olvasmányt.

<sup>3</sup>Luk. 12. 20; 16. 7.

<sup>4</sup>Máté 25, 15 s köv.

*az emberiség közkincsének*, megváltó érdemeinek, szentséges vérének sáfárává tett. Ezeket a kincseket Krisztusnak úgy a maga, mint az emberiség érdekében védelmeznie kell s nem szabad eltűrnie, hogy ezeket valaki könnyelműen elprédálja. Országában ugyanis mindenkinek olyanféle helyzete van, mint a földi birodalomban a miniszternek. Amint ez az állami javakból az egyesek és részek szükségletei szerint merít, úgy Krisztus országában is minden ember maga nyitja meg a csapot, amelyen keresztül Krisztus érdemei lelkébe ömlenek. Mindenki a maga papja, mert önmagának kell megszereznie ama készültséget, lelki dispositiót, amelyet az isteni megbízású (hierarchikus) pap erején keresztül folyó kegyelemáradat megtermékenyít. Ezért mindenki maga köteles elszámolni arról, hogy mire fordította a szentségekből kiömlő energiát, hogy fölhasználta-e azt, vagy nem, hogy terméketlen talajra öntötte-e ki Krisztusvérét vagy pedig termékenyre.

Emellett meg kell fontolnunk, hogy Krisztus országának hívei sokkal *teljesebb egységei alkotnak, mint a földi állam polgárai*. Ha tehát már itt sem történhet semmi sem, amit az egész társadalomra többé-kevésbé ki ne hatna, úgy Krisztus országában még kevésbé történhet jó vagy rossz, aminek hatását az egyes tagok meg ne éreznék. Ennek megértésére tudnunk kell, hogy Krisztus a kegyelemben nemcsak természetfölötti erőforrást nyitott meg, hanem a természetet fölemelő, meg-nemesítő csodálatos, sőt hősi cselekedetekre képesítő energiákat is adott. Gondoljatok a vértanúk hősiességére annyi sok millió ember gyáva aposztáziájával szemben nyomorult emberi félelemből, vagy a szenvedélyek előtti meghunyászkodásból. Mennyi sok szép emberi és isteni vonás ott, mily hitvány jellemtelenség és emberi nagyság-hiány itt. Gondoljatok a világnézeti befejezettségre, amit Krisztus nyomán annyian megtaláltak, arra a lelki kiegyenlítődesre, ami ennek nyomában jár, ama határozatlansággal és lelki megoszálással szemben, amit a Krisztus nélküli kultúrában látunk. Gondoljatok a Krisztus nyomában járó szüzek és az állapotbeli tisztaságot megőrző emberek lelki szépségére, összhangjára és az emberi társadalmat felújító csendes tevékenységére a tisztátalanság pestisével és a



társadalmat megfertőztető ragályával szemben. Nézzétek az Isten akaratán megnyugvó, csendesen szenvedő és tűrő embereket s hasonlítsátok azokat össze az elégedetlenek tömegével és a semmivel le nem csillapítható ember-massával. Krisztus oldalán találjátok az *emberekei*, a másikon pedig az állatokat, a besitákat. *Nemcsak szenteket, hanem embereket nevelő energiákat is hozott Krisztus, sőt egyenesen föltételezi először az ember kialakítását, mielőtt a szentség képmását és bélyegét akarná rajok nyomni.*<sup>1</sup> Mennyivel szebb, emberiesebb, fönségesebb és hősiebb lenne az emberiség élete, ha Krisztus erői uralkodnának benne, ha minden ember élettényezői ezek lennének. Hogy mily csúnya, állatias, alacsony és gyáva ezzel szemben az élet, mutatja a Krisztustól eltávolodott, elvilágiasodott és elistentelenedett történelem — Krisztus előtt és sajnos, utána is. Ezért nemcsak Krisztussal, hanem az egész emberiséggel szemben követ el jóvá nem tehető jogtalanságot minden ember, aki visszautasítja e természetfölötti energiákat, nem engedi lelkében működni azokat, paragon heverteti vagy rosszul használja fel őket. Mindmegannyi szép, emberi és hősie cselekedettől fosztja meg a társadalmat és a történelmet, mindmegannyi állatias és hitvány egyeddel meg cselekedettel szaporítja az emberiség értékét rontó és életerejét kiszipolyozó élősdiakat. Tehát nemcsak Krisztus ellen vét a természetfölötti élet megvetője, hanem az emberiség ellen is, megfosztva azt oly sok jótéteménytől, megakadályozva emberi fejlődésében és tökéletesedésében. *Ezért kell számot adnia egykor Krisztus trónja előtt mindenkinek nemcsak önlelke üdvösségének elhanyagolásáért, hanem azért a mérhetetlen kárért is, amit az emberi társadalomnak okozott.*<sup>2</sup>

A számonkéréssel és az emberek cselekedeteinek elbírá-

<sup>1</sup> Ez az értelme a sokszor idézett, de meg nem értett és a gyakorlatban elhanyagolt elvnek: a malaszt föltételezi a természetet és rája épít.

<sup>2</sup> Szent Tamás 11.-II. Qu. io8. a. 4. ad I. sorolja föl a különböző okokat, amelyek miatt az egyes ember bűne következtében mások, főképp pedig az egész emberi nem bűnhődik. A harmadik okot látja a társadalmi egységben, amelynek alapján a sokaság egy testnek számít s az egyik tag jó vagy rossz állapotát a többi is többé-kevésbé megérzi.

lásával tartozik Krisztus önmagának is. Földi életében «midőn szidalmaztatott, nem szidalmazott, midőn szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem átadta magát az igazságtalan bírónak».<sup>1</sup> Ily csodálatraméltóan viselkedett Krisztus. De ez a történelem folyamán is gyakran megisméltődött. Csúfolták, bántalmazták, megtagadták, arculütötték és leköpdösték, akárcsak Pilátus udvarában. Nemcsak láthatatlan istenségét tagadták le, hanem látható és történelmileg bizonyított emberségét is. Megfosztották becsületétől, rágalmazták és gyűlölték, mint valami gonosztevőt. Valóban mintha csak a történelem is folytatta volna Pilátus Ítéletének végrehajtását, aki Krisztust «az ő akaratukra hagyta»,<sup>2</sup> hogy tegyenek vele tetszésük szerint. Hányszor szerettük volna kérdezni: hol van Krisztus, az Isten ereje és bölcsesége? hol van az Atya, hogy nem szól mellette egyetlen szót sem? De Krisztus hallgatott. Számított az emberek belátására. De hiába. Ott azonban, ahol az emberek akarata és uralma megszűnik, ahol tisztán az élő Isten keze kormányoz, ahol csak neki van szava s az ő leheletéből él mindenki, ott meg kell szűnni e hazug beállításnak és mérhetlenül sok gonoszságnak. Ezért tartozik Krisztus önmagának azzal a bizonyítással, hogy nem volt az az eszelős, ábrándozó csaló, akinek tartották, hanem valósággal az Isten Fia. Ezért kell megjelennie az Apokalypsis fegyverzetében és fönségében, mint igazi Rex tremendae maiestatis-nak, félelmes fölségű királynak. Szájának tüzes kétélű kardja ott áthatol a lelkeken s mindenki a maga nevében lesz kénytelen kimondani a lesújtó erravi-t, a tévedés kétségbeejtő nagy kiáltását. Akkor majd ott áll Krisztus az egész emberiség előtt a világtörténelem igazi fényében, mint annak középpontja és irányítója. Azt akit itt csak mint «megutáltat és legutolsót, a fájdalmak férffiát, a nyomorusághoz szokottat» láttunk, «aki elrejtette orcáját, mint megutált, akit nem is becsültünk»,<sup>3</sup> ott mindenben igazolva látjuk, úgy ahogy ő mondta, de elhinni nem akartuk. Ha Krisztus ezt elmulasztaná, a világtörténet befejezetlen maradna, mert nem szolgáltatna elégtételt az emberiség legnagyobb jótévőjének, meg-

<sup>1</sup> I. Péter 3. 23.

<sup>2</sup> Luk. 13. 25.

<sup>3</sup> Iza. 53. 3.

türne egy igazságtalanságot és büntetlenül hagyná az emberi kevélység túlkapásait. Krisztus az igazság napja. A földi történelem folyamán nem ragyoghatott úgy, amint kellett volna. Az emberi gonoszság felhői csak homályban engedték áttörni sugarait. De érvényesülnie kell egyszer ama földöntúli fényességben is, amellyel valósággal ragyogott, mindig vonzókörében tartva a történelem eseményeit. Az emberek ezt nem vették észre. Ezért kell ezt oly világításban eléjük állítani, hogy szemüket el ne zárhassák előle, elméjük pedig rákényszerüljön a vallomásra: Te vagy Krisztus, az élő Isten Fial

*Az igazságszolgáltatással tartozik végül Krisztus híveinek*  
Ezek mindenben megosztották királyuk sorsát, de nem csüggedtek. Részüik volt szenvedéseiben és megvetetésében, de nem tették le a fegyvert. Vele együtt hordozták a látszólagos legyőzetés és a vert sereg szégyenét, de nem pártoltak el vezéruktól. Ezeknek is tartozik Krisztus a végső megvilágítással és a hűséges szolgálat elismerésével azok előtt, akik kigúnyolták és megvetették őket, akik uralkodtak rajtuk földi életükben. A földi boldogok és hatalmasok szájából kell hallaniok ostobának látszó életük apotheoizisát. Mily elégtétel lesz az, ha a gonoszoknak az Apokalypsis fényétől megvilágosított elméje egyetlen és egyhangú ítéletre kényszerül, ajkuk pedig vallomásra nyílik: Hát ezek azok, akiket valaha nevetségeseknek tartottunk és szidalmaztunk! Mi balgatagok: hogyan tévedtünk el az igazság útjáról. Mit használt nekünk a kevélység, vagy a gazdagsággal való kérkedés mit hozott nekünk? Elmúltak mindezek, mint az árnyék s velük együtt minmagunk is — s ime most gonoszságunkban megemésztetünk. Ezek pedig örökké élnek, az Úrnál van jutalmuk és gondviselésük a felségesnél.<sup>1</sup> *Ilyen lesz a világ és a föld sorsa az Apokalypsis világításában, ilyen az emberek ítélete a JÇrisztus szájából kijövő kétélű fard okozta ja/kiáltások következtében.*

A bírói hatalom és igazságszolgáltatás nélkül Krisztus királyi méltósága csonka, egyenesen nevetséges volna. Ő maga többször nagy elégtétellel beszélt bírói igazságszolgáltatásáról..

<sup>1</sup> Bölcs. 5. 3 s köv.

<sup>2</sup> Jún. 5. 25.

Mivel az emberfia és az emberek ura, azért kapta ezt a hatalmat.<sup>1</sup> Az Atya teljesen rábízta,<sup>2</sup> talán azért, hogy, amint szent Tamás mondja, az emberfia szájából nem hangzik az ítélet oly keményen, mint az élő Istenéből.<sup>3</sup>

*Krisztusnak nemcsak hatalma van az igazságszolgáltatáshoz, hanem teljesen megbízható és alkalmas bíró is.*<sup>4</sup> A bírónak ugyanis törvénytudónak és az igazságosság erényének birtokában kell lennie, hogy minden körülmény között megtalálhassa az igazságot s ne engedje magát megtéveszteni sem a gazdagtól, sem a rokontól, sem pedig más személyi tekintettől. Mindez a legnagyobb mértékben megvan Krisztusban. Mint törvényhozó és élő törvény rendelkezik mindama tudással, ami az igazságos ítélet alkotásához szükséges. Az emberek iránti szeretete pedig és minden szenvedélytől való mentessége biztosít bennünket róla, hogy a tiszta igazság vezetni s nem személyi érdekek, vagy a tetszés és nemtetszés.<sup>5</sup> A bírónak továbbá az okosság erényét is bírnia kell, hogy minden körülményt mérlegelhessen, ki tudja kutatni az elrejtett dolgokat s megkülönböztesse a kétest a biztostól. Krisztus is az okosság szabályai szerint járhat el, jobban mint akármely földi bíró. Ismeri az emberek belsejét s így mérlegelni tud minden körülményt, ami a fölmentésnél vagy kárhoztatásnál tekintetbe jöhet. Nincs szüksége tanukra vagy szakértőkre, mint a földi bírónak, ismerve a tett összes szülő okait. Épen ezért ítélete sohasem lehet igazságtalan, mert nem vezethetik félre sem az emberek, sem a külső látszat, de még a rendezetlen, szenvedélyes benső sem. *Ezért példaképe Krisztus minden földi bírónak és igazságszolgáltató hatalomnak.*

Krisztus a bírói hatalmat életében is gyakorolta, gyakorolja most is, ha annak teljes befejezése és legfőbb megnyilvánulása csak a világ végére várható is. Hányszor hallottunk szájából lesújtó ítéletet azokról, akik Isten törvényét elhomályosították. Vakoknak és vakok vezetőinek mondja őket.<sup>6</sup> Jajt kiált rajok, mivel elferdítették Isten parancsait, tiszta emberi szol-

<sup>1</sup> Ján. 5. 27. 111. Qu. 59. a. 1—3.

<sup>2</sup> Ján. 5. 22.

<sup>3</sup> 111. Qu. 59. a. 2.

<sup>4</sup> Erről v. ö. II—II. Qu. 60. a. 2.

<sup>5</sup> Iza. 11. 3.

<sup>6</sup> Máté 15. 14.

gálatná változtatva át a benső istentiszteletet. Kígyók és viperák fajzatának mondja őket s bűnösnek állítja őket a próféták ki-ontott vérébten.<sup>1</sup> Mindez szigorú ítélet. Méltó ahhoz, aki az emberek belsejében olvas és nagy buzgalommal védi Atyjának érdekeit. — Fölmentette továbbá a házasságtörő asszonyt s bizonyosságot tesz róla, hogy nem a külső szín szerint ítél, hanem azzal az igazságos ítélettel, amelyet Atyjától tanult.<sup>2</sup> — Megbocsátja Magdolna bűneit, kimondja a lesújtó ítéletet árulójájáról, Judásról, elismeri keresztelő szent János érdemeit és azok hitének és szeretetének erejét, akik hozzá közelednek. Mindez igazságszolgáltató, bírói tevékenység.

Bírói hivatalát ma is gyakorolja, nemcsak a megholtakon, hanem az élőkön is. Cselekedeteink bírója ugyanis a lelkiismeret. Isten szavának mondjuk ezt s valóban az is. De nemcsak Istené, hanem Krisztusé is, aki teljes hatalmat nyert az embereken: Krisztus az emberek tanítója, lelkük világossága. Tőle nyerik az általános elveket, amelyek lelkiismeretüket vezetik s így ennek minden ítéletében Krisztus szólal meg a lélekben. De Krisztus az emberek kormányzója is, aki nélkül semmit sem tehetnek, aki minden cselekedetüknél ott van. Lelkiismeretük irányítása is, tehát a fölmentő vagy elmarasztaló ítélet kimondása Krisztus dolga, illetve az ő szava csendül meg ezekben. Amilyen ítéletet mondunk tehát magunkról a tiszta, jó lelkiismeret világosságában, úgy ítél rólunk Krisztus is. S addig vagyunk boldogok, amíg lelkiismeretünk csakugyan Krisztus tolmácsa. Mikor elhomályosul, mikor más, a világ vagy a test és vér elvei kezdik vezetni, akkor Krisztus visszavonul s mi tovább nem tarthatunk arra igényt, hogy ítéletünk azonos Krisztus ítéletével. Itt kezdődik a bizonytalanság és a Krisztus ítélőszékétől való félelem. Mert azt a hamis képet, amelyet önmagunkról alkottunk, Krisztus országának világosságában valósággal meg fogja semmisíteni.<sup>3</sup>

Mert Krisztus igen *türelmes bíró*, aki a legnagyobb szelídséggel gyakorolta és gyakorolja hatalmát. Nem azért jöttem, hogy a világot megítéljem, mondja, hanem hogy üdvözítsem.

<sup>1</sup> Maré 23. 16. s köv.

<sup>3</sup>72. Zsolt. 20

<sup>2</sup>Ján. 8. 11; 8. 16. s köv.

Ezért nem kell azoknak félniök, akik szavamat hallják. De én a szelíd Emberfia még azt sem bánom, aki engemet megvet. Ezt sem én ítélem meg, hanem a beszéd, melyet szólottam.<sup>1</sup> Mily dőreség lenne visszaélni ezzel a türelemmel s más, Krisztus szavaitól független, beavatkozásra várni lelkiismeretünk tisztításához és tisztázásához.

Kérlelhetetlen csak akkor lesz Krisztus, mikor mindenki kimondta sorsáról a végső szót. Ekkor már ő sem segíthet. Az Atya és a Fiú ellen gyöngeségből vagy tudatlanságból elkövetett vétkek még megbocsáthatók, de a Szentlélek elleni vétkek el nem engedhetők. Krisztus végső igazolását pedig a Szentlélektől várja, aki meggyőzi a világot a bűnről, igazságról és ítéletről.<sup>2</sup> Minden emberhez személyesen elmegy, mindenki előtt külön-külön igazolja Krisztust. Aki visszautasítja, az Krisztus utolsó kísérletét hiúsította meg, az már nem az Atya, hanem a Szentlélek ellen vétkezett. Ezért nem lehet vele irtalmas Krisztus, ezért kell kérlelhetetlenül eltaszítania magától, ha még oly nagy lenne is az ember riadalma az igazság láttára, ha még oly utálatosnak találná is szenvedélyeitől szépnek festett, Krisztustól azonban semmisnek nyilvánított képét.

Ezért kell a Krisztus-bíróra több igazsággal és kevesebb szentimentalizmussal gondolnunk. Alig van író ember, aki Michel Angelo Utolsó ítéletét meg nem és le nem bírálta volna, ha a Capella Sixtinát leírja. A bírónak elutasító kézmozdulata alig tetszik valakinek. Csak kegyetlenséget és kérlelhetetlenségét olvasnak ki belőle. Pedig abban csak igazság van, a kérlelhetetlenség jogosultságának igazsága. Ha ilyen Krisztust állítanánk egy haldokló ágyához, valóban kegyetlenek lennénk. Mert ott nem ez a Krisztus áll, hanem a könnyező, az aggódó jó Pásztor, a keresztről lángoló szemekkel ránk néző és a kétélű karddal lelkünket tisztító Krisztus, a Szentlélek szelidségével igazoló és magához csalogató Istenember. Ez az irgalom igazsága, ez a szívhezszóló, érzelmeinket meleg énekre hangoló Isten Báránya. De amily igaz ez a Krisztus-bíró kép, époly igaz Michel Angelóé is. És ha más bírót állítanánk a haldokló szemé elé, mint az

<sup>1</sup> Ján. 12. 47.

<sup>2</sup> Ján. 16, 8.

imént leírtuk, hazudnánk, meghamisítanánk az Evangéliumot és a keresztény lelkületet. Epígy hamisított és hazudott volna Michel Angelo, ha egy alkudozó, próbálkozó, vagy a lelkiismeret ítélő vagy fölmentő szaván kívül másra is hallgató Krisztust festett volna. Ott csak a rex tremendae maiestatisnak, a félelmes fölségű királynak van helye, ahol a fons pietatis, a kegyelem forrásához való járulást és a belőle való merítést elmulasztották. Szelíd és irgalmas bírót találunk Krisztusban, ahányszor csak hozzá megyünk, de akkor, mikor már nem jó-akaratumk, hanem az élő Isten kényszere visz elébe, akkor már másra, mint az elutasítás jogosultságát és *igazságát kifejező* Bíróra nem számíthatunk. Ezért több igazság és kevesebb érzélgés!

\* \* \*

Krisztus gyakran beszélt megdicsőüléséről. Mielőtt a kereszthalálra indult volna, mondta: Eljött az óra, hogy az Emberfia megdicsőíttessék s kérte az Atyát, hogy dicsőítse meg nevét. Mire szózat jött az égből: meg is dicsőítettem és ismét megdicsőítem. Ez volt a nap, amelyről Krisztus előre mondta: ha pedig föl magasztaltatom a földről, mindent magamhoz vonzók. Ez volt a nap, amelyen a világ megítéltetett és a sötétség fejedelme kivettetett.<sup>1</sup> A világ ítéletét pedig a kereszt képviseli. Ez vádolja folyton Krisztus megvetéséért, erre van ráírva gonoszságainak és bűneinek lajstroma, amelyet nem engedett eltörölni Krisztus vérével és a kereszt erejével. Fönntartotta, így akarta kimutatni, hogy a Názáreti mégsem oly hatalmas, mint mondotta: vére és megváltása meghiúsíthatok. De ez a kereszt lesz Krisztus dicsősége, mikor földöntúli fényben megjelen s minden más világosság megszűnik. Csak a kereszt fényében lesz látható minden. Amit a világ nem engedett eltörölni, az is megjelen a keresztben Krisztus erejét és fönséget hirdetve, hogy csak külsőleg lehet Őt megszegyeníteni és művét hatástalanná tenni. Az is a megváltás hatása és eredménye, hogy aki nem hisz Krisztusban, az megítéltetik és a «tűznek távába» vettetik.

<sup>1</sup> Ján. 12. 13. s köv.

Mert az Ő hatalmi szava előtt hajlik meg az is, aki megváltását elvetve a tűz tavába kénytelen szállani. Így hajt egykor térdet Krisztus előtt minden az égen, földön és földalatt. Ezt írja le az Apokalypsis földöntúli színezéssel. «És láték nagy fehér királyi széket és azon egy ülőt, kinek színe előtt elfutott a föld és ég és azok helye nem találtatik. És látám a holtakat, a nagyokat és kisdedeket állni a királyi szék előtt. És a könyvek megnyittatának és még más könyv nyittaték meg — *az élet könyve*. És megítéltettek a holtak azokból, mik a könyvekben valának írva, az ő cselekedeteik szerint. És a tenger előadá a holtakat, kik benne valának és a halál és alvilág visszaadák halottaikat, kik nálok valának. És ítélet tartaték mindenik fölött az ő cselekedeteik szerint. A pokol és halál pedig a tűznek tavába vettetének, ez a második halál. És aki nem volt beírva az élet könyvébe, a tűznek tavába vettetett».<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Apocal. 20. 11-15.



## 7. AZ ÉLET KÖNYVÉNEK SZERZŐJE

*Desiderium collium aeternorum.*



ETTENETES ereje van minden ítéletnek: igazol és kárhoztat. A végső cél, a közjó világában kell megmutatnia minden igazságos ítéletnek az egyes cselekedeteket vagy eseményeket. Ebben a fényben látjuk értéküket, káros vagy hasznos voltukat és így hordják azok méhükben a büntetést vagy jutalmat még akkor is, ha törvény azt nem határozná meg külön-külön. Így kell egyszer Krisztusnak is igazolódnia s ez lesz ama megdicsőülés, melyet az Atya ígért neki. Ezért kell magát igazolnia Krisztus előtt mindenkinek, hogy mit tett országa érdekében, hogyan kezelte annak javait, miként viselkedett annak nagy törvényhozójával szemben. Ennek a nagy számonkérésnek és igazolásnak a befejezése lesz az *Élet könyvének felolvasása* és az emberek végleges szétválasztása az áldottak és átkozottak csoportjára. Ez a nagyszerű és minden eddigi világkatasztrófát felülmúló istenítélet fejezi be Krisztus királyi tevékenységét. Le van győzve minden ellenség, az utolsó is, — a halál. Utána már csak az az állapot következik, amelyben nincs törvény, nincs kormányzás, jutalmazás vagy büntetés, hanem csak élet — élet Istenben — ut sit Deus omnia in omnibus.<sup>1</sup> Ezért az ítélkező tevékenységért király Krisztus, a királyok királya, a világ királya. A földi király működése halálával megszűnik. Krisztus trónja előtt az is csak olyan lesz, mint más ember, több szava nincs. Krisztus tevékenysége azonban ott folytatódik és fejeződik be s utolsó hatalmi szavát akkor mondja ki, amikor kinyitja az Élet Könyvét és felolvassa belőle minden egyes ember, az egész emberiség, az egész világ-

<sup>1</sup> I. Kor. 15, 18.

egyetem ítéletét. Az Élet Könyvének a kihirdetésénél Krisztus nem alárendelt szerepet játszik, mint a földi ítéletek tolmácsai. A földön még a legmagasabb rangú bíró is csak az államfő nevében, mint annak megbízottja hozhat és hirdethet ítéletet, az államfő pedig mint a közjó szerve kapta ebbeli megbízását a természet Alkotójától, Istentől. Egyedül Krisztus, az emberiség ura, a mindenség királya mond a maga nevében ítéletet azért, mert Istenember, akiben testi formában jelent meg Isten egész hatalma és bölcsesége.<sup>1</sup> Ha tehát Krisztus a maga nevében ítél, akkor Ő az Élet Könyvének szerzője. Mivel pedig ebben van megírva az emberiség sorsa megmásíthatatlan ítélet alakjában, azért Krisztus valóban az emberiség fölött a legnagyobb teljhatalommal uralkodik, mindenek királya. Mint az Élet Könyvének szerzőjét akarom most bemutatni, hogy lássuk, mit köszönhetünk neki és mit várhatunk tőle.

Az Élet Könyve képleges elnevezés.<sup>2</sup> Az emberek gondolatai láthatatlanok és határozataik emberi szemre nézve megkezelíthetetlenek. A tudósok kutatásai, a felfedezések, mind értéktelenek maradnának, ha nem lehetne a gondolatokat külső jelekkel közölni. Ezeket pedig mások hamar elfelednék, vagy meghamisítanák, ha kétséget kizáró módon meg nem lehetne örökíteni azokat. Így lenne az emberek elhatározásaival is. A jövőre irányuló terveiket, embertársaikkal kötött egyezségeiket meg kell örökíteni, ha ezek érvényét biztosítani akarják. Ezeket az írásokat nevezzük könyvnek, aminél nem kell föltétlenül a mai könyvformára gondolni. A régiek kőbe vésték, agyagba égették gondolataikat és törvényeiket s ezt mondták könyvnek. Később tekercsre írtak, ez volt a könyvük. Ezt a képet visszük át Istenre is, akiről nem tudunk másként beszélni, mint az emberi életből vett hasonlatokkal. Neki nincs szüksége írásra, hogy megörökítse gondolatait és szavait, hisz sem az elfelejtés, sem a meghamisítás veszedelme nem forog fenn. Amit tud öröktől fogva és változatlanul tudja, mint minden tudás forrása. Elhatározásai és tervei pedig szintén oly öröktől fogva valók és változhatlanok, mint Ő maga. Mivel a mi tudásunk és elha-

<sup>1</sup> Koloss, I, 9.

<sup>2</sup> I. Qu. 14. a, 1.

tarozásunk a könyvbeírás által nyer némi erőt és változatlan-ságot, ezt a képet átvive Isten változhatatlan tudására és határozataira, azt szoktuk mondani, fel vannak írva Isten könyvében.

*Az Élet könyvének tehát Isten végtelen tudásának azt a részét mondjuk, mely az örök életet birtokló emberekre vonatkozik.* Ami az időben egymásután lassan folyik le, az az örökkévalóságból nézve teljesen áttekinthető jelen, múlt és jövő nélkül. Az időt az teszi lassúvá és nehézkesé, hogy az események múlt, jelen és jövőben játszódnak le s nem tudunk semmit sem, mint tartós jelent lerögzíteni. Mire meg akarnánk valamit fogni, már eltűnt, a múlté; mikor pedig azt *hisszük*, hogy jelen van, akkor már a jövő felé törekszik. Mindez nincs az örökkévalóságban, ahol csak a változatlan jelen uralkodik. Innét van, hogy Isten előtt az, ami ránk nézve jövő, tulajdonképen jelen s az, ami előttünk elrejtett titok, szeme előtt nyílt könyv.

Ehhez járul, hogy Isten nem pusztá szemlélője, hanem alkotója, megvalósítója az eseményeknek, tudta nélkül semmi sem történhet. Közbelépése, irányítása nélkül teremtett lény meg nem mozdulhat. Ezért neki már előbb kell tudnia, mint megtörténnék valami s mielőtt el nem határozta volna, semmi sem történhet s végeredményben mindennek úgy kell történnie, amint elhatározta, amint beleillik világtervébe. Akaratának és hatalmának semmi sem állhat ellen. Hisz' az ellenállási erőt is tőle kell kölcsönözni. Ezért akkor is, amikor a teremtmény látszólag ellenáll, a valóságban Isten tervét és akaratát cselekszi meg.<sup>1</sup> Ezért mondjuk, hogy Isten az egész világ folyását előre tudja, előre meghatározta. Mivel pedig a világon szükségszerűen működő erők mellett szabadakarat is van, Isten említett elhatározása nemcsak arra vonatkozik, hogy valamely esemény az időben föltétlenül, csalhatatlanul bekövetkezzék, hanem arra is, hogy a szabadakarat kényszer nélküli választással, önelhatározással valósítsa meg Isten terveit s így szolgálja akaratát.<sup>2</sup> A teremtmények eme csalhatatlan szolgálattételét és az Isten

<sup>1</sup> Ennek példáját láttuk utolsó olvasmányunk végén, mikor kifejtettük, hogy ó világ ellenállása is Krisztus dicsőségét szolgálja, parancsára távozza a tűz tavába.

<sup>2</sup> I. Qu. 19. praes. a. 8. c.

akarátát megvalósító működését mondjuk fátumnak.<sup>1</sup> A keresztény végzet tehát abban különbözik a pogány vagy mohamedán fátumtól, hogy ez vasszükségességet visz bele a teremtmény működésébe, míg az megőrzi az önelhatározást a szabad cselekvésnél. Különbözik továbbá abban is, hogy a fátum nem a másodrangú okok vak vagy szükségszerű kapcsolódásából alakul ki, hanem Isten tervszerű irányításának az eredménye. Tetszése szerint alakítja világtervét s ennek megvalósítására nemcsak felhasználja, hanem a legaprólékosabb gondossággal tervszerűen összeállítja a másodrangú oksozotot, amely csalhatatlan biztonsággal, de szükségszerűen vagy szabadon, valósítja meg isteni terveit. Istennek a világ folyását irányító terveit mondjuk gondviselésnek,<sup>2</sup> ennek megvalósítását, kivitelét, világkormányzásnak,<sup>3</sup> a terv szerint rendezett és irányított dolgok oksági kapcsolódását pedig fátumnak, ami tehát a gondviselés és kormányzás szintézise, mintegy megtestesülése.<sup>4</sup> A gondviselés nemcsak a világesemények egyszerű tervrajzát adja, hanem felöleli azok megokolását is. Ha tehát Istent megkérdéznék, gondviselésébe betekinthetnénk, nemcsak azt tudnók meg, pl. hogy mi történik velünk tíz év múlva, hanem annak összes okait is, azokat is, amelyekről a teremtményeknek még akkor sem lesz sejtelve, mikor az események lejátszódnak. Az isteni gondviselés a legfényesebb megvilágításba helyezi a földi dolgokat, úgy önmagukban, mint okozati összefüggéseikben. Tökéletesen megnyugtat minden elmét az esemény vagy rendelkezés jogos és igazságos voltáról.

A világegyetemben van azonban egy teremtmény, amelyre Isten különös gondot fordít: az ember. Ennek élete nemcsak a természet megszabta keretekben játszódik le, hanem ezeket túllépi. Isten akaratából van magasabb természetfölötti rendeltetése, destinációja. Az egyes embernek eme természetfölötti sorsát, jó vagy rossz dolgát, tehát, hogy eléri-e a célt vagy

<sup>1</sup> I. Qu. 116. 1 3.

<sup>2</sup> I. Qu. 116.

<sup>3</sup> I. Qu. 103--104.

<sup>4</sup>Fatum est in rebus, in quantum Deo sunt ordinata ad aliquos effectus producendos. I. Qu. 116. a. 1. C.

nem, Isten épúgy előre tudja, mint természetes sorsát, épúgy előre meghatározta, akár csak a többi világegyetemi eseményeket. De emellett azt is akarta, hogy az ember önelhatározásából, szabadon és kényszer nélkül jusson el céljához vagy szabadon vesse el azt magától. Az isteni gondviselésnek az ember üdvösségére vonatkozó részét mondjuk predestinációnak, előrerendelésnek.<sup>1</sup> Ezen tehát Istennek ama tudását értjük, amely-nél fogva meg tudja mondani öröktől fogva, hogy ki jut el az örök boldogsághoz, vagy ki fog abból kizártni. Meg tudja mondani az összes okokat is, amiért eljut vagy nem és pedig azért, mivel végtelen bölcs és igazságos, olyan okokat, amelyek az eljutást, vagy ennek ellenkezőjét föltétlenül igazságos, megérdemlett eseménynek tüntetik föl. Felöleli végül Isten megmásíthatatlan határozatát, hogy ebbeli gondviselése, tehát az emberek kiválasztása vagy elvetése, senkitől meg nem bírálható módon, kinek-kinek saját határozata és választása alapján valósul meg. Ebben különbözik a katolikus predestináció a kálvinistától, amely a szabadakaratnak a természetét védő és megóvó isteni intézkedést nem ismeri s azt Isten szükségszerű eszközének tekinti az üdvözülés vagy elkárkozás megvalósításánál.

Isten ez elhatározása, amennyiben az a választottakra vonatkozik, azonos az Élet Könyvével. Az Élet Könyve tehát az igazak sorsát feltüntető ítéletek összességét tartalmazza. Aki ennek szerzője, vagy fogalmazásában bármikép részes, az csak az emberiség feje lehet. Már pedig Krisztus az Élet Könyvét részben a maga nevében írta meg, részben pedig mint egyedüli, döntő emberi tekintély vett részt fogalmazásában. Ezért Krisztus az emberiség feje, Ura, Királya.

*Ha az élet könyvét mint az idők folyamán írt és befejezett ítéletek összegét* tekintem, akkor ennek kizárólagos szerzője *Krisztus*, akinek mint legfőbb bírónak a feladata, hogy kimondja minden ember sorsáról a döntő szót. Krisztus emberi természeté szerint nem örök életű ugyan, tehát sok előtte élő embernek sorsa meg volt már végleg pecsételve, mikor Krisztus született és szenvedett. Ámde tőle függetlenül senki sem hallhatta a

<sup>1</sup> I. Qu. 23.

parancsot és a hívó szót: *intra in gaudium Domini tui*. Ezért az Ószövetség és a Krisztus előtti világ igazai, akik a jövődő megváltás hitében és reményében haltak meg, a pokol előtornácában várták, amíg megjelent közöttük az üdvösség szerzője s a diadalmas kiáltással: *ero mors tua o mors* — a te halálad vagyok, oh halál és fullánkod pokol<sup>1</sup> be nem lépett közéjük, a győzelmes bajnok — a halott Krisztus. Krisztus volt a *primogenitus ex mortuis*, másokra is csak róla áradhatott át a dicsőség. Ezért az élet könyvébe Ő írta be még azoknak a nevét is, akik évezredekkel előtte éltek. A benne való hit és reménység tette igazakká azokat, akik előtte születtek, ennek erejében nyerték meg személyes bűneik bocsánatát s várták a végleges megszabadulást abból a bilincsből (büntetésből), amelyben haláluk után sinylődniök kellett: az emberiség általános bűnének, az eredeti bűn büntetéséből (Isten színről-színre való látásából való kizárásból) való megváltást.<sup>3</sup>

A Krisztus utáni időkben pedig Ő van minden ember mögött személyesen, vagy pedig evangéliumának és malasztyjának erejében. *Sine me nihil potestis facere*, nélkülem semmit sem tehetek. Ő ösztönöz a jóra, felcsillantja a lélekben az evangélium világosságát, irányítja az akaratot, szelíden, majd meg erőszakosabban belenyúl a lélekbe, megtöri ellenállását, vagy pedig a maga útjára engedi a szavát megvető bűnöst. Ilyen változatos eseményekben játszódik le az ember élete, amelynek végeredményeképp halála pillanatában kialakul a végső ítélet: alkalmas és érdemes az örök életre, neve beírható az élet könyvébe. Ezt az ítéletet Krisztus mondja ki nemcsak azért, mert neki adott az Atya minden ítéletet, hanem azért is, mert az Ő közvetítésével folyt le az ember élete. Emberségén keresztül jutott el hozzá a malaszt minden mozgalmassága, ereje, szóval Ő volt az ember természetfölötti életének intézője.

Ebből látjuk, ki ránk nézve Krisztus. Nem a szigorú, számonkérő bíró, az irgalmatlan végrehajtó, hanem a legnagyobb jóakaró és jótevő, aki minden áron be akarja írni nevünket az élet könyvébe. Mily nagytekintélyű lénynek kell lenni annak az

<sup>1</sup> Ozeás 13. 14.

<sup>2</sup> 111. Qu. 52.

<sup>3</sup> 111. Qu. 52. a. 5 c. et ad 2.

Isten szemében, akire gondviselésének legdrágább kincsét, az ember örök sorsát bízta, aki az élet könyvét írhatja s annak ítéleteit a maga nevében állapíthatja meg és hirdetheti ki. Ha valaki el akar Krisztustól távolítani, ha szenvedélyeid el akarnak tőle szakítani, gondold meg, ki rád nézve Krisztus, gondold meg, hogy tőle függ sorsod, gondold meg, hogy oda senki más nem írhatja be nevedet, mint Ő és hogy az, aki nincs beírva az élet könyvébe, az a tűznek tavába vettetik.<sup>1</sup> Mennyire kell Krisztust szeretnünk, mennyire kell azt becsülnünk, akit Isten a legfontosabb hivatallal bízott meg s mennyi áldozatot kell hoznunk, hogy megnyerjük jóindulatát s lépésről-lépésre követve nyomdokait, vállunkra vegyük a keresztet, életének s győzelmének jelét. Krisztus valóban az örök halmok kívánságának tárgya, desiderium collium aeternorum, mert senki sem foglalhatja el az örökkévalóság magaslatait, senki sem juthat ott jelentőségre nélküle, közreműködése nélkül.

*lia pedig az élei könyvén Istennek örök ludasát és határozatait értem, akkor is része van Krisztusnak e könyv szerzésében és megszövegezésében.* Istennek az ember üdvösségére vonatkozó ítéletei és határozatai nem az önkény, hanem a végtelen bölcsesség, szeretet és igazságosság megnyilvánulásai. Egy Atyáról van szó, aki a legőszintébb akarattal kívánja mindenkinek, még az utolsó bűnösnek az üdvét is. Aki irgalmasságában mindent mérlegel, ami csak a gyermekévé fogadott embernek üdvösségére, mentségére szolgálhat. Ámde akkor, mikor az örökkévalóságban megjelent az Atya előtt az emberi nem, hogy üdvösséget, örök életet adjon neki, akkor nem tudott semmiféle érdemet magával vinni, ami e kitüntetésre ajánlotta volna. Ugy az emberi *nem*, mint pedig annak minden egyes tagja, egyformán méltatlan, érdemtelen volt, hiszen nemcsak egy örök életet, hanem magának az Istennek életében való részesedést is teremtmény hogyan tudta volna kiérdemelni. Ha valaki ki akarná merni az Óceán vizét, vagy mindig a vízben akarna élni, azt mondanák neki, ostoba. Az első felülmúlja erejét, a második pedig nem tartalmazza az emberi élet föltételeit. Ha pedig valaki a

<sup>1</sup> Apocal. 20. 15,

napba akarna repülni, vagy végig szeretné látogatni a világegyetem csillagait, azt mondanák neki: örült. Az ember energiái nem ilyesmire vannak berendezve s életerői nem bírják el ama kozmikus berendezést és erőket, amelyek ott uralkodnak. De mégis azt kell mondanunk, hogy ez előbb lehetséges, mint az, hogy az ember isteni életet éljen. Ha idegen ránk nézve a nap meg a többi csillagok atmoszférájára, ha azok életét, jóllehet teremtmény-testvéreink ezek, nem tudjuk élni, létükben nem tudunk létezni, akkor mit kell gondolnunk az Isten létéről, az Ő atmoszférájáról! Aki itt akar élni, az már nem ostoba, nem örült, hanem szörnyeteg. Ha a nap meg a csillagok atmoszférája megégetnek bennünket, akkor mit várhatunk a lét teljességének melegétől és erejétől. Könnyebb a holdba eljutni, az egész világegyetemen végigszáguldani — P<sup>d</sup>ig ugyancsak elérhetetlen ábrándok ezek — mint Istenhez hasonlónak lenni, életmódjának, hogy úgy mondjam, asztalának társává, részesévé lenni.

De ha már eljuthatnánk a naphoz, ez kizárólag ennek vonzó erejében történhetné. Az emberi erő vagy törekvés nem jelentene semmit sem s nem adhatna hozzá semmi pozitív számbavehető energiát sem — a maga testsúlyának — <sup>no</sup>gy úgy mondjam jóakarátán kívül, engedve magát vitetni az ellenállhatatlan erőktől. Sohasem juthatnánk el tehát a napba a magunk erejéből, hanem csak a nap energiáinak segítségével. Ugyanígy vagyunk Istennel is. Ha már elfogad bennünket asztaltársainak és részesesivé tesz életének, ez csak tőle indulhat ki s minden pozitív érdem, kezdeményezés vagy hozzájárulás kizárásával csak az Ó erejében történhet. Önmagát csak ingyen, érdem nélkül kínálhatja és adhatja az Úr minden embernek.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Itt nem a praedestinatio megvalósításáról, az ordo executionisról van szó, hanem arról az elhatározásról, hogy úgy az emberiség mint ilyen, mint annak egyes tagjai, részesei lehessenek vagy legyenek Isten életének. Az előbbi époly keserves fáradsággal kell kiérdemelnie és megvalósítania mindenkinek, mint Krisztusnak a királyi méltóságot (v. ö. a Megváltó c. olvasmányt), de az utóbbit épúgy ingyen nyeri az ember Isten irgalmasságától, mint Krisztus az Istenfiaságot, királyi méltóságának legfőbb jöcímét. Itt egyébként nem a kath. teológia keretén belül ismeretes vitákra gondolok, hanem csak az üdvnek az emberiség részéről való ingyenességét és annak tisztán Krisztus közvetítő érdemeire való visszavezetését akarom hangsúlyozni.



Így is tette volna, ha az ember el nem dobja magától az isteni életre választottság nagy kegyelmét. Már fejében, az első emberben ellöki magától az Úr mentő kezét, kivonja magát vonzó köréből s az Úr, aki ezt előre látja, még kevesebb alkalmasságot, még nagyobb érdemtelenséget vesz észre az emberben. Mint megsértett, meggyalázott Isten, ingyen már nem adhatja az örök életet, sőt kénytelen eltaszítani magától a hálátlan emberi nemet. Ekkor jelen meg örökkévaló színe előtt a testté lett Ige, Krisztus, aki följánlja magát, vérét és érdemeit s irgalmat esd az elesett ember fejére. *Isten elfogadja s most már nem ingyen, hanem Krisztus érdemeiért adja az embernek az üdvöt, Krisztus vérével írja meg az élet könyvét.* «Benne választott ki minket a világ teremtése előtt, hogy szentek legyünk és feddhetetlenek az Ő színe előtt a szeretet által. Eleve elrendelt minket fogadott fiaivá Jézus Krisztus által önmagában az Ő akaratának szándéka szerint, az Ő kegyelme dicsőségének magasztalására, mely által kedvesekké tett minket az Ő szerelmes Fiában, kiben váltáságunk vagy az Ő vére által, bűneink bocsánata az Ő kegyelmének gazdagsága szerint.»<sup>1</sup>

Tudod tehát mit jelent rád nézve Krisztus, tudod miért Királyod Ő? Azért, mert mikor még nem teremtett semmi sem, amikor Isten elhatározta a világ teremtését és az ember részesítését az örök isteni életben, akkor Krisztus ott volt Isten eszméjében, Ő érette fogadott fiának, Ő volt az, aki — ha szabad így mondanom — rábírt az Istent, hogy beírja nevedet az élet könyvébe. Azt jelenti, hogy az élet könyve még Isten eszméjében is Krisztus vérével van megírva, azt jelenti, hogy nélküle nincs üdv, nies örök élet. Azt jelenti, hogy ha neked annyi érdemed lenne is, hogy az egész emberi tudást és jócselekedetet mind kimerítené, ez mind semmit sem ér, örök életet nem nyerhet, ha nem piroslík Krisztus véréből. Ha tehát be vagy írva az élet könyvébe, az nem a te érdemed, hanem Krisztusé, nehogy bárkinek is eszébe jusson a dicsekvés.<sup>2</sup> Érdemeid és jócselekedeteid lehetnek Krisztus vérenek hordozói, jóakarotodnak bizonyítékai, de ezek csak mint Krisztus érdemeivel megpecsételt,

<sup>1</sup> Efez I 4-7.

<sup>2</sup> U. o. 2. 8 s köv.

általuk Isten előtt kedvessé tett jócselekedetek nyitják meg előtted az élet kapuit. *Akinek ily szerep jutott az emberiség történetében, az király, az az örök halmok kívánsága, aki nélkül ezek lakatlanok maradtak volna, aki nélkül senki sem válhatik e magaságok lakójává.*

Hogy mi van az élet könyvébe írva, amennyiben az Isten örök tudását és határozatát jelenti, senki nem tudhatja. De az ne is érdekeljen bennünket. Az a tudat, hogy örök sorsom egy végtelenül jó, irgalmas és bölcs Atya kezében van, aki oly mérhetetlen érdemekre nézett mikor sorsomat eldöntötte, mint Krisztus érdemei, jobban megnyugtathat, mint ha az a gondolat gyötörne, hogy nem Krisztusban, hanem a magam gyarló érdemeiben és megbízhatatlan, gyöngye erőmben nyertem kegyelmet, ezek által dőlt el örök sorsom.

Ámde egyre tekintettel kell lennem: az élet könyvének időben történő megírására. Ez az én dolgom. Itt is rendelkezésemre áll ugyan Krisztus egész ereje, kegyelmének tárháza, de itt már aztán nekem kell gyümölcsöznöm, az én cselekedeteimnek kell Krisztushordozóknak s szent véréből pirosaknak lenniök. Erre figyelmeztet az apostol, mikor mondja: igyekezzetek, hogy jó cselekedetek által bizonyossá tegyétek hivatásotokat és választásotokat, mert ezeket cselekedvén, sohasem fogtok vétkezni, mivel így tágas bemenetel nyitattik nektek a mi Urunk és üdvözítő Jézus Krisztusunk örökkévaló országába.<sup>1</sup>

\* \* \*

Krisztus csakugyan a királyok királya, mert nincs földi fejedelem, akitől annyira függene alattvalóinak a sorsa, mint Krisztustól az öveié. Ezért kell hálát adnunk az «Atya Istennek, ki minket a szentek osztályrészére méltatott a világosságban; ki minket a sötétség hatalmából kiragadván átvitt az Ő szerelmes Fianak országába, kiben váltságul nyertük az Ő vére által bűneink bocsánatát.»<sup>2</sup>

<sup>1</sup> 2. Péter I. 10-11.

<sup>2</sup> Koloss. I. 11-14.

## 8. A VILÁGTÖRTÉNELEM KÖZÉP- PONTJA

*Primogenitus omnis creaturae.*



AN AZ Apokalypsisban egy fölséges jelenet, amely Krisztus királyi hatalmát, történelmet irányító és befejező tevékenységét oly módon örökíti meg, amint arra emberi toll vagy ecset nem képes. Fölséges királyi trónon megjelenik az Atya, körülvéve legszűkebb udvarától, az emberiséget képviselő huszonnégy véntől és oly királyi pompával, aminő csak az ég és föld urát illeti meg. Jobb kezében könyvet tart, amely sűrűen tele van írva királyi végzéseivel. Majd megjelen egy angyal, aki hangos szóval kiáltja: van-e valaki, aki méltó arra, hogy e könyvet kinyissa s feltörje hét pecsétjét. Ámde nem jelentkezik senki, sem az égből, sem a földről. A látomást szemlélő evangélista elszomorodik s sími kezd. A vének egyike azonban megvigasztalja. Ne félj! Juda orozslánja, Dávid gyökere, akkora győzelmet aratott, hogy felnyithatja a hétpecsétes könyvet. Erre észreveszi a trón előtt a kínzás jeleit magán viselő Bárányt. Ez a király elé lép, átveszi tőle a könyvet s hozzányúl a pecséthez, hogy felnyithassa azt. A huszonnégy vén erre ugyanazt a tiszteletet adja neki, mint a trónon ülő királynak. Új énekben dicsőíti a Bárányt, hogy méltónak találtatott a könyv felnyitására. Éneküket megismétlik az angyalok, majd pedig a többi teremtmények égben, földön és föld alatt egyhangúlag zengve: a királyi széken ülőnek és a Báránynak áldás, tisztelet, dicsőség és hatalom mindörökkön örökké.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Apocal. 4-5 fejt.

Ezután a Bárány egyenkint nyitja fel a pecséteket, a földre pedig kiárad az Isten haragja. Minden pecsétnyitás új istenitéletet, katasztrófát hoz a földre, míg végül az élet könyvének felolvasásával befejeződik a Bárány szerepe s új ég és új föld jelennek meg. Isten együtt lakik az emberekkel s ő lesz minden mindenkben.<sup>1</sup>

E prófétai jelenethez hasonló eseménynek már szemtanúja volt az emberiség. Akkor is a Bárány volt a középpontban, hanem a dicsőség és tisztelet minden jele nélkül, amikor a kereszten függött, igazán megölvé. Akkor is megjelentek a természet és az emberiség képviselői és uruknak vallották az áldozati Bárányt. Valóban Isten fia volt ez, mondja a pogány százados. A föld megrengett ennyi gonoszság terhe alatt, az égi testek behunyták szemüket, hogy ne kelljen ily alávalóságot látniok. A halottak pedig előjöttek sírjaikból, hogy ott legyenek az élet ébredésénél s hódoljanak az életre támadt elsőszülöttnek.<sup>2</sup> A két kép ugyanazt állítja elénk. Az egyik mennyei, másik földi megvilágításban. Ott égi dicsőségében, itt földi megaláztatásában jelen meg előtte minden teremtmény képviselője s urának, királyának vallja. Krisztus, a Bárány, a világtörténelem, a teremtés középpontja és pedig azzal az áldozati ténnyel, amely a kereszten játszódtott le. Rajtakívül senki sem nyúlhat Isten titkainak könyvéhez. Körülötte forog az egész teremtés története, aminek végeredménye Krisztus teljes igazolása és minden ellenséges hatalom megsemmisítése lesz. Mint a világtörténelem középpontját akarom Krisztust bemutatni, ami királyi méltóságát igazán egyedülállónak, hatalmát pedig az isteni hatalom oly teljességének, visszfényének tünteti föl, aminő a nagy cél érdekében az Istenember részére csak szükséges vagy lehetséges volt. Így teljesedett be rajta: Én elsőszülötté teszem őt és főlemelem a föld királyai fölé.'

*Krisztus a teremtés középpontja, mivel a teremtmények elsőszülötte: Primogenilus omnis crealurae.*<sup>4</sup> Krisztusnak kettős születése van. Az egyik az örök, amennyiben mint az Atya Igéje,

<sup>1</sup> Apocal. 21. 1-3.

<sup>2</sup> Máté 27. 51 s köv.

<sup>3</sup> 88. Zsolt.

<sup>4</sup> Kolossz. 1. 15.

vele egyenrangú, egyszülött képmás, imago Dei invisibilis.<sup>1</sup> Egyszülött és nem elsőszülött, Isten és nem teremtmény. A másik az időben történő születés: ugyanez az Örök Ige, a láthatatlan Isten látható képmásává lőn, emberi testet öltött. *Ez a teremtett hüvelyben megjelenő Istenfia az összes teremtmények elsőszülötte.* Ez az elsőszülöttség pedig nem időbeli, hanem méltóság szerinti elsőbbséget jelent. Krisztus ezelőtt 1926 évvel született, előtte már évezredekkel éltek emberek a földön s ki tudja hány évezrede létezett már a világegyetem. S Krisztus mégis előbb volt mint az első teremtmény, életének nagyobb volt a fontossága, mint az egész világegyeteméé, sőt egyenesen benne, ő érte és általa teremtettek mindenk. Hogyan utalhatott Isten egy embernek ilyen helyzetet a teremtésben? Hogyan adhatott neki ily hatalmat? Azért, mert egyszülött Fia, akiben tulajdonképpen önmagát tisztelte meg, amikor emberi természete szerint is így fölmagasztalta, teremtett műveinek társalkotójává választotta s azok Urává tette meg.

Hogyan kell ezt közelebről értenünk? Minden bölcsen gondolkodó művész először tervet készít. Először a megvalósítandó eszmének kell előtte megjelennie, mert csak akkor gondolhat az eszközök megválasztására és a kivitelre, ha az eszme teljes világosságban kristályosodott ki lelki szeme előtt. Akár a műremek, akár pedig a mesteremberek egyszerűbb koncepciójú munkáinál ugyanis nem egy általános eszme megvalósításáról van szó, hanem egészen határozott színezetű és célú mű elkészítéséről. A lakhatóság pl. általános célja minden háznak. De mikor az építőmester munkához lát, akkor tudnia kell, hogy kik és mily irányban akarják használni, lakni a házat. Csak ezután foghat a tervrajz elkészítéséhez, csak így tud határozott, a célnak megfelelő házat építeni. Az á talán os célnak vagy eszmének tehát határozott színezetet kell öltetnie, hogy a művészt inspirálja, a mestert pedig munkaképessé tegye. Különbön vagy hasznavehetetlen, vagy pedig minden érték és célszerűség nélküli unalmas, egyforma, tucatmunkát végez.

Isten is a világmindenség nagy Alkotója, építőmestere.

<sup>1</sup> U. o.

Mielőtt tehát megalkotta, hasonló tervet kellett róla készítenie, mint az építómesternek a házról. Nem volt elég ez az általános elhatározás: teremteni akarok. Döntenie kellett arról is, mit és mi célból. Hisz amíg a teremtett művész előtt csak korlátolt lehetőség áll, addig Isten a lehetőségek kimeríthetetlen, végtelen sokaságával áll szemben. Mindegyiket egyformán megvalósíthatja. Sem mindenhatóságának sem akaratának nem állíthat korlátot semmiféle hatalom sem. Tisztán elhatározására, tetszésére van bízva mit válasszon és mit valósítson meg. Ámde ha kiválaszt is egyet a lehető világok közül, az is másként fog megvalósulni, vagy legalább is más színezete lesz létének, ha valamely különös cél érdekében hozza létre. Hogy mást ne mondjak, a föld égitest lehetne anélkül is, hogy élet, vagy éppen ember legyen rajta. Ámde ha a Teremtő életet akart látni a földön, akkor meg kellett adnia annak előfeltételeit, levegőt, vizet stb. is. A cél érdekében tehát igen aprólékos gonddal kell meghatározni a művön mindent, hogy használható legyen. Itt lép be Krisztus Isten teremtő, alkotó tervébe, együtt dolgozik vele s ha szabad így mondanom — megszínezi Isten terveit s ezzel a világot nemcsak Isten, hanem az Istenember eszméinek hordozójává, nemcsak Isten, hanem Krisztus lábnyomává is teszi. Egyszóval Isten nemcsak egy világot, hanem Krisztusnak szolgáló világot akart, amely nemcsak a teremtő dicsőségét, hanem egyszülött fiáét is hirdesse és valósítsa meg. *Krisztus tehát azzal lett a teremtmények elsőszülöttévé, hogy ő érette akart Isten mindent teremteni.* Ezzel az általános teremtési eszme és akarat határozott színezetet nyert, hasonlóképen, mint az építómester lelkében is másként színeződik a terv, ha azt az ország tekintélyét képviselő királyi családnak akarja építeni, mintha alacsonyabb igényű megrendelőket tart szemmel. Ez az Istenemberről, Krisztusról, mint az emberiség Megváltójáról alkotott eszme volt az, ami Isten teremtői, alkotói tevékenységét is vezette, színezte. Ezért Primogenitus ante omnem creaturam Ó, mivel az egész teremtés határozott rendeltetést, létjogot és végső célt csak tőle, az Istenember termékenyítő eszméjétől nyert. Ezért mondja a teremtett bölcsesség: «Még nem voltak a mélységek és én már

fogantattam vala; még a vizek kútforrásai ki nem fakadtak, még a hegyek nagy tömegben meg nem állapodtak; a halmok előtt születtem én. Még a földet nem teremtette és a folyóvizeket és a földkerekség sarkait. Mikor az eget készíté jelen voltam, mikor bizonyos törvénnyel kerítést vont a mélységek körül, mikor az eget ott fenn megerősíté és megmérte a vizek kutait, mikor a tengernek kimérte határát és törvényt adott a vizeknek, hogy át ne menjenek határaikon, mikor a földnek alapot vetett, *ővele voltam mindeneket elrendezvén és gyönyörködtem naponkint* mulatván előtte minden időben, mulatván a föld kerektségén és gyönyörúségem az emberek fiaival lenni.<sup>1</sup>

Igen, mert bár Isten Krisztust a bűn orvosának szánta elsősorban, azért mégis a megtestesülés a legfőbb és legnagyobb értékű műve, úgy hogy erre, mint a teremtés másodrangú (az első Isten) végső céljára is tekintettel kellett lennie minden művében. Ezért mondja az apostol minden megszorítás nélkül: Ő általa teremtett minden az egekben és a földön, Játhatók és láthatatlanok, akár királyi székek, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok, — minden Ő általa és benne teremtett és ő mindenek előtt vagyon és minden őbenne áll fönn.<sup>2</sup>

Ha ugyanis Isten kizárólag a maga dicsőségét akarta volna, akkor azt minden más világrendszerrel elérhette volna, sőt a mainál sokkal szebb, állandóbb világot is alkotott volna. De mivel dicsőségét az emberi nemet megváltó Istenemberrel akarta hirdettetni és megosztani, azért választotta e romlandó, mulandó világot. Természeténél fogva a vég, a kihülés felé törekszik ez, de épen ezt akarja a teremtő Krisztust igazoló céljaira felhasználni, hogy a nagy világegésben tisztítson mindeneket, itt válassza ki a Bíró szavával az igazakat, akik az új ég s föld lakói s az új Jeruzsálem építőkövei lesznek. Krisztusnak ezt az uralmát, az egész természet fölötti királyságát, ismerte el halálakor a meginduló föld és az elsötétedő nap s jövődő dicsőségének reményében kiáltja az Apokalypsis Bárányának: áldás, tisztelet mindörökké. Mert a lélektelen teremtmény is nyög és vajúdik a bűnben sínylődő emberrel

<sup>1</sup> Példabesz. 8. 24 -31,

<sup>2</sup> Kolossz. 1. 46-17.

együtt. Természeténél fogva ilyen ugyan, romlandó, keresi a tökéletesebb formákat, de épen ez teszi alkalmassá arra, hogy a teremtés bukott koronájával, az emberrel mintegy együtt érezzen, lelkinyomorúságának és dicsőség utáni vágyódásának kifejezője legyen. Azért nem alkotott tehát Isten szebb, maradandóbb teremtményt, hogy Fiának dicsősége és mindent megújító tevénsége annál szembeötlőbb legyen s hogy az élettelen világ is reményben, a Krisztusba vetett reményben várja az új eget és földet. «Mert a teremtménynek várákozása az Isten fiainak kijelentését várja. Mivel minden teremtmény mulandóságnak van alávetve, nem önként, hanem amiatt, ki őt remény fejében alávetette. Mert maga a teremtmény is fel fog szabadítani a romlás szolgaságából az Isten fia dicsőségének szabadságára. Tudjuk ugyanis, hogy minden teremtmény fohász-kodik és vajúdik mindediglen».<sup>1</sup> Az ártatlan embernek az uralom teljességét ígérte Isten. A bűnös ezt elvesztette, de Krisztus visszaszerezte. Ezért volt ott mindenek teremtésénél, mint Isten teremtő eszméjét módosító, színező cél-ok, hogy oly világot alkottasson, amely a dicsőség és uralom ez elvesztését évezredes vajúdással, fejlődéssel, jobbra való törekvéssel jelképezze, de azt egy természetfölötti megdicsőítő hatalom nélkül sem meg nem érdemelheti, sem meg nem valósíthatja. Az emberiség apotheozisa ez, hisz nem anygalt választott ki erre Isten, hanem Ábrahám magvát. Jób még kérdezhetette: Kit állított magán kívül a földre úr gyanánt? Mi már meg tudjuk adni a feleletet: Krisztust, akiről azt akarta, hogy nevének említésénél minden térd meghajoljon az *égen*, földön és föld alatt.<sup>2</sup> Krisztusnak köszönheti tehát minden teremtmény ha nem is létét, de legalább létének színezetét, határozott célját és végső dicsőségét.<sup>3</sup> *Az, akinek ilyen helyzete van a világrendben, akitől átárad a dicsőség minden teremtményre, az csak a teremtmények elsőszülötte, királya lehet.* Minek mondjátok tehát

<sup>1</sup> Róni. 8. 19 s. kov.

<sup>2</sup> 111. *Qu.* 59. a. 6. ad. 3.

<sup>3</sup> Félreértések elkerülése végett a theologusok részéri ez olvasmány függelékében világítom meg e kérdést a skotizmus és thomizmus közötti különbözetek szempontjából.



Krisztust szociális vagy társadalmi királynak? Nem az Ő hanem Rex universi — a mindenség királya!

S ha azt kérdezed, miért nézte el Isten az emberiség aposztáziáját, a feleletet ismét Krisztusban kapod meg. Azért, hogy ezt oly dicső művel hozhassa helyre, aminő a megtestesülés és a törekeny tiszta agyagból való fej helyett oly hatalmas, dicső királyt adhasson neki, aminő az Istenember, Krisztus.<sup>1</sup> Ha tudni akarod, miért tűri el Isten ezt a dadogó kultúrát, mikor igazán nagy koncepcióját is adhatott volna az embereknek, olyanformát, mint azt a paradicsomban megkísérelte, a feleletet megint a *primogentus* adja meg: azért, hogy jobban kitűnjön Krisztus ereje. Nézzétek a Krisztus előtti kultúrákat. Ezek a legjobb Apológiák Krisztus mellett. Elvitték az embert egy befejezetlen világképig, bebizonyították előtte a továbbhaladás lehetetlenségét (Sokrates) s fölkellették benne a vágyat az után, aki ezt ki tudja egészíteni, biztos feleletet tud adni égető kérdéseikre. A vad népek elégedetlensége, a lelkükben felcsillanó vágy a földnél jobb sors után, a kulturált ember boldogtalansága, ez mind azért volt, mert Krisztus a primogenitus: hogy belőle áradjon a világosság az emberi fejekbe, melegség a szívekbe, s így az emberi elme Krisztus által találja meg nyugalmát az igazságban és forrásában, Istenben. Krisztus utána is sokat próbálkoztak tőle függetlenített kultúrával. De még a legjobb törekvések is meghiúsultak. Ahol negatíve nem akartak tudni Krisztusról, anélkül, hogy tagadták volna, ott ugyanaz a ki nem elégültség jelentkezett, mint a Krisztus előtti időkben. Ahol pedig pozitíve álltak vele szemben, tehát ellenséges és tagadó érzülettel, ott a legjobb szolgálatot tették Krisztus ügyének. Nemcsak azért, mert minden ilyen törekvés előbbutóbb egy nagy katasztrófában pusztult el, hanem azért is, mert

<sup>1</sup> III. Qu. 1. a. 3. ad 3. Szent Tamás szerint a bűnbeesés nélkül nem lett volna megtestesülés. Ez ugyan Isten legnagyobb és legtökéletesebb műve, de mivel a természet igényeit fölülhaladja, a teremtés nem lett volna nélküle tökéletlen, még egészen mostani formájában sem. De Isten a rosszat is jóra tudja fordítani. Elnézte, megtúrte a bűnbeesést, hogy az elpártolás hitvány ságát messze fölülmúló kegyelmi ténnyel mutassa meg az embereknek, meny nyíre szereti. 111. Qu. 1. a. 2. A legaljasabb bűn adott [alkalmat Istennek a legnagyobb jósa szírinti megnyilvánulásra.

munkába hívta Krisztus harcosait, akik épen az istentelen kultúra gyöngéin tapasztalták, hol kell építeni, hol kell betönni, hol kell iavítani és erősíteni, hogy Krisztus országának vára mindjobban fölépüljön s bevehetetlenné legyen. Ha igaz, amit az Apostol mond,<sup>1</sup> hogy minden a választottakért van és hogy az Istent szeretőknek minden javukra válik, akkor ez elsősorban Krisztusról igaz. A nélküle boldogulni akaró emberiség vajúdása és azok az istenítéletek, amelyek időről-időre rája zúdulnak, mind csak azt mutatják, mennyire megfelejtkezett az emberiség arról a nagy igazságról, hogy Krisztus a világtörténelem színezője. Ha tehát nélküle, vagy ellene akar történelmet csinálni, akkor ez nemcsak nem sikerül, hanem katasztrófába viszi az emberiséget. Katasztrófába, amely azonban csak siettetni Krisztus győzelmét s annál fényesebben igazolja majd, minél nagyobb volt az emberek ellentétes törekvése. Mikor a világtörténet nagy katasztró-<sup>^</sup>fájáról és az istenítéletről olvasok, akkor úgy tűnik föl, hogy a Bárány föl-fölnyitott egy pecsétet abból a könyvből, melyet csak Ő tudott kezelni.

Krisztus királyságát természetfölötti igazságnak mondtuk, amelyről csak a hit vehet tudomást. Amit az imént megállapítottunk róla, teljesen igazolja ezt. Ki veszi észre a természet vajúdását? Csak a hit fényénél gondolkodó elme. De ha észreveszi, akkor nem is maradhat nyugton, míg el nem jut a primogenitushoz, akiért mindez történik. Hozzá igyekeztem elsegíteni a hívó lelket. Ki látja a világon Krisztus nyomdokait? Csak a hittől megvilágosított szem. Ez azonban észreveszi, imádja a primogenitust, aki Isten minden alkotásánál ott <sup>^</sup>an. S végül a világfolyás és történelem láthatatlan irányítója, csak az előtt jelen meg, aki a hit erejével keresztül tud hatolni ama kemény kérgen, amely az eseményeket körülveszi s csak külső, mellékes okaikat engedi észrevenni. Az istentelen kultúrának az a törekvése, hogy az emberek szemét elvakítsa s kitörölje Istent az események irányító okai közül. De hiába. Az Úr és az elsőszülött ott vannak: omnia serviunt eis. Dicsőségüket hirdeti és szolgálja a történelem, mert abban a mederben folyik, amelyben Ők akarják.

<sup>1</sup>Rom. 8. 28.

Fönnebb fátumról, Isten végzéseiről beszéltünk, vagyis a földi és másodrangú oksorozat olyan összeállításáról, hogy csalhatatlan biztossággal megvalósul általuk Isten akarata és határozata. Azért van ez, mivel maga Isten állítja össze ezt az oksorozatot, Ő rendezi működésük összes körülményeit, amelyek az egyoldalúlag lekötött okokat szükségszerű, a szabadokat pedig önelhatározású cselekedetekre úgy kényszerítik, illetve segítik, hogy Isten határozata föltétlenül beteljesül, még akkor is, ha a látszat egyelőre ez ellen szól. így van nemcsak az egyes eseményeknél, nemcsak az egyes ember életében, hanem az egész világtörténelemben is és főképp a középponti esemény, a megváltás és Megváltó igazolásánál és jelentőségük kidomborításánál is. Isten úgy rendezte be és állította össze a másodrangú és földi okokat, hogy ezek csalhatatlan biztossággal törekedjenek e nagy cél felé s még akkor is, mikor tőle eltávolodni látszanak, Krisztust igazolják és domborítsák ki a történelem, de főképp az örökkévalóság nagy perspektívájából. Mert az egyes ember vagy évtized, sőt évszázad sem veszi észre Isten okszövését, a fátumot. Ezt csak Ő látja, a hívő alázatos hittel hiszi, a kései századok és az örökkévalóság szentjei pedig többkevesebb világossággal felfogják. Az emberi okszövés gyöngé pókhalószövetből készül, melynek nincs tartóssága, századok viharát kiálló erőssége. Innen van, hogy minden évszázadban néhányszor el-elszakad, foltozni kell, sőt nem egyszer teljesen ki is kell cserélni. Az ilyen okszövésnek nincs átfogó, örökké tartó ereje. Ezzel szemben Isten okszövése a századokat átfogó s világegyetemetek összetartó, örökanyagú láncszemekből alakul ki s minden még oly csekélynek látszó eseményt is beállít az örökkévalóság meg a világegyetem oksorozatába. Innen van, hogy az egyes események teljes, igazi értelme csak akkor tűnik ki, ha ez az örök oksorozat kibontódik s a csak földi szöveteket észreévó szem ezeket is meglátja. Mi átengedjük tehát az Isten nélkül dolgozni akaró kultúrának az élet és a történelem dadogó, kislátókörü magyarázatát, amit â külsőből, a kéregből lehet leolvasni. Ez talán a vereség látszatát kelti föl Krisztusra és a győzelemét ellenségeire vonatkozólag. Ez talán olyan, mint Pilátus házában és a keresztfán lejátszódó jelenetek, amelyek

külsőleg ugyancsak nem mutatták Krisztust királynak, de még kevésbé győzelmes királynak. Hitünk azonban meglátja az élet és történelem láthatatlan irányítóját is és észreveszi annak terveit. Ez azután fölállít bennünket az örökkévalóság halmára s megadja a nagystílú és látókörű magyarázatot. Akkor látjuk, hogy mily nagy hazugság és hamisítás a kultúra emberi beállítása és szemléleti módja. Akkor látjuk, hogy az, ami kívülről megszégyenülés, az belülről mérhetetlen dicsőség az örökkévalóság fényében. Ez az igazak vigasztalása: «midőn magadat elenyészettnek véled, föltámadsz, mint a hajnali csillag».<sup>1</sup>

A történelem láthatatlan irányítója pedig a mi királyunk, a primogenitus. Érte, dicsőségéért kel) keresztülmennünk a romlandó élet vajúdásain, szenvedésein. De hisz tőle tudjuk, hogy ez csak külszín. Ezzel veti el bennünk az örökkévalóság magvát,<sup>2</sup> ezzel rakódik le lelkünkben az az anyag, amely az ő eszméjének formáját és színét viseli magán, hogy aztán alkalmas kövek legyünk az új Jeruzsálem felépítéséhez és ahhoz a templomhoz, amelyben Isten lakik. Ez Krisztus országának a törvénye. Érette alkottatott a világ úgy mint van s dicsőségéhez, életéhez, csak akkor jut el, ha ezt a nagy elsőszülöttből átengedi áradni magára: ha vele együtt szenvedünk, vele együtt fogunk megdicsőülni is.<sup>3</sup>

\* \* \*

Krisztus elsőszülöttsége nem egyszerű cím vagy jog, hanem lét- és személybe!) oly tökéletesség, amely Őt *minden teremtmény példaképévé és lét- és tökéletesbülési forrásává teszi*. A teremtmény célja Isten dicsőségének hirdetése, vagyis annak elismerése, hogy mindent tőle nyer, önmagától semmije sincs. Ezt teszi a teremtmény, ha működésében megtartja a természet és erkölcs törvényeit, úgy hogy minden főséges harmóniában egyesülve tör a mindenség Istentől megszabott végső célja felé. Ennek a legtökéletesebb példája volt az Atya akaratából táplálkozó Krisztus. Hogy pedig tőle, illetve általa áradt át a teremtményekre tökéletességük, azt az ember örök üdvösségére

<sup>1</sup>Jób. 11, 17.

<sup>2</sup>Ján. 12. 24.

<sup>3</sup>Rom, 8. 17.

vonatkozólag az előbbi olvasmányban bizonyítottuk. Most meg arra igyekeztünk rámutatni, hogy az egész teremtésnek része van Krisztusban, mint másodrangú végső célokban, tőle nyervén létének és létcéljának megváltott vagy a megváltás áldásaiban részesedő színezetét.

\* \* \*

*Függelék theologusok részére.* Megfelel-e imént előadott nézetünk szent Tamás elveinek? Szerinte a megváltás csak a bűn orvossága. Isten teremtő tervét és határozatát tehát már föltételezi s így Krisztus eszméje nem színezheti meg azokat.

Kétséget kizáró igennel felelek. Okoskodásom alapja, hogy a természetfölötti rend, ha nem is követelménye a természetesnek, ebbe beleillik, ennek koronája. Nem minden természetes rend felel tehát meg a természetfölötti élet különböző formájának. Ezért ha Isten tervszerűen akarta a kettőt összeilleszteni, olyan természetes rendet kellett választania, amely a természetfölöttinek alkalmas alanya, hordozója és céljainak lehető legtökéletesebb kifejezője és szolgája legyen. Reánk emberekre nézve a természetfölötti világ megvalósításának három főbb formája jön tekintetbe, *a)* Megtestesülés és bűnbeesés nélkül, *b)* megtestesüléssel, de bűnbeesés nélkül, *c)* megtestesüléssel és bűnbeeséssel. Három egymásra vissza nem vezethető, de össze sem vegyíthető lehetőség ez, legalább az első ok és a valóság forrására nézve nem, aki nem a teremtmények irányítása szerint igazodik, hanem ezeket irányítja középponti eszméi szerint.

Az első esetben az ember kegyelmi élete tisztán ingyenes lett volna. Még az Isten Fiának érdemei sem játszottak volna benne szerepet. Az embernek a jóban való megerősödéséhez s elveszthetetlen, de legalább is el nem veszítendő kegyelmi állapotához egy romlott és romlandó természet sehogyszem illett volna. A természet hiányait a természetfölötti kegyelemnek teljesen el kellett volna tüntetnie, úgy, hogy mindaz, amit a *theologia donum iustitiae originaiis* néven ismer, ennek a rendnek természetes követelménye lett volna. De ennek megfelelően a romlandó, sóhajtozó és nyögő világegyetemnek sem lett volna létjoga. Nem fejezte volna ki az embernek, a föld

urának, célját és helyzetét. A romlatlan s bizonyos tekintetben már lezárt sorsú és célú világegyetemmel érhetne volna csak el ezt a bölcs építőmester, akiről fönnebb szoltunk. Ez a rend tehát a maga egészében tiszta lehetőség maradt s Isten még annak a világtörténelemnek bevezetése gyanánt sem akarta, amelynek első fejezete a paradicsomban megíródott. Mert más színezete van a iustitia originális nunquam amittendának, mint az elveszendőnek, ha mindjárt mindkettő független is Krisztus érdemeitől.

A második eshetőség szintén tiszta lehetőség maradt. Ha az Isten Fia minden körülmények között megtestesült volna, akkor is ha nem kellett volna az embert a bűntől megváltani, tehát ha Ő lett volna a teremtés tulajdonképeni célja és koronája, akkor megint nem illett volna ily nagy Isten és az ártatlan emberiség lakásának a mostani természet. Annak dicsőbbnek, szebbnek és nyögésnélkülinek kellett volna lennie.

Csak a harmadik lehetőséget akarta Isten hathatósan. Ez pedig egy teljesen lezárt, a többiektől független világrend, amelyben mindennek csak akkor van létjoga, ha van megváltás és a Megváltóban és általa történő megdicsőülése mindenkinek. Középpontja tehát a Megváltó eszméje, az Isten Fiának pusztán a bűn orvossága gyanánti megtestesülése. Istennek nagy műve Jett volna a megtestesülés, de még nagyobb a megváltást, a megbocsátást célzó megtestesülés. Ordine dignitatis tehát minden egyéb konkrét tervét megelőzi és megszínezi. Ehhez csak ez a világrend illett, a siralomvölgy és a romlandó, nyögő, de megdicsőülést váró világegyetem. Mindez nem felelt volna meg a Megváltó nélküli világrendnek, a natura pura pedig époly tiszta lehetőség maradt, mint a fönnebb említett két másik rend. A megváltás eszméjének eme középpontisága miatt mondtam, hogy Krisztus mindent, még a teremtés tervét is megszínezte. Csak a nyögő természet tudja kifejezni az ember helyzetét és jövő megdicsőülését és csak azért nyög, hogy a Krisztus általi teljes megváltás végső befejezése utáni vágyát kifejezze. Bár Ádám első kegyelmi élete ebben a rendben is független Krisztus érdemeitől, de nem oly értelemben, mint az első lehetőség keretében lett volna. A megváltás rendjében mint gratia amittenda, sed per Christum reparanda és egy

ebből kiinduló világtörténet kezdeteként szerepel, ott pedig hiányzik belőle minden vonatkozás Krisztusra és így a belőle származó világtörténet is más lefolyású és jelentőségű lett volna. Itt még a *iustitia* originális idejében is jelentősége volt a természet sóhajának, jelképezve a bekövetkezendő nagy katasztrófát, ott azonban sem azelőtt, sem utána nem lett volna megfelelő egy bölcs építőmester tervének. A jelenlegi, konkrét világrend kiválasztását tehát csak a Megváltó eszméje teszi érthetővé, ezáltal hirdeti teljesen Isten bölcsességét. Mert nem az abszolút lehetőségekről beszélünk itt. Ezeknek nincs határuk. De a célnak megfelelő lehetőségek határait a cél megszabja s csakis ezek keretében mozoghat az okos, a bölcs cselekvő személy.

Krisztus tehát *primogenitus omnis creaturae*, Isten minden tervét megszínező másodrangú végső cél. Ebbeli méltósága teljesen független attól a kérdéstől, megtestesült volna-e az Isten Fia a bűnbeesés nélkül. Ezt a kérdést mint értékes teológiai következtetéssel igenlő felelettel elintézhető problémát föl sem lehet vetni. Mint lehetőséget, a fönnebbi értelemben mindenkinek el kell ismernie, de tagadnunk kell ezt a jelenlegi világegyetem és kegyelem rendjének keretében. Mindez egyszerűen nem illett volna Isten Fiának szolgálatára. Ez csak a Megváltót és mindenek megdicsőítőjét, az új ég és föld alkotóját szolgálja méltó módon. *Isten általános teremtési szándéka tehát független volt Krisztustól. konkrét tervét azonban hasonlóképpen színezte meg a Megváltó gondolata, mint az építőmesterét a megrendelő céljai és igényei. Isten a mai világrendben nem megdicsőült, hanem megváltó, nemcsak a semmiből, hanem a bűn sarából is megmentő hatalmát akarta kifejezni. Ezért kellett a Megváltónak primogenitus omnis creaturaenak, Isten terveit színező végső céloknak lennie. Ha tehát a mi fölfogásunk szerint és priorit ate naturae a bűn előrelátása meg is előzi a Megváltóét, ennek a méltósági elsőbbsége elég ahhoz, hogy mintegy visszahatólag színezzék és vezessenek Isten konkrét terveit.*

## 9. KORMÁNYZÓ

*Regnum amoris et pacis*



SSZES társadalmi alakulatainknak az a célja, hogy az ember egyéni életét előmozdítsák azáltal, hogy ki-pótolják ama hiányokat, amelyek az egyes ember életét árnyékszerűen kísérik s életét megnehezítik, tökéletlenné vagy egyáltalában lehetlenné teszik. A sokaság együttes élete sok olyan értéket termel, amely az egyes ember fejlődését elősegíti, megtermékenyíti, s így nem egy új léttényezővel gazdagítja. A társadalom célja tehát, hogy életet adjon, hogy az egyes ember s vele együtt az emberiség «bőségesebb», tökéletesebb életet élhessen. Ahol pedig élet van, ott organizmus, szerves lény is van. Ennek pedig az a lényege, hogy az egyes tagok működése egy cél szolgálatában álljon, hogy a különféle rangú és rendű szervek és ezek életmegnyilvánulásai az egész organizmus közös javát célozzák. Mivel pedig az ember a legtökéletesebb szervezet, ennek a mintájára szoktuk a társadalmi organizmust is elképzelni s ennek egyes szerveit elnevezni.

Emberi életünk irányítása a fejből indul ki. Ott vannak a gondolkozás anyagát szolgáltató legbecsesebb szervek, ez az egész testben osztatlanul jelen levő lélek különös lakhelye. Itt fogamzik meg kinek-kinek az életcélja, innen indulnak ki az életünket irányító eszmék, amelyek összes cselekedeteinket egy cél szolgálatába állítják s egységes, szerves egésszé alakítják. Itt van idegrendszerünk középpontja. Innen indul ki az a finom telefonhálózat, amely lelkünk parancsait közvetíti a többi testrészekkel. Ezek tehát központi irányítás mellett gyakorolják működésüket, mert csak így érhető el, hogy az a sokrendű és minéműségű szerv, egy cél érdekében működ-



jék. *Ezért fejünket mondjuk emberi életünk kormányzó, irányító szervének*, míg a többiek a végrehajtás, a kivétel, a megvalósítás szervei.

Így van ez a társadalomban is. Az egységes cél érdekében kell ott is egy szervnek lennie, amely ezt szemmel tartja, meghatározza és az összes többi tagok működését erre irányítja, kormányozza. Mivel tehát ugyanazt a tevékenységet fejt ki, ami az ember fejében végbemegy, a társadalom e célirányító szervét fejnek szoktuk mondani. Az államfő egyes működéseit, a célkitűzést, védelmet (törvényhozás, igazságszolgáltatás és eszmei irányítás) már láttuk és azt is megállapítottuk, hogy mindez megvan Krisztusban, akit ezért megillet a királyi méltóság. Mivel pedig a hatalom e formáit sokkal magasabb fokban s sokkal nagyobb kiterjedésben birtokolja, mint a földi királyok, azért csakugyan a királyok királya elnevezés és minden királyi hatalmat messze túlszárnyaló méltóság illeti meg. Kormányzó minőségében nem láttuk még. Ebben fogom most bemutatni.

*A kormányzás feladata, hogy a társadalommal megvalósítsa a közös célt.* Ennek kell tehát amaz ideális elveket, amelyek a közjóban és a törvényhozásban le vannak rakva, gyakorlatilag, mintegy testet öltve megmutatnia. Mert akármilyen szépek legyenek is az elvek meg az eszmék, nem boldogíthatják a társadalmat, ha a gyakorlatban nem válnak be, illetve ha a társadalom rá nem vehető arra, hogy szerintök alakuljon ki. Mert az a különbség a jó meg az igaz között, hogy az utóbbi egyformán igaz eszmei meg tényleges formájában, de a jó csak akkor ér valamit, akkor elégíti ki a törekvő vágyat, ha valósággal létezik, hogy úgy mondjam, kézzel fogható. Így a közjó is igen szép, tetszetős rendszert állíthat elénk elméletben és a törvényhozásban, de igazi jóvá, a társadalmat fölemelő, boldogító értékévé csak akkor lesz, ha testet ölt. Ez a megtestesülés pedig akkor történhetik meg, ha a társadalmat képviselő sokaság tényleg átalakult egy testté, amelyben minden tag és szerv a fej irányítását követi s nincs egy mozdulata sem, amely ne onnét indulna ki, vagy ne ott végződne. Másszóval, ha azt, amit a törvénykönyvekben olvasunk,

megtaláljuk a polgárok életében. A társadalom fejének ama működését, amely a polgárok tényleges egységét megvalósítja, cselekedeteiket irányítja, mondjuk kormányzásnak. Feladata a részek összetartása, az egységes cél, a közjó felé való irányítása és ennek tényleges megvalósítása.

A társadalmi egységnek a mintaképe a test tagjainak szoros összetartozása lévén, a társadalmi elemek összetartása érdekében a kormányzónak is olyanforma erőről kell gondoskodnia, aminő a testben uralkodik. Itt pedig a lélek végzi ezt a műveletet, amely azáltal, hogy a test minden részében jelen van és pedig osztatlanul ugyanaz a lélek, a különböző részeket összefűzi és minden működésüket amaz emberi személy szolgálatába állítja, aki az egy testből és lélekből alakul ki. Ha tehát az államfő tökéletesen meg akarna felelni feladatának, akkor kormányzó hatalmának olyanformán kellene mindenütt jelen lennie, mint a léleknek a testben. De mivel ez lehetetlenség, azért a társadalmi organizmus sohasem lehet oly tökéletes és egységes, mint a természeti. Innen van, hogy az egyes tagok minden vigyázat mellett is könnyen a maguk útjára tévednek s a közjót eltévesztik szem elől.

Lássuk, megvan-e s miként gyakorolja *Krisztus kormányzói halaimat*. Hogy híveinek sokaságát, mint egy testnek tagját tartja össze, világosan kifejezi az Apostol. Krisztus a fő, «kitől az egész test összeköttetvén és egybefoglaltatván minden íznek szerkezete által, minden tagnak kijelölt munkálkodása szerint, a test növekedését szerzi maga épülésére a szeretet által».<sup>1</sup> Itt az Apostol a leghatározottabban megjelöli a *hívőket összetartó erőt — a szeretetet*. Ha polgárok nem tartanak össze, az onnan van, hogy hajlandóságaik különféle irányba viszik őket, vagy pedig a maguk érdekét vagy javát akarják. Krisztus országában azonban van egy erő, amely ezeket a ferde hajlandóságokat megszünteti, s minden szívet egy érdek, Isten érdeke felé hajlít — a szeretet. Akik tehát Krisztus országának tagjai, akik az ő jogara alatt egyesültek, azoknak nincsenek külön törekvéseik, mindegyik egyformán az Isten előtti

<sup>1</sup> Efez. 4. 16.

jót akarja, ezután vágyódik. Megvan tehát közöttük az unites cordium, a szívek, az akaratok egysége.<sup>1</sup> A szeretet egységénél szorosabb kapcsolatot el sem lehet képzelni. A szeretetet pedig a Szentlélek öntötte lelkünkbe, egységét Ő valósította meg Krisztus érdemeiért. Mondjatok kormányzót, akinek ily hatalom van a kezében, aki a különféle törekvéseket ily hathatósan és véglegesen el tudja nyomni, aki az emberek széthúzó törekvésein úgy tudjon uralkodni, mint Krisztus! Aki a külön törekvéseket megszüntető erőt kitalálta és az emberek lelkébe hathatósan át tudja ültetni, az valóban a legnagyobb király és kormányzó. Ilyen Krisztus.

A kormányzás csak akkor mutathat fel eredményt, ha mindenkinek kijelöli helyét, amelyet a társadalom keretében és a közjó érdekében el kell foglalnia és be kell töltenie, továbbá, ha a kormányzó irányítását mindenki követi, annak engedelmeskedik.<sup>2</sup> Ezt Krisztus mind tökéletesen megvalósította. Kijelölte mindenkinek a helyét, mert némelyeket apostolokul, másokat prófétácul adott, majd meg pásztorokat és tanítókat rendelt a szentek teljes kiképzésére, a szolgálat munkájára, titokzatos testének épülésére.<sup>3</sup>

A szeretet pedig megadja mindenkinek a hajlandóságot, hogy megfelelően feladatának, mely az Isten országában rábízott. Mi lenne testünkben, ha a szem nem akarná teljesíteni a maga feladatát, hanem a fül működését igényelné. Vagy a gyomor kicsinyelné hivatását és a fej kormányzói tevékenységére tartana igényt. A zavar nemsokára testi életünk végével fejeződne be. Ilyenforma zavarokat látunk az állami életben, mikor az alattvaló az elüljáró hivatalát kívánja meg és megtagadja az engedelmisséget. Ezeket tünteti el Krisztus kormányzói bölcsesége, mikor egyazon törekvést, az Isten szeretetét oltja hívei lelkébe. Csak úgy lehet egység Krisztus

<sup>1</sup> A széthúzás elve: az önérdeket keresni, még a közjó hátrányára és kárára is. A szeretet ezzel szemben így gondolkodik: Isten érdekeit és a közjót kell szem előtt tartani még akkor is, ha önérdekeim valósággal vagy látszólag kárt szenvednének.

<sup>2</sup> De Malo Qu.u. a. 7. ad 9.

<sup>3</sup> Efez. 4. η.

testében, ha az egyszerű hívő tanul és nem akar tanítani, ha az apostol működik, a pásztor őrzi a lelkeket, ezek pedig engedelmeskednek nekik. A szeretet, amely nem a magát keresi, hanem csak az Isten dicsőségét, valósítja meg ezt. *Ezért a szeretet Krisztus kormány pálcája*, amely előtt jobban meghajolnak hívei, mint a földi király fenyegetései előtt. Egy testté, egy lélekké akkor válnak a különféle tagok, ha nincs külön törekvésük és vágyuk. Mivel pedig a szeretet minden ember szívében ugyanazt a vágyat, Isten dicsőségének vágyát ülteti, azért a *Krisztus által kormányzott társadalom a legtökéletesebb egységet képviseli*.

Innen van, hogy Krisztus valósággal kormányzója, feje minden idők igazainak s ezek a legteljesebb egységet, a szentek egységét alkotják. Hisz a szeretet kegyelmében senkisémmé részesülhetett a Krisztusban való hit és remény nélkül s azt Krisztus érdeméért birtokolják a mennyei szentek épúgy, mint a földi zarándoklás utasai. S a mennyei hazának polgárai vagy a tisztító tűz szenvedő és megnyugvást váró bajnokai nem akarnak mást, mint mi harcosok, hogy t. i. Isten legyen minden mindenben. Az új Jeruzsálemnek előlegezett megvalósulása ez, mikor már most oly szoros egységet alkotnak a hívek. Ami a testben a lélek, a háznál a téglákat összekötő vakolat, az Krisztus testében a szeretet. *Ezért regnum amoris, a szeretet királysága a Krisztusé*.

Ha a szeretet kiöli az önérdék uralmát, illetve annak oly rendetlen szeretetét, hogy érte felebarátunk és a közjó érdekeit is készek vagyunk feláldozni, akkor megszűnik a békétlenség, amely az érdekek összeütközéséből szokott származni. Ahol csak egy érdek, Isten érdeke és akarata uralkodik, ott egyenlenség nem lehet; ott van a béke országa s ennek a fejedelme a békesség királya. Ilyen királyságot alapított Krisztus. *Ezért mondjuk ezt regnum pacis-nak, a békesség királyságának, Krisztust pedig rex pacificusnak*.

Békességet akartok az emberek között? Csatlakozzatok Krisztushoz! Ezt csak Isten tudja megteremteni a földön, mert csak isteni erő, a szeretet tudja a személyi érdeket kereső akaratot meggyógyítani és oly középpont vonzókörébe

állítani, hogy önérdekeit alá tudja rendelni mások jogos követéseinek és érdekeinek.

De még ennél is messzebbmenő kormányzói tevékenységet követel magának Krisztus. «Sine me nihil potestis facere». Nélkülöm semmit sem tehetek. Ezzel azt állítja, hogy *jelen van minden cselekedetünknel, sőt hogy az ő segítségével, erejében hozzuk azokat létre*. Ezzel megvalósul a kormányzó eszményképe, akinek, mint szent Tamás mondja: országa minden *risztben* olyanformán kellene jelen lennie, mint a léleknek a testben, Istennek a világegyetemben. Ezek pedig per essentiam, per praesentiam et per potentiam vannak jelen. *Egész lényükkel*, amennyiben nincs a világnak részecskéje, amelyben Isten és a testnek, amelyben a lélek egészen ne lennének jelen. *Tudásukkal*, mert minden szemük előtt folyik le. Nem történhet testünkben semmisesem, amiről a léleknek, vagy a világban, amiről Istennek ne lenne tudomása. *Tiatóereiük szerint*, mert összes testi működéseink a lélek éltető erejében folynak le s a világegyetem legtökéletesebb tagja épúgy, mint a legerőlenebb, Isten erejére van utalva, hogy működést fejthessen ki. Istennek és a léleknek csak ez a jelenléte biztosíthatja, hogy egyrészt minden cselekedetünk személyi javunkat, a világ működése pedig Isten akaratát szolgálja.

Ha lenne oly kormányzó, aki ily módon lehetne jelen országában, az a legtökéletesebb társadalmi egységet valósítaná meg. De ilyen csak egy van: Krisztus. Ezért a legfőbbesebb kormányzó király Ő. Krisztus mint teremtmény nem lehet ugyan jelen személyesen országa minden részében és minden alattvalójánál. Az ilyen jelenlét csak Isten kiváltsága. Mint Isten jelen van Krisztus mindenütt, mint ember azonban nem. Ámde bőszégesen kárpótolja ezt *szentségi jelenléte*. A kenyér és bor színe alatt mindenütt jelen van, ahová szolgálai elviszik nevét. Ott van egész valóságával a szentségházban s mint híveinek lelki eledele nemcsak jelképezi, hanem meg is valósítja egységüket.<sup>1</sup> *A tabernákulum Krisztus kormányzói trónja, teste*

<sup>1</sup> «Egy kenyér, egy test vagyunk sokan, mindnyájan, kik az egy kenyérben részesülünk.» 1. Kor. 10, 17.

és vére az a táplálék, amely a szeretetet, a hívők seregét összekötő eme titokzatos erőt fenntartja és gyarapítja lelkünkben. Mutassatok nekem egyetlenegy királyt, aki alattvalói egyesítése és kormányzása érdekében ennyit tett volna, mint Krisztus. Lakótársunkká szegődik s az egység érdekében nemcsak *táplál*, ugyanazzal az eledellel táplál bennünket, hanem külön-külön mindegyikünkben akar lakni, hogy valamikép le ne szakadjunk testéről.

Azután meg *szeme láttára folyik le egész életünk*, úgyhogy jelen van mindenütt per praesentiam. Nemcsak mint Isten tud és lát mindent, hanem mint ember is <sup>1</sup> s így csakugyan módjában áll, hogy ellenőrizzen bennünket és figyelmeztessen, ha letértünk a cél, az üdvösség felé vezető útról. Így eljuttathatja hozzánk határozatát is, úgyhogy sohasem nélkülözzük irányítását és sugallatait.

Krisztus végül minden cselekedetünkénél ott van hatóereje szerint, per potentiam, amennyiben mindent az ő indítására, a tőle kölcsönzött erőkben végzünk. Ez kormányzói működésének leghatásosabb megnyilvánulása. A polgárok, mivel szabadok, nem függenek az államfőtől. Ennek befolyása igen csekély s ezért nem is kívánhat tőlük olyan tetteket, amelyek erkölcsi vagy fizikai erejüket felülmúlják. Nem így Krisztus. Természetfölötti, tehát nemcsak az emberi, hanem minden teremtett erőt felülmúló cselekedeteket követel tőlünk. Ezért nem elég, hogy eljuttatja hozzánk akaratát, vagy külsőleg segít bennünket, mint a földi kormányzó, hanem velünk együtt kell működnie, ki kell egészítenie tehetetlenségünket s egy bőségesebb, tökéletesebb életre kell segítenie. Másszóval, azt a végtelen érdemet és természetfölötti erőt, amit szerzett, külön-külön kell kiosztania mindegyikünknek.

Krisztusnak az emberekkel való emez érintkezését kétféleképpen képzelhetjük el. i. Úgy, mintha érdemei és természetfölötti ereje benne, mint egy nagy tartályban lennének összegyűjtve s belőle indulna ki egy nagyszerű csőhálózat, amellyel minden egyes ember összeköttetésbe léphetne, csapját

<sup>1</sup> V. ö. a Született király c. olvasmányt.

vagy maga, vagy a hierarchikus papság segítségével megnyithatná s így az élő forrás vizeiből táplálkozhatna. Ez jó, helyes kép és főképp Krisztusnak a szentségek által való működését igen szépen szemlélteti. «Az ő bőségéből merítettünk mindnyájan». Ezt fejezi ki a szőlőtőről szóló hasonlat. Krisztussal oly élő közösséget alkotunk, mint a vessző a tövel. Ennek gyökeréből táplálkozik, ennek életerejére él. Így árad át ránk is Krisztusból, a gyökérből az életerő, így élünk vele együtt azonos természetfölötti életet. 2. Úgy képzelhetjük ezt el, hogy Krisztus velünk együtt működő ok; mi mintegy eszközei vagyunk, hasonlóképpen, mint a toll az írónak. Igaz ugyan, hogy Krisztus mint ember ily hatóerőt nem fejthet ki, de mint Istenségének eszköze működhet így az emberekben. Amint tehát életében érintette az embereket, akiket meg akart gyógyítani s az istenség ereje szent embersége által működött és hatott, úgy most is rajta keresztül száll le hozzánk Isten malasztjának ereje és a belőle kiáradó energiák termékenyítenek meg bennünket minden egyes esetben. Így teljesül be rajtunk tökéletesen, hogy Krisztus nélkül semmit sem tehetünk, hogy akkor, amikor természetfölötti jót cselekszünk, Ő is jelen van — mi csak eszközei vagyunk.

Ezt fejezi ki az Apostol hasonlata, mely szerint Krisztus Egyházának feje. Minden ember úgy egyesül vele, mint a tagok a fejjel. Az életerő *emberi* megnyilvánulásai a fej által az idegrendszeren keresztül jutnak el a tagokhoz. Így a természetfölötti is Krisztus által továbbítatnak a hívőkhöz, aki eszerint azok mozgatója, irányítója, kormányzója.

Amikor tehát az újjászületés vizét valaki fejére öntöd, ott van Krisztus. Ő a tulajdonképeni keresztelő, te csak eszköze vagy, nevében öntöd ki a vizet s az Ő erejében törlődik le a lélekről a bűn szennye. Ha a pap a kenyér és bor fölött elmondja az átváltozás megszentelő igéit, ha a szentostyát ajkadra teszi, ha a bűnbocsánat szavait hallod szájából, akkor nem a maga nevében és erejében, hanem mint alter Christus cselekszik. Krisztus ül a gyóntatószékben, Ő mutatja be az áldozatot, a pap ebben csak látható eszköze.

De akkor is, ha valami jót cselekszünk, nem a magunk

erejéből tesszük. Ezért emeli karodat Krisztus ereje, ha alalmaznát adsz, Krisztus malasztja irányít, ha jóra hajlik akaratom. Ha imádkozol, azt az erőt használod, amit Krisztus gyűjtött az Olajfák-hegyén s így Ő veled együtt imádkozik. Ha megbocsátol ellenségeidnek, nem tőled, hanem a te előtted megbocsátó Krisztusból indul ez ki s az Ő akkor szerzett érdemeinek erejéből fejezed be. S ha halálad óráján Isten kezébe ajánlod lelkedet, megint attól szerzed az erőt, annak a kegyelméből tartasz ki, aki ezt a keresztfán tette s számodra is kiérdemelte. Mily biztos kézbe tette le Isten az ember üdvösségének sorsát! Aki még így, ily gondos kormányzás és irányítás mellett is elkárhozik, az valóban megérdemli sorsát.

Krisztust fönnebb az Élet Könyve szerzőjének mondtuk. Kormányzói működése Isten örök határozatának, a praedestinációnak megvalósítására irányul. Ezzel mintegy megadta híveinek az eszközt és módot annak a megítéléséhez, vajjon a választottak közé tartoznak vagy nem. Ha cselekedeteik magukon hordják Krisztus képmását, az Ő véréből vannak színezve, akkor Krisztus ereje dolgozik bennük s így a választottak útján járnak. Ha azonban tetteik nem utalnak a Krisztussal való eme szoros egyesülésre, féltő, hogy nevük nem foglaltatik benn az Élet Könyvében.



## 10. A SZENTLÉLEK ESZKÖZE

*Vox dilecti.*



A KRISZTUS emberi természete szerint király, fölvető a kérdés, mi teszi erre alkalmassá, honnan van királyi működésének, főképp kormányzásának ereje. Szent Tamás három forrásra vezeti vissza az uralkodói bölcseséget: *a)* a természeti adományok kiképzésére, *b)* ördögi segítségre és *c)* isteni ihletésre.<sup>1</sup>

*A természetes adományok* bőségesen megvoltak Krisztusban. Már gyermekkorában öreg törvénytudók megcsodálták okos és bölcs feleleteit,<sup>2</sup> később pedig irigyen és bosszankodva kérdezték tudása láttára: honnan tudja ez az írást, mikor nem is tanulta!<sup>3</sup> Erről tesz tanúságot az a nagy készség is, amellyel ellenségeivel vitatkozott s oly megkapó érvekkel győzte le őket, hogy kibúvóról szó sem lehetett.<sup>4</sup> Ezt mutatja bölcs törvényhozása is, amelyben annyira tudott alkalmazkodni az emberek felfogásához és igényeihez.

Az ördögi segítség is sokszor dolgozott a fejedelmekben. Ha szent Tamás szerint a király nemcsak magánéletének feddhetetlenségével, hanem törvényhozásának szellemével is tiszteli az Istent, akkor<sup>5</sup> sok földi hatalom mutatta már magát az ördög egyenes földi követének. Ezeknek a kódexét állította össze Macchiavelli, úgy hogy *ezt* olvasva megértjük, miként gondolta el szent Tamás a fejedelmeknek az ördög iskolájában való kikép-

<sup>1</sup> In Isa. 3.

<sup>2</sup> Luk. 2. 47. V. ö. Bölcs. 8. 19.

<sup>3</sup> Ján. 7. '5.

<sup>4</sup> A szt. János Evangéliumában található vitabeszédek különösen szembe-ötölő példái Krisztus logikájának és természetes tudásának.

<sup>5</sup> In Ps, 2,

zését. Krisztusra is rásütötték az ördöggel való cimborálás bélyegét. Belzebubbal, az ördögök fejedelmével szövetkezett, mondták róla, ennek erejében úzi ki az ördögöket, művel csodálatos dolgokat.<sup>1</sup>

*Isteni sugallat, ihlet* vezeti azokat az uralkodókat, akik a rátermettség egész különös jeleit mutatják, mikor kormányzásuk és egyéb királyi tevékenységük legnehezebb pillanataiban és a legbonyolultabb körülmények közt is ösztönszerűen, mintegy másnak a szellemétől vezetettve találják meg a helyes megoldást. Emberi genialitás sokszor nem elég ehhez. Ezért szoktuk ezt magasabb, isteni ihletéssel magyarázni és a herosok, emberfölötti lények közé sorozni az ilyen királyokat. Királyi tevékenységet enélkül tulajdonképpen nem is igen lehet elképzelni. Hisz a fejedelemnek mindig emberfölöttit, az önérdektől ment közjót kell gondoznia és szemmeltartania. Így hivatása ráutalja, mintegy rákényszeríti, hogy elveit és erőit emberfölötti hatalomtól vegye, tőle várjon irányítást és ihletést. Ez volt Krisztus királyságának az ereje is, ebből a forrásból merítette elsősorban mindazt, ami oly nagy uralkodóvá, a királyok királyává tette. De amíg a földi királyok erre az isteni segítségre csak mint különös kegyelemre számíthattak s közülük egyik-másik és néha-néha részesült ennek jótéteményeiben,<sup>2</sup> addig ez Krisztus természetes hozományához tartozott, mindenkor rendelkezésére állott s ennek erejében kormányozhatott. Mivel pedig az isteni sugallás forrása a Szentlélek, úgy hogy az ihletett ember tulajdonképpen ennek az eszköze, azért azt mondhatjuk, hogy *krisztus királyságának ereje a Szentlélek Krisztus pedig emberi természete szerint a Szentlélek orgánuma, szerve, eszköze, terveinek megvalósítója.*

A Szentlélek ihletésén még a kegyelmi élet rendes megnyilvánulásain is túlmenő segítségét értjük. Nem rendkívüli adomány ez, hanem az emberi erőt felülmúló cselekedetek végzésére irányuló indítás. Szélfuvallat, amely belekapcsolódik az embernek a nyílt tengeren tétlenül vagy tehetetlenül veszteglő vitorlájába s gyorsan és biztosan vezeti az örökkévalóság ki-

<sup>1</sup> Máté 12. 24.

<sup>2</sup> I-II. Qu. 9. a. 6. ad 3; Qu. 68. a. 2. c.

kötőjébe. Mikor a kísértések özönében és az emberi erőt fölülmúló csábítások között sziklaszilárdan állasz, hajód pedig nem ütődik a minden oldalról kiemelkedő szirtekbe, akkor a Szentlélek fuvalma irányít, az Ő ereje tart fenn, ad *lelki erősséget*? Mikor minden emberi segítségtől megfosztva tanácstalanul állasz s egyszerre, minden várakozás ellenére, világosság támad lelkedben, a *Szentlélektől sugallt tanács* segít ki kétségbeesett helyzetedből.<sup>2</sup> Ha az emberi értelem előtt annyira elrejtett hittitkok között otthonosan érzed magadat s értelmük oly világos előtted, mint másnak a természetes igazságok; ha oly törhetetlen meggyőződéssel tartasz ki mellettük, hogy ebben semmi sem ingathat meg, akkor ne a magad vak és a természetfölötti dolgokban tehetetlen elméjének tulajdonítsd ezt, hanem a Szentléleknek, aki a természetfölötti élet *értelmét* sugallja és *belátásával* megihlet téged.<sup>3</sup> Ha a teremtmények között oly otthonosan érzed magadat, hogy ezek mindegyike látókörödöt tágítja, mert Istenről beszél, közelebb visz hozzá s az örökkévalóság magaslatainak megközelítéséhez segít, akkor megint nem a magad szemével látod a mulandó kéreg mögött az örökkévaló Istent, hanem a Szentlélek közli veled ezt a tisztánlátó *tudást*.<sup>4</sup> Mikor pedig elhagyod az emberi fontolgtatás szűk látókörét s a világ meg életed eseményeit nem a magad érdekének szempontjából mérlegeled, hanem mindent visszavezetve Istenre, a jót és rosszat abból ítéled meg, hogy mi felel meg az Atya akaratának vagy mi ellenkezik vele, akkor nem emberi elvek vagy nézetek vezetnek, hanem a Szentlélek *bölcsesége*.<sup>5</sup> Amikor továbbá meghajolsz Isten fölsége előtt, átérezed vele szemben való semmiségedet s mintegy fölolvadva benne, elismered Uradnak, de egyszersmind Atyádnak is, nem a magad érzelmeit tolmácsolod, hanem annak a Léleknek a *hálás érzületét* (pietas), aki kimondhatatlan sóhajtásokkal imádkozik benned és általad.<sup>6</sup> Mikor végül lelkedet teljesen elhagyja a szolgálai félelem és már nem a jutalom vagy büntetés fejében tartod meg Isten parancsait, hanem csupán az iránta való tiszteletből, akkor az *isten-*

<sup>1</sup> II-II. Qu. 189. a. 1.

<sup>2</sup> II-II. Qu. 52.

<sup>3</sup> 11-11. Qu. 8.

<sup>4</sup> II-II. Qu. 9.

<sup>5</sup> II-II. Qu. 45.

<sup>6</sup> 11-11. Qu. 121. a. 1.

*félelem* e magaslatára nem saját szárnyaid, hanem a Lélek fuvalatának erejében szálltál föl.<sup>1</sup>

Ily fönséges módon működik az emberben a Szentlélek, de csak abban, aki megérzi fuvaltatát, akit a Lélek különösen preparált és hatásainak befogadására *érzékennyé* tett. Az embernek az ihletések és sugallatok befogadására való alkalmasságát, a Lélek fuvaltatával szemben való érzékenységét és reagálását mondjuk a *Szentlélek ajándékainak*? Ezeknek a megnyilvánulása nemcsak szükséges, hanem mivel ezek teszik az emberi élet útját egyenessé, általuk érezzük Isten édességét és az örök üdvösség előízét, legbecselesebb és leghasznosabb kincseink közé is tartoznak. S mivel minél tökéletesebbek vagyunk, annál inkább kilépünk a szűk emberi keretből s közeledünk Isten élete felé, annál inkább szükségünk van ezekre az ajándékokra s minél tökéletesebb megnyilvánulásukra, mert ezek a tulajdonképeni *emberfölötti* élet tényezői.

Krisztusban is megvoltak a Szentlélek ajándékai, ezek voltak emberi természetének legszebb ékességei.<sup>3</sup> Embersége ugyanis semmiben sem különbözött a miénktől. A természetfölötti életre tehát épúgy alkalmassá kellett tenni a malaszt által, mint bármely más emberét. Mivel továbbá az örök Igével való személyes egyesülés révén szünetnélküli istenszolgálatra és a *szó igazi értelmében vett emberfölötti életre rendeltetett*, a Szentlélek ajándékaira és az ihletével szemben való érzékenységre sokkal nagyobb szüksége volt, mint bármely más embernek. Ezenkívül senkinek az élete sem volt annyira göröngyös, mint Krisztusé. Senki sem szenvedett annyi megvetést és keserűséget, mint Ő. Senki sem vállalkozott oly hősies munkára, mint Krisztus. Ezért a *Szentlélek kenetére és erejére is sokkal nagyobb szüksége volt, mint más, közönséges embernek*.

A Szentlélek teljessége ki is öntetett Krisztusra. «Vessző sarjad Jesse törzsökéből, mondja a próféta,<sup>4</sup> és virág növekedik az ő gyökeréből. És megnyugszik rajta az Úr lelke, a bölcsesség és értelem lelke, a tanács és erősség lelke, a tudomány és ájtatosság lelke és az Úr félelmének lelke betölti őt.»

<sup>1</sup> II-II Qu. 19.

<sup>2</sup> I - 11. 68.

<sup>3</sup> 111. Qu. u. 7. a. 5.

<sup>4</sup> Iza. 11, 1-2.

Krisztus azonban nemcsak magán életének irányítására nyerte e becses ajándékokat, hanem főképp nagy közvetítő, papi és királyi méltóságának gyakorlására. Krisztus *a Szentlélek királyi hatalmának gyakorlásánál mindenütt ott volt. Ezért mondjuk Krisztus királysága erejének, éltető tényezőjének-*

Ott volt elsősorban is a tulajdonképeni *koronázásnál*, a megtestesülésnél. «Az Úr lelke énrajtam, mivelhogy fölkent engem az Úr.»<sup>1</sup> Az angyal pedig határozottan biztosította a Szentszüzet, hogy a születendő gyermek, a Magasságbeli Fia, a Szentlélek erejében fogantatik. *A Szentlélek koronázta Krisztust királlyá, Ő kente föl a Szentek szentévé és az emberiség főpapjává.*

A Szentlélek tette Krisztust *alkalmassá a megtestesülés legfőbb céljának, a megváltásnak elvégzésére* és a vele járó szenvedések eltűrésére. Ő nyitotta meg Krisztus fülét az engedelmességre, Ő adott neki lelkiegységét a kitartásra.<sup>2</sup> Ott volt áldozatának bemutatásánál, újból megszentelte, Istennek foglalta le Krisztus emberségét, elfogadta áldozati érzületét s mintegy birtokába vette Krisztus mérhetetlen érdemeit, hogy azok erejében egyrészt kibéküljön az emberekkel és a szeretet révén ismét kiömljön szívébe, másrészt pedig, hogy kiossza azokat közöttük és a rossz földi, bűnös vér helyett Krisztus vért ömlessze át ereikbe. Ezt fejezi ki az apostol, mikor biztosít bennünket, hogyha elég volt a bakoki vére a törvényszerinti tisztuláshoz, akkor «Krisztus vére, aki *a Szentlélek által önmagát szepőtelenül Istennek fölládozta*», még inkább megtisztítja lelkiismeretünket az élő Isten szolgálatára.<sup>3</sup> Krisztus megváltó halála tehát a Szentlélek erejét hozta a földre és azt ossza ki az emberek között. Az emberek érzékenysége a Szentlélekkel szemben megszűnt. Alkalmatlanokká váltak Isten legnagyobb jótéményének, a malasztnak befogadására. A bűn sötétsége, egy rettenetes erősségű fal választotta el őket Istentől, úgyhogy

<sup>1</sup> Jza. 61. i.

<sup>2</sup> «Az Úr Isten megnyitotta fületem, én pedig nem mondok ellene; hátra nem térek. Testemet a verőknek adtam és orcámat a szagatóknak.» Iza. 50. 5-6.

<sup>3</sup> Zsid. 9. 14.

azon az örökkévalóság fénye és Isten ereje nem hatolhatott át. Ezt a falat döntötte le, ezt a sötétséget oszlatta el Krisztus által a Szentlélek úgyhogy már az isteni fény és erő behatolásának semmi sem állta útját. *A Szentlélek léhát Krisztus érdemeiért működik ismét a földön, de Krisztus nem a maga emberi erejét, hanem a Szentlélekét közli az emberekkel ezzel szenteli meg őket.*

Ott találjuk továbbá e Szentlelket Krisztus tanítói és törvényhozói működésénél is. Mesterének vallja a Szentlelket, aki értelmes nyelvet adott neki, hogy tudja támogatni azt, aki elfáradott; fölébreszti fülét reggel, hogy hallgassa, mint mestert.<sup>1</sup> *Az értelem ajándékának* határozott megnyilvánulásait látjuk példabeszédeiben. Nemcsak az emberi elme nivójára száll le, hanem a természetfölötti hatalmat oly külsőbe öltözteti, amelyben az az ember felfogóképességével egyszintűnek mutatkozik. Mily világosan, de egyúttal sokatmondóan jellemzi Egyházát, annak életét, pl. a mustármagról szóló példabeszéd.<sup>2</sup> Hogyan szemlélteti továbbá az ítéletről szóló hittételt a talentumok parabolája.<sup>3</sup> *A tudomány ajándéka* csillan meg ellenségeinek adott feleletében. Megnézeti a pénzt s általuk olvastatja le róla a feleletet: a császárnak, ami a császáré.<sup>4</sup> Az erdei liliumokban Isten gondviselését látja és szemlélteti, az értéktelen verebekről az embernek Isten előtti értékéhez tereli a figyelmet,<sup>5</sup> anyja és rokonai a mennyei Atyára és iránta való kötelességeire emlékeztetik.<sup>6</sup> A földi dolgokból Istenhez szárnyalni — ez a tudomány ajándékának feladata. Ez oly bőségesen volt meg Krisztusban, amint az emberiség tanítójához csak illett.

Valóban isteni, mennyei *bölcsesség* nyilatkozik meg az Isten országáról szóló tanításában. Keressétek először az Isten országát és igazságát, a többi mind hozzáadatik nektek.<sup>7</sup> Ebben foglalja össze a keresztyén életbölcsest, ezzel irányítja figyelmünket az Atya akaratára, arra a kézre, amelyben az élet és történelem eseményeinek szálai mind összefutnak. Ha a bölcse-

<sup>1</sup> Jza. 50. 4.

<sup>2</sup> Máté 13. 31.

<sup>3</sup> Máté 25. 1. s köv.

<sup>4</sup> Máté 22. 2.

<sup>5</sup> Máté 6. 26. s köv.

<sup>6</sup> Luk. 2. 49; 8. 21.

<sup>7</sup> Máté 6. 33.

ségnek az a föladata, hogy a lelket megnyugtassa és hozzászoktassa a világnak a végső ok, Isten szempontjából való megítéléséhez, akkor Krisztus igazán megtalálta annak módját, miként kell a legtudatlanabb elmét is ide elvezetni.

*A tanács adománya* csillanik föl rendelkezéseiben, amelyeket Júdás árulása és a katonahad váltanak ki lelkéből. Tedd el a kardot, mondja Péternek, mert aki karddal hadakozik, azzal vész is el.<sup>1</sup> Amint az erőszakoskodással szemben gyakran a legjobb védekezés a megadás, úgy sokszor a legjobb feleletet a hallgatás adja meg. Mindkettő nem egyszer emberfölöttibb hősiességet kíván tőlünk, mint a védekezés. Így tett Krisztus is Heródes előtt. Hallgatott. Ezzel fejezte ki hívei előtt legbeszédesebben a Szentlélek tanácsát az ilyen rendkívüli, hősiességet váró alkalmakkor. A tanács adománya vezette a szellemek megkülönböztetésében. Nathanaelben fölismerte az igaz izraelitái, Lévíben az őszinteség szellemét, Péterben az eleinte ingadozó, de azután annál szilárdabb jellemet. Így tudta összeválogatni apostolait s mindegyiknek a megfelelő helyet kijelölni. Ez látatta át vele ellenségeinek csúf terveit, ez fődözte föl a bűnösök lelkében levő jó magvat, ez indította végül könyörületre, de a megátalkodottak elítélésére is. Ha a tanács feladata, hogy minden körülmények között megtaláljuk a középutat vagy a célra vezető eszközöket, akkor Krisztusban csakugyan működött ez az adomány életének, legnehezebb körülményei között is<sup>2</sup> s mi bizalommal tehetjük sorsunkat ilyen királyi vezér kezébe.

*A lelki erősség adománya* egész életén át kísérője volt Krisztusnak. Ott volt vele s megingathatatlaná tette a sátán kísértésénél,<sup>3</sup> az Olajfák hegyén, a világi hatalom képviselőjének udvarában, a töviskoronázás, arculcsapás és megköpdösés alkalmával, ott volt a kereszttúton, a keresztfán és a halál pillanatában. Mindezt talán nehéz elképzelni az Istenembernél, de ha meggondoljuk, hogy emberi természete épügy megközelít-

<sup>1</sup> Máté 27. 52.

<sup>2</sup> Ide tartoznak Krisztus feleletei is, amelyeket a szombat megtörése, a bűnök megbocsátása stb. miatt vádoló ellenségeinek adott. Máté 9. 5.

<sup>3</sup> Máté 4. 1 s köv.

hető volt az érzelmi világ mozgalmasságaira nézve, mint a miénk, akkor megértjük, hogy miért volt szüksége Krisztusnak a Szentlélek adományaira és erejére. A jóirányú és tökéletességet kifejező érzelmek pl. öröm, bátorság stb. tökéletesebbekké váltak s nagyobb belső vigasszal töltötték el lelkét, a rosszak vagy a tökéletlenséggel járó érzelmek pedig, pl. remény, gyávaság azért nem közelíthették meg, mert lelke fel volt vértézve az emberfölötti élet eme tényezőivel. Ezért nem tudta pl. Krisztust semmiféle üldözés vagy szenvedés lesújtani vagy megfélemlíteni. A Szentlélek ereje annyira hatalmába ejtette lelkét s fölverte minden nyállal szemben.

Hogy az Isten *előtt meghajló hálás érület* mennyire el-töltötte lelkét, azt törvényhozásának egyik legszebb paragrafusá, az imádság ajánlása, előírása és a Miatyánkban való összefoglalása mutatja leginkább.<sup>1</sup> Az Isten fölsége előtt való meghajlás az ima-élet egyedüli jellegzetes sajátága. Ezt tanította, de gyakorolta is, főképp az emberi találékonyosság vagy költészet minden képét és színezését szépségben és igazságban messze fölülmúló főpapi imájában.<sup>2</sup> Hogyan át van ez hatva az Isten gondolatától! Mily mélységes érület, mily meghajlás, mily bizalom és hála Istennel szemben! Ez volt a főpap-király végrendelete, ebben hagyta itt a földön érzelmeit, ezzel tanított meg bennünket országa egyik főntartó tényezőjére és hívei legfőbb, állandó foglalkozására, az imára. Benne is a Szentlélek imádkozott leírhatatlan sóhajtásokkal.<sup>3</sup> Krisztus érületeiben és szavaiban is annak a lelke tükröződött vissza. Az imádságnak nála is, nálunk is vox dilecti-nek, a szeretett Isten szavának kell lennie, azt kell visszavernie bensőnknek, annak kell megcsendülnie lelkünkben. *Ilyen királyunk van, aki mindennapi foglalkozásunk és kenyerünk megszerzéséről gondoskodott. A Szentlelket hagyta nemcsak papiroson, nemcsak szavakban, hanem mint lelkünk éltetőjét, Isten előtt mélyen meghajtó súlyt és bennünk imádkozó titkot.*

Hogy végül mit köszönhetünk a Krisztus király *isten-félelmének*, azt legjobban az Apostol szava fejezi ki. «Exauditus

<sup>1</sup> Máté 6. 5 s köv.

<sup>2</sup> Ján. 14-17. fejt.

<sup>3</sup> Rom. 8. 26.



est pro sua reverentia.»<sup>1</sup> A szolga megteszi ura parancsát, mivel különben levonják bérét, vagy másként büntetik. A derék honpolgár kötelességérzetből engedelmeskedik a törvényeknek. A jó gyermek azonban kedvében akar járni atyjának, mikor minden kívánságát megcselekszi. Mind a három fél valamitől. Az első a büntetéstől. Ezért szolgálai a félelme (timor servilis). A második félti önértetének, becsületének elvesztését. Ez a kötelességérzet félelme, a timor initialis. A harmadik végül félti atyja személyét, akit a nagyság és szeplőtelenység nimbusza vesz körül szemében. Ez a fiú, a tisztelet, a hódolat félelme, a timor filialis vagy reverentialis. Az elsővel közeledünk Istenhez, mikor a pokol és egyéb büntetések félelme ösztönöz bennünket parancsainak megtartására és az előtte való meghajlásra. *Éz a szolgálai félelem jó és helyes, de tökéletlen*, mivel hiányzik belőle a szeretet, az Istenhez való barátságos érzület és tele van még önző mozzanatokkal, a magunk személyére való tekintetekkel. A második már jóval tökéletesebb, illetőleg a tökéletesség kezdete. A büntetéstől való félelem háttérbe szorul s helyet enged egy magasabb erkölcsi indítóoknak: *a keresztény öntudatnak és becsületérzésnek* Istenemmel szemben kötelezettségeim vannak. Teljesítenem kell azokat, hogy szeplőtelenül álljak önmagam előtt és hogy tartozásomat vele szemben lefizessem, kötelességemet megtegyem. Magasabb erkölcsi motívumok ezek, de még mindig hiányzik belőlük a baráti jóakarát és szeretet. Ennek az útján vannak, de még nem közelítik meg. Ezért mondjuk ezt az igazi félelem kezdetének, timor initialisnak. Mikor végül semmi más nem vezet bennünket, csak az Isten iránti tisztelet és hódolat, mikor már parancsainak megtartásával semmi mást nem akarunk, mint neki kedvében járni, akkor eljutottunk az önző indítóok és a kötelességérzet túlsúlyától megszabadított *Isten nagysága és felsége előtti hódolatos félelemhez*. Ez a tökéletesség csúcspontján, sőt még a mennyei boldogságban sem hagy el bennünket. Az előttünk nagy fönségű vagy kiválóságú személyekkel való érintkezésnél elengedhetetlen fegyver ez, amely megóv

<sup>1</sup> Zsid. 5. 7.

<sup>2</sup> 11-11. Qu. 19.

a köteles tisztelet megsértésétől és egész valónk megfelelő hódolatát kényszeríti ki lelkünkéből. Ezért nem jelenhet meg teremtett lény nélkül Isten előtt, sem itt, sem túlnan. Mert a teremtett erő enged s ha egy pillanatra meg tudja is adni Istennek a köteles hódolatot, állandóan erre nem képes: mint a kifeszített húr előbb-utóbb meglazul. Hogy tehát ezt a hódolatot megadhassuk, méltó módon és állandóan adhassuk meg Istennek, emberfölötti energiákra van szükségünk — a Szentlélek ihletésére és a hűrt folyton feszülten tartó erejére. Ezt teszi az istenfélelem ajándéka, amelynek segítségével sohasem felejtkezünk meg a köteles tiszteletről és hódolatról. Ha ezzel közeledünk Istenhez, akkor a fiú érzelmei visznek az atya elé, a teremtmény hódolata kísér a Teremtő trónjához. Ilyen volt Krisztus hódolata az Atya előtt az Olajfák hegyén, mikor kérte a szenvedés kelyhének elvételét azzal a hozzátétellel: ne az én, hanem a Te akaratod legyen! Ezzel mutatta be keresztáldozatát, mikor fölkiáltott: kezeidbe ajánlom lelkemet. Az ily «nagy kiáltásnak és könnyhullatásnak» meg kellett hallgattatnia, hiszen abból a hódolatból indultak ki, amelyet Krisztus annak mutatott be, aki «megszabadíthatá őt a haláltól».<sup>1</sup> Megváltásunk művét Krisztus istenfélelmének és hódolatának köszönhetjük. Ezt pedig a Szentlélek művelte lelkében. *Ezért ereje a Szentlélek JÇrisztus megváltásának és a rajta alapuló királyi méltóságának-*

Krisztus gyakran hivatkozott arra, hogy tanítása, törvényhozása nem az övé, hanem az Atyáé. Teljesen így van ez. Ámde mint ember mindezt a Szentlélek erejében és megvilágításában ismerte föl, így adta elő az embereknek. Az Atya tanítása szólal meg tehát Krisztusban, de a Szentlélek által. *Az Atya tanának fogalmazása és előadása a Szentlélek műve. Krisztus szavaiban a Szentlélek szava visszhangzik- a vox dilecti, a szeretet Istenének lebellete ihlette meg az emberek szívét akkor s ihleti meg most is, mikor Krisztus szavait halljuk-* Azért hatolnak be oly kevés embernek a szívébe, mert igen kevesen érzékenyek e lehellet fel-fogására.

<sup>1</sup>Zsid. 5. 7.

A Szentlélek Krisztus királyságának ereje a *kormányzásban* is. Krisztus kormánypalcájának a szeretetet mondtuk.<sup>1</sup> Ez pedig a Szentlélek által ömlött ki lelkünkbe.<sup>2</sup> Krisztus tehát a Szentlélek erejében tartja kezében kormánypalcáját. A hívek összességét továbbá, mint egy testet tanultuk megismerni Krisztus, a fő, irányítása alatt. Az Apostol azonban kioktat bennünket, hogy ennek a megvalósítója a Szentlélek. Mert egy Lélek által mindnyájan egy testté kereszteltettünk, mondja<sup>3</sup> zsidók úgy, mint pogányok, szolgák, mint szabadok; és mindnyájan egy Lélek által itattattunk. Íme a Szentlélek szerepe Krisztus országában! Valóban benne kell látnunk Krisztus királyságának erejét. S ha már megmaradunk a test hasonlata mellett s Krisztust az emberiség fejének mondjuk, akkor a Szentlelket e titokzatos test szívének kell tekintenünk.<sup>4</sup> A szív löki ereinkbe a friss vért, ez osztja el az életerőt, tőle függ életünk. Működése nélkül a fej is tehetetlen, nem mozgathat, nem kormányozhat, nem juttathatja el parancsait és kívánságait az egyes tagokhoz. Ilyen a Szentlélek működése is a megváltott emberiségben. Krisztus érdemeinek a Szentlélekhez való viszonyát már megbeszéltük. Ezeket a Szentlélek osztja el, friss életerőt új vért lökve az emberek ereibe. Épen ezért ő élteti az Egyházat, folytonosan ellátva az egyes tagokat új életerővel. Tökéletesen igaz az, amit többször idéztünk Krisztus szavaiból: nélkülem semmit sem tehettek. De époly igaz az is, amit az Apostol a Szentlélekről mond: «senki sem mondhatja: Úr Jézus, hanem csak a Szentlélek által».<sup>5</sup> Ha tehát azt akarjuk, hogy Krisztus éltető ereje eljusson hozzánk, a Szentlélekhez kell fordulnunk. Csak az Ő erejében közeledhetünk Krisztushoz és csak így szállhat le hozzánk a Megváltó ereje. *Ezért mondtam a Szentlelket Krisztus királysága kormányzó erejének*.

Krisztus mint Isten a Szentlélekkel egylényegű, egydicsőségű s a teremtmények javára irányuló tevékenységében egyműködésű Isten. Amikor a Szentlelket egész különösen nevezzük az emberek megszentelőjének, nem választjuk el az Atyától és

<sup>1</sup> V. ö. a Kormányzó c. olvasmányt.

<sup>2</sup> Rom. 5. 5.

<sup>3</sup> I. Kor. 12. 13.

<sup>4</sup> III. Qu. 8. a. i. ad. 3.

<sup>5</sup> 1. Kor. 12. 3.

Fiútól. Mindazt tehát, amit az imént felsoroltunk, egyformán végzi az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Csak értelmi felfogásunk megkönnyítése végett különböztetjük meg a teremtést, a megváltást és megszentelést, az elsőt az Atyának, a másodikat a Fiúnak, a harmadikat a Szentléleknek tulajdonítva. Krisztus istensége szerint tehát a Szentlélekkel teljesen egyenrangú szerzője megszerelésünknek. Embersége szerint azonban, mert így királyunk Ő, a megváltásnak és megszentelésnek Istennel szemben csak alárendelt oka, eszköze.<sup>1</sup> *"Ezért neveztük a Krisztuskirályt a Szentlélek eszközének, a Szentlelket pedig Krisztus királysága erejének-*

Ez leginkább Krisztus kormányzói tevékenységénél tűnik ki, de így van ez *birói, igazságszolgáltatói hatalmánál is, főképp amennyiben magának Krisztusnak igazolásáról van szó.* «A Lélek az, mondja szent János, aki bizonyosságot teszen, hogy Krisztus az igazság». Maga Krisztus is előre ilyennek hirdette a Szentlelket s tőle várta igazolását és a világ meghazudtolását. «Mikor eljövend, megfeddi e világot a bűnről, az igazságról és ítéletről!» A végítéletnél Krisztus mondja ki az elítélő szót. Most a Szentlélek jön el, hogy rábizonyítsa a világra Krisztus ellen elkövetett vétkét és ostobaságát.

A világ elvetette Krisztust, nélküle akarja megoldani az élet és a világ problémáit, nélküle akar élni. Isten természetesen nem kényszeríti a világot Krisztus mentő kezének elfogadására, hanem magára hagyja. Mikor aztán az események logikája levonja az elkrisztustalanodás következményeit, akkor zárul le az Istenembertől megígért rábizonyítás egy-egy fejezete a Szentlélek által.

A Krisztustól hirdetett világ- és életfelfogás középpontja az Isten, megvalósítója a szeretet. *Mert a szeretet az a súly, amely isten felé viszi a lelket.* Csak benne van meg az a mágneses érzékenység, amely Isten vonzóerejére reagál s úgy az egész embert, mint összes képességeit (értelmét és akaratát) és érdekeit Isten szolgálatába állítja, Istent mint középpontot észrevételi velük. A világnak ez a hajlandóság nem kell. Ezért nem talál

<sup>1</sup> III. *Qu.* 8. a. i. ad. ...

<sup>2</sup> 1. Ján. 5. 6,

<sup>3</sup> Ján, 16, 8,

el Istenhez, ezért elvilágiasodott és istentelen. Egységes irányítás és hajlandóság hiányában szétfolyik a világ s annyi felé megy, ahány ember van. Hajlandóságait mindazáltal három főszempont és fokozat szerint lehet összegezni: a test kívánsága, a szem telhetetlensége és a kevélység köré.<sup>1</sup> Ennek a háromfajta szeretetnek a súlya viszi a világot bizonyos központok felé, helyesebben ez szórja széjjel, bomlasztja föl, ezek által hasonlik meg önmagával.

*A test kívánsága*, a concupiscentia carnis, lealacsonyítja az embert és egyenlővé teszi az állatokkal. Ha az emberek csak ennek a vonzóereje után mennek, ez lelkük súlya,<sup>2</sup> akkor nemsokára egy elállatiasodott társadalommal állunk szemben. A vadállatok pedig szükség esetében fel is falják egymást. Ezért állanak az emberek ellenségekként szemben, ezért nincs egység, szeretet a társadalomban. A társadalom irányítói rendszeren későn szokták észrevenni, hogy hová jutottak az emberek akkor, mikor már nincs segítség s a törvény szigora csak némi külső javulást hozhat. Ez a Szentlélek műve volt. Keze visszavonásának eredménye. Rábizonyította az emberiségre, hogy a test kívánsága nemcsak az egyes embert, hanem az egész társadalmat is megfosztja emberi méltóságától és állati csordává teszi. Ítélet ez, amelyet Krisztus előre mondott, rábizonyítás, amely minden érvnél beszédesebb: a világ saját csapdájába került.

*A szem telhetetlensége*, a concupiscentia oculorum, a vagyont teszi meg a világi hajlandóság mágnesének. Ez még veszedelmesebb, mint az előbbi: a vadállatok alá sülyeszti az embert. A vadak csak szükség esetében falják föl egymást, a telhetetlen emberek azonban minden szükség nélkül is. Kérdezték meg a rokonokat, mi választja szét őket, miért haragusznak egymásra: a vagyon. Kérdezték meg a szomszédokat, mi az oka ellenségeskedésüknek: a vagyon. Mindezt vigyétek át a városok, országok és népek egymáshoz való viszonyára, mindenütt ugyanazt találjátok és ugyanazt a feleletet kap-

<sup>1</sup> 1 Ján. 2.16.

<sup>2</sup> Amor meus pondus meum, co feror quocumque feror.

játok. Ezzel megrajzoltuk a mai megoszlott társadalom és emberiség képét s megadtuk a feleletet arra is, miért nem lehet békesség az emberek között ma, miért nem volt és nem is lesz sohasem. Amíg a szem telhetetlen vágyának helyét, ennek vonzóerejét és bomlasztó rohanásba vivő súlyát föl nem váltja Krisztus országának egyesítő ereje, a szeretet, addig nem lehet béke, addig csak egy megoszlott emberiséggel állhatunk szemben. Ez megint a Szentlélek ítélete, rettenetes, megszégyenítő rábizonyítás a világra nézve: a szem telhetetlensége, a te vonzóerőd, még a tisztán emberi eszmények megvalósulásának is útjában áll. Rábizonyítás ez, ami mutatja, hogy a világ bűnben van s csak Krisztus által szabadulhat meg.

*A kevélység*, a *superbia vitae*, végül nemcsak emberi, nemcsak állati lényéből vetközteti ki az embert, hanem mélyen lesüllyesztí az élettelen teremtmények alá. Ezek, ha nem is tudatosan, de legalább egész lényükkel vallják Istent, alkalmazkodva a világregd törvényeihez s így valóstíva meg Isten akaratát és külső dicsőséget. Ezt a hódolatot megkívánja a teremtett dolog mulandó volta, hisz nélküle még létében sem maradhat fönn. Innen van, hogy minden teremtmény jobban szereti Istent, mint önmagát, mivel Isten lététől és föntartó működésétől függ az ő léte és fönnmaradása is. Ha tehát valamely ellenséges hatalom Isten létét fenyegetné, a teremtmény ösztönszerűleg védelmére kelne s inkább fölládozná legbecsebb értékeit, semhogy Istent pusztulni engedné. Hisz vele együtt semmisülne meg minden más dolog léte is. Olyanfor mán áll szemben a teremtmény Istennel, mint karunk legnemebb testrészünkkel, fejünkkel vagy szívünkkel. Ha ezeket éri támadás, kivédjük azt karunkkal, még ha elvesztjük is azt, csakhogy megőrizzük annak az épségét, amitől életünk függ.<sup>1</sup> Amit a teremtmény öntudatlanul tesz, azt kellene az embernek tudatosan cselekednie s Istent egész érzületével úgy kellene átkarolnia, hogy mindent fölládozzon érte, jólétéért, az Ő szempontjából való jóért. Tehát tudatosan kellene az embernek Istent önmagánál előbb és jobban szeretnie, ha emberi, teremt-

<sup>1</sup> I. Qu. 66. a. 5.

menyi méltóságának meg akarna felelni. Ezt az érzületet vonja meg az ember Istentől s így kivonja magát teremtményi kötelessége alól. Mert ha testi törvényeivel akarata ellenére hódol is Istennek, érzülete szerint kivonja ezt is Isten hatalma alól. Ez a kevélység, Istennek kiszorítása a világból — nem a valóságban, hanem az ember tudása és érzülete szerint. Mindenki maga akar sorsának intézője lenni, Isten kizárásával. Ez volt az első ember vétke, ebbe esik vissza időről-időre az emberiség. Mindenki a maga Istene, vagy legföljebb az egyesek fölötti államistent ismeri el, de ezt is csak kénytelenségből.

De nézzétek csak ezeket a tehetetlen isteneket! Az államisten nem bír alattvalóival. Még békében sem tudja kormányozni, megnyugtatni, vagy boldogítani őket. Egyszerre aztán összedől. Akár a maga súlya, akár alattvalóinak pörölyütéseinek súlya alatt történt is ez — de összedől. *A Szentlélek rábizonyította a kevélység hazugságát.*

Vagy pedig nézzétek ezeket az apró emberisteneket! Mily tehetetlenek önmagukkal. Nemcsak tartós boldogulást, de még csak akaratuknak a megvalósulását sem tudják biztosítani. Mindenütt korlátokra, ellenséges hatalmakra találnak. Ezen még a legvadabb elméleti önistenítés (solipsizmus) is megdőlt. Az emberiség tehetetlen önmagával, tisztán emberi földi céljait sem tudja elérni. Ez a legjobb megtörése a kevélység Istentől elpártoltató hatalmának, ez a legjobb meghazudtolása amaz elvnek, hogy az ember Isten nélkül boldogulhat. Krisztus az ellenkezőt hirdette, a Szentlélek pedig bizonyítja, mikor az önmagával tehetetlen, elégedetlen és boldogtalan társadalmat fölfedezi az emberiség előtt, illetve fölfedeztetni általa.

Valóban tehát a Szentlélek Krisztus királyságának ereje. Tőle jön minden bizonyíték és feddés. Valahányszor a Bárány egy-egy pecsétet felnyit, az angyal harsonát fű és kiönti Isten haragjának csészéjét, a Szentlélek jön ítéletre.<sup>3</sup> De az emberek érzéketlenek vele szemben, fuvallatát nem veszik észre, nem jönnek a világosságra.<sup>2</sup> Az okát már Krisztus megmondta: mivel gonoszok a tetteik. Ezért fetreng a világ gonoszságban.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Apocal. 6. s köv. fej.

<sup>3</sup> Ján. 3. 19.

<sup>2</sup> I. Ján. 5. 19.

## 11. A KIRÁLY KINCSTÁRNOKA

*Regina coelorum.*



ONDVISELÉSÉT osztotta meg Isten Krisztussal, mikor az emberiségnek az üdvösségre vonatkozó összes ügyeit rábízta. Istennek csak egy műve van, amelyben teremtménnyel nem osztozkodhatik: a teremtés.<sup>1</sup> A többi túlárado jóságában nem egyedül végzi, hanem teremtett, másodrangú okokat használ föl terveinek megvalósítására. Ezen alapul Krisztus királysága is, mert benne oly közvetítőt állított közte és a teremtmények közé, aki mintegy az isteni hatalom dióhéjfoglatát képviseli s részben mint teljes felelősségű ok (causa principalis), részben pedig mint az istenség eszköze vezeti és irányítja az emberiség s az egész mindenség sorsát. Krisztus alatt fokozatos lépcsőzet szerint (hierarchikusan) sorakoznak a tisztán szellemi, emberi és anyagi teremtett, másodrangú okok. Valamennyien szolgálattevő lelkek, administrator!i spiritus, akik az üdvösség, a végső tisztulás és dicsőség örökségére hivatottak javát keresik és művelik. Lelkek ezek, még ha tiszta anyagból vannak is, mert az isteni és királyi kormányzó eszméinek hordozói<sup>2</sup> és terveinek megvalósítói. A hívő lélek veszi csak észre, mily szeretettel gondoskodik Isten mindenkiről s mily lépcsőzetesen száll le hozzánk az Úr kormányzó ereje. Nem csoda, ha az istenszeretőknek minden javára válik s ha minden Isten dicsőségét és nagyságát hirdeti előttük.

Az üdvösségünket szolgáló teremtett okok között egy van Krisztus királyságával szükségszerűen összekötve, Anyjának, a szentséges Szűznek, Máriának a neve és személye. Az üdvösség

<sup>1</sup> 1. Qu. 45. a. 5.

<sup>2</sup> Ebben áll a keresztény végzet, a fátum.



jelenlegi rendjében époly szükségszerű szálak fűzik Krisztusi Máriához, mint Istenhez. Ez talán másként is lehetett volna. De abban a világrendben, amelyben az Isten Fia asszony testéből és véréből vette a maga testét és vérét, hasonlóan benső viszony fűzi ehhez az asszonyhoz, Anyjához, mint Istenhez, az örök Atyához.<sup>1</sup> Amint tehát nem lehet elválasztani Krisztust és országát Istentől, úgy nem lehet elválasztani Anyjától, Máriától sem. A fiú viszonylagos fogalom. Szükségszerűen emlékeztet bennünket viszonypárjaira: a szülőkre. Krisztusban pedig kettős születés volt: az örök és az időleges. Amint az előbbi az örök Atyát, úgy az utóbbi Máriát, emberi természetének anyját juttatja eszünkbe. Mindkettőnek része van Krisztus királyságában és országában. Hogy mit köszönhetünk Istennek, eddig eléggé láttuk s főképp a Szentlélekről szóló olvasmányunk mutatta meg ezt hathatósan. Most azt szeretnők felkutatni, milyen helyet foglal el ott az Istenanya, mit szabad és kell tőle várnunk üdvösségünk művében.

Krisztus királyi méltóságát abból vezettük le, hogy megtestesülése által kiváltotta az emberiséget rabszolgaságából és üdvösségének gondozását magára vállalta. Ennek megfelelően Krisztusnak már helye volt Istennek a világra vonatkozó összes terveiben és eszméiben úgy, hogy mint mindenek másodrangú végső célja, megszínezte, mintegy befolyásolta Isten műveit. De épen ezért az is, ami Krisztussal szükségszerűen összefüggött, vele együtt jelent meg Isten eszmevilágában s részt kért a teremtendő világ természetes és természetfölötti berendezésében. Innen van, hogy Krisztus Anyja, a boldogságos Szűz Mária, Fiához való szükségszerű viszonya miatt elválaszthatatlanul összefügg a Megváltó eszméjével, vele együtt jelenik meg Isten előtt mint a világtörténelem középpontja s így állásának megfelelő részt kér Krisztus művében és érdemeiben. Mária Istenanyaságának egész külön theológiája van. Olyan középonti jelentősége van kiváltságainak és életmegnyilvánulásainak megállapításánál, mint Krisztusra nézve az Istenfiúságnak, az unió hypostaticának. Belőle nemcsak theológiai lehetőségeket.

<sup>1</sup> Ezekről v. ö. 111. Qu. 35.

hanem igazi súlyos, megalapozott, sőt adott körülmények között hitünk tárgyát is képező következtetéseket lehet levonni. Ebből a szempontból nézem én is a kérdést, mikor a Szentszűznek Krisztus királyságában elfoglalt helyzetét akarom tárgyalni.

Amint Krisztus királyi méltósága és hatalma Istennek a teremtmények fölötti legfőbb uralmát tükrözi vissza,<sup>1</sup> úgy Mária is, mint a Krisztus utáni lépcsőzetben a legelső és legnemesebb tag, az Istenember visszfénye gyanánt tekintendő. Mindennek birtokosa tehát, amit tiszta teremtmény Krisztus országában és annak kormányzásában viselhet, az emberek megszentelésében és célhozvezetésében Krisztus méltóságának sérelme nélkül tehet.

Szűz Mária az *első helyet foglalja el* Krisztus országában. Ezt kívánja anyai méltósága. Az üdvösség mostani rendjében megtestesült Igét minden földi vonatkozástól el lehet választani, csak anyjától nem. Utána tehát csak Mária következhet és pedig nemcsak mint Krisztus érdemeiben részesülő, hanem mint azokat kiosztó, fölöttük anyai hatalommal rendelkező személy is. Mária tehát mint Istenanyja Krisztussal együtt jelent meg Isten eszmevilágában és mint ilyen *először kért és nyert részt a megváltás áldásaiból*. Az Isten Fiának anyja csakis mint szeplőtelen teremtmény kapcsolódhatott össze az örök Ige személyével s így Máriának kellett lennie az elsőnek, aki a massa perditionisból megszabadult s mint az első megváltott, új életre született teremtmény örvendeztette meg Istent. Krisztus a halálra vált, de ismét kegyelmet nyert emberiség elsőszülötte volt, primogenitus ex mortuis,<sup>2</sup> Mária pedig a *JÇrisztumban és Krisztlustól megváltottak zsengéje*, primogenita ex mortuis per mérita Christi. Máriára áradt tehát át legelőször a megváltás szabadulása, az Istenanyját mosta le először Krisztus vére. Az, aki a bűnös Ádámtól való származása révén a halálra ítélték és rabszolgák közé tartozott volna, a mennyei Ádámmal, a Megváltóhoz való anyai viszonya miatt a bűn minden átkától és rabszolgaságától megszabadult, ezeknek szennye és igája egy pillanatra sem rúthhatta el vagy hatalmasodhatott el rajta.

<sup>1</sup> Legtalálóbban talán az isteni legfőbb hatalom megtestesülésének, emberi formában való megjelenésének mondhatnók.

<sup>2</sup> V. ö. a Született király c. olvasmányt.

A tisztaság és szeplőteleniség forrásához való eme szoros viszony váltotta ki Máriát a bűn kötelékeiből, ez előlegezte neki Krisztus megváltó érdemeit úgy, hogy már Isten eszméjében is mint szeplőtelen és Krisztusban először kegyelmet nyert ember gyanánt szerepelt. Ez a Szeplőtelen Fogantatásnak és az előlegezett megváltásnak egyedülálló nagy titka. *Krisztus királyságának és győzelmének első és legszebb gyümölcse tehát szent Édesanyjának a megváltása és a bűn szennyétől való megőrzése volt.* Ezért van Máriának oly kiváltságos helyzete Isten országában.

Nagyon természetes tehát, hogy Krisztus Máriát emez alapvető kiváltsága mellett megváltása és királysága legkülönbözőbb érdemeiben és kincseiben részesítette. A megszentelő malaszt oly teljességét juttatta neki, amely méltó a Szentlélek arájához, az Isten Fiának Anyjához. Mi a fiúváfogadtatás csekély hozományával beérjük, be kell érünk, hisz ez is messze fölülmúlja minden igényünket. Mária azonban az Istenanyaság révén hasonló igényt tart Isten tárházának összes, az üdvösség jelen rendje szerint a teremtményre nézve számbavehető kincseire, mint Krisztus az Igével való egyesülés révén az isteni hatalom és malaszt teljességére.<sup>1</sup> Tisztán lelkének ékességére és földi életének megédesítésére nyerte továbbá a Szentszűz a tudásnak, az erényeknek, főképp pedig a Szentlélek ajándékainak oly teljességét, aminő ahhoz illett, aki hivatásánál fogva igazán a legmagasabb szemlélődésre, az Isten Fiának szolgálatára, Isten terveinek csodálatára és őrzésére volt rendelve.

Mária azonban nemcsak a megváltottak, hanem a teremtmények elsőszültötte is, ami olyanféle méltóságot kölcsönöz neki, aminőt A világtörténet középpontja c. olvasmányunkban Krisztusról leírtunk. Mert ha Krisztus mint ilyen szerepelt Isten eszméiben, mikor megszínezte terveit, akkor az anya gondolata megint nem volt elválasztható tőle. Innen van, hogy az Egyház a Bölcsesség könyvének ama részeit, amelyek Krisztust a teremtmények elsőszültöttének mutatják, Máriára is alkalmazza s az Ő nevében is részt kér Isten tervező, rendező munkájából.

<sup>1</sup> ill. Qir. 27. a. 5. Az idevágó problémákat szent Tamás az idézett kérdésben tárgyalja.

Krisztus mint Megváltó, a világot céljához és a megdicsőüléshez elvezető Istenemberként színezte és irányította a Teremtő terveit. Mária, mint Krisztus anyja, személyén és javain anyai jogokat gyakorló, a Fiának szerzeményét és tulajdonát alkotó emberi nemet pedig ugyancsak meleg érdeklődéssel és féltő szeretettel gondozó anyaként szerepelt rendező és irányító tényezőként az örök Bölcsesség mellett. Krisztus a teremtmények elsősülte, mivel közvetítő Isten és az emberek között.<sup>1</sup> Emberi természete szerint kisebb, mint az Isten, de viszont a malaszt adományai és kiváltsága révén messze túlszárnyalja és mérhetetlenül fölülmúlja az embereket. Személyének ez a csodálatos alkotása tette Krisztust közvetítőt, igazi elsősülte, akiből a megváltásnak minden kincse átárad az emberekre és a világra. Az Istenhez való közelség miatt Máriát is hasonló helyzet illeti meg, legyöngítve természetesen mindazzal, ami Krisztust isteni méltósága alapján megilleti. Ezen az alapon szoktuk *Máriát Krisztus kincstárnokának* nevezni, mint olyant, aki érdemeinek szétosztását könyörgéseivel irányítja.

Szűz Mária ugyanis Krisztusban és Krisztus által mindenek anyjává lőn. Ami Krisztusé, az övé is. A legnagyobb érdek fűzi tehát mindkét részhez. Krisztushoz azért, mert Fia s így dicsősége Mária dicsősége. Az emberekhez pedig azért, mivel ezek Krisztusban nyertek kegyelmet, hasonlóképpen foglaltak benn megváltásának újjászülő erejében, mint Ádámban az emberiség.<sup>2</sup> Krisztus szülőanyja tehát egyúttal az egész újjászületett emberiség anyja is. Ennek a sorsa ezért épúgy érdekli Máriát, mint saját gyermekéé s javáért hasonló áldozatokra kész, mint gyermekéért. Nem üres szólásmód tehát, ha Máriát anyánknak hívjuk s fiúi bizalommal közeledünk feléje. A legteljesebb igazságot fejezi ez ki, amelyet azonban csak az ért meg, aki Krisztust megérti és természetfölötti helyzetét legalább némileg méltányolni tudja.

Az a tény, hogy Mária Fiában születünk újra, benne nyertünk kegyelmet s így a Szentszűz mintegy az egész emberi-

<sup>1</sup> III. Qu. 26. a. 1.

<sup>2</sup> V. ö. a Született király c olvasmányt.

séget méhében hordozta, egészen különös helyzetet biztosít az Isten Anyjának. Igazi primogenita omnis creaturae, a teremtmények elsőszülötte, aki által árad át rajok a megváltás és újjászületés kegyelme, helyesebben aki által ennek forrását Isten a földön megnyitotta. A2 anyai szeretet és gondozás kötelessége hárul ezzel a Szentszüzre, akit így a Gondviselés nem is külön rendelkezéssel, hanem az Istenanyaság tényével tett meg az ember üdvösségének gondozójává. Krisztusból, mint főbőJ, a legvalóságosabb vezetés, mozgatás és irányítás alakjában indul ki ez a gondozás. Amit teszünk, valóban királyunk erejében tesszük; ezt kívánja meg uralkodói méltósága. Mária ily módon nem befolyásolhatja természetfölötti életünket, hanem csak erkölcsi erejével járhat értünk közbe Fiánál s így esdheti le számunkra az üdvösségünkhöz szükséges kegyelmeket.

Máriának Krisztushoz való viszonya tehát nagyon észszerűvé teszi a keresztény léleknek ama föltevését, hogy a megváltás minden kegyelme Mária által száll lelkünkbe. Aki nekünk a Megváltót adta s így a megváltás érdemeinek tárházát mintegy felépítette, méltán várhatja el az ennek kinyitásában és az érdemek kiosztásában való részvételt is. A Szentlélek és Krisztus tényleges megvalósítói ennek, a Lélek arája és az Istenember Anyja pedig kérő, javasoló és szeretettel gondoskodó anyaként veszi ki ebben részét. A praedestinatio megvalósító tényezői között tehát ott találjuk a Szentszüzet is, aki anyai aggodalommal kíséri figyelemmel gyermekeinek sorsát, mindent megtesz érdekükben, hogy Fiának vére és megváltása hathatóssá váljék lelkükben s elvezesse őket az örök üdvösséghez. Ebben az értelemben Máriának is része van az Élet könyvének megírásában. Nem úgy, mint Krisztusnak, hanem mint Isten rendelésének egyes mozzanatait imával, közbenjárással kiérdemlő megvalósító tényezőnek. Amint Isten meghatározta, hogy mindenkinek a maga fáradságával és érdemeivel kell eljutnia végső céljához, úgy azt is előre eldöntötte, hogy milyen alapon, kinek az érdemeiért vagy közbenjárására adja meg minden egyes esetben a jóra vivő kegyelmet.

A szentek egységében alkotott Isten egy ilyen kölcsönösen érdemlő és segítő szövet, ezen keresztül jut el hozzánk

Isten kegyelme, úgy hogy a természetfölötti életben is megvalósul az isteni gondviselés általános elve: a másodrangú okok közvetítik Isten erejét, ezek valósítják meg terveit. A közvetítők között az első s a lépcsőzetben a legfelső helyet Mária foglalja el. Közbenjárása a legszélesebbkörű. Hiszen minden embernek egyformán Anyja, mindenkinek az egyformán jótakaró Megváltót adta. A többi közvetítők hatása, érdemeiknek és közbenjárásuknak befolyása csak részleges, nem terjed ki minden emberre és minden kegyelemre. Máriáé azonban istenanyaságánál fogva általános, minden embert és kegyelmet felölelő. *Valóban Krisztus országának kincstárnoka léhát és a mennyek országának Királynéja.* Mert nem részesülhet ennek kegyelmeiben vagy dicsőségében senki sem az Isten Anyjára való tekintet nélkül. Ezt kívánja meg Krisztusnak, mint az Élet könyve szerzőjének a helyzete. Isten mintegy Krisztusra hallgatott, mikor az Élet könyvét megírta. Ily nagy figyelemmel volt az Atya Fiára, az emberiség képviselőjére és közvetítőjére. Nem kellett-e ugyanazt tennie a Fiúnak Anyjával szemben? Hisz a fiúságnak hasonlóan szükségzerű szálai fűzték hozzá, mint az Atyához. Az isteni gondviselésnek és a fiúi kegyeletnek a törvényei egyaránt megkívánták ezt a figyelmet.

Így lőn Mária Isten országában igazi közvetítővé Krisztus és az emberiség között — mediatrix Christi et hominum. Tisztán emberi mivolta szerint kisebb Krisztusnál, istenanyai méltósága és a vele járó kegyelmek pedig messze fölemelik az emberek fölé. így hasonló helyet foglal el Krisztus és az emberek között, mint Jézus Isten és az emberek között.

Mária közvetítői szerepe azonban egészen mástermészetű, mint Krisztusé. Papi működés és a megszentelés tényleges megvalósítása, művelése ez; közbenjárás és a megszentelés meg a lelki élet egyéb tényezőinek leesdése Mária közvetítése. Ez felel meg Mária helyzetének, aki nem váltott meg bennünket, hanem csak részt vett Krisztus megváltásában. Beleegyezésével magára vállalta mindazt a fájdalmat, amely az anyai szívet Krisztus művének végrehajtásánál, a kínos kereszthalálnál szükségszerűen eltölti. Résztételével megkönnyítette Megváltónknak az elhagyottság rettenetes perceit. Isten iránti szeretetében pedig

Krisztussal együtt áldozott. Ugyanaz az istenes érzület töltötte el a Szentszűz lelkét is, mint Jézusét. Vele együtt szentelte meg és ajánlotta föl az Atyának a kereszt áldozati adományát úgy, hogy a megváltás nagy művét Fiával együtt teljesen átélte. Máriának tehát époly keservesen ki kellett érdemelnie kincstárnoki és közvetítői hivatalát, mint Krisztusnak a megváltói és királyi méltóságot. Nem tisztára kegyelemből királynéja és közvetítője tehát Mária a mennyek országának, hanem legsajátabb érdemei alapján. Ebben is hasonlóvá kellett lennie Fiához, aki királyi méltóságának megalapozásához és mennyei koronájának feldíszítéséhez a születési jogcím mellett az érdemeket is föl akarta használni. Ha tehát az Istenanyaság valóságos születési jogcímet ad Máriának Krisztus országa királynői méltóságának viseléséhez; ha ez el nem vitatható jogot ad a Megváltó összes ténykedéseiben való részvételhez s így a megváltottak irányításához és kormányzásához; ha ez épúgy királynővé koronázza Máriát, mint Krisztust az Igével való egyesülés királlyá, akkor a megváltás keserves szenvedéseiben és a kereszt áldozatában való benső részvétel mindezt nemcsak megerősítette hanem új jogcímet adva hozzá, az Istenanyaság koronáját még ragyogóbbá, királynői méltóságát még főségesebbé s közvetítő szerepét még indokoltabbá tette.

Mária királynői méltósága Krisztus királyságának visszfénye s a maga módja szerint mindarra kiterjed, amit Fiának királyi hatalma felölel. Láttuk, hogy királynői jogcímei teljesen hasonlók az Istenember királysági jogcímeihez.: Az érdem épúgy szerepel közöttük, mint az istenanyaság születési joga s az emberek iránti szeretet, üdvösségük legőszintébb kívánása és a közbenjárás általi művelése a végső cél szempontjából alkalmas királynővé, a megváltás kincseinek hűséges kezelőjévé, Krisztus nemes, szelídszívű kincstárnokává teszi Máriát. Hatalma kiterjed az egész emberiségre, akár Krisztusé, felöleli a kegyelem összes kincseit, részt kér az Élet Könyvének megírásából és Isten rendeléseinek megvalósításából. Krisztus feje országának, a Szentlélek e titokzatos test szíve, lelke a malaszt, Mária pedig az emberi érzelem, gyöngédség képviselője. Ezért nem vesz részt a királyi ténykedés mindama megnyilvánulásaiban, amelyek bi-

zonyos keménységet tételeznek föl, mint pl. a törvényhozás és a bíraskodás. Főadata ebben az irányban inkább az enyhítés, a törvényhozói és bírói szigorúság megkérdelése ott és ameddig lehetséges. Mert, amikor már csak az elutasítás jogosult Krisztus részéről, akkor már a Szentszűz is visszavonul, a Bíró igazságos ítéletét csodálja s abban megnyugodva «kezét mossa a bűnös vérében».<sup>1</sup> Mária jó anya, gondos Királynő. Közelében mindig megnyugvást, anyai szívetől segítséget, résztvevő szeretetétől pedig oltalmat várhatunk még akkor is, ha Fia haragját érdemeltük ki. Az anya megtalálja az irgalmasságra hangoló szavakat s el tudja igazítani a szigorúság követelményeit. Ezért mondjuk Máriát az irgalmasság Anyjának, életünk édességének. A jó Pásztor érzelmeit közvetíti velünk s a lelkiismeretünket felzaklató, szelíden irányító és halálos ágyunknál is békülékenyen ránk tekintő Bíró Mária Fia, az Ő könyörgéseivel megengesztelt Isten.

Hasonló okokból hiányzik Mária királynői méltóságából minden, ami asszonyi mivoltával meg nem egyeztethető. Így a tanításra és a papi működésre való felhatalmazás. Az igehirdetők szavait azonban megint csak Mária közbenjárása teszi hatékonyakká s a papi működés befogadására az Istenanya imádsága készít elő a lelkeket. Ha Mária nem tanít is, nevével mások tanítanak. Ha az áldozatot nem is mutatja be s a szentségeket nem is szolgáltatja, méltósága nem csökken. Hisz Mária közbenjárásának az erejét juttatják el a papok a lelkekhez. Ha tehát nincs is meg Isten országának minden kegyelmi megnyilvánulása Máriában, megvan azonban minden gyökerében és oly módon, amint ez Krisztus Anyjához illt. Fiában megvan a malaszt teljessége, benne pedig az erkölcsi hatalom, hogy mindenk fölélt rendelkezék s vele egyetértésben ossza ki az emberek között. Ezért a mi királynőnk Mária, ezért reményünk s az élet tengerén világító csillagunk. Így osztotta meg Isten Gondviselését Máriával, ily előkelő helyet juttatott neki Krisztus országában. *Salve Regina!*

<sup>1</sup> 57. Zsolt, 11



# NEGYEDIK RÉSZ

## KRISZTUS ORSZÁGA

«Az én országom nem e világból való.» Ján. 18, 36.

«A mennyek országa erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt». Mt. 11, 12.

# 1. ISTEN ORSZÁGA

*Patria claritatis aeternae.*



EGJOBBAN jogcímeiből lehet ugyan megismerni a királyság mibenlétét, de az ország berendezésének szemlélete is segít ebben. Ha azt akarjuk tudni, jó család-apa-e valaki, akkor körülnézünk házában. Hajói nevelt, elégedett gyermekeket találunk, ha a család szükségletei ki vannak elégítve, ha tekintélye el van ismerve házon kívül és belül, akkor jó családapát találtunk. Ha azonban ennek ellenkezőjét kell megállapítanunk, akkor az apa nem áll hivatásának magaslatán, így van ez az államokban is. Ahol nincs rend, nincs engedelmesség, ott a királyi hatalom gyöngéje vagy éppen végét járja már. Ott, amint szent Tamás megjegyzi vagy a bölcs kormányzás, vagy pedig az igazságosság hiányzik.<sup>1</sup> Így van ez Krisztusnál is. Ha vizsgáljuk országának berendezését, ha megismerjük alattvalóinak érzületét, életmódját, akkor könnyen meg tudjuk mondani, milyen királlyal van dolgunk. Ha látjuk, mit várnak tőle hívei és hogy mit ad nekik királyuk, nem nehéz eldönteni, földi vagy szellemi természetű-e hatalma és hogy szilárdan áll-e trónja.

Abból, hogy mit nyújt híveinek, könnyű lesz eldönteni, méltán viseli-e a nevetet, amelyekkel királyságát jelölni szokták. A földi fejedelmeket is uralkodási módjukról szokták elnevezni. Napkirály volt XIV. Lajos, mert oly fénnel uralkodott, hogy neve bearanyozta országát. Dobzse László volt az a szegény gyöngé ember, akinek nem volt önakarata. Szentek voltak a királyok, akik az istenes élet példáját adták alattvalóiknak vagy pedig ezt terjesztették közöttük. Krisztust is az igazságosság,

<sup>1</sup> Mal. Qu. 7. a. 7. ad. 9.

békesség, boldogság stb. királyának szokták mondani. Hogy ezek az elnevezések megilletik, részben már láttuk. Most országának taglalásából óhajtjuk azt megerősíteni. De amint a földi fejedelmeket nem lehet mindenért felelőssé tenni s aszerint bírálni el értéküket, ami birodalmukban történik, úgy Krisztust sem szabad abból megítélnünk, amit országának lakói tesznek, hanem csak abból, amire Krisztus törvényhozása vagy kormányzása vezeti őket.

Elsősorban is azt vizsgáljuk meg, *mi Krisztus országának a neve.*

A társadalmi alakulatokat céljaik szerint szokták elnevezni, bölcséleti, irodalmi stb. társaságoknak. Az államoknál is így van. Ha főcéljuk, hogy a fajban lerakott fizikai vagy kulturális erőket értékesítsék, ha tehát elsősorban *nemzeti célok* megvalósítására alakultak, akkor ezt nevükben is kiszoktuk fejezni. Magyar, olasz, francia stb. állam. Ha azonban a faji és nemzeti szempontok háttérbe szorulnak és tisztán a *közjó megvalósítását* célzó törekvéseiket akarjuk kifejezni, akkor az elérendő közös cél megjelölésével nevezzük azokat, pl. egyesült államoknak, szövetségnek stb.

Krisztus országánál is tekintetbe vehetjük ezt. Neki is voltak faji céljai, sőt ez annyira fontos volt, hogy még a tárgyi célt, a közjót is csak ezeken keresztül tudta elérni. A «*genus Dei*»-t *Isten fajiságát* akarta a földön elterjeszteni, ennek az érdekeit akarta megvédeni, a benne levő erőket gyümölcsoztetni, a képességeket kifejleszteni, szóval az emberiségnek egy magasabb kultúrát, felsőbbrendű életmódot akart biztosítani, mint amilyen a tiszta *emberi faj* erőivel és képességeivel elérhető. Ebből a szempontból Krisztus birodalmát *Isten országának*, regnum Dei-nek nevezi a Szentírás. De ha Krisztus működésének végső célját, az emberek örök üdvösségét nézzük, akkor a *mennyek országa*, *regnum coelorum* elnevezés illeti meg.

A Szentírás mennyek országának *nevezi* ugyan a malasztot és Krisztus tanát is épügy, mint a küzdő és megdicsőült Egyházat, de mindegyik a mennyországi boldogsághoz, az üdvösséghez való viszonya szerint mondható sajátos vagy átvitt

értelmű regnum coelorum-nak.<sup>1</sup> A *malaszt* azért mennyek országa, mert megkezdí bennünk az üdvösséget, elveti annak magvát s már itt a földön is előre érezteti velünk édességét. *Krisztus tanítása* pedig azért a mennyek országa, mivel a boldogság mibenlétére oktat, eszközeit kezünkbe adja és a feléje vezető utat megmutatja. *A küzdő Egyház* szintén a mennyek országa, mert itt érdemeljük ki azt. A *megdicsőült szentek* összessége végül a legsajátosabb értelemben a mennyek országa, mert ezek elveszíthetetlenül birtokolják az örök üdvösséget. *JCrisztus minden intézményére ráillik tehát a mennyei királyság neve: mind egytől, az örök élet sugaraitól fénylik*- Ezért mondjuk Krisztus országát még legalacsonyabb formájában is *az örök világosság hazájának, patria claritatis aelernae*. Nem emberi célok, nem emberi intézmények éltetnek és egyesítenek itt, hanem a mennyei boldogság fénye vetődik mindenkire, ez hatja át intézményeit és eszközeit. Teljesen szellemi, lelki országnak kell tehát ennek lennie még abban a formában is, amelyben látható, mint Krisztus küzdő Egyháza. Láthatók a tagok, az intézmények, a szentek stb., de ezek ereje, éltető eleme, tehát a lelke époly láthatatlan, elrejtett, a bensőben levő dolog, akárcsak az ember lelke. *Omnis gloria eius ab intus*. Az Isten országának minden szépsége és dicsősége belül van. A többi ország létehez és felismeréséhez elégségesek a külső intézmények és jelek. Lélekre nincs föltétlenül szükségük. Krisztus országában másként van. Itt a lélek az első, a külsőségek, bár az ember érzéki természetének megfelelően lényeges, de másodrangú szerepet játszanak. A lelket kizárólag Krisztus kezeli, a külsőt az emberek is. A belsőhöz nem férhet szenny, a külső kezelésénél az emberek hibát — nagy hibákat követhetnek el. Krisztust csak az előbbiért lehet felelősségre vonni, az utóbbinál elkövetett visszaélések az emberek számlájára írandók. Ha tehát a mennyek országának néha nagyon is földi színezete van, céljaiban és eszközeiben nem egyszer hasonlónak látszik a világi birodalmakhoz, akkor ne Krisztus fölött törjünk pálcát. Földi célok és eszközök nélkül országa nem lehet meg, azért, mert emberek lakják, akiket

<sup>1</sup> 5. Thomas Comment, in Matth. 3.

másként nem lehet kormányozni. Az emberek a történelem folyamán e tekintetben nem mindig találták meg a középutat. Az Isten országának külseje sem minden időben tükrözte vissza belső értékeit. A mennyei hazának a fénye is sokszor elhomályosodott. De ezek csak másodrangú külsőségekre vonatkoznak, az Egyház testének betegségei. A lélek egészséges maradt s a test sem volt halálosan beteg sohasem; az Egyház mindig hűséges sáfára volt Krisztus javainak, tanításának és érdekeinek. Ezért nem esett soha olyan betegségbe, hogy a léleknek el kellett volna válnia a testtől. Krisztus türelemmel ápolta Egyházát betegségeiben s szeretettel kötözte be sebeit, ezzel is tanúságot téve mellette, hogy *igazi, tiszta és szeplőtelen aráját* látja benne.<sup>1</sup> így válik az Egyház életében föl-fölcsillanó emberi elem és gyöngeség a hívő javára, mert az bizonyítja leginkább, hogy nem emberi erők és tényezők tartják azt fenn, hanem kizárólag Krisztus ereje.

*Hazának* neveztük fönnebb Krisztus országát s csakugyan az is. *Krisztus azért király, mivel hazát alapított*, vagyis egy intézményt, amely létet, életet és nevelést ad az embernek.<sup>2</sup> Mert a haza fogalma és jelentősége szent Tamás szerint abban domborodik ki, hogy létadó és célhozvezető tényező legyen, principium producens in esse et gubernans. Az, hogy szűk területre és egy nemzet körére legyen szorítva, nem tartozik a haza lényegéhez. Ez a szűkkörűség onnan tapad hozzá, hogy az emberrel *egyszintű* tényezője (principium connaturale) a létnek és nevelésnek. Lehetnek és vannak az ember fölött álló létadó és nevelő tényezők is, amelyek tehát teljesértelmű, bár hatóerejüknek megfelelően tágabbkörű és felsőbbértelmű hazát adnak az embernek.

*Krisztus országára is teljes, igazi értelemben ráillik a haza fogalma.* Nemcsak létet és életet ad és tart fenn, hanem magasabbrendű természetfölötti életet, amely a természeteset tökéletesíti, elviselhetővé és édessé teszi. Itt nyerjük az újjászületés

<sup>1</sup> Efez. 5. 2. t.

<sup>2</sup> V. ö. a szerző *Haza és hazaszeretet* c. értekezését a Szent István Akadémia hittudományi és bölcséleti osztályának felolvasásai között J. kötet 4 szám.

vizében az új életet. Krisztus és országának szentségei táplálnak bennünket a bölcsőtől az utolsó útig.<sup>1</sup> Nincs az a földi haza, amely ennyire befolyásolná polgárainak létét, oly bőségesen gondoskodnék minden szükségletükről, mint Krisztus országa. Nevelő és kormányzó befolyása pedig egyenesen páratlan. A leghatározottabban kialakult elméleti elvek, megnyugtató életbölcseiség, tiszta törvényhozás és a leghathatósabb kormányzás országának jellemző sajátosságai.<sup>2</sup> Minden megvan tehát benne, amit a hazától, mint gondos anyától elvárhatunk. Mivel azonban sem az életadás módja, sem pedig a nevelés és kormányzás elvei vagy eszközei nem azonosak a földi hazáival, hanem egy más, természetfölötti világból valók, azért Krisztus országát semmiféle *földi országgal összetéveszteni nem lehet, lehal nem természetes, hanem természet fölötti haza* (patria supernaturalis). Mivel továbbá a földi országok területileg vagy nemzetileg elkülönített és meghatározott eszközökkel más-más módon folynak be alattvalóik létének és lelkének képzéséhez és kialakításához (innen területi vagy nemzeti határoltságuk), Krisztus pedig minden népet ugyanazokkal az eszközökkel szül újra és nevel, ezért országa *nem nemzeti, nem is nemzetközi, hanem nemzetfölötti hazát képvisel. Nem nemzetközi* (internacionális) mivel ez az embereket természetes éltető és nevelő tényezőiktől akarja elszakítani, hazájukhoz akarja hűtlenné tenni, az irántuk való hálát akarja a szívből kiölni. Az individualizmus féktelenkedéséből származik e törekvés, amely nem jól érzi magát a bevett szokások, törvények és intézmények bilincseiben, nem akar hálát ismerni s nem akarja bevallani, hogy önmagán kívül mástól is nyert valamit vagy hogy mással szemben is vannak kötelezettségei. Ezekről akar megszabadulni s egy oly nagy közösségbe lépni, amelyhez semmi sem köti s amelyben kiélheti féktelen hajlandóságait. Nem a testvériség, nem is a nemzeteknek egymástól való függése tehát a nemzetközi törekvések szülőanyja, hanem a féktelen individualizmus. Krisztus ezzel szemben tiszteli és tisztelteti az emberi lét természetes tényezőit. Nem akarja az embert ezekből

<sup>1</sup> V. ö. III. Qu. 61. ahol szent Tamás ebből a szempontból tárgyalja a szentségeket.

<sup>2</sup> V. ö. a megfelelő olvasmányokat.

kivonni, velük szemben hálátlanná tenni, hanem csak a területi és nemzeti érdekek egyoldalú vagy túlságba vitt hangsúlyozásából származó szűkkörűségből kivonni. Azzal tehát, hogy Krisztus minden embert egyformán szül, táplál és nevel, igazi testvérekké teszi őket s az *egy hajlandósággal, a szeretettel, minden túlhajtott faji és nemzeti érdek fölé emeli őket*. Ezzel beállítja őket egy nagy közösségbe, a nemzetek testvériségének közösségébe, amely époly nagy kötelességeket ró rájuk mint a szűkebbkörű haza. De másrészt megtanítja az embert, hogy hazájának nevelését és érdekeit is nagyra becsülje, de csak az igazság és igazságosság határai között. *Krisztus királysága ezért a túlzó nemzetiségi elv lejobb cáfolata s a társadalom e csúnya betegségének leghathatósabb gyógyszere. A nemzetek fölé emeli az embert, igazi supernationatistává teszi anélkül, hogy bármely nemzeti kötelességének teljesítése alól kivonná.*

Országáról joggal mondhatta Krisztus: *nem evilágból való*. Természet- és nemzetfölöttisége gyanánt mutatják ezt. De bizonyítja *eredete* is. A földi birodalmak legtöbbször erőszak vagy jogsértés árán keletkeztek. A Szentatyák, akik a népvándorlás idejében éltek, köztük szent Ágoston is, azt állították, hogy az állam a gonosztól van. Mondhatták, mert látták miként keletkeztek. Úgy, csak kissé brutálisabban, mint azok, amelyek születésénél mi, a XX. század fiai is ott voltunk. Krisztus senkinek a jogait vagy megszerzett birtokát sem bántja, mert azért jött hogy adjon, trónokat szilárdítson s nem azért, hogy elvegyen vagy romboljon. Krisztus honalapításához csak akkor fűződhet erőszak, ha a fölkelő nap sötétségozlató, vagy pedig a langyos tavaszi szellő jégolvasztó erejét akarjuk erőszaknak nyilvánítani. Mert Krisztus ezt tette; megtörte a sötétség uralmát s felolvasztotta az emberek szívének jegét. *Isten jogait szerezte vissza anélkül, hogy másét bántotta volna. Ezért nem e földről való országa.*

Az erőszak kíséri a földi hatalmakat *fönmaradásukban*. Csak a győzhetetlen seregek fegyverei tartják fenn a földi birodalmak tekintélyét kifelé, befelé pedig csak a rendőri és büntető hatalom tudják a népet engedelmességre, a törvények tiszteletére rábírní. Igazi szívből-lélekből, belső kényszerből

fakadó hazaszeretetet nem tud a polgárok szívébe ömleni. Ezzel szemben Krisztus nem szomjazza a vért. Ellenségeit nem fegyverekkel, hanem tisztán az igazság fényével győzi le. Befelé pedig a szeretet által egyesíti őket. Ez készletti híveit a törvény megtartására akkor is, ha senki sem ellenőrzi cselekedeteiket, ez gyakorolja akarataikra az «édes kényszert», hogy minden körülmények között az Isten szempontjából való jót, tehát minden ember közös javát akarják. Az ilyen országban nem" lehet megoszlás, ennek a fönmaradása természetfölötti eszközökkel van biztosítva. Ezért nem e világból való Krisztus országa.

De céljaiban sem hasonlít a földi birodalmakhoz. Hogy az állam földi célokat tart szem előtt, senki sem veszi tőle rossz néven. Ámde hogy ezekkel elzárja a polgárok szemétől az örök fényt s egyenesen belekényszerítse őket a föld szűk kereteibe, ez túrhetetlen. És ha keressük az államot, amely kötelességének ismeri Isten jogainak a tiszteletét, amely létkérdésévé teszi Isten országának a megalapítását is, alig találjuk meg az egész világtörténelemben. Krisztus azonban országa túlvilági célja mellett nem vetette meg a földi célokat. Csak attól óvott, hogy elmerüljünk bennük, csak arra intett, hogy az üdvösségnek adjunk előnyt és ennek érdekeiért inkább a földiekben szenvedjünk kárt, mint megfordítva. Országának alaptörvényei között találjuk továbbá, hogy a világi hatalom is Istentől származik és hogy ennek engedelmeskednünk kell nemcsak félelemből, hanem a lelkiismeret miatt is.<sup>1</sup> Krisztus országában tehát a hazaszeretet és törvényisztelet nem mellékes, közömbös dolog, hanem époly erény, mint bármely más jócselekedet. Ezért ad Ő maga is parancsot híveinek, hogy ha megadják Istennek, ami az Istené, akkor a császárral szemben való kötelességeikről sem felejtkezzenek meg. így fizet/vissza Krisztus az államnak ama sok jogtalanságot, amit részéről tapasztalt!

Nem földi ország végül Krisztusé *elveiben sem*. A világi hatalmat emberi fontolgatások vezetik és Istent, sajnos, egészen kihagyja számításáiból. Krisztus országában az isteni gond-

<sup>1</sup> Rom. 13. 1-5.



viselés uralkodik- Ez a hívők egyedüli reménye, ez élteti szenvedéseikben, ez tartja *fönn* hajójukat az élet hullámzó tengerén. Fiúi bizalom, nem fatalizmus ez, a lélek legmagasabb tevékenysége, Istenbe való bekapcsolódása és nem tunya köldök-nézés. A földi dolgokat csak az tudja jól kezelni, aki ismeri legelrejtettebb titkukat, Istenhez való viszonyukat. Ezért utasította Krisztus híveit oly hathatósan a Gondviseléshez. A kígyók okosságát és a galambok szelidséget kötötte lelkükre.<sup>1</sup> Krisztus elvei továbbá abban is különböznek a világi birodalmakétól, mivel itt a föld nagyjai, az irrokos», «mélyenlátó» diplomaták, hadvezérek stb. játszák a főszerepet, ott pedig a kicsinyek. Ezek voltak Krisztus kíséretében. Jelentéktelen halászok, kézművesek, vámosok stb. A «kisdéd» csoportnak adta az Atya a királyi hatalmat,<sup>2</sup> kisdeddé kell mindenkinek lennie, aki országába be akar jutni. Ezeket látjuk kíséretében ma is, ezek országának legfelvilágosodottabb nagyjai. Mivel kicsinnyé kell lennie a legnagyobb elmének is, hogy Krisztushoz közeledhessen és egyformán kicsinnyé kell válnia ott úrnak és szolgának, királynak és koldusnak, ezért nem e világból való Krisztus országa, ezért nem földi, hanem mennyei erők tartják fönn.

\* \* \*

Az örök fényesség hazája Krisztus országa. Csak azok találhatnak el oda, akiknek szeme érzékeny e fény iránt s csak azok tartanak ki abban, akik az ilyen földöntúli fénytől megvilágított utakon tudnak és akarnak járni. Isten uralkodik ebben az országban, Ő minden mindenkiben, ha még nem is teljesen, de legalább az elvetett magyszemekben.

<sup>1</sup> Máté 10. 16.

<sup>2</sup> Luk. 11. 32.

## 2. BOLDOGOK ORSZÁGA

*Regnum coelorum.*



ÉLNÉLKÜLI bolyongás lenne életünk, ha az örök világosság fénye nem lenne útmutatónk. Hogy miként elárasztotta el ezzel Krisztus a földet, eléggé megmutattuk. De a fény csak világít. Az embernek melegségre is szüksége van. Ez épúgy hozzátartozik életföltételeihez, mint a fény. Azt akarom most megmutatni, hogy Krisztus országát az örök boldogság melege is elárasztja, az a meleg, amely a szívek jegét felolvasztja és a kielégültség jóleső érzésével tölti el. Világos, hogy Krisztus országán itt tisztán a vitézkedő egyházat értjük, mert a dicsőült szentek boldogságát bizonyítani nem kell, leírni pedig lehetetlen, Arra akarunk most utalni, hogy Krisztus ennek a boldogságnak az előlegezéséről is gondoskodott és hogy ennek minden híve részesévé lehet, ha igazán élő tagja titokzatos testének. Mert vannak holt és szélütött tagjai is, azok az emberek, akik a halálos bűn állapotában élnek s emiatt a fő irányítására és mozgatására nem reagálnak. Ha tehát tudni akarod, van-e a földön boldogság és hogy mit tart meg Krisztus ebbeli ígéreteiből, akkor ne ezeket az elhalt, szélütött tagokat kérdezd meg, hanem a kegyelem állapotában levő és a fejjel élő közösséggel összekötött emberekhez fordulj.

Boldogságon azt a lelkiállapotot értjük, amelyben nincsenek ki nem elégített vágyaink. A boldogság megnyugvás, a boldogtalanság pedig törtetés, nyugtalanság. Ha tehát van valami dolog, aminek a birtoklását megnyugvásunkhoz föltétlenül szükségesnek tartjuk, akkor boldogtalanok vagyunk, lelkünkben hiányok vannak, amelyeket el kell tüntetnünk. A boldog ember szívében tehát meg kell lenniök mindama javaknak,

amelyekre bármiképpen igényt tart, mert a hiány nyugtalanságot, ez pedig törtetést okoz s így megállapodásról, a kielégültség állapotáról szó sem lehet. Ezért a földi boldogság minden faja tulajdonképpen csak bizonyos narkotikus állapot, értelmünk tényleges használatának a lekötése, úgyhogy a hiányokra nem vagyunk képesek ráérezni. Innen van, hogy mihelyt normálisan használjuk lelkierőinket, megint visszatér a nyugtalanság, boldogtalanság, sőt nem egyszer undor tölt el bennünket előbbi, boldognak vélt állapotunkkal szemben. Innen van, hogy a földön csak a gyermekek, meg a kiseszűek tudnak boldogok lenni, csak ezek tudják a boldogságot többé-kevésbé tartósan élvezni. Az embert, mint ilyent *igazán boldoggá tehát csak olyan tárgy teheti, amely nemcsak tartósan elégíti ki minden vágyát, hanem az emberi természet befogadó képességét, kapacitását is annyira kitölti, hogy újabb élvezetre már nem is képes. A tökéletes kielégültség emez állapotát mondjuk boldogságnak.*

Boldogságunk tárgyát pedig kétféleképpen birtokolhatjuk, *valóságban* (beatitudo in re) és *reményben* (beatitudo in spe). *Valóságban*, ha vele tényleg egyesültünk, ha tehát megismerő képességünk megjeleníti azt lelkünkben, érzelmeink pedig teljesen átélvezve annak édességét, kielégülnek és örömteljes szeretetben olvadnak föl. *A remény boldogsága* a valóságosnak előíze. Amíg ugyanis nincs alapos okunk a cél eléréséhez, addig vágyaink égnek, nyugtalanítanak. Az egyensúlynak nyoma sincs lelkünkben, sőt még ennek a lehetősége és tényezői is messze vannak tőlünk. Mihelyt azonban alapos indítók a biztos elérés reményével töltik el lelkünket, nemcsak bizonyos egyensúly és nyugalom jelentkezik, hanem a valóságos boldogság édességének előíze is. A boldogság tárgyának szeretete ugyanis meghihleti, hatalmába ejti lelkünket, úgyhogy hasonlóvá leszünk hozzá, átalakulunk rája s az így megjelen bennünk. A szeretet arra készíti bennünket, hogy sokat, lehetőleg folytonosan foglalkozzunk tárgyával. Emiatt mintegy kivetkőzünk magunkból, szokásainkból és elveinkből, elsajátítjuk, mintegy magunkba szívjuk szeretetünk tárgyának életerejét, úgyhogy ez megjelenve lelkünkben megsokasodik s mi a magunk énje mellett ezt

a másikat is bensőnkben hordozzuk.<sup>1</sup> Nemcsak átmeneti és képleges (intentionalis) formában birtokoljuk tehát boldogságunk tárgyát, mint a tiszta érzelmi felfogásnál, de nem is tökéletes fizikai létében, mint a reális boldogságnál, hanem a kettőből kialakult «középső» módon. Valóságos ez lelkünk átalakulása és az idegen életerő felszívása miatt, de némiképen képleges a tárgy távolléte következtében. A boldogság reményben való birtoklásának mondjuk ezt, mert a tárgy a vágyainkat megnyugtató alapos és megghiúsíthatatlannak látszó indítókok alapján már a miénk. A boldogság előíze ez továbbá, mert hasonló édességet és kielégültséget előlegez lelkünknek, mint aminőt a valóságos birtoklásnál fogunk élvezni.<sup>2</sup>

Így van ez az örök boldogságot illetőleg is, ami Istennek minden vágyunkat kielégítő birtoklása, életében való részvétel. *A mennyországban valósággal, in re* miénk lesz az Isten, ugyanaz az ismeret éltet, ugyanaz a boldogság táplál és nyugtat meg bennünket, mint Istent. A földön is a miénk lehet Isten s vele együtt élhetjük isteni életét, ha nem is teljes tisztaságában, de legalább is árnyékában. De már ebből is sokkal nagyobb megnyugvás, kielégülés és édesség árad el egész valónkon, életünk sokkal összhangzóbb és tisztultabb lesz az isteni élet legalacsonyabb fokán is, mint a földiesnek, természetesnek a legmagasabb régióiban. Ez *Isten reménybeni birtoklása a földönt*

Minden követelmény megvan ehhez a reménybeni boldogsághoz. Isten leghatározottabb ígérete, hogy nekünk adja magát s részeseivé tesz életének, époly határozottsággal biztosítja nekünk a legfőbb jót, mint az eléréséhez szükséges eszközöket. Nem a magunk erejéből kell azt elérnünk, hanem Isten mindenható keze vezet és támogat bennünket, úgyhogy semmi okunk nincs a bizalmatlanságra vagy bizonytalanságra. Azt a kétséget, amit emberi gyengeségünk tudata meghagyhatna lelkünkben, messze fölülmúlja és elúzi Isten mindenható segítségének és ígéreteihez való hűségének biztosítása.<sup>4</sup> Ezen az ala-

<sup>1</sup> V. ö. I-II. Qu. 26-28.

<sup>2</sup> I-II. Qu. 3-5

<sup>3</sup> I-II. Qu. 69.

<sup>4</sup> II II. Qu. 18. a. 4.

pon a szeretet folyton ösztökél bennünket, hogy Isten megismerésébe minél jobban merüljünk el. Ily módon lassankint elhagyjuk az emberi gondolkozásmód kereteit, nem a földi, nem is a természetes, hanem *Istennek* a kinyilatkoztatásból ismert mennyei és természetfölötti elvei irányítják és éltetik értelmünk működését. Ez aztán átárad cselekedeteinkre is, úgyhogy nem a test és vér uralkodnak rajtunk, hanem mi élünk a testben, szellemi, egyenesen isteni életet. A kegyelem-től vezetett értelmi és akarati élet lassankint átvezeti hozzánk Isten életerőit, hogy úgymondjam, fölszívja Isten egyéniségét, nem azt asszimilálva magához, hanem az Isten erőitől való áthasonulást tűrve el, ezeknek az édes, fölemelő kényszere alá hajtva magát. Természetes egyéniségünk mellett így megjelenik egy másik is, az isteni, a természetfölötti, nem mint az előbbinek az ellensége, vagy tőle különálló életet folytató valóság, hanem, mint annak kiegészítője, tökéletesítője. *Istennek a lélekben az ismeret és szeretet által való eme megjelenését mondjuk a Szentháromság lelkünkben lakásának, inhabitatio-nak*.<sup>1</sup>

Isten életének gyakorlása az erények és a Szentlélek ajándékai által történik. De ez az élet végtelenül gazdag, amelyet nemcsak kimeríteni, de még megközelíteni sem lehet, sem az egyes embernek, sem az egész emberiségnek. Az erények szoros összefüggése révén ugyan minden, még a legkisebb igazi, a szeretettől hordozott erénygyakorlat által is, az egész természetfölötti élet valósul meg bennünk, de nem egész terjedelmében, így Isten is egészen bennünk lakik, de nem teljesen, nem minden lehető módon. Egy-egy ember, de a világtörténelem egyes korszakai is csak egy parányi leshetnek el Isten tökéletességéből, csak igen keveset valósíthatnak meg abból. Ezért kell az embernek az erénygyakorlatok bizonyos körére szorítkoznia, azokban kiképeznie magát s így legalább itt nagyot művelnie és az egész természetfölötti életet legalább közvetve megvalósítania magában.

Amint Isten életét, úgy boldogságát sem tudjuk a földön teljesen a magunkévá tenni. Csak részben sikerül Isten egy-egy

<sup>1</sup> 1. Qu. 8. a. 3. ad 4.

sajátságát (pl. jóságát, igazságosságát stb.) lelkünkbe beélni, életünkben azt oly érvényre juttatni, hogy úgy magunk, mint mások előtt Isten képviselőiként és képmásai gyanánt szerepeljünk. Ennek megfelelően Isten boldogsága is csak egyes vonásokban (pl. tartósság, édesség stb.) valósul meg lelkünkben, úgy hogy az Apostol szava szószerint beteljesedik rajtunk földi tökéletességünk legmagasabb fokán is: csak részlet az, amit most megismerünk, részlet, amit jövendölünk.<sup>1</sup> Krisztus ebből az okból vont meg az erénygyakorlatok és az istenes élet mérhetetlen területén bizonyos köröket, amelyek az emberi élet szükségleteinek leginkább megfelelnek. Az emberek tetszésük és hajlandóságaiuk szerint választhatják ki azt a kört, amelyen belül tevékenységüket ki akarják fejteni s Isten hasonmását, életét és boldogságát leginkább meg akarják valósítani. Ezekben élve az örök boldogságot anticipálhatják reményben, akár mint erényes, istenes életük jutalmát, akár mint élvezetes érdemet, bár csak részlegesen, úgy tárgyában, mint sajátságaiban. Krisztus útmutató és törvényhozó tevékenységének, ha nem is legfontosabb, de mindenesetre legszebb és kihatásaiban legmesszebbmenő intézkedését e körök megvonásában látom. Ezekkel hozta le tulajdonképpen a mennyországot a földre, ezek alapján lehet földi országát regnum coelorumnak, mennyek országának nevezni. Hegyi beszédében vonta meg ezeket a köröket, hogy amint szent Hilár megjegyzi, mintegy az örökkévalóság magaslatáról és látószögéből adja elő az örök boldogságot a földrehozó intézkedéseket. Itt állapította meg a nyolc boldogságot. Olyan körök ezek, mint Dante látott a mennyországban, ahol az üdvözültek méltóságuk és érdemeik szerint rendezetten helyezkednek el, ezeknek megfelelően élvezik Isten életét és boldogságát. Így a földön is. Nyolc különféle kört jelölt meg Krisztus, meghívta alattvalóit, biztosítva őket, hogyha az erények és a Szentlélek ajándékai által megvalósítják az illető körbe vágó tökéletességet, akkor lehozzák a földre a boldogságot. Mert ezek az erénygyakorlatok vagy megadják az alapos okot ahhoz, hogy az örök boldogságot *reményben birtokolják*, vagy pedig ter-

<sup>1</sup> L. Kor. 13. 9.

mészetüknél fogva oly édességgel töltik el a lelket, hogy azt már mint jelenlevő tárgyat élvezik.<sup>1</sup> Mindkét esetben tehát előlegezik az örök boldogságot, mert lelkük oly állapotba jut általuk, amely a nyugtalanságot okozó szenvedélyek lecsillapulását és így Isten elvesztésének a veszedelmét már kizárja. Így a boldogság lényegéhez tartozó megnyugvás és a szeretetben való fölolvadás velük járván, amennyiben ez földi emberre nézve lehetséges, valóban boldogok lehetnek. Ezért mondjuk *Krisztus országát a boldogok országának*- Nem a test és vér boldogságát és megnyugvását birtokolják ezek, hanem az Isten hasonmására átalakult lélek kielégültségét.

Krisztus országának nyolc különfélekorú boldogsága a mondottak szerint tárgyában egy, csak megszerzési módjában különböző. Tárgya a mennyei boldogság reménybeni előlegezése nem a maga teljességében, hanem darabonként, úgy lényegét, mint sajátságait tekintve. A lélek megnyugodott, békés állapotát jelzik a mennyei boldogság különféle oldalú, részbeni birtoklása által. *Nem narkózis, nem az értelmi ráeszmélés hiányának következménye ez a boldog állapot, hanem elménknak az örök élet, az igazi valóság törvényeibe való bepillantásának eredménye.*

A világ azt hiszi, hogy a szenvedélyek kielégítése (concupiscentia carnis), a szemek telhetetlenségének szolgálata (concupiscentia oculorum) vagy pedig az öncélúság proklamálása által (superbia vitae) nyugtathatja meg az embert, így adhat neki boldogságot. Hogy ez nem lehetséges, fönnebb láttuk.<sup>2</sup> Krisztus úgy vonta meg az erénygyakorlatok körét, hogy ezekben az ember az említett világi célok bomlasztó befolyásának ellen-szerét jelölje meg, másrészt pedig megmutassa az embernek a tiszta örömök felé vezető utat. Krisztus tehát hegyi beszédében a leghatározottabban megmutatja a földön elérhető boldogság tárgyát és megszerzési módját (a concupiscentia carnis et oculorummal szemben), s emellett helyes útmutatást ad az egyébként jó irányban tapogatózó emberi törekvéseknek.

*Ne engedj szabad folyást szenvedélyeidnek, mondja Krisztus,*

<sup>1</sup> Az előbit mondjuk beatitudo ut meritum-nak. az utóbbit beatitudo ut praemiumnak. I-II. Qu. 69. a. 2.

<sup>2</sup> A Szentlélek eszköze c. olvasmányban.

ha boldog akarsz lenni. Akiben a harag, bosszúállás vagy egyéb rendbontó szenvedély uralkodik, az a földi életet túrhetetlenné teszi a maga és mások számára. A földet csak az engedékenység és szelídség teszi lakhatóvá. Úgy az egyes embernek, mint a népeknek megvannak jogos követeléseik. Ezt a jogvédelmet Krisztus nem tiltja meg, hanem gyakorlását akarja a szelídség és elnézés kereteibe szorítani. Nem a gyöngeség uralmát akarja ezzel kikiáltani, hanem az emberi szenvedélyektől és érdekektől gyakran nagyon is fölöslegesen felkavart szennyes áradatok pusztító veszedelmétől akar megóvni. Pestis, éhség és háború járnak a harag és a túlhajtott követelések nyomában. Mindez a földet lakatlanná és lakhatatlanná teszi s az emberekből kiöli a jó, az istenes élet iránti fogékonyságot. Ezért válik a föld siralomvölgyévé, ezért nem lehetséges rajta a boldogságnak még az árnyéka sem. Mi, akik a világháború borzalmaival átéltük, minden bizonyítás nélkül is, a saját tapasztalatunk alapján elfogadjuk ezt. Ezért mondja Krisztus: *Boldogok a szelídek, mert ők bírják a földet.* Akik nem tüzzel-vassal, hanem az elnézés fegyvereivel védik meg jogaikat, sőt magánéletükben is a szelídséget vallják irányítójuknak, azok lakhatóvá teszik a földet a maguk és mások részére s alkalmassak arra, hogy Isten boldogságát és életét tartósan és zavartalanul birtokolják a földön. Életük zavartalansága az örök javak tartósságát és elvesztheretlenségét jelképezi.<sup>1</sup>

Semmi sem szomorítja el annyira az embert, mint a szeretet tárgyainak nélkülözése. Ilyenféle vágyódásokkal pedig tele van az ember. Szeretet, öröm és gyönyörűség kell neki s természetszerűleg kerül a ezek ellentétét. Érzéki természete hamar félrevezeti s kielégülést ígér neki ott is, ahol ezt nem, vagy csak egy pillanatra találhatja meg. Hogy mennyi nyugtalanságnak, tartós gyásznak és szomorúságnak forrása ez, a világ fiai tudják leginkább megmondani. Krisztus ezzel szemben azt kívánja, hogy mindez örömeiket és gyönyöröket mér-

<sup>1</sup> Erről és következőkről v. ö. I-II. Qu. 69. a. 3-4. A szelídség lévén a békeséghez vezető út, ami Isten fiaivá tesz bennünket, szent Tamás 11-II. Qu. 121. a. 2. ezt a boldogságot az Isten iránti fiúi érzület (pietas) ajándékával hozza összefüggésbe, mivel a szelídség távolítja el az ily érzület akadályait.



sékelten és tisztán nagy, erkölcsi célok érdekében keressük és hogy a nélkülözésükkel járó szomorúságot, a rakoncátlan természet nyögését és sirását szívesen viseljük. Az állati természet uralmának túlhajtásától óv ez meg bennünket s a pillanatnyi vigasztalás és gyönyörűség helyett az isteni élet megnyugvásának jótéteményeiben részesít. *Boldogok, akik sírnak, mert megvigasztaltatnak*- Ez az értelme a Krisztustól hirdetett boldogságnak. A szenvedélyektől nyújtott boldogság mulandó, Krisztusé pedig tartós. Az előbbi bűnbe viszi az embert, az utóbbi Isten országának és életének részesévé teszi itt és az örökké tartó boldogság reményével tölti el lelkét. Az előbbi nemcsak a tartós boldogságot és jólétet, hanem az örök boldogságra való alkalmasságot és ennek reményét is elveszi tőle, az utóbbi ennek előízét közli vele.<sup>1</sup>

A földi jónak, gazdaság, tisztelet stb. rendetlen szeretete valósággal rabszolgává teszi az embert. Ezekből sohasem elég a szegény embernek s minél több jut neki osztályrészüln, annál inkább égeti a hiányzó utáni vágy. Megnyugvást és kielégülést a földi javak egyetlen fajtája sem nyújt. Ezért mutat rá Krisztus országának egyik alaptörvényére. Emelkedj a földi dolgok fölé, szabadítsd meg tőlük szívedet, ne ezek uralkodjanak rajtad, hanem te rajtok, akkor tied lesz a mennyek országa. *Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa*. A földi dolgok rendetlen szeretete az üdvösség iránti érzéket öli ki a lélekből s így a tőlük való függetlenedés a mennyországba vezető út legnagyobb akadályát távolítja el. Ezért igéri Krisztus a lelki szegényeknek túlnan és már itt is a mennyországot, mert a reménybeni és valóságos birtoklás legnagyobb akadályát sikerült eltávolítaniok.<sup>2</sup>

Az emberi élet leggyötrőbb fajdalmai közé az éhség és

<sup>1</sup> 11-11. Qu. 9. a. 4. Ennél a boldogságnál a tudomány ajándéka játsza a főszerepet, mert ennek segítségével ítéljük meg a földi dolgokat valódi értékük szerint s vesszük magunkra a legnagyobb önmegtágadást is, csakhogy végső célunkat ne lássuk bennük s így el ne veszítsük Istent.

<sup>2</sup> II-II. Qu. 19. a. 12. Ezt a boldogságot főképp az istenfélelem ajándéka adja meg, amely arra késztet bennünket, hogy minden földi dolgot, vagyonot és hírnevet megvessünk, ha ezek el akarnak Istentől csábítani.

szomjúság tartozik. S az emberek mégis készek ezek elszenvédésére, sőt életüket is szívesen föláldozzák, hogy jogaikat, az igazságot megvédjék. Pedig hányszor van itt szó elenyésző csekélysegekről és még többször csak látszatszerinti jogról és igazságról. Mindazáltal készek vagyunk a legvégső nélkülözésig küzdeni, hogy megmentjük jogainkat, annyira gyötör az utána való éhség és szomjúság. Ha ez földi érdekek miatt történik, könnyen elfajul s az ember egész törekvését a szemek telhetlenségének szolgálatába állítja. Ez a világ igazságszomja. Krisztus ennek más irányt ad, mivel nem a magunk jogait teszi meg törekvésünk középpontjává, hanem úgy állít be bennünket a szeretet révén a társadalomba és a világegyetembe, hogy mindenkinek megadjuk a magáét, elsősorban Istennek. Aki oly buzgalommal törekszik erre, hogy hasonló, sőt nagyobb áldozatokra is képes az általános igazságosság érdekében, mint a világ fiai saját jogaikért, az valóban és erényesen éhez az igazságot, az megvalósítja lelkében az igazságos Isten képmását, alaposan remélheti az örök boldogságot, sőt azt már előlegezi is a kielégülés, az éhség és szomjúság csillapítása által. Mert aki mindenkinek megadja a magáét, aki mindenkit kielégít, az maga is kielégül, az igazság utáni éhsége és szomjúsága lecsillapul, a nyugalom, a megtett kötelességérzete boldogsággal tölti el lelkét.

A világ jogainak keresésében nem riad vissza a legcsúnyább eszközöktől sem. Csalás, rablás, hazugság, embertársainak irgalmatlan letörése mind jó ahhoz, hogy éhsége csillapuljon. De ez inkább nő s vele együtt szaporodik a gonoszságok száma is. Krisztus ezeket a nyugtalanító ösztönöket tartja tőlünk távol, mikor baráttal és ellenséggel, gazdaggal és szegénnyel, emberrel és Istennel szemben egyaránt megtéteti velünk kötelességünket és annak a tudatával, hogy Istenhez hasonlóan mindenkinek megadjuk a magáét, kielégít, megnyugtat bennünket. Ezért előlegezi ez a kör az örök boldogságot kielégítő és vágyainkat csillapító sajátsága szerint.<sup>1</sup> *Boldogok, kik éheznek és szomjúhózzák az igazságot, mert ők megelégtettek-*

<sup>1</sup> 11-11. *Qu.* 139. a. 2.

A világ fél a nyomorúság minden fájától, sőt még a megszüntetésébe sem igen akar belekeveredni. Még annak a látását sem bírja el. Ezért vagy teljesen visszavonja magát az irgalmas-ság cselekedeteitől, vagy pedig hidegen, részvét nélkül gyakorolja azokat. De azt is csak barátaival szemben, azokkal, akikhez valami érdek fűzi. Krisztus országában nem így van. Maga Isten ebben példaképünk, aki a legmesszebbmenő irgalmasságot gyakorolja velünk a teremtéstől fogva életünk minden pillanatában a legnagyobb nyomorból és tehetetlenségből, a semmiségből mentve ki bennünket és az egész világot. Példaképünk Krisztus, aki tiszta irgalmasságból adta értünk életét, hogy a romlandóság tömkelegéből kimentsen bennünket. Mikor tehát Istent irgalmassága szerint éljük be lelkünkbe, mint ilyent jelenítjük meg ott, s jót teszünk nemcsak barátainkkal, hanem ellenségeinkkel és a tőlünk távolállókkaal is, nem azért, hogy láttassunk, hanem önzetlenül, akárcsak az irgalmas Isten, akkor a legalaposabb jogcímet szerezzük a mennyek országára, Isten legnagyobb irgalmasságú művének elnyerésére. Ezzel előlegezzük reményben az örök boldogságot s élvezzük annak megnyugtató jótéteményét. *Boldogok az irgalmasok, mert irgalmasságot nyernek, az örök élet bizonytalansága nem gyötri őket a földön.* Már itt látják azt a legalaposabb reményben.<sup>1</sup>

A szemek kívánsága szereteti meg az emberrel a földi javakat, ez teszi igazságtalanná és irgalmatlanná. Emiatt nem talál nyugalmat és boldogságot. Ennek az ellenszerét találjuk meg Krisztus országában a boldogság imént megvont három körében. Valóban a boldogság hazája ránk nézve Krisztus királysága!

A szenvedélyek kielégítése és a szemek telhetetlensége messze eltávolítanak a boldogságtól, de gyógyíthatatlan sebet nem ütnek a lelken. Ezt az élet kevésége, az ember öncélúságának proklamálása teszi meg. Orvosságát a békesség és a tisztaszívűség szeretetében jelölte meg Krisztus.

Amíg önérdেকেinket tekintjük az élet középpontjának, békességről szó sem lehet. Így csak egyenlenség és durvaság

<sup>1</sup> II-II. Qu. 11. a. 4,

uralkodhat a földön. A világnak nincs is ez ellen gyógyszere, mert nem tud oly fenkölt eszmét adni, amely *minden embernek összes cselekedetét* vonzókörében tartaná, különbözeteiket kiegyenlítőné és így érdekeik összeütközését megakadályozná. Ezt csak Isten teheti meg, aki maga a békesség, a legtökéletesebb kiegyenlítődség és szeretet. Mivel mindennek forrása, korlátlan Ura és jó Atya, a teremtés érdekei azonosak az övéivel. Így Isten eszméjében megvan az összes érdekek kiegyenlítődségének lehetősége. A szeretet pedig, amelyet a különféle célú emberek szívébe önt, hathatósan egyetlen törekvésüvé és érdeküvé alakítja őket. A békességet csak az Isten fiai birtokolhatják, mert csak ezek szívében lakik a szeretet. Aki tehát Isten békeszeretét élí be szívébe, úgyhogy ezt terjeszti a földön s nem az egyenlenséget, az csakugyan Isten fia, mert azt közvetítí embertársaival, amit csak Isten adhat: a békét. Az ilyen ember már itt a földön egyesülve van Istennel, ami a mennyei boldogságnak is célja. Így jön le a mennyország a földre a békesség révén, így adja ez a legnagyobb boldogságot, az istenfűség tudatát és megnyugvását. *Boldogok a békeségesek, mert Isten fiainak hivatnak.*<sup>1</sup>

Az ember azért él elvilágiasodott, istentelen életet, azért nem ismeri el Istenben legfőbb Urát, mivel téved. A tévedés alapja a tudatlanság. Ez pedig onnan származik, hogy elménknak nincsenek tisztult fogalmai. Vagy az otromba érzéki képek uralkodnak bennünk, vagy pedig helytelen elveket fogadunk el. Minden esetben tehát tisztulatlan és tisztátalan lelkünk, mert ennek élete az igazság, amelyhez csak hosszú gondos munkával juthat el a tisztulásnak gyakran igen keserves útján. Az igazság teljes birtoklását mondjuk tisztaszívűségnek. Miikor tehát az átélés révén magunkévá tettük az egész kinyilatkoztatást, a természetes ismeret ferde felfogásától és fogalmaitól megtisztultunk s a hívő szeretet e munkáját a Szentlélek megkoszorúzta ajándékaival, lelkünket az isteni bölcsesség magaslatára fölemelte, akkor igazán megvalósult bennünk a földön

<sup>1</sup> II-II. Qu. 44. a. 6. Ezt a boldogságot a bölcsesség ajándéka, a szeretet legszebb gyümölcse valósítja meg lelkünkben.

lehetséges tisztaszívűség legmagasabb foka. Egészen úgy gondolkozunk és cselekszünk már a földön, mint a mennyországban. Itt a magunk eszméi, fogalmai és gondolkozásmódja háttérbe lépnek. Isten lesz minden mindenkben. Benne és általa, az Ő eszméivel gondolkozunk s így mindenben Istent, az ő terveit, szeretetét és szándékait látjuk. Ebben áll az örök boldogság lényege,, innen van föltétlenül megnyugtató ereje: mindent látunk és tudunk, mivel magát Istent látjuk és élvezzük. Az így fogalmazott örök boldogságot hozza le a földre a tisztaszívűség. Elménk megtisztul a tévedésnek, tudatlanságnak és a ferde nézeteknek minden salakjától, Isten eszméje elfoglalja lelkünkben középponti helyzetét, Őt, terveit és szeretetét látjuk már mindenben. A földi dolgok a tisztaszívű embernek Istentől beszélnek. A világegyetemben Isten teremtő kezének hatalmát, rendező elméjének bölcsességét látja. Úgy az egyes ember, mint az egész emberiség sorsában felfedezi a jóságos Atya irgalmas kezének intézkedéseit. Örül az élettelen természettel, megihleti a növények élete, megéri a madárdalban Isten dicséretét, szóval otthonosan érzi magát mindenütt— testvérei, Isten teremtményei között. *Boldogok a tisztaszívűek, mert meglátják az Istent.* Az emberi kevélység nyugtalanító útjai helyett így vezeti Krisztus az embert a földi boldogság biztos révébe.<sup>1</sup>

Ezzel rámutattunk a boldogság hét körére. A nyolcadik az előbbieknél magasabb fokát jelzi s azok foglalják el, akik annyira megerősödtek a jóban, az előbbi körök egyikének gyakorlataiban és Istenhez való hasonlóságában, hogy emiatt az üldözést is el tudják viselni, vagy pedig oly gyűlöletesek emiatt a világ előtt, hogy ez halálra üldözi őket, akárcsak egykor a Mestert. Ez az örök boldogság még biztosabb reményével tölti el az embert, még jobban visszatükrözi Isten életét, mivel Krisztus hasonlóságát a legtökéletesebben valósítja meg lelkünkben. *Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságéri, mert övök a mennyek országa.*

Azt mondtuk fönnebb, hogy a földön csak a gyermekek

<sup>1</sup> II-II. *Qu.* 8. a. y. Ezt a boldogságot az értelem ajándéka adja, mert ez tisztít meg minden ferde nézettől. V. ö. a szerző Intuáció és átélés c. értekezését.

lehetnek boldogok. De ez nem a tökéletesség, hanem a tökéletlenség, fejletlenség boldogsága. Krisztus is azt kívánja tőlünk, hogy gyermekekké legyünk, ha be akarunk jutni országába.<sup>1</sup> Nem értelmünk használatát akarja ezzel korlátozni, nem a ráeszmélés lekötésével akar bennünket narkotizálni, hogy így boldognak érezzük magunkat, hanem az ártatlanság amaz állapotát kívánja tőlünk, ami a gyermeket jellemzi. A szenvedélynek, telhetetlenségnek vagy önteltségnek sebei nála nem uralkodnak, illetve még gyógyíthatók, mivel nem a gonosz akaratból származnak, hanem a romlott természet önkénytelen mozgalmasságai gyanánt jelentkeznek, de épígy el is múlnak, anélkül, hogy a lélek nyugalalmát megzavarnák s a szívet beszennyeznék. Ezért tölti el a gyermeket oly sok ártatlan öröm, ezért lehet oly könnyen megnyugtató és kielégítő. Így kell ennek lennie Krisztus országában mindenkinél. Emberi kísértés bárkit érhet s a lélek nyugalalmát egy pillanatra megzavarhatja. De ha ott van a jóakarát, a gyermeki ártatlanság nem vész el s a nyugalom és boldogság épígy visszatér lelkünkbe, mint a gyermekébe a természet akaratlan fellobbanása után. Ha nem leszek, mint a gyermekek, hanem a szenvedély, telhetetlenség és önteltség uralkodnak rajtatók, nem mentek be a mennyek országába, sem a földön, sem a mennyben.

<sup>1</sup> Máté 18. 3.

### 3. ELÉGEDETTEK ORSZÁGA

*Regnum veritatis et vitae.*

**D**ÚS JAVAKAT és végtelen boldogságot ígért Krisztus híveinek, de csak túlnan. A földön elérhető boldogságról is szól nekik, de azt is csak szellemi javak alakjában ígéri meg. Az ember azonban nemcsak ezekből él, hanem földi javakra is szüksége van. Ezek között kell élnie és megszerzésükkel sokkal több időt kell eltöltenie, mint a lélek ápolásával. Annyira mellékeseknek találta Krisztus ezeket a földi dolgokat, hogy egyáltalában nem is intézkedett róluk! Várhatunk-e tőle valamit ebben az irányban, vagy tanácsatosan hagyott el bennünket ebben a mindennapi életbe oly mélyen vágó fontos kérdésben? Ez egyenesen lehetetlenség. Hisz így belevitt volna bennünket a kettősvágányú igazság veszedelmébe, kivonva életünk egy igen tekintélyes részét isteni irányításából, csak a belsőt tartva meg magának, a földi javakat teljesen az emberek önkényére bízva. Tehetetlenül kellene így néznie a kereszténynek, miként irányítják mások a szociális kérdést, az emberek földi boldogulását, ő pedig sem nem szólhatna hozzájuk, sem pedig nem tehetne a föld érdekében semmit sem. Az örök Bölcsesség ily hibát nem követhetett el. Neki épúgy kell szociális királynak is lennie, épúgy kell a földi javak használatát is irányítania, amint az igazságosság és békesség királyának szerepében a kegyelem javait. Csak túlsókat nem szabad Krisztustól várni, t. i. azt, hogy a földi javak kiosztását és kezelését tekintse főfeladatának s így azt a látszatot keltse föl, mintha ebben volna országának ereje s ilyent kellene híveinek tőle várniok.

Hibáznánk tehát, ha azt várnók, hogy Krisztus országának szociális programot adott, határozott termelési módot írt volna

elő. Amint a Szentírás nem nyújt természettudományi értekezéseket, úgy földi problémákat bogozó fejtegetéseket se várjunk tőle. De amint Krisztus országának törvénykönyve útbaigazít bennünket, hogy miként kell viselkednünk a tudományok jogtalan igényeivel szemben, s ezek ellenszere gyanánt egyenesen Krisztust jelöli meg,<sup>1</sup> úgy a földi javak használatára vonatkozólag is megnyerjük tőle a leghatározottabb útbaigazítást. A keresztény a különféle elméletek, törekvések és áramlatok között mindig határozottan kiismeri magát. Nem szabad Krisztustól, az általa hirdetett életbölcsestől eltávoznom,- ez legfőbb elve, még akkor sem, ha a világ egészen elmerül a földi javak utáni törtetésben. Mert Krisztus ezen a téren sem akart rombolni, nem akarta a természet és a Gondviselés törvényeit megváltoztatni, hanem csak útmutatást adni, hogy miként kell ezek között az embernek otthonosan berendezkednie és a földön elégedett életet folytatnia. Krisztus ezzel oldotta meg a szociális kérdést: *megadta az embereknek a megelégedettség lehetőségét. Nem szociális programját adott tehát, hanem életbölcsestre tanította az embereket, amely a meg nem változtatható egyenlenségek türelmes elviselésére képesíti őket.* Emellett oly élettényezőkkel látta el híveit, amelyek segítségével a szociális kérdést a maga körében mindenki megoldhatja, az egyenlenségek erejét gyöngítheti s így az egész társadalom megújulásán, Krisztustól való áthatásán közreműködhet. Ezért neveztük Krisztus országát az elégedettek országának, királyságát pedig az igazság és élet királyságának (*regnum veritatis et vitae*). Mert nem izgatással és békétlenséggel akar Krisztus a földön uralkodni, hanem az igazság fegyvereivel, nem elméletekkel akarja a világot megjavítani és átalakítani, hanem étellel, a szeretet gyakorlati megvalósításával. Néhány évtizeddel ezelőtt még a keresztények táboraiban is előfordult, hogy Krisztust az első és legnagyobb szocialistának nevezték. Talán ennek a visszhangja csendült

<sup>1</sup> Vigyázzatok, hogy valaki titeket meg ne csaljon a világi bölcsesség és hiú ámitás által, mely az emberek hagyománya után e világ elemei szerint és nem Krisztus szerint vagyon; mert őbenne lakik az istenségnek egész teljes volta testi valóságban. Koloss. 2. 8-9.

<sup>2</sup> II-II. Qu. 8. a. 4. ad 1



meg, amikor királyságát szociális királyságnak akarták elnevezni. De mikor ezt a nevet egy Krisztusellenes mozgalom foglalta le, akkor nem szabad Krisztust szocialistának neveznünk s a szociális királyságban kifejezett részleges igazságot is jobbart szemlélteti *az élet királysága* elnevezés. Mert ezt ad Krisztus nemcsak a természetfölötti, hanem a természetes rendben is, lakhatóvá, élhetővé téve a földet. *Az élet királysága tehát az elméletek uralmával szemben azt jelenti, hogy ebben az embernek élni, asszimilálódni, áthasonulni kell Krisztus képmására s ezzel kell megoldania az élet problémáit, ezzel kell eltüntetnie az egyenlőtlenségeket.*

A földi javak foglalatát a gazdagság, a jólét képviseli, mivel ennek segítségével a többit is könnyű megszerezni. Erről szólunk tehát kifejezetten, a többi ebben közvetve bennfoglalatik. A gazdagságot pedig a Szentírás mammona iniquitatisnak mondja. Minden más értelmezést félretéve, most mint *egyenlőtlenül szétosztott* vagyont szemléljük ezt, mert mint ilyen válassza szét az embereket s okozza azokat a problémákat, amelyeket szociális kérdés néven szoktunk összefoglalni. Nézzük tehát, *honnan van az egyenlőtlen szétosztás és miként foglal állást ezzel szemben Krisztus.* A felelet szemlélteti országának szociális berendezését s megmutatja, miként kell ott élni s az élet által Krisztusban mindent megújítani és átalakítani.

*A vagyon egyenlőtlen szétosztása* elsősorban *erkölcsi szükségesség, szétosztója pedig a munka.* A természet Ura használatra adta az embernek a földet, hogy uralkodjék rajta s belőle fedezze szükségleteit.<sup>1</sup> Ez a használati jog közös, minden emberre nézve egyforma és semmiféle szétosztás vagy lefoglalás nem szünteti meg a természet e bölcs rendelkezését. A használati jogot az ember munkája által érvényesíti, amellyel t. i. lefoglal magának a földi javakból bizonyos részt. A föld nem terem magától élvezhető és életfönn tartásra alkalmas dolgokat. Az embernek kell a földet megnemesítenie, illetőleg

<sup>1</sup> II-II. *Qu. 66. a. t.* Ez szent Tamás szerint a *ius in usum*.

<sup>2</sup> *Ib. a. i. r. c. et a. 7. c.* Innen van, amint szent Tamás megjegyzi, hogy még a legjogosabb szétosztás és lefoglalás után is a fölösleg *természeti jogi alapon*, tehát nem csupán jóakaratból vagy tanácsból, a többieké s ezeknek adandó akár alamizsna, akár munkabér vagy más cím alapján.

találékonyaságával és szorgalmával az életföntartó dolgokat ki-termelnie. Ezzel minden ember rányomja a föld egy részére a maga képmását s így azt mint énjének egy részét tulajdo-nává teszi, a maga használatára foglalja el. Eszerint a munka természeténél fogva felosztja a földet az emberek között s mivel különböző az egyes emberek munkabírása, találékony-sága és a földi javak kitermelésében való ügyessége, egyen-lőtlennek kell lennie a szétosztásnak is. Emellett tekintetbe kell venni az emberi nyomorúság, munkaképtelenség megszabta szükségleteket is. A betegnek és munkaképtelennek époly hasz-nálati joga van a föld javaihoz, mint az egészségesnek és erős-nek, bár nem tud annyit kezelésbe venni és lefoglalni, mint ez. *Ez a negative egyenlőtlen elosztás tehát természetes szükségesség.* Megszüntetésére csak akkor lehetne gondolni, ha az emberek gyárban készülnének, mind egy kaptafára, egyazon képessé-gekkel és szükségletekkel. Ilyent azonban a természet nem ismer, hanem különféle módon osztogatja szét a testi és lelki erőket s ennek megfelelően már gyökerében több kezelési birtokjogot ad az egyiknek, mint a másiknak.

A természetjog negatív egyenlőtlensége mellett az emberi gyarlóság egy másikat, a privatívot, is létrehozta, *a kapzsóság, a telhetetlenség egyenlőtlenségét.* Abból származik ez, hogy az ember nem elégszik meg szükségleteinek kielégítésével, az sem nyugtatja meg, hogy úgy a maga, mint pedig hozzátartozóinak jövője biztosítva van. A szerzés, aminél bővebb birtoklás ördöge ejti hatalmába, úgy hogy a vagyont már nem a természetadta szükségletekkel mértékeli, hanem célállá teszi. Megszerzéséhez minden eszköz jó, ha mindjárt emberek vére, özvegyek könnye s az elnyomottak égbekiáltó panasza tapad is hozzá.

Miként foglal Krisztus állást ezekkel szemben? Országában *a munka nem pusztá kenyérkereset, nem megalázó foglalkozás, ha-nem bűnbánati cselekmény, istentisztelet.* Atok volt ez Krisztus előtt, a bűn átka, azóta pedig az Istenember fáradtságától be-aranyozott istentiszteleti cselekmény. A munkától, akár testi, akár szellemi legyen az, irtózik az ember. Megaláztatás ez rá nézve és pedig annál nagyobb, minél alacsonyabb és termé-ketlenebb a munka. Ezért csak ideális szempontok tehetik azt

tűrhetővé. Innen van, hogy eddig még egyetlen vezér sem tudta elvenni a munka fulánkját, senki sem tudta vele az embereket megbékíteni. Igen jó izgató eszköz volt a kedélyek felcsigázására és az emberek megosztására. Csak azt kell a szegénynek ígérni, hogy a gazdag kényelmesnek látszó élete lesz az övé, mindjárt vége van a békének, kész a zavar. De a szociális rend fel forгатásával semmiféle eredményt elérni nem lehet. A szegényből vált gazdag új helyzetében épúgy érzi a munka átkát, mint előbbi alacsony foglalkozásában. Ezt kell tehát elvenni, ha szociális rendet akarunk teremteni s az emberek boldogulásán akarunk dolgozni. *Elégedettek kéll őket tenni a munkában és a munkával.*

Így tett Krisztus. Megszentelte a munkát, amennyiben a földi élet fáradoalmait Isten iránti tiszteletből és hódolatból vette magára. Híveinek is így kell eljárniok, akkor a bűn átkaként rajok nehezedő fáradság,<sup>1</sup> egyrészt bűnbánat, az emberiség általános adósságának lerovása lesz, másrészt pedig Isten akarata előtt meghajlás, hódolat, istentisztelet és áldozat. Ily mennyei fényt vet Krisztus példája országának egyik legföldesebb ízű, mindennapi eseményére, a munkára. Ezt nem tudja földi vezér nyújtani; ezért nem is oldhatja meg a szociális kérdést. Az emberiség halála és életének szűrő fulánkja, hogy nem tud kibékülni a munkával. Krisztus ezt a fulánkot húzta ki az emberek szívéből. De emellett nem hagyja őket magukra. «Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradoztok és meg vagytok terhelve. Én fölűdítelek benneteket.»<sup>2</sup> így hívja magához a szegény, munkában kifáradt embert. Megvigasztalja, fölemeli s így nemcsak a túlvilágra ígéri meg könnyeinek letörlését, hanem már itt is megteszi azt. Vegyéték el Krisztust az emberektől, a munka elviselhetetlen teherré, az élet reménytelen pokollá változik. Tanítsátok meg azonban őket Krisztussal élni, az *ő szellemében a munkát Isten, a munka törvényhozója iránti hódolatból végezni, megalapítottátok a földön az elégedettek országát.* A munkát eltörlülni nem áll módjában emberi hatalomnak. Isteni törvény és rendelkezés ez. Tehát csak az életbölcsesség segít át ennek

<sup>1</sup> Gen. 3. 17. s köv.

<sup>2</sup> Máté 11. 28.

nehézségein. Istenért magunkra venni ezt a terhet, nem a tiszta földi, hanem a mennyei jutalom reményében. Országában tehát *a munka* sem nem külső kényszer, sem pedig pusztá kenyérkereset, hanem *lelkiismeretbeli kérdés*.

A negatív egyenlőtlen elosztás nehézségei között is vizsgálja híveit. A talentumokról szóló példabeszédében világosan kimondja, hogy ettől az Ő országában semmi sem függ.<sup>1</sup> Aki öt talentumot nyert és ugyanennyit szerzett, épúgy bement Urának örömébe, mint aki kevesebbet kapott. Csak a lusta, Isten adományát megvető és nem gyümölcsöztető szolga járt pórul. Isten akarata ez az egyenlőtlen szétosztás, kinek-kinek a saját üdvére. A szegény talán nem is tudna bánni a gazdagsággal, talán lelke üdvösségét veszítené el mellette. Így arra ad neki alkalmat Isten, hogy szegénységének megfelelő erőnyeket gyakoroljon (hit, bizalom, alázat). Vele szemben a gazdag főképp az irgalmasság és az igazságosság gyakorlása által tűnhet ki és művelheti üdvét. Szegénység és gazdagság egyformán Isten ajándékai tehát ebből a szempontból. Egyiknek sincs a másik fölött előnye. Mindegyik használja ki az állapotával adott előnyöket és kegyelmeket s valósítsa meg Isten életét, vagy Krisztus követését így részlegesen, Krisztus testének épülésére.

Mert a javak elosztása csak egyenlőtlen lehet minden társadalmi alakulatban. Így a természetfölötti rendben is az egyik apostol, a másik próféta, a harmadik tanító stb. Mindez kifejezetten a test épülésére, fölépítésére és a jóban való megszilárdítására történik.<sup>2</sup> Az hogy valaki egyszerű hívő vagy apostol-e semmiféle előnyt vagy belső értéket nem ad Isten előtt. Mindegyik más-más oldalú képviselője az *egy* Krisztusnak s jutalmát eszerint várhatja, amely hűség sáfára volt a rábízott javaknak. Így van ez a természetes javakkal is. Egy ember nem fejezheti ki teljesen Krisztus hasonlóságát. Ezért kell megosztani. Az egyik bőkezűségét gyakorolja, a másik alázatos szegénységét. Mindkettőben ugyanaz a Krisztus domborodik ki s így a gazdag a szegény fölött, az úr a szolga fölött nem dicsekedhetik.

<sup>1</sup> Máté 25. 15. s köv.

<sup>2</sup> Jak. 1. 9. s köv.

<sup>3</sup> Kor. 1. 1. s köv.

*A negative egyenlőtlen elosztás mögött tehát a legnagyobb egyenlőség uralkodik-* Aki ezt éli és átéli, az megoldotta a maga és környezete számára a szociális kérdésnek ezt az oldalát: a szegénységben époló elégedettnek érzi magát, mint a jólétben, mert egyikben sem lát mást, mint az örök boldogság felé vezető utat. Krisztus tehát csakugyan az emberiség legnagyobb jótévője és királya, aki az embereket szükségszerű szociális egyenlőtlen-ségükben meg tudta nyugtatni. Nem azért jött, hogy az Istent korigálja, bölcsességén javítgasson, hanem, hogy az embereknek megmutassa, miként lehet a gondviselés intézkedéseivel megbékülni s egyenlőtlen-ségek közepette elégedett lenni. Az emberi vezérek nem ezt akarják elérni, hanem Istent kijavítani. Ezért okoznak még nagyobb zavarokat, ezért nem tudnak megnyugtatni. Ha Krisztus egyebet nem is tett volna, mint hogy a verebek meg a mezei liliumok kapcsán rámutatott az isteni gondviselés minden kiegészítő erejére, többet tett volna a szociális kérdés megoldása érdekében, mint az összes elméletek és fölforgató törekvések. Ezt a gondviseléstől hordozott istenfűságot kell élnie és átélnie az embereknek, ha társadalmi rendet és elége-dettséget akarunk.

Amennyiben az egyenlőtlen elosztás nem Istentől van, hanem az emberek kapzsisága hozza a világra, Krisztus elítéli a gazdagságot és védelmezi a szegénységet. Ez a privatív egyenlőtlen-ség a szociális bajok forrása, ez a mammona iniquitatis a bűnös gazdagság értelmében. Hátrányait és a vele szemben álló szegénység előnyeit nagyon is kiemeli Krisztus s mindazt, amit róluk mond, az így szembeállított szegénységről és gazdagságról kell értenünk.

A szegénység közelebb hoz bennünket Istenhez. Jobban kell éreznünk a tőle való függésünket s így hűségesebben tartunk ki mellette, mintha gyámoltalanságunk nem áll mindig előttünk. A szegény és az ínséges, dicsérik nevedet, mondja a zsolttáros.<sup>1</sup> Emellett a szegények Isten országának gazdagai. «Halljátok szerelmes atyámfiai, mondja az apostol,<sup>2</sup> az Isten nem a szegényeket választotta-e e világon, hogy a hitben gaz-

<sup>1</sup> zsolt. 21.

<sup>2</sup> Jak. 2. 5.

dagok és örökösei legyenek amaz országnak, melyet Isten az Őt szeretőknek ígért.» Az Istenbe vetett bizalom és a rája való utaltság fejében az Úr is nagyobb gondot fordít a szegényre. Mert Ő a szegény menedéke, nem felejtkezik meg kiáltásáról s ha egyidőre látszólag nem is vesz róla tudomást, annál biztosabban hallgatja meg.<sup>1</sup> A szegény szíve *szabadabb*. A földi gondok nem nyomják el oly könnyen az evangéliumi magot s emellett csekélyeknek látszó jócselekedetei gyakran nagyobb értékűek Isten előtt, mint a gazdagok nagy ajándékai.<sup>2</sup> Sőt még tovább is megy Krisztus, mikor a szegénységet a tökéletesség egyik leghathatósabb eszközének mondja. Ez távolítja el az Istenhez vezető út egyik legnagyobb akadályát: boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa. Ezzel megnyugtatja Krisztus a szegényt, aki a kapzsiság egyenlőtlensége miatt kénytelen szenvedni. Országában nem szegény a szegénység, hanem kitüntetés, a Krisztushoz való hasonlóság egyik legszembeötlőbb formája, az Istenhez vezető út egyik kapuja. Az igazságtalanul egyenlőtlen szétosztás fulánkja ezzel letörik. Krisztus nem uszítja egymás ellen az osztályokat, hanem kibékíti. Az a tudat, hogy ez is hozzátartozik az élet egyenlenségei közé, tehát hogy époly érülettel kell elviselni, mint a többi bajokat, föltétlenül megbékíti az embert önmagával és az étellel. Ezért megint azt mondjuk: élni kell Krisztust, az étellel kell Őt megvalósítani s készen van az elégedettek országa.

De ez a vigasztalás csak az igazi szegénységnek szól. Mert amint van *mammona iniquitatis*, úgy *paupertas iniquitatis*, bűnös szegénység is van. Azoké ez, akiket könnyelműségük és lustaságuk döntött ide, akik tehát nem Krisztus terhét, hanem a magukét hordozzák. De ezek szoktak a lehangosabbak lenni. Zúgolódnak Isten ellen, káromolják, pedig nem nála, hanem maguknál kell a hibát keresni. Ez a parázna szegénység (*paupertas meretrix*), a minden rosszra készítő és kész nyomorúság, amelynek a Krisztustól hirdetthez semmi köze sincs. Ez disputál

<sup>1</sup> 9. zsolt. 10. s köv.

<sup>2</sup> Luk. 21. 3. A szegény özvegy fillérei a jeruzsálemi templomban.

Istennel és naponta sokszor kérdezi: miért van ez így vagy amúgy, miért bocsátottad ezt rám stb. Isten egyelőre türellemmel hallgatja az ily elégedetlen kérdéseket, de egyszer föltétlenül megadta rajok a választ, amelyből kitűnik, hogy az ember melyik cselekedeteinek büntetése gyanánt vonta magára a bűn szegénységét. Ezzel szemben Krisztus szegénye szerényen visszavonul, nem disputál Istennel, hanem barátjává teszi, jól felhasználva az Istentől rábocsátott szegénység előnyeit mennyei érdemekre és értékekre váltva át azokat. *JCrisztus szegénysége nem teszi az embereket rosszakká, a bűnös szegénység azonban még bűnösebbé és elégedetlenebbé tesz.*

A kapzsi gazdagság hátrányait is igen élénk színekkel rajzolja meg Krisztus. «Jaj nektek, gazdagok, mondja, mert megvagyon a ti vigasztalástok.»<sup>1</sup> Ez a gazdagság elnyomja az Evangélium magvát, úgyhogy ennek tüskéi és bozótja között nem kelhet az ki.- Nehezen jut be az ilyen gazdag a mennyek országába. Annyi igazságtalanság, annyi bűn tapad vagyonához, annyira lefoglalják a földi gondok, hogy még a tevének is könnyebb átmenni a tűfok-kapun, mint a gazdagnak bejutni Isten dicsőségébe." Bálványimádásnak mondja az apostol<sup>4</sup> s ama bűnök között sorolja föl, amelyek az embert kizárják Isten országából.<sup>5</sup> Az ilyen gazdagnak nincs nyugta a földön: égeti a birtokvágy, szennyes lelkiismerete pedig vagy egészen eltompítja szívét s távol tart tőle minden fölemelő gondolatot, vagy pedig bűneinek súlyát tárva elébe, a kétségbeesésbe hajtja. Ha valakire, úgy erre ráillik: nincs békessége a gonoszoknak.

A kapzsi gazdagság bűnjegyzékét állítja össze szent Jakab apostol.<sup>11</sup> «Gazdagok sírjatok, ordítván a rátok következő nyomorúságtokon. Gazdagságtok megrothad, ruhátokat moly emészti meg, aranyotok és ezüstötök rozsdát kap és azok rozsdája bizonyosság lesz ellenetek és megemészti testeiteket, mint a tűz. Haragot gyűjtöttetek magatoknak az utolsó napokra. Íme a munkásoknak, kik tartományi tokát aratták, általatok csalárdul letartott bére fölkiált; és azok kiáltása a seregek Urának füleibe hatolt. Vígán lakmároztatok a földön és bujaságban hizlaltatok

<sup>1</sup> Luk. 6. 24.<sup>3</sup> Máté 19. 22.24.<sup>5</sup> 1. Kor. 6. 10.<sup>2</sup> Máté 13. 1á.<sup>4</sup> Efez. 5. 5.<sup>6</sup> Jak. 5. 1. 5.

szíveiteket a megölés napjára.» Mert ha van parázna, minden rosszra csábító szegénység, még inkább van parázna minden rosszra alkalmat szerző és minden gonoszságot bérbevevő gazdagság is. Hány ember üdvözült volna, hány járt volna a jellem és igazság útján, ha a vagyon nem szerezte volna meg neki a bűnalkalmat! Ezért sokszor nem áldás, hanem átok a gazdagság, az Istentől való elvettetés legbiztosabb jele. Megértjük, hogy Krisztus jajt kiáltott a gazdagokra.

A kapzsiság egyenlőtlensége nem Istentől van, hanem a bűntől. Igazi mammona iniquitatis. Ha tehát Istent tesszük érte felelőssé, ellene zúgolódunk, igazságtalanságot követünk el. Nem Istenre, hanem az emberekre kell emiatt haragudnunk, ezeket kell észretérítenünk. De nem azzal, hogy elkobozzuk tőlük vagyonukat, hanem úgy, hogy megtanítjuk őket Krisztus életére. Az igazságtalan vagyon másnak a kezében sem lenne áldásos. Az az átok, amelyről szent Jakab beszél, rajta van, rajta marad, amíg csak természetes rendeltetésének, az emberiség általános használatának vissza nem adatik. Ne irigyeld, ne kívánd meg tehát felebarátod igazságtalan gazdagságát, mert a rajta levő átkot kívánod vele együtt magadnak.

*Krisztus a vagyonnak valóban igazságtalan szétosztása közepette is megnyugtatja híveit.* A szociális kérdést ugyanis azzal tették nagygyá, hogy felkorbácsolták az emberek szenvedélyeit s elégedetlenséget szítottak közöttük. Bebeszélték az embereknek, hogy a szegénység, a nélkülözés az egyedüli, a legnagyobb rossz. Ezzel eltompították érzéküket a szellemi dolgokkal szemben s kiölték lelkükből minden magasabb szárnyalást. Az eget itt a földön kell keresni s a boldogságot csak itt lehet megtalálni, ezt a jelszót dobták a tömegek közé és hitelt is találtak. Az addig igénytelen és elégedett emberek képzeletét és vágyait fölcsigázták s kielégíthetlenné tették azokat. Mert nem ott van a baj, hogy a társadalom nyomorán segíteni akarnak. Ez kötelesség s ha másként nem lehetséges, vissza kell adni természetjogi rendeltetésének azt, amit az emberek kapzsisága igazságtalanul összeharácsolt.<sup>1</sup> Ámde megnyugtatni és ki-

<sup>1</sup> V. ö. 11-11. Qu. 66. a. 7.



elégíteni csakis csillapult kedélyű és igényű embereket lehet. A többieknél a szétosztás semmit sem használ, mert a féktelen vágnak sohasem elég; mindig újabb és újabb táplálék után vágyódik. Ha ma telket adunk neki, holnap házat akar s egész biztosan nem áll meg az általa megvetett és kifosztott legnagyobb igényű gazdag berendezése előtt. A szociális kérdéssel való kísérletezéseknek mindig ez volt a főhibája: *gazdag szegényeket* nevelt, olyanokat t. i., akik tényleg szegények és szűkölködők, lélekben és vágyaikban pedig gazdagok és bővelkedők voltak. Ezért nem tudták és ezen az alapon sohasem is tudják nemcsak megoldani, de még csak megközelíteni sem a társadalmi kérdések megoldását. Csak egy megnyugtatott, igényeiben szerényen megállapodott és a negative egyenlőtlen szétosztás szükségességével kibékült és megbarátkozott tömeg alkalmas arra, hogy a szociális kérdést megoldjuk és megvalósítsuk vele. *Erre készíti elő és teszi alkalmassá Krisztus az embereket. Ezért királyuk, legnagyobb jótévőjük és vezérük-*

Krisztus ugyanis arra neveli országának híveit, hogy a szegénység nem az egyedüli, nem is a legnagyobb baj, sőt egyáltalában nem rossz, ha terhét megengedjük édesíteni. A szegénység és nélkülözés teher volt és teher marad a világ végéig. Ezen Krisztus sem akart változtatni. Meghagyta ezt a keresztet, amelyet az emberiség túlnyomó része, időnként még a leggazdagabb is, kénytelen hordozni. Hadd érezzék az emberek a bűn terhét, hadd tartsa ez vissza őket a további tévelygéstől, hadd tartsa őket mindig Isten közelében. De ez nem tulajdonképeni rossz, hanem jóra, érdemre, örök életre átváltható érték, ha elviselésében a türelem és az Isten akarata előtti meghajlás vezet bennünket. Ez a gondolat megédesíti a szegénység és nélkülözés terhét s az örök boldogság előízét hozza le a földre. Krisztus tehát *szegény gazdagokat* nevel, vagyis olyan lelkiületű embereket, akik gazdagságban és szegénységben egyformán fölülemelkednek a vagynon, uralkodnak rajta, nem kötik hozzá szívüket. Ezt az érzületet, ezt a lelki szegénységet könnyen ki lehet elégíteni. Nem teszi az embert bárgyúvá, hanem ellenkezőleg fenkölt gondolkodásúvá. A gazdag asztalnál époly hálaadással imádkozik, mint a szegényesnél, mert jól

tudja, hogy mindegyik ugyanattól a kéztől származik s egyformán üdvösségének előmozdítója akar lenni. Ilyen emberek között nem lehet szociális békétlenséget támasztani. Ezért nem kell a mai vezéreknek Krisztus, ezért tartják távol a tömegektől, mert akkor nekik már nem lenne több dolguk, akkor már nem lenne szociális probléma.

Mert az Istentől származó egyenlőtlen felosztás enyhítését elvárja Krisztus híveitől. Az Úr t. i. azért is akarja ezt az egyenlőtlenséget, hogy az emberek egy részének legyen alkalma a türelem, az Istenben való megnyugvás, a másoknak pedig az irgalmasság, az emberi érzület, részvét stb. gyakorlására. A Krisztus élése és átélése tehát nemcsak üres érzelmeket, hanem tettekben való megnyilvánulást is jelent. Mindenkinek tehát a saját körén belül ezt is meg kell valósítania és az egyenlőtlen elosztást enyhítenie.

Hathatósan figyelmeztet Krisztus arra mindenkit, hogy nem ura, hanem csak kezelője a földi javaknak. A sáfárról meg a talentumokról mondott példabeszédei világosan kifejezik ezt. Szigorú számadást kell tehát vezetnie erről a kezelésről s ki kell mutatnia, hogy miként használta fel nemcsak a maga javára, hanem mások szükségletére is. Mert csak kamatra foglalhatja le az ember a földi javakat. A kezeléshez jogot adó lefoglalásra (a munka által való feldolgozás) rá van táblázva az emberiség általános használati joga s így ennek az alapnak kell a birtokosnak egész életén keresztül adót, kamatot fizetnie. Ha ezt elmulasztja, igazságtalanságot követ el, idegen jószággal gazdagítja magát s a valóban igazságtalan mammona súlya nyomja lelkét. Ezért Krisztus országában nemcsak tanács, hanem szigorú parancs a fölöslegnek szociális célokra való leadása és fölhasználása. Krisztust másként élni és megvalósítani nem lehet. A gazdagnak kötelessége szűkölködő embertársának munkát adni, vagy másként fölsegíteni.<sup>1</sup> Nem jóindulatára bízott tanács, hanem szigorú parancs ez, amelyet a természet hirdet már, de az emberek hazugságaikkal elhomályosítottak. Ezért hozták le Isten átkát a földre, ezért nincs áldás törekvéseiken, ezért a sok jajszó,

<sup>1</sup> II-II. Qu. 66. c. 2. et a.

nyomorúság és bűnös szegénység a földön. A gazdagok lelkét terheli mindez, nekik kell az igazságtalanul visszatartott javakról s a nyomukban támadt, sokszor lehetetlenül emberalatti szegénységről és nyomorról Isten előtt számot adniok. Innen van Krisztus intelme, hogy barátokat szerezzünk az egyenlőtlenül elosztott vagyomból, a mammona iniquitatisból. Mert ha igaz úton szereztük azt s Isten akarata tett bennünket gazdagokká, akkor a kamat, a használati jog bérlete vagy adója Istené, az Ő szegényeié. Ezeknek az áldása kísér bennünket trónja elé, imájuk segít át bennünket az élet nehézségein, az üdvösségünket fenyegető szirteken, ezek mondják ki egykoron fölmentő ítéletünket, ezeknek a javaslatára mondja a Bíró: lépj be Urad örömébe.<sup>1</sup> Ha pedig igazságtalanul szereztük a gazdagságot, akkor meg nemcsak a kamat, hanem a tőke is Istené és szegényeié. Ha tehát azt akarjuk, hogy beeresszenek bennünket az örök lakásokba,<sup>2</sup> akkor a kapzsiságtól egyenlőtlenül elosztott mammonából kell barátokat szereznünk, szétszotva azt azok között, akik fölmentő ítéletünket ki tudják eszközölni Isten ítélőszéke előtt. Aki tehát az egyenlőtlenül elosztott mammonából nem szerez barátokat, az hiába megy a Krisztus-bíró elé. Idegen jószággal megterhelve ott nem szabad senkinek sem megjelennie s azok, akik a földön a mi bőségünk miatt szenvedtek, akik azért nélkülöztek, mert mi dúslakodtunk, vádlóink és ítéletünk aláírói lesznek.<sup>3</sup> Persze nem is láttuk őket soha, létezésükről tudomásunk nem volt, de épen ez lesz a súlyosbító körülmény az örök Bíró szemében.

\* \* \*

Krisztus országának eszményképe tohát sem a szegénység, sem a gazdagság, hanem a léleknek fölemelkedése a földi dolgok fölé, szabadsága és uralkodása ezeken. Az Isten országa sem étel, sem ital, hanem béke és öröm a Szentlélekben.<sup>4</sup> Ha ezt az életet éljük, akkor nincsenek be nem tölthető vágyaink s az a tudat, hogy minden csak pillanatnyi, a gyönyör épúgy

<sup>1</sup> Máté 25. 35.

<sup>2</sup> Luk. 16. 9.

<sup>3</sup> Máté 25. 41 s köv.

<sup>4</sup> Rom. 24. 17.

mint a szenvedés, a jólét mint a nélkülözés, elégedetté tesz bennünket s az örök boldogság előízével és reménybeni birtoklásával tölti el lelkünket. Ezért az élet országa Krisztus országa, mert ott nem az elméletek, hanem a Krisztussá átváltozott emberek oldanak meg minden problémát. Krisztussá pedig az élet, a gyakorlat alakít át bennünket.

\* \* \*

Az emberiség nyomorúságát és Istentől való elpártolását talán semmi sem teszi annyira nyilvánvalóvá, mint az, hogy nincsenek természetfölötti, földöntúli igényei. Ha vezetni akarjuk az embereket, ha meg akarjuk őket nyerni, földi javakon és előnyökön kívül semmit sem szabad nekik ígérnünk, sőt még említenünk sem. Süket fülre találnánk minden esetben és még csak a hallottak fölötti gondolkozásra sem igen tudnók rábírnunk hallgatóinkat. A természetfölötti érzéknek, a hitnek, teljes hiányát jelzi ez az állapot. Hogy mennyire lesülyesztí az a társadalmat minden magas anyagi kultúrája mellett is a tulajdonképeni emberi nivó alá, bizonyítani nem is kell. Szemmel látható példák igazolják ezt a legutolsó évtizedből. De az ilyen emberiséggel nem is lehet elérni semmit sem. Életünket végül is eszméknek kell irányítaniok és tartalommal kitölteniök, ha nem akarunk pusztán állati életet folytatni. A tiszta megélhetés és földi célok pedig nem ily fölemelő eszmék. Akik tehát elveszik az emberektől az ideálokat, amelyek a létért való küzdelmüket megszentelik, vagy belekényszerítik őket a tisztán állatias, földi életbe, igazán az emberiség megrontói. Aki azonban ezeket visszaadja az embereknek s így földi életüket bearanyozza, az megváltójuk, királyuk. Ilyen volt Krisztus. Ezért üdvözöljük benne urunkat, királyunkat.

## 4. KIRÁLYOK ÉS PAPOK

*Regnum gratiae et sanctitatis.*

**U**ÉNEKKEL áldották a Bárányt az Atya trónállói, az emberiség képviselői, mikor hatalom adatott neki, hogy Isten titkainak könyvét megnyissa és kihirdesse: fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes.<sup>1</sup>— Istenünk királyi méltóságát adta nekünk és papjaivá tettél bennünket. Krisztus országában nincs szolga és úr, nincs gazdag és szegény, nem számítanak az emberektől kigondolt méltóságok és fokozatok, hanem mindenki egyformán Isten gyermeke, a királyok királyának testvére, istenszolgálatra rendelt pap. Isten gyermekeivé azáltal leszünk, hogy életünket nem a test és vér, hanem az isteni élet tényezői irányítják. Ez történik a malaszt lelkünkbe öntése által. Ezért mondjuk Krisztus országát a kegyelem, a malaszt országának (regnum gratiae). Mivel pedig a malaszt Isten szent életét visszatükröző cselekedetekre, életünk isteni színezésére tesz bennünket alkalmassá, a szentség országa (regnum sanctitatis) elnevezés illeti meg.

Kegyelem a szorosan vett igazságosság követelményeit túlhaladó tény. Az igazságosság feladata, hogy megadja kinek-kinek a magáét, jogos tulajdonát. Ha pl. munkát végeztetek valakivel, akkor igazságbeli kötelességem megadni a kikötött bért. Kötelessége továbbá minden szülőnek, hogy gyermekéről gondoskodják és részesítse nevének és vagyonának áldásaiban. Ezzel szemben kegyelmet gyakorlok a koldussal, ha alamizsnát adok neki, a bűnössel, ha elengedem megérdemelt büntetését. Kegyelmet gyakorol, aki az árvát befogadja házába, neki adja nevét s így családi hagyományainak birtokosává teszi, részesíti

<sup>1</sup> Apocal. 5. 10.

vagyona jótéteményeiben, szóval lehetővé teszi az előtte idegen embernek, hogy úgy kifelé — a világ szemében, mint befelé — a családban — olyan életet élhessen, mint ágyékából származó gyermekei. Amint igaz embernek mondjuk azt, aki megadja embertársainak jogos tulajdonukat, úgy kegyes, irgalmas az, aki ezen felül is tud jót cselekedni felebarátaival. Amint továbbá az igaz ember cselekedetei után igazságnak, jognak szoktuk mondani a jogos tulajdont, úgy azt is, amit valaki kegyelemből, tehát a szigorú igazságosság követelményein túl, juttat embertársának, kegyelemnek nevezzük. Így kegyelem a kiosztott alamizsna, az elengedett büntetés, főképp pedig kegyelem a gyermekké fogadás.

A kegyelem és igazságosság szorosan össze szoktak függni és egymást kísérik: *miser cordia et Veritas obviaverunt sibi*.<sup>1</sup> Hogy megadjam a munkás bérét, a legszigorúbb igazságosság követeli. Ámde hogy épen ezt a munkást válasszam ki, jóindulat és irgalmasság is lehet részemről, mikor pl. azért hívom magamhoz, hogy alkalmat adjak neki a kenyérkeresésre: a két erény — az igazságosság és irgalmasság — tehát összeölelkezik s kiegészíti egymást. Hogy a szülő minden testi és lelki jóban részesítse gyermekét, a kötelesség parancsolja. Ámde hogy (az erkölcsiség keretein belül) életet adjon neki, bizonyos irgalom dolga.

Így van ez Istennél is. Ha a kegyelem, az irgalmasság mindig egy-egy hiányt tüntet el, akkor a legnagyobb irgalmat csakugyan Isten gyakorolja, mikor a legnagyobb hiányt, a nemlételet tünteti el a teremtéssel. Ez az irgalmasság kíséri a teremtményt egész fönntmaradásában, hisz ugyanaz a végtelen jóság, amely lételet adott neki, indítja J stent a fönntartásra is. Az irgalom Isten minden művének kísérője. De az igazságosság pecsétje is rá van nyomva összes munkáira. Tartozott vele magának, hogy a természetének megfelelő törvényekkel és minden jóval ellátott világ hirdesse dicsőségét, de tartozott vele a teremtménynek is, hogy megadja neki mindama tökéletességet és fejlődési lehetőséget, amelyet természetének keretei megszabnak.<sup>2</sup> De az igazságosság egyebet nem is követel.

<sup>1</sup> Ps. 84. M.

<sup>2</sup> 1. Qu. 21. 4.

Mindaz, amit Isten a természet keretein túl juttat a teremtménynek, újabb irgalmi, kegyelmi tény. A szorosan vett természetkereteinek elhagyására pedig csak értelmes lény alkalmas. Működésének természeti törvényei épúgy meg vannak ugyan szabva, akárcsak a többi lényeké, ámde szellemi látóköre kitérítendő nemcsak az anyagi, hanem a teremtett világ horizontjának határán túl is. A szellem természeténél fogva fölülemelkedik az anyagon. Nem az anyagot, hanem a szellemnek a lábnyomát — a formát — ismeri meg csak benne. Alacsonyabb mivoltánál fogva továbbá az anyag nem képviselheti a szellem tökéletesítő tényezőjét, nem lehet rá nézve «jó», kiegészítő s egyáltalában célokat képviselő elem. (Mint ilyen csakis a testben élő szellem, a lélek vágyának tárgya lehet, lévén a test szükségszerű kiegészítője és munkatársa a léleknek. Mint végső ok azonban itt sem jöhet tekintetbe, a test múlandósága és a lélek romlatlan volta miatt). De a teremtett valóság sem képviselheti a szellem tökéletesen kiegészítő és megnyugtató elemét. Ha eljutna is egykor az összes teremtett okokat teljesen felfedő ismeretre, megnyugvást nem találna, mert az ezeket irányító «miért» és a teremtésben meg nem talált felelet tovább gyötörnék — egész addig, amíg ezt a végső okot nemcsak árnyékában, hanem önmagában meg nem találná és látná s ebben a meglátásban végső megnyugvását és gyönyörűségét meg nem találná.<sup>1</sup>

Nincs oly tökéletes teremtett szellem, amely a maga erejéből ide el tudna jutni, sőt egyáltalában erre csak gondolhatna is. Mindegyik a maga természetének látókörére van lezárva s nem tehet Alkotójának szemrehányást, ha ezen túlmenő ismeretben és boldogságban nem részesíti. De ha az isteni igazságosság nem is követ el mulasztást, az irgalmasság gyakorlására még mindig marad hely. A szellemi világban egy (negatív) hiány mutatkozik mindaddig, amíg az egész valóságot átfogó ismeretig, tehát a végső oknak önmagában való szemléletéig, el nem jut. Ennek a hiánynak eltüntetése nem a teremtést követő igazságosság követelménye, hanem

<sup>1</sup> I-II. Qu. s. a. 8.

egy újabb, a teremtést magát is fölülmúló kegyelmi tény. Mert azt még csak megértjük, hogy a teremtmény a teremtményekkel éljen és bennük találja meg fejlődésének előfeltételeit s így a boldogság hozzáarányított formáját. De az már igazán felülmúl minden képzeletet, hogy a teremtmény Teremtőjének legyen asztaltársa, ugyanabból a szellemi eledelből táplálkozzék, mint Istene, ugyanazt az örömet, gyönyört és boldogságot élvezze, mint az Úr. Az isteni életre való e meghívás, újjáteremtés valóban a legnagyobb kegyelmi tény, amit Isten gyakorolhat. Azért nevezzük ezt különös értelemben kegyelemnek, malaszt-nak, gratiának.

Ennek különféle fokai vannak. A legmagasabb az Istenember tulajdona, akiben az örök Ige a megtestesülés révén a törékeny emberi természetet tette isteni életének legtökéletesebb élvezőjévé és birtokosává. A többi azok között osztozik meg, akik Isten ingyen irgalmából (angyalok) vagy pedig Krisztus érdemeiből lettek részesei Isten életének. Nekünk, embereknek, a tökéletes isteni élet élvezete a halál utáni örök életre van fönntartva. Itt a földön csak megkezdődik és árnyékszerű, gyöngye visszfényben tükröződik vissza emberi életünkben és cselekedeteinkben. Istennek ez a kegyelmi ténye a gyermekké fogadás, adoptio, mert olyanforma irgalmat gyakorol velünk, mint a gazdag ember, mikor az elhagyott árvát családjába fogadja s részesévé teszi a családi élet jótéteményeinek. Ezzel nekünk adja nevét, vagyonát, isteni életének minden tényezőjét és boldogságát, amennyire az teremtményre nézve csak lehetséges. De nézzük ezt közelebről a földi malaszt-életre vonatkozólag.

Az emberi adoptiót okmánnyal szokás biztosítani, mert az örökbefogadónak vérét már nem lehet a gyermek ereibe átvinni. Isten azonban a lelkek ura. Beléjük olthatja saját életének sarját s a vadfából isteni gyümölcsöket hozó fa lesz. Hozzáférközhet a lélek ereihez s elláthatja azokat tiszta, friss, isteni vérrrel, amely azt nemcsak papiroson, hanem valósággal is de genere Dei, Isten származottjának mutatja. Ily tökéletes Isten örökbefogadása a megszentelő malaszt révén: kilépünk a természet szűk kereteiből s egy újjászületett lélekben



nyerjük meg a természetfölötti élet forrását – Isten gyermekei és valóságos, nemcsak névszerinti királyfiak leszünk.

Ezzel jogot nyerünk ahhoz, hogy belépünk Isten háztartásába és annak összes javait élvezzük. A miénk lesz elsősorban is Isten egész múltja, amennyiben ez emberi okmányokban fel van jegyezve. Mily száraz érdeklődéssel szoktuk olvasni egy idegen család történetét. De ha örökbefogadás vagy kötelék révén közelébe jutunk, mennyivel több érdeklődéssel és melegséggel olvassuk azt, így vagyunk Isten földi történetével a Szentírással is. Alig van ember, aki kellemes olvasmányt ne látna benne, de csak az Isten fiai értik azt, azok melegszenek föl mellette, mert csak ezek látják Isten dicsőségében a saját családi dicsőségüket. Isten további története főkép az Egyház történetében íródott meg s íródik tovább a világ végéig. Ez ösztönzi az Isten fiait e történelem tevékeny irányítására, de legalább is a becsületes katonai szolgálatra Isten hadseregében. Ugyancsak itt vannak letéve Isten családi hagyományai, amelyeket tán megcsodálnak, de meg nem értenek mások, mint az Isten országának királyfiai. Az ereikben pezsgő új vér erőt ad szemüknek, hogy lássanak, felnyitja fülüket, hogy halljanak s megdobbantja szívüket amaz erős elhatározásra, hogy ezentúl már ezek az elvek lesznek az ő életük irányítói is. Így önti lelkünkbe az adoptio a családi szellemet, az isteni szeretet alakjában. Ez arra késztet bennünket, hogy istennek, a családtyának dicsőségét mindennek, a magunkénak is elébe helyezzük s a magunk jólétét is csak ennek keretében, családi hagyományainak szellemében keressük.

A nagy kegyelmi tény révén továbbá Isten asztaltársaivá és vagyonának teljes jogú élvezőivé leszünk. A szellemnek tápláléka és vagyona pedig az igazság. Ebből pedig igen szűkösen jut ki mindaddig, amíg az érzéki dolgokból kell azt kihámozni vagy pedig a világ és az élet egyes eseményeit a magunk szűk látóköréből és egyéni javának szempontjából ítéljük meg. Innen van, hogy a világ és az élet problémái oly nagy félelemmel töltenek el bennünket. Uralkodnak rajtunk, mert nem tudjuk megoldani azokat. Ha azonban szoros

családi kötelék fűz bennünket Istenhez, az igazság forrásához, a világ és a történelem irányítójához, akkor megnyílik lelki szemünk, elfogadjuk, megértjük és ítéleteinkben érvényesítjük az Ő elveit. Megértjük, hogy a történés középpontja nem lehet egy oly porszem és ennek érdekei, mint mi vagyunk, hanem csak az Isten. Ezzel meg van adva a lehetőség, hogy az élet egyenetlenségei között el ne veszítsük egyensúlyunkat, hanem a végtelenül bölcs, jó és hatalmas Atyában való bizalom megnyugtasson bennünket. Ezzel elvesztik a problémák ijesztő, félelmetes erejüket s mi a világ Istentől való hordozottságának tudatában igazán királyi székéből nézzük azokat, mert megvan a középpont (Isten keze), amelyben összefutnak a történés szálai s megvan a végcél (Isten mindent kiegyenlítő jósága), amelyre irányulnak s amelyből a «jó» fénye vetődik rajok még akkor is, ha a szűk földi szempontból rossznak, kellemetlennek tűnnek is föl. Így lesz a kegyelem révén miénk Isten tudása, ha nem is teljes világosságában, de legalább is annyira, amennyire a még csak homályban járó szemnek szüksége van az egyenesjárás biztosításához. Egyelőre a próbaidőt járjuk, amelyben meg kell mutatnunk, hogy érdemesek vagyunk e nagy királyi család javainak teljes élvezetére. Meg kell tehát elégednünk a királyi asztal morzsáival. Hisz' ezek jobban kielégítenek bennünket, mint a leggazdagabb, de csak földi eledeleket nyújtó asztal.

Részeséivé leszünk továbbá Isten boldogságának. Lelkünk addig nyugtalan, amíg nem tudja a dolgok okát, főképp a kellemetlenségek, nélkülözések, szenvedések jelentőségét. Isten viszont azért boldog, mert a tudás teljességét élvezzi s meg tudja mondani minden dolognak a legvégső s föltétlenül megnyugtató okát. Mihelyt tehát belépünk Isten családjába, dicsősége a mi dicsőségünk, akarata a mi akaratunk lesz, akkor már nincs több okunk a nyugtalanságra. Boldogok vagyunk, mert meg tudjuk mondani mindennek az okát: Isten akarja ezt így, akinek atyai szeretete s minden fáradságot jutalmazni kész jósága kétségen fölüli áll. A hit hajnali fényében tapogatózó szem látása ez, de elég ahhoz, hogy a családi köteléket fönntartó szeretet édessége elárasszon bennünket s a jutalom

biztosságát ígérő remény megnyugtassa, boldoggá tegye lelkünket.

A kegyelem végül kiöli belőlünk a «földi» életet és «mennyei» emberekké tesz bennünket. Mi is teszi életünket földiessé? *a)* A magunk javának keresése minden más jó és szempont háttérbetolásával, *b)* Az érzelmi világ perzselő napja és az életet a hazugság minden színével bevonó és megnehezítő ereje. A mennyei életben pedig nincs önzés: ott Isten minden mindenkben. Nincs perzselő napsütés, nincs hazugság, mert mindent a Bárányból kiáradó fény világít meg. Ezt nyerjük meg, ha Isten családjának tagjaivá leszünk. A családi összetartozás szerve, a szeretet, minden cselekedetünket Istenre irányítja s véget vet az önzésnek. Az istenfiúság öntudata eloszlatja a szenvedélyek hazugságából származó homályt, a fegyvertárban pedig rendelkezésünkre áll minden felszerelés, amellyel a támadást visszaverhetjük, vagy a perzselő napsugár ellen védekezhetünk. Ha az alacsony földi szeretet és a rendetlen vágyak perzselnek bennünket, megszólal bennünk a családi öntudat: Isten gyermekeihez, a királyfiakhoz, méltatlan dolog ez. Majd pedig a malaszt vérétől duzzadó szív új erőt lök ereinkbe, a mérsékletet, amely lehüti, elnyomja az alacsony szenvedély tüzét. Ha meg a gyűlölet akar magával ragadni, akkor megint visszatart a mindeneket szerető családtyára való tekintet s az Ő malasztjának ereje. Mikor pedig a túlságos bizakodás túlságos merész, sőt bűnös cselekedetekre ragadna bennünket, vagy a kétségbeesés gyáva meghunyászkodásra kényszerítene s végül a harag józan megfontolásunkat venné el, akkor megint föléled bennünk a családi öntudat. Az Isten fiainak, a vértanúknak ősi kardját, a lelki erősséget adja kezünkbe, hogy gyáván meg ne hátráljunk. Az okosság gyep-lőjével tart vissza, hogy a túlságos bizakodás vagy harag veszedelemben ne vigyen bennünket. Mindez pedig megadja lelkünknek az egyensúlyt s az örökkévalóság szélcsendje és békéje költözik beléje. A kegyelem révén tehát urak leszünk önmagunkon s királyokként kormányozzuk érzelmeinket és szenvedélyeinket s nem leszünk azok engedelmes szolgálói, mint a világ gyáva fiai.

Íme néhány szegényes vonás az Isten gyermekeinek életéből! Mert változatossá a történet és folytonos mozgás teszi ezt. A legkülönbözőbb helyzetekben és körülmények közt kell megállani helyüket s megmutatniok, hogy nem méltatlanok Isten családjához és hagyományaihoz. Ezekből alakul ki az Isten országának képe, ezek vévén valósul meg Isten élete a földön. Ámde hol van az ember, aki csak némileg is meg tudná közelíteni Isten életének gazdagságát s azt a magában vissza tudná tükröztetni. Az egész örökkévalóság sem lenne ehhez elég. Krisztus ezt megközelítette s róla csakugyan elmondható, hogy benne az Isten, az emberekkel társalgó Isten lön látható.<sup>1</sup> (Post haec in terris visus est et cum hominibus conversatus est). Mi csak nyomdokaiba léphetünk, de az egyes ember még megközelítőleg sem fejezheti ki magában az isteni élet ama teljességét, amely benne megjelent. Ezért alapította Krisztus országát társadalmi formában, hogy meg lehessen osztani a szerepeket s az egyik hitével, a másik szeretetével, a többi pedig a megszámlálhatatlan erénygyakorlat különféle formájában mutassa ki a családi hagyományban lerakódott elvekhez való ragaszkodását és nevelőerejét.

A kegyelem a földi élet elveitől és tényezőitől tisztít meg s menyeeiekké és szentekké tesz bennünket. Ezzel papi hivatást is ruház ránk, amennyiben készlet bennünket, hogy minden cselekedetünket istentiszteleti tényé alakítsuk. A jó családtag nem tesz semmit sem, ami hátrányos lehetne a család jóhírnevére, hanem minden cselekedetét úgy rendezi, hogy megfeleljen a családi hagyományok szellemének és a család fő dicsőségének. Így van ez Krisztus országában is, ahol a királyfiak minden cselekedetének Istenre kell irányulnia, közvetve vagy közvetlenül az Ó dicsőségét kell szolgálnia. Ez az élet-szentség- — Krisztus országa minden tagjának személyes papi és istenszolgálata. Mily fölséges hivatás s minden földi szolgálatot messze fölülmuló uralkodás ez! Servire Deo regnare est.

Ezt a két, királyi és papi méltóságot nyerjük Krisztus

<sup>1</sup> Baruch 3. 8.

<sup>2</sup> II-II. Qu. 81. » 8.

országában. Uralkodni magunkon és a földön — ez a hivatásunk. Az e világból való országban a föld és a szenvedélyek uralkodnak az embereken. Ezért nem e világból való Krisztus országa: isteni életerő csörgedez híveinek ereiben, isteni, természetfölötti cselekedetek hirdetik a családfő dicsőségét. Ámde hol van ez sokszor! Gyakran épen azok, akiknek meg kellene valósítaniuk Isten dicsőségét, teszik ezt nevetségessé az istentelenek és pogányok előtt. Mert elfelejtkeznek családi hagyományokról, elfelejtkeznek királyi és papi hivatásukról. S aztán még csodálkozunk, hogy Isten keze rajtunk! Pedig előre mondta és megfenyegetett bennünket. «Ha pedig elhagyják fiai az én törvényemet s nem járnak ítéleteim útján, ha rendeléseimet megfertőztetik és parancsaimat nem tartják, meglátogatom vesszővel gonoszságaikat és vereségekkel az ő bűneiket.»<sup>1</sup> Mert Krisztus katonái csak addig félelmetesek és harcképesek, amíg a kegyelem fegyverzetében járnak. Enélkül hiábavaló minden cselekedés, szervezkedés, tömörülés, felvonulás és búcsújárás. Ellenségeink nem veszik ezt komolyan, ha tudják, hogy a keresztes uniformis alatt a kegyelem fegyverzetét nélkülöző lélek van. Ezért kell odakiáltanunk minden katolikus törekvés és szervezkedés felé: nem a külső érvényesülés és föllépés, hanem a lelkeknek az uralma a fő. Enélkül Krisztust nem tudjuk érvényre juttatni, nem tudjuk a társadalom élet-tényezőjévé tenni. Neki nem a külső hatalom kell elsősorban, hanem a lelkek átalakulása és beolvadása Isten királyi családjába. Enélkül a másik üres, célnélküli törekvés és a legjobb segítőtársa Krisztus országa ellenségeinek, akiknek bizony alkalomadtán nagyon könnyű elbánni egy belső fegyverzet-nélküli hadsereggel, ha még oly számos és még oly jól rendezett is. Olyanok az ilyen díszkatonák, mint a Jézus nevében ördögöt üző zsidók voltak. Még az ördög sem fél tőlük s gúnyolódva mondhatja nekik: Jézust ismerem, Pált is tudom, de ti kik vagytok? És rajok ugorván, erőt vön rajtok.<sup>2</sup>

\* \* \*

<sup>1</sup> 88. Zsolt. 32-34.

<sup>2</sup> Apóst. Csel. 19. 15-16.

Isten a legnagyobb kegyelmet akkor gyakorolta, mikor az embernek megnyitotta a házába, családjához vezető ajtót. De ebben egyúttal a legszebb tartozás lerovása csillámlik meg önmagával szemben. A mindenható s végtelenül jó Isten méltóbb emléket nem állíthatott volna magának a földön, mint amaz élőtemplomokban, amelyekben ő maga lakik s gyermekei mutatnak be neki királyi, papi áldozatot.

## 5. ÖRÖKKÉTARTÓ ORSZÁG

*Regnum aeternum.*



VILÁGTÖRTÉNELEMBEN egy-egy országnak alig van jelentősége. Az örökkévalóságnak szánta alapítójuk, hisz, egyik sem gondolt múltó évtizedekre vagy századokra, mikor országa alapkövét lerakta, hanem a világ végéig tartó boldogságra. Ámde az idő erősebb szokott lenni a legszilárdabb épületnél is. Meghalt Atilla s vele együtt sírbaszállt a birodalom. A hatalmas Fáraó-dinasztiákkal együtt múlt ki Egyiptom s ma már csak az örökkétartónak elgondolt birodalom rombadólt dicsőségét hirdetik a viszontagságokkal még ma is dacoló piramisok. Hol van Nagy Sándor, hol van Caesar birodalma, hol annyi megdönthetetlennek gondolt hatalmasság?! Nemcsak az örökkévalóság minden időt átfogó kilátótornyából, hanem a világtörténelem színpadán is jelentéktelen, pillanatig felpislanó mécsvilágnak tűnik fel az egyes országok élete: nemcsak az időt, de egymást is alig tudják túlélni. Annyira rájuk van nyomva a mulandóság bélyege. Ilyen-e Krisztus országa is? Eljön-e az idő, amikor ez is csak a múlté lesz s vele együtt sírbaszáll az a sok szép remény is, amelyet hozzáfűztünk az emberiség úgy földi, nvnt földön túli életét illetőleg? A leghatározottabb nimmal kell erre felelnünk. Krisztus országa örök, amely megéri és végignézi a világ minden birodalmának pusztulását, megéri a világ végét s épen ezzel jut el fejlődésének legmagasabb fokára, ekkor lép be a megdicsőülés örökkévalóságába. Azért van ez, mert Krisztus országa nem ebből a világból való.

A földi országok mulandók, mert a föloszlás, bomlás tényezőit alkotó részek gyanánt hordják magukban. Krisztus országában pedig nincs oly elem, amely a bomlás felé vinne

vagy pedig a bomlasztó öröknek ellenállani ne tudna. Ezért marad meg örökké.

A földi országok sorsa gyakran fejedelmükhöz vagy a fejedelmi családhoz van kötve. Ezek éleslátása, bölcsesége vagy erélye fönn tudta tartani az országot évszázadokon, vagy évezredekken keresztül. Elhal a fejedelem, kihal az uralkodó család s a hatalmas birodalom összedől. Krisztus országa is egy uralkodóhoz van kötve. De ez nem halandó. Isten Fia s így ugyanazon öröklét birtokosa, mint az Atya s így mint mindenek Ura, örökre kezében tartja a birodalmat, amelyet alapított. Mint ember elválhatlanul egyesülve van az örök Igével s dicsőséges részese mindamaz isteni hatalomnak, amely Isten Fiát megilleti. «Minek keresitek az élőt a halottak között!»<sup>1</sup> Miért akarjátok Krisztust a földi mulandó királyokkal és dinasztiaikkal összehasonlítani! Országában nem lehet királyválság s ennek zavarait nem használhatják ki külső és belső ellenségek országának szétrombolására. «Hatalma örök hatalom, amely el nem vétetik és országa olyan, mely el nem enyészik.»

Az országok romlását továbbá vezetőik gyöngesége és alkalmatlansága szokta előidézni. A Szentírás jajt kiált az országgra, amelynek gyermekkirálya van, ha nem is korát, de bölcsességét tekintve. Az ország ellenségei szokták az ilyen helyzetet kiaknázni. Kívül-belül nyugtalanságot támasztanak s azt a látszatot keltik föl, hogy vége mindennek. Csak arra való ez, hogy a gyenge fejedelmet megrémítsék, kivegyék kezéből a kormánygyeplőt, rákényszerítsék oly engedékenységre, amely az ország romlására vezet. A történelem kegyetlenül szokott elbánni az ilyen fejedelmekkel, de akárhányszor nem ezek a hibásak, hanem a megelőző századok, amelyek a légkört megteremtették, hogy ne a fejedelem uralkodjék országán, hanem ez rajta. Krisztusnál ez sem történhet m?g. Benne ismertük föl a történelem irányítóját. Mint Isten kezében tartja az emberek akaratát, tetszése szerint igazítja azt, amint terveinek jobban megfelel. Neki, elnéző jóságának és türelmének köszönhetik az emberek azt is, hogy szembeszállhatnak

<sup>1</sup> Lásd Luk. 24. 5.

<sup>2</sup> Dániel 7. 14.



vele 511., hogy országa megdöntésén fáradozhatnak. Mint ember másodrangú céloka a Világtörténelemnek s így semmi sem történhet ott, ami valamely módon nem az Ő dicsőségét szolgálná. Nem kell tehát félnünk! Nem gyermekkirály Ő. Aki annyira keresztül látott ellenségeinek cselszövésein mint Krisztus földi életében, aki egyetlen szóval tönkre tudta tenni ármányait, az ma is éber szemmel őrködik országa fölött. A hozzá hasonló bölcs fejedelmet nem lehet félrevezetni. Azt, aki tudja az ellenséges törekvések értékét, ismeri gyöngéiket, nem lehet megrémíteni. Akit nem emberi mesterek tanítottak az uralkodásra, azt emberi cselszövények nem is ejthetik zavarba s nem vehetik el tőle a kormánypalcát. Nem találunk tehát Krisztusban olyan uralkodói gyöngeséget, amelyet ellenségei kihasználhatnának s országa romlására fordíthatnának.

A földi hatalmasságok mulandók, mivel intézményeik könnyen mögötte maradnak az idők követelményeinek. Minden ország egész különös körülményeknek köszönheti létét. Az európai államok egy része a népvándorlás zavaiba keletkezett. Lefoglalt magának egy darab földet s a rajta lakó népeket. Berendezkedett, összeolvasztva a maga szokásait az ott talált népekével. A többé-kevésbé nyugodt fejlődés megindult kívül-belül s amelyik ország nem tudott alkalmazkodni az időviszonyokhoz, hanem korhadt intézményeihez ragaszkodott akkor is, mikor azok η ár hasznavehetetleneknek bizonyultak. eltűnt, megsemmisült. Krisztus országát ez a veszedelem nem fenyegeti. Az emberiség örök szükségleteinek felel meg. Azt nyújtja, amit földi hatalomtól nem lehet várni. Alaptörvényei azonosak az Isten mennyei országának törvényeivel. «Az ég és föld elmúlhatnak, az én igéim azonban nem fognak elmúlni»<sup>1</sup> — mondja maga Krisztus. — Nincs országában egyetlen igazság vagy törvény sem, amely a pillanatnyi emberi szenvedélyeknek kedvezne, vagy rajok építene. Sőt ellenkezőleg éppen ezeknek elnyomása, háttérbe szorítása s így a napi értékű elvek és dolgok uralmának megsemmisítése Krisztus királyságának főcélja. Nem neki kell tehát alkalmazkodnia az idő-

<sup>1</sup> Máté 24, 14.

viszonyokhoz, hanem ezeknek Krisztushoz. Országának alapjai sohasem lehetnek korhadtakká, mert örök, minden földi anyagtól mentes elemekből állanak s földöntúli reménység és az örökkévalóságban kipróbált elvek pillérei támogatják épületét. Ezért csak tanulni jöhet hozzá mindenfajta kultúra s neki magának nem kell félnie, hogy valaha avulttá lesz. Ezért mondja róla az egyházi hivatalos imádság: *consumet omnia régna - főlemeszt minden földi országot.*<sup>1</sup> Ezek csak addig és annyiban élhetnek, amíg van bennük valami az örökkévaló elvekből és irányokból. A fejlődés lehántja róluk az időleges, a mulandó kérget. Ha volt e mögött örök, maradandó érték, akkor megtudnak újulni, ha azonban nem, akkor elpusztulnak. Krisztus országában csak örök változatlan értékek vannak. Ezt körülveszi néha a mulandóság kérge. Rátapad az emberi elem szennye. De az örök értékek ellenállanak: nem ezek igazodnak az időlegesek szerint, mint a földi hatalmasságoknál szokás, hanem az időlegeset emésztik meg, alakítják az örökkévaló formájára. Ezzel mutatja meg Krisztus országa életerejét: tud emésztetni, asszimilálni. Az örök tartalom így mindig új formában jelenik meg s Krisztus országa lényeges változatlan-sága mellett mindig az örökké ifjú, örökké új alakulat benyomását kelti.

A föld királyai megbocsáthatatlan hibát követtek el, mikor a kormányzást kiadták kezükből. Ha nevükben történik is ez s közegeik elszámolással tartoznak nekik, csak látszat ez. Nem ők, nem is a közérdek, hanem a pártok és ezek vezérei itt a tulajdonképeni urak. Ezzel rá van nyomva országukra a mulandóság, a romlandóság pecsétje. Ahol pártok vannak, ott van a megosztás. A megosztott ország előbb-utóbb elpusztul. Krisztusnál ez a veszedelem sem fenyeget. Kormányzásának főcélja a lelkek üdvössége. Ezt nem adta, nem is adhatja ki kezéből. A lelkekben csak a Szentlélek és eszköze Krisztus tudnak működni. Közelebbi eszközeik a papok, ezt a működést meg nem hiúsíthatják. Ha oly méltatlanok is mint Júdás, mégsem akadályozhatják meg, hogy Krisztus ereje el ne jusson a lelkekbe.

<sup>1</sup> Ant. i. Laud, in festő Christo Regis.

S ha kötelességmulasztók és csakugyan álnok kezelői Krisztus érdemeinek, mit számít ez! A kormányzó mindenütt ott van, mindent lát s így kipótolhata a hiányokat. Ha pedig béresek, csak a maguk hasznát keresik s nem Krisztust akarják adni a világnak, törekvésük meghiúsul. Isten feltékenyen öröködik Fis dicsőségén, Krisztus pedig a lelkek buzgó keresője. Ha ideig-óráig elnézik is a garázdálkodást, a lelkek mélyére ható működésükkel egyensúlyozzák a béresek mulasztásait s kipótolják a külső vezetés hiányát. A rossz pásztorok megszámlálhatlan károkat okozhatnak Krisztus országában. Felforgató működésük azonban végeredményben csak arra jó, hogy Krisztus kormányzó erejére még jobban rávilágítson, amely emberi segítség nélkül is elvezeti híveit *végső* céljukhoz. Nem kell tehát félnünk, hogy Krisztus országa a kormányzás hibái miatt tönkremegy. Itt nincs kormányválság, nem bomlaszthat az anarchia. Ha ilyesmi fel is üti fejét néha s Egyháza életében nagyonis előtérbe lépnek az emberi elemek, Krisztus kormányzói tevékenysége tovább folytatódik s annál dicsőségesebben ragyogd minél jobban igyekszik azt elnyomni s felismerhetetlenné tenni az emberi gonoszság.

A földi hatalmak mulandók és tönkremennek alattvalóik egyenetlensége miatt. Ha a békében nem tudnak megegyezni s közös akarattal a közjó megvalósításán fáradozni, akkor a sorsdöntő órákban könnyű dolga van az ellenségnek. Hány-szor állott már ily sors előtt hazánk s ezeréves történetének megszakítását ma is az egyenetlenségnek köszönheti. Krisztus országát is kikezdte ez az egyenetlenség. Kezdetlől fogva voltak báránybőrbe öltözött farkasok, félrevezették a hívőket s széjjelszaggatták Krisztus tanítását. De hol vannak már azok az egykor oly hatalmas eretnkségek (pl. az Arianismus), amelyek már-már tönkretették Krisztus országát. Nevüket már csak a könyvekben találjuk, Krisztus országa pedig virágzik, így lesz ez minden egyéb törekvéssel, amely a pogányság és más meg nem kereszteltek oly nagy botrányára Krisztus országát száz meg száz szektára bomlott, önmagában meghasonlott országnak tünteti föl. Ezek életere e épűgy kifogy, mint a többieké a történelem folyamán. Arra valók, hogy Krisztus

kegyelemmel felvértezett hadserege tétlenül ne vesztegeljen s az Egyház fájának életereje felszívhassa s újra assimilalhassa azt, amit az emberi gonoszság elszakított ez életnedvek életető befolyásától. Consumet omnia régna megemészt minden más országot.

Mérhetlenül sokat ártnak ez egyenetlenségek Krisztus országának, de a mulandóság bélyegét még sem nyomják rá. Krisztus előre mondotta mindezt, figyelmeztetett a nyáját veszélyeztető farkasokra, megadta ismertetőjelüket s végül csalhatatlanul vezető helyettest hagyott a földön, aki nemcsak nem térhet el Krisztus tanításától, hanem megítélheti, el is ítélni s Krisztus országából ki is zárhatja az egyenetlenkedő elemeket. Nem Krisztus országának tagjai tehát ezek a téves utón járó tanítók és tanítványok, hanem Krisztus testéről lehullt, élettelen tagok. Maga a test szeplőtelen szépségben ragyog s életerejéből újakkal pótolja ki az elvesztett tagokat. Épen ezért az egyenetlenség is csak látszólag érinti Krisztus országát. Akik annak élő tagjai, azokat a béke és szeretet köteléke fűzi össze. Az egyenetlenség azok közt vannak, akik külső szín szerint tartoznak Krisztus országához, valóságban azonban époly távol vannak tőle, akárcsak a pogányok. Sajnálatos megtévesztés ez az idegenekre nézve, de akik ismerik Krisztus kormányzásának törvényeit, jól tudják, hogy ezért nem Krisztus a felelős és hogy nem az Ő országában játszódik íe mindez. A tőle bármikép elszakadt tévelygők körében hamar jelentkezik az egyenetlenség. Még a maguk feje és ízlés" szerint összeválogatott tanokban sem tudnak megegyezni s így a bomlás magva el van vetve közöttük. Hogy ennek hasonlatára lenne egyenetlenség Krisztus országában, arról szó sem lehet, hisz' minden kétséget és kétértelműséget kizáró módon írja elő az Egyház Krisztus tanítását. Belső bomlasztó erőktől tehát Krisztus országában nem kell félni s így ez nem viseli magán a mulandóság bélyegét. Ugyanezt kell mondanunk a *bűn* által elszakadt s Krisztussal meghasonlott tagokról is. Krisztusból, a Föből kiinduló életerő kiapadhatlan s életre tudja kelteni e szegény szélütött tagokat is. A Krisztusból kiinduló, végtelen életerő tehát elég ahhoz, hogy országa

meg-megújuljon s hogy sem emberi gyöngeség, sem pedig gonoszság meg ne akadályozhassa az örök, kiapadhatatlan életerő összetartó és assimiláló működését.

Ez az életerő működik akkor, mikor egész országok és népek lesznek hűtlenek Krisztushoz. Amint az egyes ember, úgy egész népek is elveszithetik Isten kegyelmét. Helyükbe mások lépnek. Mikor itthon az eretnenség szedi áldozatait, akkor künn a missziók virágoznak s egy helyett százat kapcsolnak össze Krisztussal. S ha már itt sem lennének munkások\* akkor az lép tevékenységbe, aki a követet is Ábrahám gyermekeivé tudja átalakítani. Krisztus országának földcsősege a benső. Országának külső megaláztatása idejében szokott leginkább virágozni az életszentség, ilyenkor keresi föl a Kornéliusokat a pogányok között neki tetsző szegény embereket. – Országá örök, mert soha ki nem apadó életerő lakik benne.

A földi hatalmakat végül legtöbbször a külső ellenség teszi tönkre. Krisztus országának tulajdonképen csak egy ellensége van, a sátán. De ez gyáva. Személyesen alig mert Krisztussal szembeszállni az egy kísértést talán leszámítva. Mindig az emberekbe, vagy ezek cselekedetei mögé bujt el annyira félt Krisztustól. «Hagyj békét; mi közünk veled názareti Jézus! Elveszteni jöttél minket?»<sup>1</sup> --- mondta neki. Majd meg könyörög neki, hogy ha már az emberből kiüzi, legalább a sertésekben adjon neki menedékhelyet.<sup>2</sup> Ha ilyen gyáva a vezér, milyenek lesznek csatlósai, az emberek! Ilyen ellenségtől csakugyan nem kell félni. Ez nem teszi tönkre Krisztus országát. Mert hol vannak a császárok, akik egykor nyíltan vagy burkoltan üldözték Krisztus országát? Hol vannak, akik már pontot akartak tenni az Egyház történelméhez? Még a nevüket sem igen jegyezzük meg magunknak, oly kicsinyekké váltak a történelem okfűző kapcsolataiban. Hol vannak azok, akik a tudomány buzogányával döngették Krisztus országának kapuját? Visszapattant, de legalább is hamar elkopott még a legkeményebb ércbuzogány is. Az Egyház kapuja pedig sér-

<sup>1</sup> Luk. 4. 33. 34..

<sup>2</sup> Márk. 5. 12.

tétlenül áll, vára meg bevehetetlen. Mily kicsinnyé lett egy Rousseau, Voltaire, Renan, meg sok más hasonló hangzású név s mily változatlan fényben ragyog Krisztus országának, Egyházának neve. Nem is lehet ez másként. Kőszálra van építve s a pokol kapui nem vehetnek rajta erőt.

Nem találunk tehát egyetlen bomlasztó erőt sem, amely Krisztus országára a mulandóság bélyegét nyomná rá, úgy mint a földi országokra. Krisztus országa örök s a mi reményünk nem lesz hiábavaló.

\* \* \*

Krisztus országa örökkévalóságának symboluma a római szent Péter-templom. Ezt igazán nem a századoknak, nem is az időnek szánták. De egy földrengés ezzel is könnyen végezhet s a hosszú évszázadok ennek alapjait is alááshatják. Összedőlné a symbolum, megmaradna a valóság. Az apostol örömkialtása van a szent Péter-téri obeliszkre vésvé: Christus vincit, Christus régnât, Christus imperat. Ez igaz maradna akkor is, ha Róma elpusztulna s az Isten fiai mint pásztor nélküli nyáj bolyonganának az üldözések közepette. Mert Krisztus országa akkor is élne, mivel a Király győzött, uralkodik és parancsol a szívekben — mindvégig. Ez a mi reményünk! Krisztus nem teszi le addig királyi hatalmát, amíg; művét teljesen be nem fejezi s mindent megdicsőült állapotban nem állít az Atya elé, akitől királyi megbízatását nyerte.

## 6. A BÁRÁNY KÍSÉRETÉBEN

*O quam gloriosum est regnum.<sup>1</sup>*

**Z**ORD NAPOKAT kellett az Isten országának és polgárainak átélniök. A földön kevés dicsőségben, tiszteletben és elismerésben volt részük. Sokszor még a maga szemében is elveszítette a hívő önbecsülését, annyi hiányt, gyarlóságot volt kényre en észrevenni, annyi gyötrelmen és szenvedésen kellett keresztülmennie. Földöntúli színezésében akarom most, legalább néhány vonással megfesteni Krisztus országának képét.

Krisztus az istenihez hasonló hatalmat nyert minden teremtett dolog, elsősorban az emberek fölött. Ezért a teremtett világ másodrangú végső cél-oka, eszmei, majd valóságos irányítója – egyszóval középpontja. Isten mintegy rábízta a világot. Krisztus (eszközi) közreműködésével akarja megadni ennek végső, tökéletes formáját. Az Istenember királyi működése tehát addig tart, amíg ezt a munkát be nem fejezte és az ember s vele együtt a teremtés megdicsőülése, végső, változatlan állapota meg nem valósul. Ekkor megszűnik az ily értelemben vett királyi, törvényhozói és kormányzói működés, megszűnik a közvetítés Isten és a teremtmény között: Isten lesz minden mindenkben. Krisztus királyi méltósága megmarad ugyan csorbítatlanul, de hadvezéri és kormányzói tevékenységének helyét kizárólagosan a boldogok koronázása fog alja el. Mert a lumen gloriae, az örök dicsőség fénye, továbbra is belőle indul ki nemcsak mint érdemszerző, hanem — ha nem csalódom — mint eszközileg működő cselekvő okból is, akárcsak a kegyelem egyéb műveinél — quia ipse est corona sanctorum omnium.-

<sup>1</sup> Antiphon, ad Vesp i. Omnium Sanctorum,

<sup>2</sup> U, o

Megrázó erővel és szépséggel írja le ezt szent Pál apostol- «Azután lesz a vég, mikor az országlást Istennek és az Atyának átadja, mikor megsemmisít minden fejedelemséget, hatalmasságot és erőt. Uralkodni kell pedig neki, míg minden ellenségét lábai alá teszi. Az utolsó ellenség pedig, ki megrontatik, a halál lesz, mert mindent az ő lábai alá vetett. Mikor pedig mondatik: minden Ő alája vettetett, kétség nélkül értetik: azonkívül, ki neki mindent alája vetett. Miután pedig minden alája vettetik, akkor önmaga a Fiú is alája lesz vetve annak, ki mindent alája vetett, hogy az Isten legyen minden, mindenkben.»<sup>1</sup>

Ezzel megkezdődik az új Jeruzsálem élete, ami nem más, mint a földi élet átértékelése örök javakra s így a homály meg a földi szűk látókör titkainak megoldása.

Krisztus királysága itt a földön nagy titok volt. Csak az élő hit vett róla tudomást. A lanyha keresztények szeme ezt észre sem vette, a hitelenség pedig nevetve értesült olyan balga föltevésről, hogy a názáreti rabbi még most is bele akar szólni a világ sorsának intézésébe. A megvetett és királyi tisztelettől megfosztott Krisztus a mennyei Jeruzsálem közép-pontja. «A városnak nincs szüksége napra, sem holdra, hogy abban világítsanak; mert az Isten fényessége világítja azt és annak szövétéke a Bárány. Es a nemzetek annak világosságában járnak és a föld királyai az ő dicsőségüket és tiszteletüket abba viszik.»<sup>2</sup> Azt, amit itt csak homályban tapogattunk és hittel tartottunk, ott meg fogjuk látni: Krisztus királyi életének és országának földi megaláztatása és kicsinysége csak a mi bolygóink és csillagaink fényében tűnt fel ilyenek, a mennyei fényben felmagasztaltatás és dicsőség volt ez akkor is, mikor mi nem ilyenek láttuk. Ennek a felismerése lesz ott egyik legnagyobb örömünk, elismerése pedig Krisztus legnagyobb másodrendű dicsősége. Mert ezt jelenti az Apokalypsis imént idézett szövege: látni fogjuk, miként futottak össze az egyes ember és az egész emberiség sorsának fonalai a Bárány kezében. Ezért viszik a föld fejedelmei dicsőségüket a Bárány elé.

<sup>1</sup> I. Korol. 15., 24-28.

<sup>2</sup> Apoc-al. 21., 23-24.



Megoldódik továbbá Krisztus látszólagos sikertelenségének a titka. A földön értelmetlenül mentek el mellette a tömegek. Sem tanítását nem fogták föl, sem pedig az általa hirdetett javak nem tetszettek nekik. Mily gyakran kellett szárnyaszegetten kérdeznünk: csakugyan megváltotta Krisztus az emberiséget? Hol van az eredmény? Hol vannak a népek és törzsek megszámlálhatatlan sokaságai? A feleletet megadja az új Jeruzsálem berendezése. «Láték nagy sereget, amelyet senki sem számlálhatott meg, minden nemzetből és nemzetiségből, népekből és nyelvekből a királyi szék előtt és a Bárány színe előtt állani.»<sup>1</sup> Krisztus a lelkek királya volt. Működését emberi szemek nem vették észre. Amikor a legsikertelenebbnek látszott tevékenysége, akkor volt a valóságban legeredményesebb. Még az örökkévalóság tornyából is megszámlálhatatlannak tűnnek föl a tömegek, amelyek követik. Ezek megcáfolják a földi ítélet pesszimiztikus színezetét, mikor pusztá jelenlétük, de még inkább boldogságittasságuk az új éneket zengi: megváltottál bennünket véreddel.<sup>2</sup> Krisztus halála nem volt tehát eredménytelen, ha a földi színezés ezt akarta is elhíttetni velünk.

A Bárány mennyei udvartartásában csak «erőszakos» emberek láthatók. Mindnyájan homlokukon viselik, akárcsak a Bárány, az öldöklés jelét. De nem a földi hatalmaskodás nyomai ezek. Akik csak ezt tudnák felmutatni, nem láthatók a Bárány kísérei között. A legerőszakosabbak, önmaguk teljes meggyőzői, a szüzek, kiváltságos helyen követik a Bárányt.<sup>3</sup> De a többiek is egyenrangú dicsőségben részesülnek, hisz könnyeiket maga az Isten törüli le<sup>4</sup> s ugyanabból az élet vízből táplálkoznak, amely az Istennek és Báránynak királyi székéből fakad.<sup>5</sup> Pedig egykor azt gondolták, hogy ezek élete balgaság és végük tiszteletnélküli.<sup>6</sup> Ez a különbség a földi világítás és az örökkévalóság fénye között. Ami ott ostobaság, itt múlhatatlan dicsőség. Itt tűnik ki, hogy az alázatos, igénytelen szolgálás, az Isten

<sup>1</sup> U. o. y., 9.

<sup>2</sup> IU o. 5., 9.

<sup>3</sup> U. o. 5., 6

<sup>4</sup> U. o. 14., 4.

<sup>5</sup> U. o. 21., 4-

<sup>6</sup> 11. 0. 22.. 1.

<sup>7</sup> Bölcs. 5., 4.

törvényei előtt való meghajlás tulajdonképen uralkodás volt már akkor is, mikor csak szolgaság jele volt, mert a Báránnyal való örök uralkodást biztosított. Ilyennek mutatkozik az örök világhosszág színezésében.

Krisztus végül tökéletesen befejezte az asszimilálás művét. A földön test alakjában képzeltük el országát, melynek Ő a feje s amelyben hasonlóképen van jelen, mint a test a lélekben. Teste összetételének meg nem felelő összes elemek kiváltak a világtörténelem folyamán úgy, hogy csakis a homo coelestis, a mennyei ember, értékei maradhattak meg ott. Az asszimilálás analógiája szerint képzeljük ezt el. Az örökkévalóság fogalmi köre szerint pedig templomépítés ez. A téglák itt a földön a szenvedések, megpróbáltatások tüzes kemencéjében égtek ki örök, elpusztíthatatlan anyaggá. Itt a földön is csak egy test volt, ott pedig egyetlen templom lesz. Ott Krisztus teste, itt a Bárány temploma. Mert a templomot nem láttam abban, mivel annak temploma a mindenható Úristen és a Bárány.<sup>1</sup> Mint templomában lakott Isten az igazakban már itt a földön is. De ez csak a templomépítés, a téglák égetésének és összeillesztésének korszaka volt. Ott azonban már ama nagy egységnek kialakulásáról van szó, amelyet csak a templom fogalmával lehet némileg értelmünkhöz közelebb juttatni. A szentek egysége ez Istenből, az építömesterből, a Bárányból és az isteni agyagból gyúrt s a földi szenvedések tűzkemencéjében égetett élő téglakövekből kialakult — most még megfoghatatlan egység — egyazon boldogság, ismeret és akarat örök élvezetében.

Ezt köszönhetjük Krisztusnak, a királynak. Aki híven követte itt Krisztust s eltúrte az isteni Lélek asszimiláló tevékenységét, kiállotta az égetőkemence tűzét, az ott is a Bárány testéhez tartozik, földi fogalmak szerint folyton kíséri mennyei diadalútján, a túlvilági gondolkozás szerint téglaköve Isten örök templomának.

Krisztus királyi méltóságának feladata volt, hogy a teremést végső céljához vezesse s megdicsőült állapotban Isten lábához tegye. Ugyanez a feladata mindazoknak, akik a vele együtt való uralkodásra születtek. Ezeknek is az egész világot kell szívükben hordozniok, a fölötté való uralkodással királyi mivoltukat hirdetniök s Istent dicsőíteniök. Ez pedig úgy történik, ha belsejük átalakul a valóság igazi törvényeire. A természetes középpontú világ lakik bennünk, ha mindent csak a természet törvényei szerint szemlélünk és ítélünk meg. Az egocentrikus világot szorítjuk — egyébként nagyobb méretűnek gondolt lelkünkbe — ha mindent a magunk szempontjából ítélünk meg, rajtunk mérjük meg az igazat és jót. Szóval azt hordozzuk magunkban, aminek törvényei szerint gondolkozunk, szeretünk és érzünk. Ha tehát fölemelkedünk az én és a természet törvényei fölé s Istennek legsajátosabb, a kinyilatkoztatásban közölt elvei szerint gondolkozunk, szeretünk és érzünk, akkor megvalósul bennünk a theocentrikus világ. Belső lelki gépezetünk mozgatója eszerint már nem az én, nem is a természet törvényei, hanem magának az Alkotónak és pedig a Krisztus megváltását középponti gondolattá tevő Alkotónak eszméi és törvényei az irányítóink. Mindaz tehát, ami bennünk és kívülünk történik, tehát úgy a világegyetem, mint az emberiség és mindmagunk története ezek szerint az egységes, mindent átfogó elvek és törvények szerint folyik le és él bennünk, úgyhogy mi valóban az egész mindenséget hordozzuk lelkünkben, annak vagyunk nem hamis — egocentrikus nem is kisistilú — physiocentrikus, — hanem igazán tökéletes — teremtőközponti — hordozói. Ezt hozta nekünk Krisztus. Ezért királyunk. Ezzel előlegezte, hogy ugyanazt vihesse mindegyikünk szívében, mintegy intentionaliter Isten színe elé, amit egykor Ő tesz le valóságban és az örök dicsőség ruhájában Isten királyi széke elé — az új eget és földet. Hogy Isten legyen minden-mindenekben. Ez Krisztus királyságának a célja — a földön és égben, *Krisztus az Alfa és Omega, a Kezdet és a Vég.*

# TARTALOM

	oldal
Előszó.....	3
A kiadó előszava.....	4

## ELSŐ RÉSZ.

<i>Kisztus királysága ünnepének jelentősége</i> .....	5
1. <i>Új ünnepek, a) Az Egyház élőfájának gyümölcsei, Krisztusért folytatott küzdelmeiben aratott győzelmeinek diadalemlékei</i> .....	7
2. <i>JËrisztus királysága az elvilágiasodás ellenszere. Az új ünnep az élni akaró Egyház fölkiáltása, de nem a saját sorsán való kétségbeesés, hanem az elistentelenedett tudomány, művészet és anyagi kultúra miatti aggodalom adja ezt szájába, ezeknek ajánlja föl Krisztus életető erejét</i> .....	13
3. <i>JËrisztus királysága a hatalmi visszaélések orvossága. A hatalom előtt mindenki kénytelen meghajolni. Innen az eltévelyedés könyösége. Állam-isten. A törvények elvilágiasodása. A hatalom nem a tömegből, hanem Istentől származik</i> .....	19
4. <i>JËrisztus királysága a természetes és természetfölötti világ egységének jelképe. Címerek. A természetfölötti a) csak a buta tömegnek való, b) nem válik benső meggyőződésé, c) nem egyeztethető össze a tudással. Ezeket cáfolja az új ünnep és Krisztus személye, az Egyház e főséges élő címere</i> .....	24

## MÁSODIK RÉSZ.

<i>Királyképek a Szentírásból</i> .....	31
1. <i>A hadvezér. Kτ Apocalypsis király-képe Krisztus királyságának teologiaját, bírói, kormányzói és hadvezéri felszerelését mutatja be</i> .....	33
2. <i>Rx es tu? Koronázási kérdés. A hívők gyávasága szorítja ki Krisztust a nyilvános életből. A magánéletből a földi javak és a vizsgatálás rendetlen szeretete és a szenvedélyek távolítják el</i> .....	39

3. <i>Rex es tu?</i> Szolgaformájú király. Nem ismerték föl a zsidók s ma sem ismerik el az emberek, mert hiányzik a hit, amely a szolgálomra mögött meglátná az Isten Fiát.....	45
4. <i>Avee Rex.</i> Koronázás. A tömeg nem ismer tekintélyt, beszenyenezi vezetőinek becsületet. Ezeknek adja Krisztus a nagylelkűség és engedelmség példáját.....	49
5. <i>Rex Iudaeorum.</i> Krisztus a gyöngeség erejével győzött, Ezért nem tudjuk királyságát megnevezni. A kereszt a trónja, itt szerezte meg uralkodásának és gyötrelmének erejét.....	50
b. <i>Tibi est Rex?</i> Az istenkeresők kérdése. A modern istenkeresésnek idegmegnyugtató, nem Krisztus kell. Az üdvösségszomj Krisztusból indu! ki, nála végződik, belőle elégül ki.....	62
7. <i>A jó 'Pásztor.</i> Patriarkális királyság. A földi király viszonya alattvalóhoz rideg. Krisztusé benső, mert testvérünk, életmentőnk. Az a közjót, Krisztus mindenkinek személyes javát akarja. Az vesz alattvalóitól. Krisztus csak ad. Az igazi Krisztuskirály kép.....	68
8. <i>Melchizedek-</i> Pap-királyság. Szétválásuk. Az áldozat lényege. formái. Krisztus pap és áldozat, egy személyben képviselve az áldozati érzületet, adományt és feláldozót. A szentmise.....	74

### HARMADIK RÉSZ.

<i>Krisztus királyi méltóságának jogcímei és gyakorlása</i> .....	85
1. <i>Megváltó.</i> Érdem, mint jogcím. A földi élet nyomorúsága és rab-szolgasága a bűn katasztrófájának következménye. Ebből váltott meg a) határozott célkitűzéssel, b) Isten megengesztelésével. c- elégtételadással, d) a természetfölötti élet tényezőinek megszerzésével. Az érdemi és lélektani megváltás a történelem folyamán.....	87
2. <i>Született király.</i> Az Igével való egyesülés koronázta királylyá. Ádám és Krisztus embertípusa. Benne született újra az emberiség. Ezért feje, király. Királyi képességei. Az emberiség örök mécsé, szövetség-jelvénye.....	97
3. <i>Minden nemzet és teremtmény királya.</i> Nem szociális király. Személyenl, tanításánál fogva mindenek királya, jogai gyakorlásában és országa terjesztésében a fejlődés törvényéhez alkalmazkodik. Alattvalói. Hatalmának tartalma Nem gyakorolja az időleges dolgok fölött.....	106

4. *Az Üdvösség királya.* Üdvösségünk művelését Isten társadalmi formába utalta. Ez fele! meg az ember természetének. Ezt kívánja meg természetfölötti célunk tiszta megőrzésének fontosságára. A közvetítést a papság végzi. Krisztus ebbeli megbízatását állította és bizonyította. Nem üdvözülhet mindenki a maga fazonja szerint, hanem csak a Krisztustól rendelt eszközökkel. Egyház és állam viszonya. Krisztus királyságának meghatározása és jellemzése ..... 114
5. *Útmutató.* A törvényhozás célja. A törvény Krisztus országában is szükséges, hogy a cél el ne homályosodjék és hogy híveit védje, a célra vezető eszközöket megadja. Krisztus rendelkezései a szentségekről, külső és belső cselekedeteinkről törvénye fölszabadít bennünket..... 130
6. *Bíró.* Igazságszolgáltatás nélkül nincs társadalmi rend. El kell bírálni valakinek az alattvalók tetteit a közös szempontjából. Krisztusnak is számot kell adnunk az élet javainak kezeléséről. a kegyelem felhasználásáról. Az ítélettel kell önmagát és híveit igazolni. Krisztus igazságos bíró. Gyakorolta a hivatalt. Kérlelhetetlen csak az utolsó napon lesz..... 140
7. *Az Élet könyvének szerzője.* Az Élet könyve azonos a paedestinatióval. Gondviselés, végzet, paedestinatío. Az Élet Könyvét Krisztus írja, *a)* mert nélküle jót nem tehetünk, *b)* mert az Ő érdemeiért rendelt bennünket Isten az életre ..... 153
8. *A világtörténelem középpontja.* Isten titkainak könyvét csak a Bárány nyithatja föl. Krisztus a teremtmények elsőszülötte. Isten úgy alkotta a világegyetemet, hogy kifejezze a megváltás befejezése utáni vágyat. A Krisztusra utaltság látszik meg az egész kultúrán és történelmen. Isten és az emberek okszővése. Függelék theologusok részére..... 163
9. *Kormányzó.* A közös célt a kormányzás valósítja meg. Krisztus kormánypálcája a szeretet, amely mindenkit egyesít. Krisztus egész országában mindenütt jelen van. főkép hatóereje szerint, a szentségek kiszolgáltatásánál és jócselekedeteinknél ..... 170
10. *A Szentlélek eszköze.* Az isle ni ihlettség jelentősége az uralkodásnál és a kegyelmi életben. A Szentlélek ajándékai Krisztusban. Ezek tették alkalmassá méltóságának gyakorlására. A Szentlélek Krisztus tanításánál és kormányzásánál. A Szentlélek mint Krisztus igazolója..... 185
11. *A király kincstárnoka,* Mária királynői méltósága Krisztus királyságának visszfénye, A hozzá való szükségszerű viszonylat miatt

Krisztus minden művéből részt kér. A megváltottak elsőszülötte, Krisztusban mindenek szülőanyja, érdemein anyai joggal rendelkezik s közbenjárásával kiosztja azokat. Közvetítő Krisztus és az emberek között .....	200
---	-----

### NEGYEDIK RÉSZ.

<i>Krisztus országa</i> .....	209
1. <i>Isten országa.</i> Isten fajisága szerint Isten országa, az örök boldogság mint végcél miatt mennyek országa a neve. Ez a mi hazánk. Nem nemzetköziség, hanem nemzetfölöttiség. Nem a világból való alapítási és fenntartási eszközeiben.....	211
1. <i>Boldogok országa.</i> Boldogság; reményben, valóságban. A nyolc boldogság a mennyei megnyugvás előlegezése különféle formában. Magyarázatok egyenkint. Gyermekké kell lennünk.....	219
3. <i>Elégedettek országa.</i> A földi dolgokra vonatkozólag Krisztustól irányítást várhatunk, hogyan kell velük szemben bölcsen viselkedni. Negatív és privatív egyenlőtlen szétosztás. A munka megszentelése, vizsgálat a negatív egyenlőtlenségek között. Krisztus nem korrigálja Istent, hanem megtanítja az emberketelégedettségre. A private egyenlőtlen szétosztást elítéli, a szegénységnek adja az előnyt. Itt is megnyugtat. Gazdag szegények, szegény gazdagok. A vagyon természetjogilag meg van terhelve a szűkölködők alapja részére.....	232
4. <i>Királyok és papok- Kegyelem és igazságosság viszonya.</i> Isten az embert életének részesévé tette, fiává fogadta. A megszentelő malaszt. Sarkalatos erények. Életünk istentisztelet. A belső érték nélküli keresztény fegyverkezés.....	246
5 <i>Örökkétartó ország.</i> A földi ország a bomlás magvát magában hordozza. Krisztusé örök, mert királya halhatatlan, törvényei örök érvényűek, kormányzása hathatós, nincs benne egyenetlenség.....	256
6. <i>A Bárány kíséretében.</i> A halál legyőzése után új föld és új ég. A földi élet mennyei színezésben. Krisztus kísérete megszámlálhatatlan; földi sikertelensége csak látszólagos. Kísérői a föld erőszakosai. A templom. A világegyetem lelkünkben.....	264